

Homer

ILIJADA

BIBLIOTEKA
KNJIŽESTVO

Knjiga
23

PREDGOVOR

O GRAĐE I JEDINSTVO ILIJADA

Ilijada je epski spjev. Nastao je, pretpostavljamo, u VIII stoljeću stare ere, negdje u grčkim naseobinama rasutim po obalama Male Azije, po sjeverozapadnim njenim obalama; tamo je bio grad Ilij (Troja). Tamo je, kako su stari Grci vjerovali, živio i pjesnik Ilijade, Homer. Iz antičkog doba sačuvani su nam životopisi Homera, njih sedam na broju; i povest o tome kako su se u kazivanju stihova nadmetali Homer i pjesnik Hesiod. Ipak, o povijesnoj ličnosti pjesnika Ilijade ne saznajemo iz tih biografija gotovo ništa. Nastale su pozno, iz usmenih predanja o Homeru: riječ je o legendi, a ne o povijesti. Heziod, pjesnik poučnih spjev, najstariji grčki i europski pjesnik koji nam je i kao povijesna ličnost poznat, živio je oko 700. godine stare ere; bio je po svoj prilici mlađi od pjesnika Ilijade i nije nikada sreo legendarnog Homera.

Sumnja u historičnost pjesnika Homera veoma je prisutna u novovekovne ispitivanju Ilijade. Iznijeto je tvrđenje da Ilijadu i nije ispjevao jedan pjesnik. U nauci o književnosti nastalo je tako "homerski pitanje". Ono se razvijalo usporedno s naglim razvojem izučavanja usmene narodne književnosti, od vremena romantizma (u Njemačkoj vrijeme braće Grimm, u nas Vuka Karadžića). Narodne pjesme nemaju, naime, autora u istom smislu kao dijela pisane umjetničke književnosti, niti narodni pjevači stvaraju pjesmu istim postupkom kao poete-Literati.

Tumačenje Ilijade danas je u znaku dva različita pogleda na "homerski pitanje".

Analitičarima nazivamo one ispitivače koji razlažu i razbijaju ep nalazeći u njemu, prije svega, nedosljednosti i nezgrapnosti. Oni tvrde, na temelju tih crta, da je Ilijada nastala nekako mehanički. Ilijada je za njih prosto skup narodnih pjesama podvrgnut redakciji, ili je nastala, raznim dodacima i umecima, iz jedne kratke Prailijade, i tome slično. Stručnjaci, pak, koje nazivamo unitarcima zastupaju sasvim suprotno shvaćanje. Na temelju komiozicije i drugih strukturalnih odlika Ilijade oni dokazuju da je pred nama jedinstveno djelo, tvorevina jednog, veoma obdarenog pjesnika.

Neke dokaze koji govore u prilog unitarističkog gledanja izneću u sljedećim redovima.

Uvjereni smo, naime, da je Ilijadu sastavio jedan pjesnik. A zovemo ga Homerom jer su ga i stari Grci tako zvali.

Ilijada, to znači: pjesma o gradu Iliju. Samo, i gradovi, kao i ljudi, ne izlaze na glas običnim življenjem i svakodnevnim poslovanjem, već podvizima i velikim stradanjem. Otuda bi, ako je naslovu vjerovati, Ilijada bila spjev o bojevima oko Ilija, o dugoj, desetogodišnjoj opsadi,

konačnom zauzeća i razaranju grada.

Ovaj ratni pothvat obično nazivamo trojanskom vojnom, ili, riječju manje starinskom i manje pjesničkom, trojanskim ratom. To dolazi otuda što su stari Heleni - antički Grci - grad Ilij zvali i Trojom, a cijelu oblast u kojoj se grad nalazio Troadom. I sam Homer uzima oba imena: Ilij i Troja, samo je u Homera prvo ime češće, iako stanovnike Ilija naziva trojancima. Helenske ratnike, pak, Homer naziva raznim plemenskim imenima - Mirmidoncima, na primjer (ime Heleni je tek kasnije uzeto kao skupni naziv za grčka plemena). No najčešće Homer uzima, u širem značenju, kao oznaku svih helenističkih ratnika pod Trojom, nazive Ahejci, Danajci i Argivci.

Po naslovu, Ilijada bi, dakle, bila spjev o trojanskom ratu. Ipak, ne treba li predmet speva odrediti uže i možda točnije? Prvi stihovi speva, naime, glase:

Gnjevi mi, boginjo pevaj, Ahileja, Peleja sina,
zlosrećni, štoto Ahejce u tisuću uvali jada.

Ahilej (ili Ahil) je predvodnik plemena Mirmidonaca i glavni junak u grčkoj vojsci pod Ilije (Trojom). Znači li ovo da Ilijada i nije spjev o trojanskom ratu i razaranju Ilija, kako obično kazujemo, naslovom zavedeni? Da li bi spjev možda prije trebali nazvati Ahileidom, pjesmom o Ahileju?

Svaki pokušaj da shvatimo umjetničko djelo trebalo bi, načelno, da se osloni na dva suprotna postupka-analitički i sintetički, i trebala bi ih primjeni postupno. Cilj je, pri tom, da se razumije djelo kao cjelina; samo, ovaj cilj je teško ostvariti u potpunosti. Čak i tamo gdje nam se čini da je razumijevanje djela kao cjeline ostvareno u velikoj mjeri, teško je sažeto iskazati rezultat. Upravo zato, začela, tumačenje djela lako prima oblik tautologije-ponavljanja drugim, najčešće ne i jednako dobrim riječima. Najjednostavniji vid takve tautologije-često malo korisne za razumijevanje umjetničke cjeline-jeste prepričavanje djela. Jamačno, prepričavanje kao da nam se nameće kada o epu razgovaramo, jer epska pjesma, i epsko stvaralaštvo uopće (ovo može biti i u prozi: roman, na primjer), regiji, po definiciji, književnom rodu u kojem autor pripovijeda o prošlim događajima. Otuda nas i pokušaji da djelo prepriča uče ponečemu. Vidimo da sve nije u priči, da svu sadržaj djela ne možemo prepričati. Prepričati možemo, zapravo, niz zbivanja ispričanih u dijelu, dakle neku "akciju" koja se u dijelu "odvija" određenim slijedom, u jednom ili više naporednih ili prepletenih tokova.

Ako prilikom prepričavanja poštujemo redoslijed zbivanja i njegove tokove, ako gledamo na bitnije, pokretačke i presudne točke u njemu, nastaje "priča" koja neće biti samo proizvoljni sažetak. Biće ta priča - zovemo je latinskom riječju fabula - i mali, nešto pojednostavljeni model vanjske strukture djela; jer redoslijed zbivanja, odbir i isticanje značajnih scena čine jednu od lakše uočljivih osobnosti sklopa određenog djela.

Vjerno apstrahovana fabula je, dakle, takav model toka radnje, izgleda i međuovisnosti scena koji prema cijelome dijelu treba stajati u istom odnosu - da to učinimo jasnijom slikom - u kome prema cijelome točku stoji njegov mali, središnji prsten, glavčini kako se u narodu kaže, u koju su, u stanovitim razmacima, uglavljen Paoča, pa ona okreće i ove, i obruč kotača i njegov naplatak. Otuda sažeto prepričavanje koje otkriva fabulu može doprinijeti razumijevanju strukture epskih djela, i dramskih, gdje je radnja također važna, pa i onih lirskih koja, kao balade, stoje na granici između epike i lirike.

Ilijada ne pripovijeda iscrpno i redom sve događaje trojanskog rata. Starogrčki predanje kazivalo je da je rat trajao deset godina.

Pričalo je - u junačkim epskim pjesmama sličnim našim narodnim - o onome što se mnogo godina prije rata zbilo, o samom ratu i o događajima po njegovom završetku.

Na osnovi takvih pjesama nastali su veći spjev. Ilijada koju poznajemo samo je jedan od njih. Povest o grčkom vojskovođi Odiseju, kome je, nakon zauzeća grada, trebalo još deset godina da se vrati na svoju rodnu Itaku, ženi Penelopi, ispričana je u Odiseji, sačuvanom epu čijim je autorom također smatran Homer. O povratku junaka od Troje u domovinu i njihovim potonjim sudbinama, pjevali su i drugi epovi (Povraca, Tesprotka pjesma, Telegonija), a bilo je i speva koji su pripovedali o zbivanjima prije početka trojanskog rata (takva je bila Kiparska pjesma).

Svi spjev s temama iz kruga trojanskih legendi-osim Ilijade i Odiseje - izgubljeni su. Znamo ipak da je u dva takva "kiklička speva" (kiklos = krug), u zauzeća Troje i Maloj Ilijadi, bilo riječi o ratnim zbivanjima koja slijede za onima opisanim u Ilijadi, gdje završetak opsade i pad Troje nisu ispričani.

Što zapravo pripovijeda Ilijada? Ako gledamo na trajanje radnje, pred nama je tek neznatan isječak iz desetogodišnje opsade. Ispričana radnja Ilijade obuhvaća, naime, svega pedesetak dana iz posljednje, desete njezine godine. Ako gledamo na radnju samu, na njezin šok i njezine najvažnije trenutke, Ilijada pripovijeda sljedeća zbivanja:

Priča počinje sukobom glavnog helenskog junaka, Ahileja, i glavnog helenskog vojskovođe, Agamemnona. Povod svađi su robinje iz ratnog plijena i zahtjev Ahilejev da Agamemnon, na dobro cijele vojske, oslobodi svoju robinjicu Hrisejdu. Agamemnon se opire; razmeće se svojim položajem i ugledom; ponosni Ahilej, javno uvređen, povlači se, srdit, iz borbe. Agamemnon, pak, koji mora osloboditi Hrisejdu, ostvaruje svoje pretnje - oduzima Ahileju robinju Brisejdu, koju je ovaj dobio prilikom diobe plijena.

Pošto Ahileja više nema na bojištu, ahejski vojska stradava. Ahilova srdžba pogađa, dakle, prvo njegove saplemenike i suborce. On tvrdokorno odbija Agamemnonovu ponudu da mu ovaj pruži zadovoljenje naknadom za oduzetu robinjicu. Helenska vojska stradava još više, povlači se u svoj tabor, na obali, kod lađa. Ahilej sada dopusti da njegov drug i prijatelj Patrokla uzme njegovu opremu i ovom obmanom natera Trojance na uzmicanje. Ali neumerena Ahilejeva srdžba pogodi sada i Ahileja samog: glavni Trojanski junak, Hektor, ubija Patrokla.

Dotle nepokolebiv istrajan u gnjevu, Ahilej napokon odustaje; točnije, usmjerava svoj novi gnjev na Patroklovog ubojicu Hektora. Bog Hefest, na molbu Ahilejeva majke, boginje Tetide, kuje junaka novo oružje. Ahilej polazi u boj. Bitka se rasplamsa kao nikada; u njoj i bogovi sudjeluju. Ahilej napokon ubija Patroklovog ubojicu Hektora. Vezuje Hektorov leš za svoja bojna kola i vuče ga oko zidina Troje, dan za danom.

Na kraju, trojanski kralj Prijam, dolazi da otkupi tijelo svoga sina Hektora. Ahilej popušta. Spjev završava svečanim sahranjivanjem Hektora u Troji.

Možda je trebalo spjev prepričati kraće, reći fabulu sažetije? Vratili smo se, kroz razgovor, ishodište, pitanju: što je predmet Ilijade, Trojanski rat ili Ahilejev gnjev? Jamačno, odrediti predmet nije isto što i izdvojiti fabulu. U čemu je razlika? Predmet speva, njegova tema (naziv je grčkog porijekla), ne određuje se osvrtnom na redoslijed kazivanja i ne otkriva ništa o strukturi djela.

Uzmimo na um ovo: Ahilejev gnjev u fabuli djela ima presudnu ulogu. Ilijada i počinje stihom: "Gnjev mi, boginjo pevaj, Ahileja. Peleja sina ". Je li to pjesnik Ilijade već iskazao predmet speva, temu djela? Ili temu valja šire odrediti? Što je onda gnjev što ga je pjesnik u pročelje prvog stiha stavio? Preturam priručnike i nalazimo: da je Ilijada spjev o Iliju i mu je tema Ahilova srdžba i njene zlokobne posljedice. Dlaku možda i ne treba četvero cepati. Ali u priručnicima nalazimo uvijek nanovo i to da se riječ povede o motivu Ahilove srdžbe i ulozi tog motiva u Ilijadi.

Jamačno, valja praviti razliku između fabule i teme, teme i motiva. Srdžba i sve što je iz nje izašlo - to je, najkraće rečeno, tema Ilijade. Rečeno je to i u prvim stihovima speva.

Ahilejeva, pak, srdžba osnovni je ili središnji motiv djela. Ali što je motiv? Psihološki neki

momenat ili sličan neki čimbenik koji djeluje u prikazanom liku glavnoga junaka? Kažemo naime: ne znam koji su njegovi motivi, - a mislimo: ne znam što ga pokreće, potiče da to čini. U osnovi latinske, tek srednjovjekovne riječi *motivus* leži, zaista, značenje "pokretački" (*move* = kretati). Ali ono što u svakodnevnom govoru znači jedno, može u teoriji književnosti značiti drugo. Nevolja nastaje tamo gdje se pojmovi miješaju. A ovo je nerijetko slučaj čak i u rječnicima književnih izraza, gdje sažimanje iskaza i tijesan prostor stavljaju autore na stošinu muka. Čitamo u našem takvom poslužitelju definiciju po kojoj je motiv "osnovni pokretač za stvaranje umjetničkog djela". Očigledno, motiv je tu shvaćen u svome prvom "pokretačkim" značenju. Ali koga pokreće da stvori djelo? Naslućuje da se misli na pisca ili pjesnika, koga nešto pokreće, motivira, da djelo napiše. No potom saznajemo da ima bezbroj motiva, općih i pojedinačnih, aktivnih i pasivnih, trenutnih i večnih, da je ljubav jedan od motiva, ljubav srećna i nesrećna, ljubav dvoje mladih roditelja prema djeci; da motiv "može pripadati jednom piscu, ili jednoj književnosti, ali su mnogo češći motivi koji se javljaju u više književnosti, iprelazeći iz jedne u drugu".

Ima tu nešto što nas zbunjuje. Motiv je "osnovni pokretač za stvaranje djela", a ovamo čujemo za motive koji se prenose iz književnosti u književnost; i da je osobito slučaj s narodnim blagom, sa motivima "o djevojci bez ruku, skrnavljenju groba ili vjernom konju". Setićeš se sada, neminovno, Šarca Kraljević Marka i kako taj vjerni konj opominje gospodara i suze nad njim lije. A ima i helenski junak Ahilej u Ilijadi, svoje vjerne konje, koji suze liju i pogibiju mu proriču. Začela, vjerni konji iz narodne pjesme naše nisu "pokretači za stvaranje djela". Motivi jesu. Kako to? I odakle ova podudarnost u motivu između Ilijade i junačke pjesme naših guslara?

Razlučiši valja: prvo, motiv kada znači nešto u čovjeku, kao unutarnji poticaj.

Ako se pitamo što je pisca potaklo da djelo sastavi, teško ćemo doći do pravog odgovora, i ne samo to: čak i ako ga nađemo, on verovašno neće kazivaše mnogo o samom dijelu, o njegovoj strukturi. Drugo je promatranje psiholoških motiva koje je pisac pripisao pojedinim likovima u dijelu, odnosno obrazloženost postupaka junaka koji proističu iz njihove prirode, karaktera. To je već književna pojava, dio onoga što se zove motivisanošću. (Razgovor o ovim motivima tiče se radnje djela, njezine vjerodostojnosti.) Treće je, pak, - i tu se vraćamo Šarcu i Ahilejevom konjima - kada u razgovoru o epici, stihovnoj i proznoj, izraz motiv uzimamo kao naziv malih elemenata u sklopu djela, ili takvih koji se, kao zaokružene cjeline, javljaju naporedo u raznim djelima, pa prelaze iz jedne književnosti u drugu.

Ova treća usko književna uporaba izraza nastala je u analizi pripovijedanja koja nastoji da razotkrije kako je organizirana fabula djela. Motiv tu stoji u određenom odnosu i prema temi, pa govorimo o motivu kao najuzoj fabularno-tematskoj jedinici. Razlikuju se, pak, dinamički motivi, koji "pokreću radnju naprijed smenjujući jednu akciju drugom" i statički, koji "samo slikaju neku situaciju, ostavljajući radnju na onoj točki na kojoj je bila i prije te situacije". (Sa izrazom statički motiv dospjeli smo do točke gdje je u riječi motiv obrisano, poništeno njeno izvorno značenje:

pokretački - poticaj.)

Motivi su, dakle, elementarne jedinice, jedinstveni mali dijelovi fabule u kojima se stvari i ljudi javljaju u tvrdom sklopu prilika, okolnosti. Pojam motiva kojim se služimo u analizi Ilijade je dvostruk: odnosi se na te male jedinice fabule speva, ali po pravilu predstavlja i motiv "koji se prenosi iz djela u djelo", karakterističan osobito za pripovjedne oblike usmene književnosti. U toj dvojnosti je, naime, vidna i jedna bitna osobenost Ilijade. Njezina građa uzeta je iz starije junačke pjesme.

Kad govorimo o građi Ilijade ne mislimo, dakle, na građu iz živoša, koju otuda uzima svaki pisac; mislimo na književnu građu, na elemente već ranije obrađene u književnom predanju naroda; čak i na izraze, formule, sklopove riječi, načine opisivanja i kazivanja.

Za ispitivača Ilijade teškoće dolaze otuda što nam junačke pjesme starih Grka nisu spremljene. Kako smo onda došli do saznanja da je Homerov dug u građi tako velik? Uporednim proučavanjem naše narodne pjesme, junačkih pjesama raznih naroda i Ilijade. Ako se sada upitamo gdje u Ilijadi možemo očekivati da se drevna građa osobito jasno ogleda na razmjerno malenom prostoru, tako da i ovdje možemo koju riječ o njoj reći oslonjeni na sam tekst, lako ćemo naći odgovor: tamo gdje se među ljudima zbiva nešto natprirodno, kao u bajci - na primjer, kada junakova konji govore ili proriču (samo, ovih "mađijskih" crta nema u Ilijadi tako mnogo; kao da se od tih starih stupnjeva narodnog pričanja njen tvorac dosta odmakao) - i naročito tamo gdje se govori o onome što je osnova junačke pesme i epa: o junaku, njegovom izgledu i sudbini, i o glavnom poslu junaka - kako se Mladenović potvrđuje, u boju gine.

Ovdje moramo poći od ravni povijesnog promatranja motiva. Od onih motiva, dakle, koji se prenose, ili se, naprosto, javljaju naporedo u raznim narodnim književnostima. Ne znamo, naime, pouzdano koji su se motivi prenosili, selili, a koji su, međusobno podudarni, nastali neovisno kod raznih naroda. Jedino znamo da je takvo podudaranje motiva povijesna pojava u anonimnoj usmenoj književnosti diljem svijeta, i da je upravo ta pojava presudno odredila sliku junaka i junakova života u starogrčkom predanju iz koga je građu preuzela Ilijada. Postoji u narodnoj književnosti kao neki obrazac junaka i junakova života. Pogledamo li pažljivije, nalazimo taj obrazac u našoj narodnoj književnosti, kod starih i novovekovnih Grka, u ruskoj narodnoj pjesmi i kod starih Rimljana, i mnogo dalje u vremenu i prostoru - u Perziji i Kini, Irskoj i Americi. Gotovo obvezan dio tog obrasca herojskog života je borba s nekim zmajem (ili "Troglavi Arapin") i oslobađanje ljepotice ili dječaka koje mu narod prinosi na žrtvu. Junak provodi svoju mladost nekako skriveno, ili pod okolnostima koje ga ponižavaju. I rođenje njegovo nije kao kod ostalih smrtnika; nekako je van reda i zakona i često u tome sudjeluje i neko božanstvo, neko natprirodno biće, čak iu životinjskom obličju. Kad je u prošlom stoljeću počelo izučavanje novogrčke narodne književnosti, ubrzo je u njoj utvrđen rečeni obrazac, u kome se moglo izdvojiti trinaest osnovnih motiva. Gotovo za sve tada utvrđene motive nađene su paralele u starogrčkom i starorimski predanju, pa u Perziji i Indiji, a na zapadu kod germanskih naroda. Pokazalo se da se model junačkog života o kome je riječ javlja u pričama o bogovima (mitu), predanjima o junacima (legendi) i u bajci, iz koje kao da su u Ilijadu dospjeli i Ahilejeva besmrtni konji.

Spomenut, napreskok, neke motive iz rečenog obrasca. Ahilejeva majki morska boginja Tetida, vila kako bi rekla naša narodna pjesma. Priča o tome kako je Tetidu osvojio Ahilejev otac, Pelej, odgovara tipu jedne poznate bajke: smrtni čovjek uvreba morskou vilu, u noći, na obali, dok pleše u vilinskom kolu; ona mu se otima i pretvara u razna obličja; on je ipak savlada; ali veza između smrtnika i vile je kratkoga stoljeća; vila se vraća, jer rodi dijete smrtniku, u svoj element, na dno mora (ili rijeke). Još češće se priča o djevojci koju je nasilno uzelo neko božanstvo (Danaja rađa bogu Zeusu junaka Perzeja); ili majka zanese vanbračno s junakovim ocem (Sibinjanin Janko, u mađarski i našem predanju: "Visoki Stefan idući s vojskom iz Moskovske u Srbiju dođe u budim na konak, i ondje Mađarska gospoda videći ga onako visoka i lijepa zažele imati od njega poroda, i u razgovoru zapitaju ga da li bi se u vojsci njegovoj mogao naći dobar ždrijebac da opaše njihovu kobilu da bi i oni zapatili tako lijepijeh i dobrieh konja, a on im odgovori: bi, zašto ne bi? 'Kad bude večer oni mu pošalju lijepu djevojku da noći s njime. Kad se on stane izgovarati, kaže mu se da je on to obrekao učiniti; tako on djevojku primiti i prenoći s njome, i sutradan ujutro na rastanku dade joj prsten i reče joj: ako rodi muško da mu nadjene ime Janko.

..").

Zbog sramoše ili zla znamenja (sna) dijete bude izloženo u gori, ali ga zvijeri ne izjeda: trojanskog kraljevića Parida othranila je medvjedica, rimske blizance Romula i Rema vučica,

grčkog junaka Hipotoja i našeg Miloša Obilića kobila. Još kao mališan dječak otkriva svoju snagu i sposobnost (grčki Heraklo davi u kolijevci zmijurina; Parid nalazi goveda što su mu ih oteli, Sibirjanin Janko, pošto "malo poodraste i stane s djecom igrati, gdje se skače on odskače, gdje se rve on obara, gdje se kamenom meće on odmeće, gdje se trči on utječe"). Često junak u mladosti stječe neranjivost. Glavni junak Ilijade, Ahilej, može Bisi ranjen samo u petu. (Neranjivi su i kretska Minoja i germanski Zigfrid.) Sem toga što se bori sa zmajem i oslobađa djevojku, junak može siđe i u donji svijet, među sjeni umrlih (Odisej u Odiseji). Najzad, junak je ponajčešće kratkovjeku: Ahilej ne samo da to zna nego je sam i odabrao takvu sudbinu, kao cijenu slave.

Pobrojani motivi iz obrasca herojskog života poznati su, dakle, bili starogrčkom predanju. U Ilijadi nemaju svi podjednako istaknuto mjesto. Slušaoci Ilijade mogli su da ih prepoznaju i u naznakom uzgrednih opaski. Neki se, pak, od tih motiva dižu u Ilijadi do uloge motiva koji vezuju i osmišljavaju cjelinu djela. Ovo je slučaj i sa motivom gnjeva i sa motivom junakova kratkovekosti.

Od povijesnog gledanja na motive okrećemo se sada već motivima u tekstu speva. Moramo, dakle, pogledati gdje u Ilijadi možemo prepoznati staru građu, motive i formulu kazivanja naslijeđene iz starije junačke pjesme.

Udubiti se u povijest usmene narodne pjesme znači zaći u njezinu građu kao u kakvu šumu. Ova šuma je utoliko gušća ukoliko je građa više i češće bila književno oblikovana, te se razgranala i razlistala, SUNULA raznoliko u korijen i krošnjju. Takva građa nosi u sebi neke zakonitosti po kojima se račvaju njene grane, učvoruju stabla. Želimo li da upoznamo te zakonitosti, nema nam druge do da se nadnesemo nad tekst i oslušujemo. Uzećemo zato pred sebe nekolike stihove iz brojnih Homerovih opisa bojeva, junačkih megdana, i upoređićemo ih međusobno i sa cjelinom Ilijade.

Megdan drevnih junaka-Orijas dosta su daleki, rekli bismo, već i samome pjesniku Ilijade. Nama još više. Scene ratničkih sukoba, nanizane u velikom broju, čine nam se, kad danas čitamo Ilijadu, prvo jednolične, a onda i nezanimljive (upravo onako kako su jednolični i nezanimljivi razgovori o nogometu ili šahu onima koje nogometna lopta i šahovska ploča ne interesuje).

Međutim, osmotrimo li bliže scene bojeva i megdana, zapazićemo da je u njima saliveno bezbroj realističkih pojedinosti i stručnih vojnih znanja iz minulih vremena; da su one ne samo raznolike u opisu zbivanja i načinu umiranja nego i po rasvjetli u koje, kao u snop reflektora, najpotpunije stupaju mnogi likovi - da bi tu i poginuli.

Središnje točke u opisima megdana čine ranjavanja i pogibije. Opisuje se kako junak razudi junaka, goleni mu prebije, drob prospe, Žlijezde slomi, oči istera; i sve tako, s pojedinostima vjernim i vjerodostojnim, kao kad se na oružje i opremu gleda što ih nose homerski junaci. Sve je konkretno, sve u detalju - a banalnosti nema. Na takve središnje, sažete, ali anatomske precizne stihove nadovezuju se, više uopćeni u izrazu, pomen skidanja opreme s ubijenog ratnika ili borbe i gušanja oko toga plijena s njegovim drugovima.

Kopljanik slavni Filejev sin pristupe bliže
pogodi njega glavi u zatiljak oštrijem kopljem,
međ mu kroz zube prođe i jezik odsječe junaka.
Padne u prašinu Držeć 'u zubima hladno oštrice.

- - -

Skoči nanjga i rani i cijelu mu žilu preseče,
što mu se cijela, iduć 'uz leđa, do zatiljka pruža,
svu mu je prereže on, i Toon nauznak padne
u prah i obje ruke drugarima ispruži dragim.

Skoči Antilima i stane s ramena mu oružje svlačiti '.

Scene ranjavanja i pogibije u Ilijadi često su doslikane u poredbi. Te poredbe nisu uvijek, po našem osjećaju, u svemu primjerene herojskoj atmosferi zbivanja. Ali osnovnu svoju ulogu ostvaruju vrlo uspješno: stavljaju pred naše oči živ pokret boraca, oružja, ranjenika koji pada, smrtnika u ropcu:

Helen Menelaja usred oklopa pogodi tada
u grudi strijelom, al 'ljuta od njega strijela odleti.
K'o što na prostranom gumnu bob crnokožac leti
ili kad ljeti grašak s široke lopate ima,
vetar duva i zviždi, a vejač uzmahuje njome:
tako se gorka strijela Menelaju, slavnom junaku,
silno od oklopa odbi i oda nj daleko odleti.

- - -

Ali ga, dok je bež'o, Merion stigne i kopljem
rani ga između pupka i stidnog mjesta, gdje Ares
najljuće muke začela jadnicima zadaje smrtnim.
Tu ga koplje probode i pod njim adamant se sruši
te se Pracata počne k'o junac koga u gori
čobani uzima svježu i silom preko volje vuku:
tako se ranjen malo adamant prać'o, ne dugo,
dok mu nije bliže Merion priš'o i koplje
iz tijela izvuk'o; i mrak po očima onom se razli.

Usporedbe su, nadasve, lako pokretni, prijenosni elementi iz naslijeđene građe usmenog pjesništva. Odmaraju i pjevača, koji ih unosi po potrebi u pjesmu, kao i slušatelje koji ih mogu pratiti smanjenom pažnjom ili u njima uživati kao u digresija. Pružaju oduška u scenama boja i ona usporedbe, predmetom nekako primjerenije ratničkom poslu, koja borce slikaju kao protivne vetrušine hučno sukobljene u klancu, gdje tresu ili krše bukve i jasen; te kao drzovite lavove što u Torinu provale, ili se oko ubijene košute u gori krve, ili na vepra nasrnu jer s istog planinskog izvora hoće da pije.

Ima onda i prikaza borbi, ubijanja, gdje se oko osnovne slike ranjavanja - s podrobno određenim mjestom gdje je oružje udarilo i kako se kreće - javljaju usporedbe i razmetljiv riječi pobjednika nad tijelom ubijenog neprijatelja:

Idomenejevom rukom Posidon pogubi njega
sjajne mu zaseniv oči i bijela mu koljena veza,
jer nit 'se mogaše natrag povući, a niti umaći,
nego k'o uspravni kamen il 'drvo što lista visoko
on je nepomično staj'o, i kopljem ga rani sred grudi
smeoni Idomenej te njegov od medi oklop
razbije, štono je prijede od njega propast odbij'o,
al 'tada muklo zazveči, a koplje u srce zabi;
srce se trzalo, i vrh kopljani s njime.
Najzad žestinu koplja siloviti Ares utiša,
a Idomenej klikne i silno pohvali sebe:

"Dejfobe, može l 'to za nas dovoljno biti:
trojica pala za jednog "?

.. "

Kao da je ovo razmetanje i ruganje ostatak iz drevne starine, sirove i surove; sasvim kao i rijetki primjeri gdje u Ilijadi za ubijanjem slijedi i nečovječno postupanje s mrtvim tijelom:

... njemu Ojlejev sin zbog Amfimaha srdit
glavu tada odsječe od gojenog vrata i potom
njima se obrne i nju k'o loptu kroz gomilu hiti;
Hektoru junačka glava u prašinu pred noge padne.

Strasti su u većini homerskih junaka velike. I gnjev je velik i skup. Staje cijenu života. Ponijela je narodna pjesma iz davnina motive pune teške okrutnosti; prihvatio je tu građu pjesnik Ilijade, gdekad u malo izmijenjenom obliku, gdekad potpunije uklopljene u tijek njegovog pjevanja, gdekad kontrapunktalno sukobljene sa novijim shvaćanjima tako da otuda svom snagom izbije novi zvuk i značenje. Uzmimo kao primjer ovo i ovakvo razmetanje nad pogubljenim neprijateljem:

... al 'njega kad priđe Menelaj
nad nosom zgodi u čelo, i kosti puknu Pisandru,
te mu krvave oči u prašinu pred noge padnu;
savi se on i padne. Menelaj mu na grudi nogom
stane i oružje svuče i dičeć 'se prozbori ovo:
"Brodove danajskih brzih konjika vi ćete ipak
ostavit ', trojci drski, u strašnome nesiti boju!

.....
Čovjek se jednom nasiti sveg, i ljubavi i sna,
slatke se nasiti pjesme i lijepe u kolu igre;
svatko se želi toga u duši nasladiti više
nego li rata, al 'neće Trojanci se nasititi' borbe! "

Nisu li ovdje riječi poruge, dio starinske formule u opisu pogibije, skočile nenadano u nov kvalitet? Nije li se ovdje ušuljao u surovo razmetanje misao gotovo filozofska, a svakako ljudska, humanu, rekli bismo protiv rata i njegovih strahota uperena? Ne možemo se ne sjetimo kralja Ilijade: surovosti Ahilove prema ubijenome Hektoru i njegovog konačnog popuštanja pod naletom novih osjećaje, u koja se sliva patnja kao sveopća kob smrtnog čovjeka i pretvara u misao, gotovo filozofsku.

Zastati moramo, zamisliti se. Nije li u navedenim stihovima o Menelaju i Pisandru već dano, u malome, u najmanjem obimu, ono što čini veličinu speva, Ilijade kao cjeline? A sve to u građi naslijeđenoj, u obrtima formalnom! Cijeli je tu životni okvir junaka, u rasponu od surovosti megdandžijskog potvrđivanja ratnika-pljačkaša do misli o vrijednostima življenja smještenim u uživanja sasvim mirnodopska. Jamačno, sve je tu, u malenoj cjelini opisa pogibije junaka na bojnom polju. U takvim opisima sadržano je čak, mnogo više no što smo do sada zapazili. Središnjoj, i osnovnoj točki u opisima crne pogibije, stihovima o ranjavanju, mjestu i prirodi rane, padu smrtno ranjenog junaka, prethodi u Ilijadi često jedan oprečni niz stihova u kojima se kazuje tko je junak što gine, i odakle je, tko mu je otac , ko majka, ko žena. Formula očito, i to veoma stara, drevna.

U usmenoj narodnoj pjesmi, u narodnim predanjima uopće, a posebno onim razgranatim,

isprepletenim, u međuzavisnost dovedenim, rodoslov je osnovni način identificiranja likova. Rodoslov je i način određivanja geografske i kronološki pripadnosti lika. Prvobitna povijest, dakle; ona koja nam otkriva svoju starinu i time što povesti o poreklu junaka, plemenskih vođa i kraljeva, rado vezuju za božanstva, kao zaštitnike ili pretke:

Lovu vičnog junaka Skamandrija, Stropi sina,
oštrim pogodi kopljem Menelaj, Atrejeva sinak,
uglednog lovca, jer ga Artemida naučiti sama
svaku gađati divljač, što šuma je hrani u gori.
Al 'mu streljačica tada Artemida nije pomogla.

- - - -

Tekton sina Ferekla Merion pogubi junak,
unuka harmoniju, vještaka za umetne djela
razna jer bijaše on veoma drag Ateni Paladi;
i Aleksandru on jednakostrane išteš lađe,
jadu početke, jer Trojca svima na nesreću bijahu
i njemu samom, jer nije poznav'o suđenje božje.

Predanja o trojanskim obiteljima prepliću se ovdje i povezuju u legendarnu povijest Troje. Ime Skamandrije, koje nosi trojanski ratnik (a bilo je to i drugo ime Hektorovog sina Astijanaksa) upućuje na rijeku Skamandar u ravnici IOD Trojom. Ono znači: šticićenik Skamandra, riječnog boga koji, u Ilijadi, vodi borbu s besnim Ahilej. Spretni, pak, umjetnik i brodograditelj Ferekle obilježen je kao čovjek koji je trojanskom kraljeviću Paridu-Aleksandru istesao lađe da krene u Spartu i otme Menelajevu ženu, lijepu Helenu, što je povod trojanskom ratu.

Porijeklo, rođenje i djetinjstvo, bogovi zaštitnici i mirnodopske vještine junaka u ovakvim stihovima stoje za cijeli njihov život. Čest je i poneki anegdotski element s naglaskom na ljubavi, braku, rođenju djeteta:

Potom pogubi sina Esijetu, Divovi njegu,
Alkatoja junaka, što zet je bio Anhisu,
on najstariju kćer mu Hipodamiju uze za ljubu,
koju od srca otac i gospođa voljaše majka
u kući, jer je ljepotom prevazišla vrsnici svoje,
djelima svojim i srcem, i stoga je uze za ženu
najbolji vitez što u širokoj življaše Troji.

Dresu i Ofeltiju tada Eurijal, oružje svuču
pa za Esepom krene i Pedasom što ih najada
nimfa Abarbareja besprijekornom Bukolionu
rodi, a taj sin Laomedontu ponosnom bijaše,
prvorođeni, a tajno mati ga rodi.
Pasući ovce u gori on nimfi obljubu osoba,
ona zadetnji i dva blizanca na svijet donese.
Tada obojici snagu i bijele razglobi ude
sin Mekistejev te im s ramena oružje svuču.

I u prvom i u drugom primjeru javljaju se motivi tipični za bajku; da najbolji vitez uzima za ženu najljepšu kneginjica vezano je u bajkama za savlađivanje raznih prepreka koje djelomično smišlja i sam otac Devojčin. (Vrsta takve bajke bio je poznat Grcima iz priča o

Pelop, koji je svojom krilatom zapregom osvojio drugu Hipodamiju, kćer kralja Enomaja.) Iz bajke i obrasca junačkog života je motiv - rekli smo to već - da vodena vila rodi junake blizance smrtnome čovjeku.

Nameće nam se, iznova, paralela između motiva sažeto kazanog u genealoškoj identifikaciji koja prethodi pogibiji junaka i motiva važnog ne samo u predanju o glavnom junaku Ilijade, Ahileju, nego i za cijeli krug predanja o trojanskom ratu. Proročanstvo je, naime, pretskazalo da će sin morske boginje Tetide biti moćniji od svoga oca. Stoga bogovi neba i mora, braća Zeus i Posidon, prepuste Tetidu smrtnome Peleja. Ovaj je ugrabi iz vilinskog kola, jedne mjesečne noći, i savlada je. Onda se slavi njihovo vjenčanje, u prisustvu svih olimpijskih bogova osim Erida, boginje svađe.

Ova, uvrijeđena, baci na trpezu jabuku. Na jabuci je pisalo: "najlepsoj!" I ta je jabuka, po predaji, bila razlog za izbijanje trojanskog rata. Lepi Trojanski kraljević Parid, kao pastir na gori Idi, presudi da jabuku dobije Afrodita, boginja ljubavi, a ne Atena ili Hera. Afrodita ga nagradi pomogavši mu da iz Sparte otme Menelajevu ženu, lijepu Helenu.

Уверили смо се опет како у кратким, формуларним описима погибије јунака, што их тако често срећемо у Илијади, има грађе, мотива из старе јуначке песме. Јер, пред нама су варијанте које се само тако могу разумјети - без обзира на то што су једне сажете и саžето казане, а друге за цијели спјев важне. Међу ове друге спада, рекли смо, и мотив маловећности јунака. Ахилејева предодређеност за смрт која му је предсказано.

Sred biografskih anegdota i genealoških identifikacija junaka čija će smrt uslijediti javlja se, sažeto, i ovaj motiv iz bajke: sinovi odlaze u boj, pod Troju, ne obzirući se na proročanstvo koje kazuje da će u ratu izgubiti glavu:

Potom uhvate kola i dva junaka plemića,
sinove Merope, rodom iz Perkote, koji je od svih
najbolje umeo gatati ', i uvijek je sinove svoje
od vojskogubnog odvrac'o rata, ali ga oni
ne htedoše slušat ', te crne ih Kere odvuku.
Njima kopljanik slavni Diomed, Tidejev sinak,
oduzme život i snagu i sjajno im oružje svuče.

Ovakvi sažeto naznačeni motivi, značajni za Ilijadu kao umjetničku cjelinu, javljaju se u nizovima, zgrudani oko jedne ili dvije smrti, u opisu pogibije: kada u Hiii pjevanju Merion smrtno rani Harpaliona, sina paflagonskog kralja Pilemena,

oko njega se odmah junaci paflagonski slet
u kola metnu ga te ga do Ilija svetog odvezu
žalosni. Otac je iš'o za njima roneći suze,
ali zamjene nije za paloga našao sina.

Kratko, u nepuna dva stiha, zatreperilo je ovdje motiv o neprebolnoj boli oca za sinom. U Ilijadi ima malo boraca koji su se približili preklonu života. (Homerovi junaci i nemaju godine baš sasvim onako kao likovi realističkih romana. One su određene slikom u predanju i prilično nepreciznom hronologijom junačkih naraštaja.) Međutim, postoje tipovi i situacije, odnosno motivi, kao na primjer, motiv oca koji tuži za sinom. Izgrađen je i visoko osmišljen u odnosu Prijama i Hektora, nagoviješteno kao shema u odnosu Peleja i Ahileja. Spojena oba ta motiva ključno određuju radnju i humanu poruku završnog pjevanja Ilijade i speva u cjelini.

Za kraljevice Harpalionom žali i Parid. Ali se i srdi:

Za ubijenim borcem u duši se rasrdi Parid,
jer mu u narodu paflagonskom prijatelj bejaše glavni,
i u gnjevu zbog njega on medna izmetne strijelu.

Borac je silno razgnevljen zbog smrti prijatelja, suborca, i srlja u boj. Nije li to opet, u malome, u zrnju, motiv Ahilejeva boli i gnjeva zbog Patroklove smrti? A onda slijede stihovi kako Paridova strijela, odapeta u bijesu zbog Harpalionove smrti, pogađa žrtvu predodređen da umre pod Trojom:

Bijaše neki Euhenor, sin Polijida gatara,
bogat i valjan. a svoju u Korintu im'o je kuću;
lađom je stig'o mada za svoju znađaše sudbu,
jer mu je čestiti starac Polijid govorio često
da će od bolesti strašne u svome umrijeti domu,
ili će ga Trojanci kod ahejskih ubiti lađa.
Stoga se klonio on i teške ahejske kazne
i još bolesti ljute, da ne bi ga boljela duša.
Njega pogodi Parid pod čeljust i uho, i brzo
duša iz njega izleti, i mrska ga pokrije tama.

Ovdje smo opet sasvim blizu jednom. od osnovnih motiva priče o Ahileju. To je predskazanje o pogibiji pod Trojom i izbor između dvije sudbine: jedne koja junaka čeka kod kuće, druge na bojištu. I junak odabira drugu. Ali Euhenu je izbor lakši no Ahileju, jer, Euhenor bira samo između spore i bolne smrti u domu i junačke pogibije u ratu, a Ahil između sretne dugovječnosti kraj ognjišta i junačke slave.

Motivi iz starih helenskih predanja, iz građe što ju je Homer naslijedio od starije junačke pjesme, nahode se tako u pregršt u opisima borbe i pogibije raznih junaka, trojanskih i ahejskih. Motivi su često isti na obje strane. To nam otkriva da i motivi koji su presudni ne samo za razvoj predanja o Ahileju već i za strukturu Ilijade koju poznajemo imaju osnovu u predanju usmene književnosti. Ta podudarnost motiva nameće nam u isto vrijeme i osnovno pitanje svake interpretacije Ilijade; pitanje o njenom jedinstvu i njenom pjesniku, onome što je on, iz sebe, dodao predanju.

Peva Homer o dobu koga više nema do u sjećanju, a to će reći: u predanju i junačkoj pjesmi. Pripovijedanje Ilijade cijelo je u dalekoj prošlosti, kloni se anahronizama, u stavku je objektivno. Pjesnik i njegovi slušatelji ostaju izvan priče. Pjesnik se u pjesmi tek sasvim rijetko oglasi osobno, izričući sudove ili ukazujući na podudarnosti u pojavama. Čini to najčešće kroz poredbe; no izraz je u poredbi podjednako objektivn. Otuda homerski poredbe dođu kao neke uokvirene slike, ali i kao prizori i prodori u svijet drugačiji od onog minulog, herojsko-megdandžijskog, iz dosta davnog vremena.

Gledamo kroz mnoga homerska usporedbe i u svijet običnih ljudi: na brige i poslove neherojske, skromne, pa i sitne. Težak radi njivu; pastir javlja ovce niz dolovi; mater se nadvija nad uplakano dijete; dečarci hitaju kamenice i toljagama gone tvrdoglavo maggare iz povrtnjak. U ovakvim poredbi noviji pogledi pjesnikova vremena ne oglašavaju se gromko, nametljivo ili sasvim Neusuglašeno sa starom herojskom tematikom speva. U njima kuca smirena žila elementarno ljudskoga, briga i napor vekoviti da se opstane, osigura obitelj i mala, skućena zajednica. Odmore nas ta usporedbe sred opisa bojeva. A onda nas i prepasti rasponom i razapetošću između spokojne svakidašnjice i prijeke surovosti rata; osobito kada su čudesnom dotegnuta do poruge, gotovo karikature.

Patrokla kamenom zgodi hrabrog Kebriona, smrska mu čeone kosti, izbije oči, te se ovaj

zakopreca i, za očima što su se na tle prosule, padne s bornih kola - "podoban Ronco, a duša ostavi kosti". Ova kratka poredbi nije dovoljna pjesniku Ilijade. Patrokla još ruži ubijenog neprijatelja riječima:

Junak je zaista hitar, koliko se prevrće lako!
Kad bi zalutao nekud u Sinju ribovitom moru,
mnogu bi čeljad nahranio ostrige tražeć '
skakanje iz lađe brze, i ako je pučina burna
kada on s kola ume da po polju lako se valja.

I među Trojca, dakle, ronac doista ima!

Sjećamo se onoga što znamo o građi pjesme i njenoj cjelini, razmaku između herojsko-megdancijskih vremena legendarnih junaka što ih Ilijada opisuje i aristokratsko-gradskih prilika koje vladaju u vrijeme kada pjeva pjesnik Ilijade, pa se pitamo: gdje je izvor ovakvim usporedbama i da li je sam pjesnik Ilijade izgrađujući poredbi sa ronjenja stavio tako surovu porugu u usta Patroklu? Odgovora, onog konačnog, nema. Starije junačke pesme Helena su nam izgubljene. Ali moramo razmatrati ovakva pitanja da bismo bolje sagledali osobenosti umjetničkog izraza u Ilijadi.

Poredbi sa ronjenja je uzeta iz mirnodopskog života. Sjećamo se i tehnike usmenog pjesništva. Ona unosi poredbe u kazivanje pjesme ne ugrađujući ih dosljedno u kontekst. Jer, pjevač poredbi najčešće zna iz nasljeđa, uključuje je u pjevanje kao ukras ili praznik, i ne misli, shodno tome, da li poredbi u svemu pristaje onome što treba slikom učiniti jasnijim. Otuda kratka poredbi Kebrionova samrtnog koprcanja i sunovratnog pada sa skokom ronioca kao da potpuno odgovara zakonitostima usmenog stvaralaštva. Jedna jedina crta, čudni "skok" smrtno pogođenog, hicem kamena poduhvaćenog ratnika, poredbi je osvijetljen. Dakle, pokret, fizička pojavnost izneta nam je poredbi pred oči.

Međuše, to što je upoređenje sa ronjenja u Ilijadi dobilo novu vrijednost, što je tako dobro uklopljeno u prikaz pobjednike poruge, što Kebrionov pad islikava opširno osmišljajući dodatno cijeli prizor - to djeluje, na drugoj strani, kao pjesnički postupak koji gleda da iscrpe mogućnosti što mu ih je nasleđena građa pružala. Pomšiljamo na pjesnika Ilijade, u kome vidimo snažnu umjetničku osobnost koja je građu Ilijade organizirala i podredila motivu Ahilejeva gnjeva.

No odmah nas misao vuče i drugim putem. Pjesnik Ilijade je onaj pjesnik koji je, po svojoj prilici, staru povest o Ahilejevoj osvetti nad Hektorom osmislio humanim sadržajem. Onaj pjesnik, jamačno, koji je i samog Patrokla prikazao kao saosećajnog mladića za kojim će Ahilejeva robinjica Brisejida od srca plakati. A poredbi sa ronjenja, stavljena u Patroklova usta, dograđena je tako u porugu da, rekli bismo, više odgovara sirovosti i surovosti kakva je, nagađamo, bila svojstvena junacima iz starijeg, prethomerskog pjesništva.

Pitanje kao da nije rešiv. Pojednost Ilijade podložne su često dvojako interpretaciji. Pitanje o jedinstvu Ilijade i originalnosti pjesnika Ilijade postavlja se, u svjetlu povijesti motiva iz usmene književnosti, prije svega kao pitanje o starijoj ulozi motiva gnjeva u junačkoj pjesmi o Ahilu. Je li Homer, odnosno pjesnik Ilijade, prvi organizirao umjetničku cjelinu svoga djela na središnjem motivu junakovog gnjeva, i to gnjeva koji proizlazi iz podređenog junačkog ponosa - a pravac i prirodu mijenja kad gine drug, saborac, prijatelj? Naš izbor donosi iz devetog pjevanja Ilijade veliki dio govora kojim Fenik, Ahilejev učitelj pokušava odvratiti Ahileja od gnjeva prema Agamemnonu. Poziva se Fenik, pri tome, na primjere, na priče iz davnina. Čuo je, veli,

... i za slavu junaka iz starih vremena,
kada je kojega od njih savladala žestoka SRDNJI,
al 'su se darima oni i riječima stišati mogli.

Rekli bismo, na osnovi ovih stihova, da je i prije Ilijade bilo priča, da je bilo junačkih pjesama u kojima se neki veliki junak naljutio - pa i odljutio. Ili je ovo što navedeni stihovi kazuju izmislio pjesnik Ilijade, da bi učinio uvjerljivije Fenikovu besjedu? Teško je u to povjerovati kad je gotovo u svakom stihu Ilijade sadržano nešto iz starog narodnog pjesništva i njegovih bezbroj puta ponovljenih motiva. No još je teže naći točno objašnjenje za to kako je nastala priča o gnjevu junaka Meleagra, koju, kao stari "primjer SRDNJI", pripovijeda Homerov Fenik.

Prilikom neke žetvene svečanosti, Eneja, vladar Kalidona, zaboravio je da prinese žrtvu Artemidi, boginji lova i šumskog zverinje. Boginja zato pusti u kalidonsku ravnicu strašnoga vepra da sve opustoši. Eneja sazvati najbolje junake iz raznih grčkih krajeva. Mnogi lovci ginu, dok najzad Enejin sin, kraljević Nestor, ne ubije vepra. No Artemida ne miruje. Ona izazove svađu između Kalidonjana i susjednih Kureta oko veprove glave i kože. Započinje rat. U borbama se odlikuje Nestor; dok je on u boju, Kuret odstupaju i povlače se u zidine svoga grada. Ali, Nestor se onda povuče iz boja, gnjevan na svoju majku Altaj. On je, naime, u svađi oko vepra, ubio njenog brata, svoga ujaka. Majka prokune sina i, na koljenima, doziva boginje osvete, Erinije. Pošto se Nestor, gnjevan, povukao iz bitke, Kuret napreduju. Sada oni drže u opsadi Kalidon. Glavari i svećenici Kalidona mole Meleagra da se odljuti. Preklinju ga otac, sestre, pa i majka - sve uzaman. On ostaje zatvoren u svojoj kući. Tek kad neprijatelji već počnu nadirati na gradske kule i njihove strijele padaju po Meleagrovoj odaji, smilova ga molbama njegova žena. Nestor polazi u bitku i spašava grad, ali poklone koje su mu Kalidonjani obećali ne prima.

Homerov Fenik tu naglo prekida priču. On gradi paralelu, veoma blisku Ahilejevoj srdžbi. No da bi Ahileja ubedio da se odljuti, da ponovno stupi u boj, prećutkuje završetak priče:

Altajina kletva je sustigla Meleagri; on je poginuo - i stoga nije primio obećanih darova.
Znali su ovo slušatelji Ilijade; kao što su znali da će i Ahilej poginuti.

Kakva pitanja nameće priča o Meleagru ispitivaču Ilijade? Možemo reći i pjesmi o Meleagru. Jer, junačka pjesma je, čini se, više nego pripovijetka, čuvala i izgrađivala Helenska predanja. Meleagrovu priču, pjesmu, možemo osmotriti sa dva stajališta: u okviru predanja, kao dio narodnog blaga; i unutar Ilijade, kao strukturalni element ovog jedinstvenog književnog ostvarenja. Pitanje o prirodi i mjestu priče o Meleagru u starogrčkom folkloru, u tradicionalnoj usmenoj književnosti prethomerskoj, teško da možemo sasvim rasvijetliti. Poznajemo, ipak, i drugu, tipološki svakako stariju varijantu priče.

Ova starija varijanta glasi: Altaj rodi Eneji Meleagra. Kada se navrší sedam dana od rođenja djeteta, dođu Suđaje. Odrede da će dijete umrijeti kada dogori cepanica što tinja na ognjištu.

Altaj sve čuje, povuče cjepanicama s ognjišta, ugasi je, skloni u škrinju. Nestor izraste u lijepog junaka. No kada u svađi oko kože kalidonskog vepra Nestor ubije ujaka, Altaj se razgnjevi, izvuče cjepanicama i stavi je u vatru. Cepanica dogori i Nestor umire.

Rekli smo da je ovo svakako starija varijanta priče od one u Ilijadi? Odakle to znamo? Pa u njoj glavnu ulogu ima mađija. Život koji se nahodi izvan junaka, u nekom predmetu, životinji, sklonjen na osobito, skrovito mjesto, drevni je mađijski motiv. Poznat nam je iz vjerovanja i pripovjedne književnosti raznih naroda. Iz bajke, prije svega. I naše bajke pričaju o zmaju, u Baš-Čeliku, čija se "snaga" nalazi negdje daleko, u glavi drugoga zmaja, zatvorena u neku životinju, u vuka, na primjer. A kada vuka ubiju, iskoči iz vuka lisica, iz lisice zec, iz zeca izleti soko, iz sokola golub ili vrabaca. Pa tek kada se i ova najmanja ptica ubije, umire i nesavladiv zmaj, strašni Baš-Čelik.

Posmatrana sa stajališta cjeline Ilijade, Fenikova priča o Meleagru stavlja nas stoga pred sljedeće pitanje: tko je u priču unio motiv gnjeva junaka Meleagra, SRDNJI koja ga navodi da odustane od boja i time donijeti teška stradanja svome narodu? Jer, u starijoj varijanti nema motiva junakovog pogubnog gnjeva, kao ni opsade grada, poslanstva junaka da se odljuti, obećanih darova.

Pred ovim pitanjem stojimo - valja priznati - neodlučno. Možda je pjesnik Ilijade poznao neku junačku pjesmu o Meleagru u kojoj je stari mađijski motiv "spoljašnje duše" već bio zamijenjen kletvom majke i dopunjen zlovolja sina. (To je put racionalizacije starih predanja kojim je grčko narodno pjesništvo krenulo, reklo bi se, već prije Homera.) Moguće je i to da je pjesnik Ilijade unio motiv kletve i junakova gnjeva u priču o Meleagru. Za osnovnu priču o lovu na kalidonskog vepra taj gnjev, očito, nije bitan. U Fenikovoj priči, pak, motiv gnevnog junaka svekoliko zbivanje približuje osnovnoj fabuli Ilijade.

Ovdje nećemo dalje ispitivati ove dvije mogućnosti objašnjenja, ni druge pretpostavke o tome odakle pjesniku Ilijade glavni motiv speva, Ahilejev gnjev. Pitanja su to koja vode u šumu građe iz narodne književnosti i lavirinšt problematike oko prirode i porijekla motiva u narodnom stvaralaštvu uopće. Jedno je, ipak, značajno: Fenikova priča o Meleagrovom gnjevu ima ulogu integracijske priče o Homerovoj Ilijadi: Ona je bitan element u njenoj strukturi.

Što je integracijska priča i kakva je uloga te priče u nekom većem pripovjedne dijelu, spjevu ili romanu? I što podrazumijevamo kada govorimo o epskoj integraciji?

Integracionom pričom nazivamo priču koju pripovijeda neka osoba djela tako da ona ostavlja dojam sasvim nezavisnog umetka. Ona se naoko ničim ne vezuje za zbivanja i likove djela u kome stoji i mogli bismo je sasvim lijepo i posebno ispričati, baš kao i priče iz Tisuću i jedne noći. Pažljivije osmotrena integracijska priča otkriva nam se, međutim, kao nešto od takvih priča sasvim različite, po mjestu i ulozi u cjelini. Dok se priče Hiljadu i jedne noći samo nižu, kao zrna na brojanicama, a vezuje ih nit okvirne priče o Šeherezade (ona spašava život nastavljajući tek započetu priču iz noći u noć.), Integracijska priča stoji kao neki stožer u dijelu u koje je uklopljena. Ta umetnuta priča pripovijeda, u drugim prilikama i likovima, sažetije i općenito u isto vrijeme, o glavnom junaku ili glavnom problemu djela u cjelini. Kakva je onda uloga ovakve priče? Prvo, integracijska priča ima snažno objedinjavajući, kompozicijske djelovanje u sklopu velikog epskog pripovijedanja. Drugo, mada stoji prema cjelini kao neki sažetak, kao kvržicu prema dugoj niti, integracijska priča stavlja osnovnu fabulu djela u šire okvire, u red onoga što se ne događa samo jednom osobi (junaku Ahileju, na primjer) i samo njegovom, uskom svijetu već i svakome čovjeku uopće kada se u sličnim prilikama nađe.

Priča o Meleagru je integracijska priča u Ilijadi. Moćno sredstvo za strukturiranje cjeline i uspostavljanje jedinstva na ravni pripovijedanja i ravni smisla. Otuda nam može biti malo važno (kada pouzdana odgovora već nema) da li je priča o Meleagru sadržavala motiv gnjeva i ranije, u nekoj obradi koja je prethodila Ilijadi, ili ga nije sadržavala. Ako je pjesnik Ilijade i našao svoju priču o Meleagrovom gnjevu gotovu, u građi starije narodne poezije, on je tu i takvu priču potpuno ugradio u svoj spjev o Ahilejevom gnjevu. Kao integracijska priča, Fenikova pripovijest o Meleagrovom gnjevu učvršćuje jedinstvo koje u pripovijedanje Ilijade unosi motiv o Ahilejevom gnjevu i pruža nam jaku potvrdu da je Ilijadu morao uobličiti jedan pjesnik, sastaviti jedan umjetnik koji je gledao na cjelinu djela.

Građa iz starijeg junačkog pjesništva nije u Homerovoj Ilijadi ostala tuđa, kao ukamarena. Javlja se, istina, u blokovima i nizovima, i sa nekim neuglađenost i nedosljednost. I analitičari su, dakle, donekle u pravu. Ali su mnogo više u pravu unitarci, jer gledaju na onoga koji je učinio da ta građa ne ostane neživljena, da srastu u jedno - na pjesnika.

Iliak ne smijemo ni obmanjivati sebe, ni zavaravati druge. Svaki odgovor na pitanje da li je Ilijada djelo jednog pjesnika, ili je pak nastala sastavljanjem, širenjem i prekrajanjem starijih

pjesama, postupno i na takav način da je teško govoriti o jednom autoru, biće odgovor proizišao iz osobnog uvjerenja, možda dobro utemeljenog, ali ipak uvjerenja i uvjerenja, a ne i konačnog, sasvim pouzdanog saznanja. Naše je uvjerenje da je jedan pjesnik morao dati Ilijadi njeno jedinstvo. Stojimo, dakle, na stanovištu unitaraca. Kako brane suprotno stajalište analitičari? Osvrnućemo se na jedan od često potezanih argumenata ispitivača toga smjera. U našem izboru donosimo u cjelini šesnaesto pjevanje Ilijade. To je pjesma o Patroklu, koja završava pogibijom ovoga junaka. Započinje pak molbom Patroklovim da mu Ahilej dopusti da pomogne Ahejcima koje su Trojanci teško pritisli. Ali još prije nego što Patroklo, sav uplakan, započne razgovor, Ahilej mu se obraća, pita ga što ga je tako ojadili: da nema priopćiti neku lošu vijest, da neku nesreću nisu dojavili glasnici iz domovine; živi su još i Patroklovim i Ahilejev otac. Onda tek Ahilej dodaje

:

Ili naričeš ti za Argejcima ovdje što ginu
kod lađa prostranih da bi za nasilje platili svoje?

Ono što se analitičarima čini nedopustivo i neshvatljivo u ovoj sceni jest - što Ahilej i ne pita Patrokla o onome zbog čega ga je ranije sam otposlao. Razmak između ispričanih događaja je, istina, u izlaganju Ilijade velik. Pet pjevanja ranije, u jedanaestom, Ahilej je iz logora, sjedeći kod svojih lađa, gledao kako Nestor odvozi s bojišta ranjenog Mahaona. Kako nije jasno video tko je ranjenik, Ahilej od Patrokla Nestoru da se o tome raspita. Vraćajući se, Patroklo se namjери na ranjenog Euripila, koga vodi u njegov šator i ostaje s njim da ga pazi. Tu smo Patrokla izgubili iz vida. U pevanju koja slijede Trojanci se sve više primiču lađama. Tek u petnaestom pjevanju ponovno je riječ o Patroklu. Još uvijek je kod Euripila, u šatoru. Trojanci su se probili preko bedema ahejskog tabora i Patrokla sada žuri Ahileju. Analitičari nalaze da je neshvatljivo kako Ahilej može, odsutno i kao da ne zna što se događa, da pita Patrokla što je razlog njegovih suza. Naročito im je neprihvatljivo što Ahilej i ne pita za ranjenog Mahaona. Kazuju stoga da se tu Ilijada prosto razlama. U napuštanju motiva o Mahaonu vide i dokaz da početni stšihovi XVI. pjevanja pripadaju nekoj staroj Patroklji, nekoj pjesmi o Patroklu koja bi, u kronološkom slijedu događaja pod Trojom, prethodila čak i zbivanjima opisanim u prvom pjevanju Ilijade, sukobu Ahila i Agamemnona, dakle, gnjev i Kugi.

Unitarci - a sa njima i mi - vide drugačije početak šesnaestog pjevanja i zanemarivanje motiva o Mahaonu. Nije riječ samo o velikom razmaku između jedanaestog pjevanja, gdje Patrokla odlazi da izvidi je li ranjenik Mahaon, i početka šesnaestog. Motiv o Mahaonu očito je u izlaganju Ilijade samo sporedan motiv, pomoćan, mogli bismo reći. Mahaon nije Ahileju ni po čemu važan. Samo je povod da Ahilej odašilje Patrokla i preko njega sazna koliko su Ahejci u nevolji i hoće li uskoro pružiti zadovoljenje Ahilejevoj ozlijeđenoj časti i preklinjati ga da im pomogne. Da je ovo stvarno smisao Patroklovog odlaska Nestoru vidi se već iz prvih riječi koje Ahilej, u jedanaestom pjevanju, kazuje Patroklu:

Divni Menetijev sine, ti ljubimče mojega srca,
mislim, koljenima pristupit mojim Ahejci
da me mole, jer nepodnošljiva goni ih nužda.

Ove su nam riječi sasvim razumljive. U devetom pjevanju Ahilej je poslanstvu koje je došlo da ga pomiri s Agamemnonom rekao da će se boriti sa trojancima samo kad ovi dopru do njegovih lađa, dakle kada potpuno poraze Ahejce. Sada, na početku šesnaestog pjevanja, ovaj trenutak već predstoji, a Mahaon je sasvim nevažan.

Analitičarima, jamačno, smeta koliko napuštanje motiva o Mahaonu toliko i Ahilejevo nagađanje zašto Patroklo proljeva suze. Račvaju se ovdje putevi interpretacije. Za analitičarsko-genetsko tumačenje, to Ahilejevo nagađanje, na početku šesnaestog pjevanja, puka je besmislica i objašnjiv je jedino nastankom Ilijade iz raznih starijih pjesama, postupkom manje ili više mehaničkog pripajanja. U viđenju unitaraca upravo u tim stihovima leži tanana karakteristika junaka Ahileja; dakako, naznačena samo, bez pesnikovog komentara. Ali, to je objektivni postupak kakav je epskom pjesniku jedino dopušten. Osmotrimo izbliza: što govori u prilog drugog shvaćanja. Početak šesnaestog pjevanja prikazuje uplakanog Patrokla. Prizor dosta neobičan. Nad čime se Patrokla rasplakao? Nad zlom sudbinom svojih saplemenika. A njihova je stradanja izazvao Ahilej, odustajanjem od boja. Ahilej se sada nije nad njima sažalio; čeka da ga na koljenima zamole za pomoć. Stoga se Patroku i obraća riječima:

Što si se, Patroklo, usplak'o k'o devojče ludo?

I gradi se da ne zna što je uzrok tim suzama. Bile bi razumljive, veli, samo da je kome od njih dvojice roditelj umro, tamo u domovini. Samo s nevjericom, i rekli bismo s negodovanjem dodaje:

Ili naričeš ti za Argejcima ovdje što ginu
kod lađa prostranih da bi za nasilje platili svoje?

jer misli na nasilje koje su njemu učinili - kada mu je Agamemnon oduzeo Brisejиду. Nije li, uistinu, u raspon od svega nekoliko stihova - između onoga "što si se usplak'o k'o ludo devojče?" I ovog "da bi za nasilje platili svoje"-položena karakteristika Ahilejeva, svekolika priroda njegova. Iščitali smo je već iz mnogih stihova Ilijade i morala bi nam biti poznata. Spomenimo samo jedno mjesto. U devetom pjevanju saznali smo da je i sam otac Pelej ovako opominjao Ahileja pred polazak u rat: neka se izmiče zlotvornoj zavadi; neka usteže srdžbu svog ponosno-prkosnog srca. Povrediva veličina i prekost bez mjere, osnovne su odrednice Ahilejeva prirode.

Između herojsko-megdandžijskog pogleda homerskih junaka i najmanje pet stoljeća mlađe Aristotelove filozofske etike leži golem razvoj. Tu se ne smije griješiti i ne mogu se miješati pojmovi. Treba gledati koliko na razlike toliko i na sličnosti. Duševna veličina još i kod filozofa Aristotela stoji najbliže ambiciji; a čovjek koji to duševno svojstvo ima, čovjek koji stremlji višem, zanima se najviše za slavu i počasti. Gleda, dakle, prije svega na uspjeh ili neuspjeh u javnom životu.

Takva okrenutost počastima, to samopotvrđivanja veličine stalnim stjecanjem i pritežavanjem javnih priznanja u zajednici, okosnica je i herojskih pogleda Ahilejevih, glavni pokretač njegovih postupaka. Samo, kod filozofa Aristotela čitamo da će čovjek koji višem teži, kome je duševna veličina svojstvena, uživati umjereno u priznanjima što mu priiadaju, neće držati do onih koja mu dodjele nekim beznačajnim povodom - a biće ravnodušan i prema nepriznanju u javnosti, jer se ono njemu i ne može dogoditi bez ogrešenja o pravdu.

Svijet junaka-megdandžija i plemenskih vođa koji slika Ilijada nije, prirodno, još otkrio ono što će pet stoljeća kasnije biti poznato Aristotelu: neovisnost vrijednosti valjanog čovjeka od priznanja javnosti. Otuda ponosni prkos ili prkosni ponos Ahilejev, njegova prekost i usplamteli gnjev pred nepriznanjem u veću ahejskih vođa ili vojsci pod Trojom. Otuda i nepopustljiva, tvrda odlučnost da se osveti za javnu uvredu.

Na osnovi rečenoga čini se da smijemo, suprotno analitičarima, zaključiti: riječi Ahilejeva na početku šesnaestog pjevanja Ilijade mogu se čitati kao fina karakteristika ponosno-prkosnog junaka.

Zna Ahilej zašto Patroklo plače, a gradi se da ne zna; i prebacuje Patroklu, uvijeno, što se razalilo nad sudbinom Ahejaca. Jer oni su je zaslužili uvredivši Ahileja.

Ilijada je morala imati svoga pjesnika. O tome svjedoče ne samo osnovni motiv o Ahilejevom-gnjevu, na kome stoji fabula i kompozicija speva, ili integracijska priča o Meleagru, utkana u Fenikov govor; ovim moćnim sredstvima objedinjavanja umjetničkog djela pridružuje se veliki broj pojedinosti u načinu izlaganja. Jedan, i nikako neznatan dio te "epske tehnike" kazivanja pjesnik Ilijade duguje, bez sumnje, starijoj epskoj pjesmi. Ali on tu tehniku stavlja određeno u službu posebnih motivskih i komiozicionih odlika svoga speva. Vidimo ovo jasno na mespima gdje Homer pojedine scene, epizode, povezuje stihovima koji ukazuju i unatrag i unaprijed, priiremaju i postupno razvijaju ili osmišljavaju zbivanje u cjelini.

Obratimo pažnju na postupnost i postojanost kojom se, u Ilijadi, pozornost čitaoca usmjerava na

proročanstvo o ranoj smrti na koju je Ahilej, sukladno odredbama Suđaje, osudio samoga sebe odabravši slavnu smrt pod Trojom umjesto dugog, ali neslavnog života u domovini. U prvom pjevanju, Ahilej, koga je Agamemnon uvrijedio, obraća se majci Tetidi:

Majko, kada si veće malovečnim rodila mene,
da mi je barem dive Olimpljanin gromovnik višnji
odao čast!

Rekli bismo u prvi mah da se misli na kratkovekost smrtnog čovjeka nasuprot besmrtnosti bogova; ali već je to aluzija na posebnu, Ahilejev kraškovekost, na njegovu očekivanu pogibiju. Niz ovakvih aluzija vrhuni u pjevanju gdje se Ahilej, poslije smrti Patroklove, sprema nanovo u boj i dijeli megdan s Hektorom. U osamnaestom pjevanju Ahilej sam kazuje da mu smrt predstoji, a Tetida uzvrća:

Rano, sine moj, život izgubit, kako i kažeš,
jer nakon Hektora odmah i tebi je pokušao svršetak.

U devetnaestom pjevanju, kada polazi u borbu, Ahileju proriče smrt jedan od njegovih konja, Ksanti:

Sad ćemo još te spasti doduše, Ahileju silni,
al 'ti se propasti dan već primak'o. Krivci ti nismo
mi, no kriv je i veliki bog i jaka sudbina.

U dvadeset i drugom pjevanju, najzad, kada Ahilej ubija Hektora, a ovaj ga moli da njegovo tijelo preda trojancima, gnjev i kratkovekost dva bitna obilježja Ahilejeva lika, zgrudano stoje pred nama u posljednjim Hektorovim riječima:

Dobro te poznajem po tvom pogledu, ne očekivo
da ću te nagovoriti, jer gvozdeno srce u grudma
imaš, al 'pazi da se zbog mene bogovi na te
onog ne rasrde dana kad Parid i Febo Apolon
pogube tebe vični junaka kod Skejskih kod vrata!

Podjednako postupno otkriva čitatelj, odnosno slušalac Ilijade (u osmom, jedanaestom i petnaestom pjevanju), puni smisao odluke Zeusove da Ahileju pruži zadovoljenje za pretrpljenu uvredu. To je odluka koja određuje, na ravni božanstva, cjelokupna zbivanja

Ilijade, pjesme o Ahilejevom gnjevu. No u prvom pjevanju iskazao je tu odluku Zeus samo MIGOM, nabiranjem čela. Znakom teškim i strašnim, istina, ali i nejasna značenja:

... i vjeđa namignu mrkim
od toga gospodu bogu ambrosijska prospe se kosa
s besmrtno glave, te sav se potrese veliki Olimp.

Ovakva smšljena tehnika povezivanja, objedinjavanja izuzetno obimnog i složenog speva, teško da se može pomiriti sa shvaćanjem analitičara. Ne mogu je, reklo bi se, dovoljno objasniti ni novija saznanja stečena uporednim izučavanjem tehnike usmenog narodnog pjesništva. Pokretano je stoga, u novije vrijeme, i pitanje je li uopće moguće vidjeti u Ilijadi proizvod čisto usmenog stvaralaštva, kako se to obično čini. Nije li pjesniku Ilijade, ma koliko da je on na usmeno pjesništvo oslonjena i iz toga pjesništva ponikao, ipak potporu za stvaranje velikog epa pružila i pismenost? I ovdje pitanja ostaju, a predložena rješenja su dosta osobna. Datum nastanka Ilijade i grčkog alfabeta nablizu su i podjednako su malo precizni; otuda se prednost može dati i jednome i drugome. Ako se, čak, i pretpostaviti da je Ilijada nastala u vremenu kada se alfabet počeo šire upotrebljavati, nije lako reći i to koliko je pismenosti trebalo stas i za široku primjenu u književnosti. Sama pak Ilijada o pismenosti ne govori, osim jednom možda, u jedva razumljivoj aluzija. Inače, homerski su ljudi nepismeni. Nama je važno jedno: Ilijada, nastala u zaranke duge tradicije usmene junačke pjesme, znači i nešto novo u odnosu na ovu: po obimu, kompoziciji, umjetničkim kvalitetama. Analitičarski pristup otkriva u tekstu Ilijade mnoge tragove staroga, mnogo blaga iz usmenog pjesništva starih Helena. Unitarističke gledanje teži otkriti jedinstvo umjetničkog djela i velikog pjesnika speva.

Uvjerili smo se: Homerov svijet bogat je motivima nasleđenim iz narodnih predanja stvaranih kroz duge vekove. To predanje ulazi u Ilijadu i u starijem, prvobitnijem obliku, i lako preinačeno, prilagođeno Homerovim umjetničkim ciljevima i cjelini njegovog speva. Dvojan je i Homerov odnos prema starome mitu, dakle prema pričama o bogovima koji svijetom vladaju i ljudima daruju više zla nego dobra. Već su antički kritičari kazivali da Homer Olimpijske bogove prikazuje kao ljude, s mnogim strastima i manama; i da je, zapravo, bogove učinio ljudima, a smrtno junake bogovima. U Ilijadi se, uistinu, i svijet bogova i svijet ljudi još složeniji i slojevitiji.

Na Olimpu, njihovom staništu, bogovi doista žive kao nekakva frivolna aristokracija. Zaokupljeni su ne samo velikom politikom već i sitnim, dvorskim intrigama u kojima i ljubavna igra može biti oružje (vidno je to u sceni gdje Hera obmanjuje Zeusa). No već od prvih redova speva ova slika samovoljnih i hirovitih božanskih aristokraša zasjenjen je predstavom o najvišoj volji vrhovnog boga Zeusa, o sudbinskim predodređenju kome su podložni i sami bogovi. A onda Homer opisuje i strah i strahopoštovanje ljudi prema bogovima, koji su i vladari svijeta i goleme prirodne sile. U isto vrijeme, opet, Homerovi div-junaci znaju da se zaborave, da oružjem nasrnu i na same bogove, kad boj uzavri.

Bogovi, naklonošću ili čak srodstvom bliski nekom junaku, plemenu, gradu, određuju ćudljivo tokove zbivanja u Ilijadi. Apolon izaziva svađu između Agamemnona i Ahileja. Tetida namo Zeusa da osveti Ahileja.

U bojevima Afrodita štiti sina Eneju, Apolon je prijatelj trojanskih boraca, Hera i Hefest na strani Ahejaca. Pa ipak, sva zla koja je iznjedrila svađa između Agamemnona i Ahileja obilježena su, već u prvim stihovima speva, kao "vršenje volje Zeusove". Osetno je, dakle, i ovdje Sadejstvo starijih i novijih, ili prosto ne sasvim saglasnih predstava o ulozi bogova u životu ljudi.

Rečeno Sadejstvo starijih i novijih valja stalno držaše na umu. Jer, Ahilejeva srdžba nije u

modernom smislu psihološki čimbenik; ona je i nekakva od bogova poslana sila što zlo nosi, ne samo zaslepljenome Ahileju već i cijelome Ahejskom taboru. Ona je tragična zaslijepljenost. Zaslijepljenost, pak, to je udio i udes smrtnog čovjeka.

Svijet staroga grčkoga Predanja, svijet je realističan i pesimističan. Na njegovim granicama stoji, za čovjeka, mrak naprečac, smrt zimogrozna; kao iu shematizovanim opisima pogibija homerskih junaka. Obrazac junačkog života, velik u podvigu, postojan u hrabrosti, zaokviren je zagušnim pojasom smrti.

Istina, smrt u narodnom vjerovanju starih Helena nije puni kraj, jer ima i seni. Poslije čovjekove smrti, sen njegova boravi u kraju kojim vlada gospodar donjega svijeta. Ali, kako Ahilej kazuje, pošto je u snu vidio mrtvog Patrokla:

Avaj, i u dvoru Aidovu nekakve duše
ima, i sjene ima, al' nikakva nema života!

Stoji iu prvim stihovima Ilijade da je Ahilejev gnjev "duše mnogih junaka" poslao u dvore Hada (Aida), »a njih same» učinio da budu "pljačka za psine i gozbi za ptice". Junaci sami, pravo čovjekovo ja - to je, dakle, nešto za tijelo vezano, za život pod ovim suncem.

Vidno je da staro helensko vjerovanje, homerski vjerovanje u posmrtnu sudbinu čovjeka, ima jedan korijen u snevanju i snoviđenja. Ostaje, vjeruje homerski čovjek, sen od umrlih ljudi. Jer, vidimo je u snu. Ali života u njoj nema, jer sen je nedodirna. U snu nam uzalud pruža ruke; ili bismo je obujmi, a ona nam izmiče, nestaje. Staro helensko vjerovanje ovdje je, u biti, realistički usmjereno. Živjeti znači radovati i stradavati (ovo drugo više) pod suncem zemaljskim. Od sunca se oprostiti znači - umrijeti.

Ne mogu se ovdje ne setim jedne anegdote što su mi pričale kolege, arheolozi, Pri arheološkim iskapanjima otvaraju se i grobovi. Čovjek iz naroda to ne voli. Ne valja se. Ima tu i praznovernoga straha i religioznih utjecaja. Otvarali, dakle, arheolozi, u zabačenom kraju, gdje narod od toga zazire, grob. A kad arheolozi grob otvaraju, čine to oorezno, kostur otkrivaju nježno - da bi ga ugledali kako je bio sahranjen, s darovima koji su mu priloženi. Iz znanstvenih razloga, dakle, ne iz osjećajnosti ili obzira. Leži tako kostur, kao što je mrtav čovjek položen bio, a ogrejalo sunce. Eto i snaše putem, iz sela. Snaga je u njoj i zdravlje. Pred otvorenim grobom zastane, zagleda se, kosturu kaže: "Blago tebi što te je sunce još jednom ogrejalo!" I misao joj zdrava, životna, ovostrana.

Takva je, eto, bila i drevni helenski misao o smrti. A iskočila je ta mnsao, salila se trajno u pjesmi. Isčitava je, kao neposredni doživljaj, iz nebrojenih opisa umiranja i pogibija. Isčitava je iz završnog pjevanja Ilijade gdje se Ahilej, u njenome svjetlu, na nov i neobičan način ozari.

Ilijada je pjesma o Ahilejevom gnjevu. Ali pjesma o smrti i ljubavi. Na kraju gnjev nalazi svoj umire, smislenu dubok, čovečan. Smrt i ljubav staju rame uz rame.

Ahilejev gnev na Agamemnona izazvao je smrt nebrojenih Ahejaca. Smrt najboljeg Ahilejevog prijatelja, Patrokla. Smrt najvećeg dušmanina Hektora, viteza plemenita držanja. Nije ova smrt tek Ahilejeva pobjeda na viteškom megdanu. Čin je to omraze i odmazde. Čin Umereni gnjeva koji se ni smrću neprijatelja ne zadovoljava. Sveti se Ahilej i mrtvome Hektoru, zlostavlja njegovo tijelo, ne daje da ga Trojanci sahrane.

Da se Ilijada završava divljačkim sakaćenje Hektorova leša, sve Homerov majstorstvo u slikanju likova i ratničkog života ne bi dostali da spjevu sačuva slavu među potomstvom. Bio bi to spjev o surovom, neobuzdanom, na kraju i nečovječnom div-junaka-po duhu onakav spjev kakva je, slutimo, mogla biti neka stara pjesma o strašnome Ahileju. No ako je, prije Ilijade, takve pjesme uopće bilo među junačkim narodnim pjesmama Helena, Homer joj duguje jedino građu za svoj spjev. Ilijadi je on dao duh i smisao, iz sebe i svoga vremena. Ilijada dospijeva do svoga pravoga vrhunca kada Ahilej odustaje od osвете nad mrtvim

tijelom. mrskog neprijatelja i daje ga na otkupe ocu, starome Prijamova, kralju Troje; kada suspregne i zatomi bijes, u jednome sagleda i svoju i Hektorovu sudbinu, svoj bol za Patroklom i bol Trojanaca za Hektorom; kada, najzad, u sedom Prijamova i njegovoj tuzi nad mrtvim sinom vidi i svog sedoga oca rastuženog nad smrću koja će i njega, Ahileja, uskoro sustići. Zaplače tu Ahilej. Začudan prizor. Ali živ, čovječanski i vjeran liku.

Nije se u ovom plaču junak velika duha samozaboravio. Znaju homerski junaci, i oni najveći, da puste suzu, i od jeda i od jadi. Ne žive homerski junaci u visokoj stilizaciji, srca vazda stegnuta, pažnje napregnute da od sebe ne odstupe. Ima u tim junacima sila života. A ima u njima nespo i od djece, od mladosti čovječanstva, od razbujalosti prirode.

Rimski pjesnik Vergilije uzeo je lik Trojanci Eneje iz Ilijade i ispjevao Eneida. Ali Vergilijev Eneja, koji strpljivo, samoprijegorne i gotovo bezlično vrši svoje sudbinsko predodređenje - zadatak osnivanja rimske države, ne stane uz rame Ahileju i Hektoru. Eneja je od drugog gradiva. Više je od ideja i radi njih, dok su Ahilej i Hektor iz života i zarad života. I dok nam Vergilijeve Eneide okreće oko pravo na politiku, Ilijada nas suočava s nečoveštvom i čovječstvo, smrću i ljubavlju.

Epska Opširnost kazivanja i gomilanje građe naslijeđene iz starijih pjesama može gdekad da nas navede da zaboravimo na ono presudnije: na ljubav. Prvo je to ljubav tjelesna, putena - prema robinjici Brisejidi. Na ovu ljubav stavio je malo akcenta Homer. Nije to bilo u duhu herojskog pjesništva. Ali upravo tako nenaglašena, ta ljubav pružila je pjesniku mogućnost gradacije. Jer za njom dolazi druga ljubav, veća i vrednija - prijateljska, ona koju Ahilej osjeća prema saborci i drugu Patroklu. Ova ljubav prevodi Ahilejev gnjev, po Patroklovoj smrti, u stupanj aktivan i strašno razoran.

A napokon, u završnom pjevanju Ilijade, javlja se i treća ljubav, otvara se, gotovo naprečac, svijet novih osjećaje - za starca roditelja i zlehudu sudbinu kratkovekog čovjeka uopće. Ona čini krunu speva, donosi umire i UTIHLA.

To su pri ljubavi koje čine najpotpunije unutarnju strukturu Ilijade. Prve dvije, sebične dosta, kreću zlosrećne sukobe, donose smrt i vode u smrt. U trećoj staju rame uz rame smrt i ljubav. U Ilijadi - netko je lijepo rekao - ogleda se jedan od trenutaka kada čovjek široko otvara oči da osmotri. svoju konačnost. Stoga je i zadnji stih Ilijade:

Tako su oni pogrebi konjomoru Hektora borca.

Miron FLAŠAR

IZBOR IZ Homerova Ilijada

Pjevanje PRVO
Naslovljena

KUGA, gnjev

Prvo pjevanje Ilijade naš izbor donosi u cjelini. Ono otvara spjev i njegov je ključ. Prvom riječju prvoga stiha pjesnik je dao središnji motiv Ilijade - srdžbu. Time ujedno određuje i temu djela. To je srdžba najboljeg ahejskog junaka Ahileja s njenim kobnim posljedicama po Ahilejeva saplemenike. Potom nas brzim koracima uvodi u sukob između Ahileja i Agamemnona, glavnog zapovjednika ahejskih četa koje drže u opsadi Troju. Agamemnon je uvredio Apolonovog svećenika HRIS. Odbio je da mu dade na otkupe kćer Hrisejidu, koja je Agamemnonu pripala iz ratnoga plijena. Hris moli Apolona da ga osveti. Bog spušta kugu na ahejski tabor. Desetog dana kuge Ahejci većaju. Gatar Kalhant opominje Agamemnona da oslobodi robinjicu. Kalhanta hrabri na slobodnu riječ Ahilej. Ozlojeđeni Agamemnon prijeti da će, u zamjenu za Hrisejidu, uzeti sebi robinjicu Brisejidu, koja je dodijeljena Ahileju. Oštre riječi između Ahileja i Agamemnona; samo što do gušanja ne dođe. Boginja Atena zadržati Ahileja koji nasrće na Agamemnona. Ahilej se zaklinje da neće sudjelovati u boju.

Agamemnon vraća svećeniku HRIS njegovu kćer. Ahileju oduzima Brisejidu. Ojađen i gnjevan, Ahilej zaziva majku, morsku božicu Tetidu. Ište od majke da mu pribavi zadovoljenje od vrhovnog boga, Zeusa. Kuga prestaje. Zeus (Div) sklon je udovoljiti Tetidinim molbama. Krije svoju odluku od Here, svoje žene. Ova je ipak naslutiti. Prepire se sa Zeusom. Prestravljen, njen sin, hromi bog vatre Hefest, dovijaju se kako bi suzbio Zeusov gnjev. Uspijeva nasmiješi bogove koji se goste na Olimpu, prebivalištu besmrtnika.

KUGA. Gnjev

Pozivanje Musée. Agamemnon vrijeđa svećenika HRIS

Gnjev mi, boginjo pevaj, Ahileja, Peleja sina
zlosrećni, štono Ahejce u tisuće uvali jada
duše pak mnogih junaka jakih posla Aidu,
a njih učiniti same biti pljačka za psine
i još gozba za ptice - i tako se divova htijenje
vršila -, otkad se ono u svađi razišli bili
Atrejev sin, junacima vođa, i divni Ahilej.
Tko li od bogova razdor i borbu među njima stvori?
Divov i Letin sin. On gnjevom planu na kralja,
strašnu bolest baci u vojsku, te ginjahu puci,
zato što je HRIS uvredio, njegova Zreče,
Atrejev sin. On stižs do brzih ahsjskih lađa,
kćer otkupiti, a golem je nosio otkup,
Držeć 'u rukama lovorov vijenac Feba streljača
na zlatnom žezlo, i svu je ahejski molio vojsku,
a najviše dva vladara junaka Atrida:
"Atrejeva sinci i svi Ahejci s nazuvkom lijepim,
dali vam bozi, stanari na Olimpu. Prijamov da grad
razruši i svojoj da kući vratiti zdravi!
Meni pak milu vratiti kćer i uzmite otkup
strahujući od divova sina, Feba streljača! "
To mu povladiše drugi svi Ahejci da treba

žrec odati poštu i otkupe primiti sjajne.
Ali se ne svide to Agamemnonu, Atrejeva sinu,
nego ga otpremi grubo i pogrdne dodade riječi:
"Da te ne vidim više kod prostranih brodova,
starče, ni boravište sad ni ponovno njima da ideš,
jer ti žezlo neće pomoći ni božiji vijenac!
Ne dam ove na otkup; i prije će dočekat 'starost
u kući našoj u Argu, od zavičaja daleko,
služeći kao tkalja i na moj ležujući odar.
Odlazi, nemoj me dražiti ', odavde zdravo da odeš! "
Tako reče, starac se poplaši, poslušša prijetnju,
pa on mukom ode niz igalo prebučnog mora.
Kad već odmače dalje, tad starac najvruće mnogo
gospoda Apolona, kog rodi lepokosa Leta:
"Čuj me, srebroluki bože, ti HRIS i Presvetoj Kili
odbrano, ti što si jaki gospodar Tenedu, čuj me,
Sminteju! Ako ikad sagradih ugodan hram ti
ili ako ti spalih od bikova ili od koza
debela stegna ikada, ovu mi ispuni želju:
moje naplati suze Danajci strijelama tvojim! "

Apolon šalje kugu

Takvu molitvu reče, i čuje ga Febo Apolon,
te on s olimpskih siđe visina u srcu srdit
noseći 'na plećima luk i dvoklopac tulac;
srdit njemu zvekne na plećima ubojna strijele,
kada se pokrene sam, a idaše ličeći na noć.
Zatim podalje sjedne od lađa te izmetne strijelu,
srebrni zvekeće luk mu i zlozuko zvižde mu strijele.
Najprije on mazge zgađati uzme i brzu pašćad,
onda oštrljatu strijelu i na ljude odapne same,
Streljase: svuda zaplamteše leševa lomače silne.

Kalhant opominje Agamemnona neka HRIS vrati njegovu kćer

Devet već dana božje po taboru Padahu strijele
a dan deseti sazva Ahilej na zborište narod;
njemu tu misao Hera beloruka na dušu stavi,
jer se za Danajci staraše njihovu gledajuć 'propast.
A kad se iskupe oni i kad se na zborište nađu,
tada brzonog usta Ahilej i rekne im ovo:
"Atrejev sine, mislim odavde da ćemo kući
vratit 'se poraženi, i ako se spasimo živi,
kada i rat i kuga Ahejce zajedno biju.
Nego djela da vraća il 'žrec pitamo nekog
ili tumača snova - jer i san dive nam šalje --
neka nam kaže što se toliko Febo Apolon
razgnjevi, da l 'stovolovki, da l ' zavjetu zamjera našem,
ne bi l 'od janjadi miris i koza biranih kako

htio primiti i tako da od nas ukloni pomor! "
Tako im reče i sjedne, i med njima ustane Kalhant
Testorov sin, od sviju što najbolje tolkuje ptice.
On je prisutan znao da vidi, budućnost i prošlost,
ahejski lađama on je pod Ilij put pokažite "o
vračanjem svojim, a tim ga obdario Febo Apolon.
On im u namjeri dobroj progovori i rekne ovo:
"Zoveš me, divu dragi Ahileju, da vam iznesem
zašto se ljuti gospod Apolon što gađa daleko.
Ja ću i reći, ti promisli i zakuni se meni
da ćeš mi riječima rado pomagat 'i junačkom rukom.
Jer ja se bojim da ću razgnjeviti 'junaka što moćno
svima Ahejcima vlada, i svaki ga sluša Ahejaca.
Kralj je moćniji kad se na slaba srdi čovjeka,
može istoga dana i svoju stegnuti SRDNJI,
ali mu ostaje gnjev u prsima, dokle god srce
svoje ne iskali.

Ali ti promisli da l 'ćeš me branit. "
Njemu k'o odgovor tada brzonog reče Ahilej:
"Ne boj se ništa, no reci što znaš od bogovski volje,
jer Apolona ti, divu ljubimca, kojem se i ti,
Kalhant, moliš kada objavljuješ proroštva božja
Danajci, dokle ja živim i dokle gledam po zemlji
nitko od Danajaca kod prostranih brodova tebe
napasti neće, ma bio to glavom i Agamemnon,
štono se razmeće sada najbolji da je Ahejaca! "
Tad se osme gatar besprijekorni i rekne ovo:
"Zavjetu našem ne zamjera bog ni stovolovci našoj,
nego se ljuti rad žrec štono ga kralj Agamemnon
uvredi, neće mu kćer vratiti i ne prima otkup,
zato nas ojadi gađaću i još će zadati jada.
Neće od Danajaca ukloniti strahotna propast,
dokle dragome ocu bez blaga, bez otkupa curu
sjajniku ne vratimo, u HRIS stovolovku svijetu
ne povedemo; tada umiriti možemo njega. "

Agamemnon i Ahilej u svađi

Tako im reče i sjedne. A med njima ustane onda
Atrejev sin Agamemnon, junak moćan daleko,
turoban, mračno mu srce veoma se napuni srdžbe,
oči pak njegove ognju što bukti bijahu slične.
Najprije pogledom ošinu vrača i ovo mu reče:
"Zloguki vraču, nikad više ti mi ne reče dobra;
uvijek si volio ti da same mi proričeš jade,
a čestito nešto nit reče nit uradi ikad!
I sad poruke božje Danajci objavljuješ ovdje,
da im streljač što gađa daleko zadaje jade
što za Hrisovu kćer ne htedoh otkupe sjajne

uzet ', jer volim da je kod sebe u kući imam;
ona od Klitemnestre, od moje verenice ljube
meni je draža, jer od nje likom nije ni stasom
nimalo gora, a nije ni umom ni umjetnom rukom.
Ali je ipak hoću da vratim, ako je bolje;
volim da vojska se spase no propast joj preka da pukne.
Nego mi odmah spremajte dar da ostao ne bih
ja neobdaren med Argejcem, jer nije to pravo.
Gledajte svi, gdje mojega sada nestaje dara! "
Njemu odgovori na to brzonog divni Ahilej:
"Atrejev preslavni sine, o lakomče najveći od svih,
kako će dar ti darivat 'Ahejci hrabri junaci?
Ta mi ni za kakvo na snose ne znamo blago,
nego što bijaše pljačke od gradova, razdani već je;
nije pravo da narod na gomilu opet je kupi.
Nego sad ovu bogu povrati, a tebi Ahejci
trostruko naknadiće i četverostruko, dade l '
Dive razoriti grad trojancima obzidan čvrsto. "
Njemu odgovori silni kralj Agamemnon ovako:
"Nemoj, i ako si dobar, Ahileju podobni bogu,
umom krivudati tako, jer nećeš prevarit 'mene
a ni oblagati '; zar hoćeš da sam svoj uživaš darak,
a ja da bez njega sjedim i ovu kažeš povratiti?
Lijepo, ako mi dar junaci dadu Ahejci
i mom ugode srcu da naknadu dostojnu imam!
Ako l 'ga ne budu dali, ja sam ću poći i uzet':
il 'tvoj il' Ajantov il 'Odisejev uzeću darak
pa ga odvesti, a kome ja dođem, taj će se ljutit!
Ali o tome će i kasnije riječi na vrijeme,
nego na more divno sad lađu gurnemo crnu,
skupljajmo brzo veslare, stovolovku metnemo u nju
i lepoliku najzad Hrisovu penjemo kćer.
Krmar starješina koji nek bude, il 'Ajant nek vodi
lađu ili divni Odisej il 'Idomenej
il 'ti, Pelejev sine, najstrašniji od svih junaka,
ne bi l 'boga braniča umolio žrtvovav žrtve. "
Njega pogledava mrko progovori Brzac Ahilej:
"Bestidniče, lukavi grabljivca, kako će tebi
naredbe slušati tvoje Ahejaca ikoji rado,
il 'da ode na put il' hrabro u borbi se bije?
Nisam ja ovamo doš'o s kopljanici da se
bijem trojancima, jer mi ništa skrivili nisu;
nit su mi goveda moja odveli ikad ni konje
nit mi u grudastoj Ftiji, u onoj majci junaka,
potro obrezivanje, jer je među njima velja daljina;
gore među njima jesu Hladov i more bučne;
nego se, bestidniče, za tobom digosmo da se
raduješ, tebi vraća čast i Menelaju pseto,
među Trojance, to nemaš na umu i ne haješ za to.
Sad već i meni pretiš oduzeti da ćeš mi darak,

oko njega se mnogo umorih, Ahejci ga meni
dadoše! Nikad mi dar s tobom ne zapada jednak,
pošto Ahejci grad koji naseljen razoriti trojski,
nego najteži teret u buci Besnog boja
moje odvaljuje ruke, a kada dođe dioba,
dar tvoj mnogo je veći, a ja se lađama vraćam
s bojišta s darom malenim, al 'milim, od rata trudan.
A sad idem u Ftiju, jer zaista mnogo je bolje
kući se vratit 'u lađa uzvijenih, ne mislim više
ovdje vređan blago i bogatstvo tebi gomilam. "
Njemu, junacima kralj Agamemnon odgovori na to:
"Bježi kad srce te vuče, a ja te moliti neću
ovdje ostati meni za volju; ima i drugih
koji će poštovat 'mene, a najviše premudri dive.
Najmrži meni si ti od bogorodnih kraljeva sviju,
voliš svagda svađe da siješ i borbe i bitke.
Ako si snažan vebma, tu snagu bog ti je dao!
Kući odlazi s lađama svojim i svojom družinom
i Mirmidoncima vladaj; za tebe više ne staram
niti tvoju zarezujsm srdžbu, a ovo ti pretim:
"Kao što od mene Feb Apolon oduzima kćer
Hrisovu, te je šaljem sa svojom družinom i s lađom
svojom, tako ću glavom u tvoj se čador uputit '
i tvoj darak izvesti: ljepotu Brisejidu onu,
da znaš koliko sam silnije 'od tebe, da ne mari drugi
sa mnom se graditi jednak i sa mnom uspoređujem sebe. "
Reče, a uhvati muka Pelejića, i tada se njemu
na dvoje stade srce premišljati 'u rutav grudma:
da li oštri potegne mač od bedara i njim
rastera skupštinu i njim posiječe Atrejeva sina,
ili srdžbu utiša i svoje Srcs zauzda.
Dok je tako razmišlj'o u svojem srcu i duši
i mač golem vuk'o iz korica, siđe Atena
s neba, a nju posla beloruka boginja Hera
jednako milujuć 'oba i za njih vodeći brigu.
Ona se približi ozada; Pelejića za kosu plavu
uhvati, samo on je vidno, a drugi nitko.
Začudi se Ahilej i odmah osvrnuv se potom
Palade pozna Atenu: a strašno joj sijevnut oči.
On se obrati njojzi i krilate prozbori riječi:
"Kći egidonosnoga Diva, što osvanu opet?
Da li vidiš bijes Agamemnona, Atrejeva sina?
Al 'ću ti kazati nešto, a tako će, mislim, i biti:
brzo će on s obijesti svoje izgubiti glavu. "
Plavooka boginja njemu Atena odgovori na to:
"Ja sam sletjela s neba da tvoju zaustavim srdžbu,
ako si voljan da slušaš, beloruka posla me Hera
jednako milujuć 'oba i za vas vodeći brigu.
Nego prođi se svađe i mača iz kora ne vuci:
Onoga riječima kori onako kako i treba,

jer ću ti kazati ovo, i zaista tako i biće.
Triput dobićeš jednom toliko sjajnih darova
radi uvrede ove; no poslušaj. pa se Zauzdaj! "
Na to odgovori njojzi Ahilej brzonog ovo:
"Čovjeku, boginjo, liči da vaše poslušaj riječi,
ako se mnogo i gnjev u duši, jer tako je bolje,
a ko bogove sluša, i uslišiti 'oni će njega.

"

Reče, i tešku ruku na srebrnim Krsnica 'Držeć'
veliki mač u korice vrati, te poslušaj lijepo
što mu reče Atena. A sama se vrati na Olimp
egidonosnom divu u dvore med bogove druge.
Učitaj Pelejev sin progovori Atrejeva sinu,
riječima stane ga grdnim sramotiti 'ne stišavši srdžbe.
"Teška pijančino s očima psećim i jelenji srcem,
nikada nisi smio, oružje Metnuvši na se,
s vojskom kreneš u borbu ni u zasjedu zađeš
s ahejski prvim junacima: to ti se čini k'o propast!
Mnogo je bolje dabome po širokoj ahejskoj vojsci
dare oduzimati 'onom tko protivne rekne ti riječi!
Kralju izelico, a samo nitkovima vladaš,
inače, Atrejev sine, sad bi me posljednjom vred'o!
Al 'ću ti kazati nešto i Velja se zakleti kletvom:
Ovog mi vladarskog žezla iz kojeg ni grane ni lišće
više prokljati neće ni procvati kada u gori
njegovo ostade stablo, a koru njemu i lišće
okres med te sada ga u rukama ahejski nose
sinovi, štono sude i Divovi spremaju pravdu;
ovo je velika zakletva moja jednom će žudnja
za Ahilej doći sinovima ahejski svima,
uzalud biće ti muka, a ti im nećeš pomoći
kada mnogi junaci od vojskomore Hektora stanu
ginuti 'i padati', i tada od gnjeva će srce ti pucati '
zato što nisi htio da poštuješ prvog Ahejci! "

Nestor savjetuje Agamemnona

Tako Pelejić reče i baci na zemlju žezlo
što ga ukrašuju klinci od zlata, a zatim on sjedne;
na drugoj strani Atrejev sin je bijesnio; usta
med njima Nestor slatkoreki, besednik jasni iz Pila,
njemu je s jezika tekla od meda beseda slađa.
Dva su koljena samrtnih ljudi pred njim već prošla,
štono se zajedno rodiše s njim i odrastoše nekad
u svetom gradu Pilu, a tada on vladaše trećim.
On im u namjeri dobroj progovori i kaza ovo:
"Avaj, da golema jada što ahejske zemlju nam snađe!
Radostan bio bi Prijam i njegovi sinovi s njime
i drugi trojci mnogo u duši bi radosni bili

kada bi sve to čuli gdje vas dva se svađate tako
koji ste prvi Danajci na bojištu i mudrom veću.
Nego me poslušajte, jer oba ste od mene mlađi.
Ja sam saobrać'o veće i s ljudima boljima nekad
nego ste vi obojica, al 'svagda me stova oni.
Takvih ne videh nikad junaka, nit ću ih vidjet '
kakvi bijahu Piritoj i Drijant, naroda pastir,
Kenej, Eksadij i onaj Bogoliki junak Polifem,
Tesej, Egejev sin, što bozima podoban bijaše.
Oni med ljudma što hode po zemlji najjači bijahu,
najjači bijahu i samo se s najjačim borahu oni,
s planinskim zvijerima onim, al 'ove su propale grdno.
Ja sam saobrać'o s njima iz Pila pošto sam doš'o.
doš'o iz daleke zemlje, jer sami me pozvaše tamo;
i ja se borah tu napose, a s onima nitko,
kakvi su danas po zemlji što hode, ne bi se rvo.
Ipak su savjete moje i besede slušali oni.
I vi me poslušajte, jer uvijek je slušanje bolje.
Ako i jesi moćan, ne uzimaj ovome cure,
nego je pusti kad mu je sinovi ahejski daše;
a ti, Pelejev sine, s kraljem se svađati nemoj
jer je veća dopala čast žezlonoši kralju,
koga je olimpski dive obdario Dikom i slavom.
Ako si ti i jači, a rodi te boginja majka,
ovaj je moćniji silom, jer vlada narodom većim.
Atrejev sine, gnjev svoj obuzdaj, a ja te molim,
nemoj se ljutiti više na Peleja sina,
što je u ljutom ratu Ahejcima obrana moćna!
Moćni kralj Agamemnon odgovori njemu ovako:
"Što si rekao, starče, to sve je odista pravo,
nego ovaj bi čovjek biti nad ostalim svima,
od svih jači biti i rad bi nad svima da vlada.
Svima bi on naređivo ', al' neće ga svaki da sluša.
Ako su bozi mu dali da kopljanik odličan bude,
nisu mu za to dali uvredljive riječi da zbori. "
Njemu u riječi uđe Ahilej zboreći divni:
"Doista, ja bih se plašljivac zvao i nitković pravi
kad bih na svaku riječ i zapovijed posluš'o tebe.
Drugima sve to naređuje, a ne zapovedaj meni,
jer ja ne mislim da ću pokorit 'se ikada tebi.
Nego ću drugo ti reći, a ti to zapamti dobro.
Rukama neću se ja za djevojku s tobom se biti,
a ni s drugim, jer vi mi dadoste, pa mi je sada
grabite, ali od mojeg od drugoga blaga u mojoj
crnoj i brznoj lađi oduzeti nećeš mi silom.
Ili pokušaj samo da vide to i ovi ovdje:
tvoja crna bi krvca po koplju odmah potekla! "

Odisej odvodi Hrisejиду njezinu ocu. Agamemnon naređuje pokajne žršve

Tako se zavade oni riječima prekim i kivni,
i tad raspuste zbor kod ahejskih brodova sazvan.
Pelejić čadorju i jednakostranim lađama ode,
a s njim pođe Menetijev sin i ostala družba.
Atrejić tada brzu na pučinu potisne lađu,
a nju izabere dvadest veslara i stovolku žrtvu
krca za boga, a kćer lepoliku Hrisovu smesti
u lađu, kojoj vođa dovitljivi bijaše Odisej.
Onda se otisnu oni i otploviti putem vodenim.
Potom Atrejić vojsci naredi neka se pere,
ona se stane da čisti i sa sebe bacas nečist
u more, bikove klahu i koze Apolonu bogu --
punu stovolovku onda na žalu trepetljivog mora;
nebu se dizao miris oko njega dim se uzvij'o.

Od Ahileja uzimaju Brisejidu

Tako se trudili oni u taboru, al 'Agamemnon
nije odusto nego Ahileju seć'o se prijjetnje.
te on Taltibiju i Euribatu započne zborit ',
svojim slugama hitrim i vjernim glasilima svojim:
"Idite sada pod čador Ahileja, Peleja sinu,
uzmite za ruku lijepu Brisejidu, pa je doved'te,
ako l 'je ne htedne dati, ja s većom ću družinom doći
pa je uzeti sam, al 'tada još gore će proći! "
Posla ih rekavši to i riječ im dodade grdnu.
Oba nerado pođu kraj žala trepetljivog mora
i Mirmidoncima stignu, do čadorja njihovog i lađa.
Tu su Ahileja našli gdje sjedi uz čador i lađu,
a kad on ugleda njih, tad ni malo ne bi mu milo.
Oni od zazor silna i straha stanu pred kraljem,
nit što govore njemu niti ga pitaju štogod,
ali se dosjeti odmah i njima probesedi ovo:
"Zdravo da ste, glasnici, glasonoše Diva i ljudi,
pridite, vi mi niste krivi, no Agamemnon,
štono vas ovamo šalje rad Brisejide mome.
Nego divova nego, Patroklo, momu izvedi,
pa im je predaj da vode, a oni nek budu svjedoci
i pred blaženim bozima i pred ljudima smrtnim
i pred osorljiv kraljem, kad jednom nevolja svane,
da bih od drugih ja uklonio pogibao sramnu.
U svom zlorado srcu kralj Agamemnon bijesni,
ni u prošlost ne ume da pogleda ni u budućnost
da mu se kraj lađa ahejske vojske spase u borbi! "
Reče, a Patroklo poslušajući riječi dragog prijatelja,
te on iz čadora momu Brisejidu lijepu izvede,
te im je preda, a oni ka lađama ahejski odu,
za njima nerado iđase ona.

Tada Ahilej
prolije suzu, sjedne na strani od svoje družine,
penastoj pučini uz breg, na beskrajno gledajuć 'more.

Razgovor s Tetida

Pružajući 'ruke mnogo ovako najvruće majku:
"Majko, kada si veće malovečnim rodila mene,
da mi je barem dive Olimpljanin gromovnik višnji
odao čast! Al 'sad mi nije zaklonio obraz,
silni kralj Agamemnon Atrejić pogrda mene,
sam mi ugrabi dar i uze i sada ga ima! "
Reče lijući suze, a čula ga gospođa majka,
Sedeć 'u morskoj dubini kraj oca, morskoga starca,
te se brzo k'o magla nad pjenastu pučinu vinu,
sjedne potom kraj njega koji je ronio suze,
omili ga rukom i riječi mu prozbori ove:
"Dijete, što plačeš, i kakva te žalost u srcu snađe?
Kazuj, ništa mi ne krij u duši, da oboje znamo! "
Uzdišući 'teško brzonog sin progovori njojzi:
"Znadeš i sama, pa šta da ti pričam kad svemu si vješta?
U grad idasmo sveti, u Eetionovu Tebu,
i nju uzesmo i sve odnesemo ima što bijaše.
Med sobom pravo sve podijelili ahejski sinci,
Atrejiću daše lepoliku Hrisovu kćer.
Ali HRIS, žrec Apolona što gađa daleko,
dođe medoruhim Ahejcima, lađama brzim,
kćer otkupiti a golem je nosio otkup,
Držeć 'u rukama lovorov vijenac Feba streljača
na zlatnom žezlo, i svu je ahejski molio vojsku,
a najviše dva vladara junaka, Atride.
To mu povladiše drugi svi Ahejci da treba
žrec odati pravdu i otkupe primiti sjajne.
Ali se ne svide to Agamemnonu, Atrejeva sinu,
nego ga odbije grdno i pogrdne dodade riječi.
Otide starac ljutine pun, a Apolon njemu
usliši molbu, jer bogu veoma bejaše mio.
Strijelu zlonosnu on na Argejce posla, i narod
jedan za drugim stane na gomile ginut ', i svuda
Padahu strijele božanske po širokoj ahejskoj vojsci.
Vješti otkri nam gatar poruku boga streljača.
I ja prvi navalih da boga umiriti treba,
ali Atrejić planu ljutina i, ustavši brzo,
izreče prijetnju, i evo sada se ispuni ona.
U brzoj lađi onu Ahejci svetlooki šalju
u grad HRIS, i gospodu bogu darove nose,
a dva glasnika iz moga čadora odvedoše ovčas
Briseja kćer na dar što meni je daše Ahejci.
A ti, ako li možeš. zaštititi svojega sina,
Divu otidi na Olimp i moli ga, ako si zborom

ili tvorim ikad ugodio njegovu srcu,
jer sam često čuo u dvoru mojega oca
gdje se hvališ da si Kroniona s oblakom tamnim
jedina ti med bozima spasila od propasti grdne,
kad su ga bogovi drugi Olimpljani htjeli ca svježu:
Hera, Posidon i boginja Palada s njima Atena.
Al 'ti, boginjo, dođe i s Diva odreši sveze
brzo na široki Olimp pozvavši storukog boga,
koga Brijarejem bozi, a ljudi sve Egeonom
zovu, on je i od svoga oca još snažniji snagom.
Pored Kroniona on kad sjedne moćan i dičan,
njega i bozi se preplaše te ne vezaše Diva.
Na to ga seti i, sednuvši, koljena zagrlj njemu
ne bi li možda htio Trojca bude na pomoć
neka sijeku Ahejce na krme ih lađama goneći ',
i svi Ahejci neka se takva nasite kralja,
a i Atrejić, silni kralj Agamemnon, nek vidi
svoju grehotu Ahejci što najboljem poštu ne oda. "
Njemu Tetida potom odgovori lijući suze:
"Avaj, dijete moje, što sam te rodila jadna?
Bar da kraj lađa sjediš neojađen, sine, i sretan
kad ti je malo života odredila sudba, ne mnogo!
Sad si malovečan ti, od sviju nesrećniji ljudi,
zaista u zli čas porodih te na to u dvoru!
Da tu tvoju riječ isporučimo gromovnom divu,
otići glavom na Olimp na Snežana, ne bi l 'me čuo!
A ti sjedi kraj brzih kraj brodova i na Ahejce
besni ljutina te se vojevanja ostavi sasvim.
Danas je Div u Okean Etijopcima pos'o
čestitim da se gosti, a s njim i ostali bozi.
Al 'će se dvanaestog dana povratiti opet na Olimp,
i ja ću tada poći u dvore medopražne divu,
koljena zagrlit 'njemu, pa ću ga, mislim domolit' ". "

Odisej HRIS predaje kćer

Tako mu boginja reče i ode, te ostavi njega
onda u srcu ljuta rad one tankovima mome
što je. silom oni odvedoše. Potom Odisej
stigne u HRIS svijetu stovolovku vodeći sobom.
A kad su oni luci u zaton duboke došli,
tada saviju jedra i stave ih u lađu brzu,
katarka metnu joj u žlijeb užetom spustiv je brzo,
tada veslima lađu doveslaju oni pod pristan,
potom zarone sidro i privezu uža lađena;
potom pođu i oni gdje vali o bregove biju;
potom stovolovku svijetu iskrcaju Febu streljaču,
potom i HRIS kći s moroplovke iseT lađe.
Nju dovitljivi sam Odisej oltaru povede,
milom je ocu preda i prozbori njemu ovako:

"HRIS, posla me amo junacima kralj Agamemnon,
da ti kćer dovedem i Febu za Danajci svijetu
priložim stovolku ne bi l 'se kako ublažio gospod,
koji je argejskoj vojsci mnogosuzne zadao jade. "
Reče i u ruke da mu, i HRIS radosno primi
milu kćer, a oni po redu oko oltara
stanovnoga svijetu stovolovku nameste bogu.
Potom opravi ruke i ječma zahiti svatko.
HRIS podigne ruke i bogu se pomoli mnogo:
"Čuj me, srebroluki bože, ti HRIS i Presvetoj Kili
odbrano, ti što si jaki gospodar Tenedu, čuj me:
kad ti se prijede pomolih, ja ti se tada domolih,
obraz mi sačuva ti i Ahejce Pokar ljuto,
djela mi sada jošte i ovu usliši želju
s danajskog naroda muku i sramotnu nevolju skini! "

Žrtve pomirnice

Takvu molitvu reče i čuje ga Febo Apolon.
A kad se pomole oni i ječam po žrtvama bace,
najprije im podignu vrat i zakolju, oderu potom,
stegna im tada iseku i dvostrukim oblozi salom,
po njima onda komade ostalog polože mesa.
Sve je to starac na glavnom pek'o i rumeno vino
lio, a viljuške uza nj u rukama držahu dečki.
A kad ispekoše stegna i utrobe kušaš oni,
i drugo sitno iseku i potom na ražnju navrte,
sve to pomno ispeku i s ražnja skinu pečeno.
A kad posvršuju sve i gozbu pripreme veće,
jednake gozbe dosta za svačije bilo je srce.
A kad veće za jelom i pićem podmire žudnju,
tada krčag dečki do vrha napune vinom.
u čaše natoči vina i redom razdele svakom;
cijeli su dan ublaživali gospoda igrom i pjesmom
lijepo pjevajući 'pjesmu bogohvalku ahejski dečki
i streljača slaveći ', a on u duši je radostan sluš'o.
Kad se već smirilo sunce i crna se spustila tama,
cijela družina leže da spava kraj uža lađenih.

Povratak Odisejev iz HRIS

Kad je ranosvanka Zora ružoprsta svanula veće,
oni se otisnu opet u široki ahejski tabor.
tada im povoljan vjetar zaštitnik posla Apolon,
katarka digoše uvis i bijela razaviše jedra,
vjetar duhnu u jedro u samu sredinu, i šumnim
buč'o je val uz brvno, a lađa je letjela hitra.

I lađa plovlaše brzo niz valove HiTec dalje.

A kad su prispjeli veće u široki ahejski tabor,
onda oni bregu na Pržine crnu izvuku
lađu visoko i velike grede podmetnu ozdo,
pa se lađama tada i čadorju razidu svome.
A on kraj svojih brodova kraj brzih sjedio srdit,
Divov potomak, Pelejev sinak, Brzac Ahilej;
niti mu je do slavne do skupštine, niti je u rat
išao, nego je svoje izjedao jupačko srce,
ubojnog poklič željan u duši i junačkog boja.

Tetida se obraća divu

Kada je nakon toga osvanula dvanaesta zora,
onda se svi na Olimp vrate vječiti bozi,
sve ih je vodio dive. A poruke svojega sina
Tetida seti se tada i niče iz valova morskih,
rano se ona nebesima vine na Olimp.
Diva gromoglasnog nađe gdje sjedi daleko od drugih
na najvišoj visu mnogovrhe olimpski gore,
ona kraj njega sjedne i ljevicom koljena njemu
zagrla, a za podvoljak desnicom primi i divu,
Kronovo sinu, vladaru, ovako zboriti stane:
"Oče dive, ako med bozima ikada tebi
zborom il 'tvor ugodih, ti ovu mi ispuni želju:
obraz sinu povrati mom što je najkraćeg stoljeća
među ljudima, a sad junacima kralj Agamemnon
uvredi njega, jer ote mu dar i sada ga ima.
Nego ti mu obraz osveti, Olimpijci, premudri dive,
dotle junaštvo daji trojancima, dokle Ahejci
ne odadu poštu mom sinu i čast ne pridadu! "
Reče, a Div joj ništa ne prozbori. oblaka skupljač,
sjedio ćuteći dugo, a Tetida uze mu noge.
drži ih k'o da je srasla, i opet ga preklinjati stane:
"Djela po istini meni obećaj i namigni glavom
il 'mi odreci, jer nije te strah, bar dobro da znadem,
ja koliko sam tebi od boginja najti sviju! "
Njojzi ljutit veoma odgovori oblaka skupljač:
"Avaj nevolje što me s Herom posvađat hoćeš
kada me ona pogrđnim riječima dražiti stane,
ona i tako me vazda med besmrtnim bozima kara
govoreć 'da ja Trojance u njihovoj pomažem borbi.
Nego odlazi odmah da Hera ne ugleda tebe:
a ja ću voditi brigu da učinim sve to što želiš.
Sad ću ti namignuti 'glavom da u me se uzdati možeš.
To je med besmrtnim bozima od mene najveće jamstvo:
jer se ne može natrag obricanje moje da uzme,
sve se neprevarno vrši kad glavom ja klimnem. "

Tako reče Kronion i vjeđa namignu mrkim
od toga gospodu bogu ambrosijska prospe se kosa
s besmrtno glave, te sav se potrese veliki Olimp.

Hera se prepire s divom

Tako ugovore oni i rastanu se; a ona
u more duboko skoči sa svetog Olimpa sletev,
a Div u svoj otide dvor. Svi ustanu bozi
pred svojim ocem sa sjedala svojih; nije
se nitko njega usudio čekati, no svi mu pođu na susret.
Potom dive sjedne na prijestolje, ali je Hera
dobro primijetila bila kada se svjetova s njime
Tetida srebrnih nogu, a kći morskoga starca,
odmah riječima grdnim na Crohnova napadne sina:
"Tko se, podmukli dive, od bogova svetov'o s tobom?
Tebi je uvijek drago od mene daleko biti,
i nešto tajno da smišljaš i kuješ, nikad mi jošte
s namjerom ne reče lijepom na kakvo pomišljaš djelo! "
Njojzi odgovori na to i ljudi i bogova otac:
"Hero, ne nadaj se sve da ćeš namjere moje
saznati, zlo bi prošla ako i jesi mi ljuba.
Ali što se tebi pristoji da čuješ, to neće
doznati nitko prije tebe od bogova a ni od ljudi.
A što naumim ja od bogova tajno da svršim,
nemoj istraživati to, ne razbiraj za to! "
Njemu odgovori na to kravooka gospođa Hera:
"Kronovo strahoviti sine, ta kakvu izusti riječ to?
Ja te već ne pitam davno, a i ne razbiram ništa,
nego sve po svojoj po volji rešavaš mirno.
A sad se jezu vrlo da ti ne opčini srce
Tetida srebrnih nogu, a kći morskoga starca;
jutros rano ti dođe i obgrli koljena tvoja.
Njoj si, mislim, namign'o da ćeš osvetlati obraz
Peleja sinu i mnoge Ahejce pogubiti 'kod lađa. "
Njojzi odgovori na to sabirač oblaka dive:
"Ženo čudnovata, svagda naslućuješ i svagda me vidiš
ali ništa nećeš izraditi, sve ćeš mi više
omrznut ', a što više, to gore biće po tebe.
Ako je tako i bilo, al 'tako meni je milo!
Nego sjedni i muči i moje poslušaj riječi:
ne bi ti mogli svi pomoći olimpski bozi
kada se prikućim tebi i rukama mlatnem te silnim! "
Tada se njega poboja kravooka gospođa Hera,
sjedne i ušuti srce savladavši svoje; u dvoru
Divovi tad se i drugi ozlojedi nebeski bozi.

Blagovanka bogova

Slavni tad rukotvorac govoriti stane im Hefest,

miloj majci Heri belorukoj želeć 'ugodit':
"Nuto jada i muke, već oni se ne mogu trpjeti"
kad se vas dvoje zbog ljudi zbog smrtnih svađate tako!
Među Bizim graju načiniste, - gozbina dobra
neće veseliti nas kad zlo pobjeđuje svako.
A ja svetujem majku, domišljanka mada je ona,
Divu dragome ocu nek ugađa, više ne bi
otac karao nju i nama pomutio gozbu.
Ako Olimpljanin dive munjobija htedne da baca
s naših sjedala nas, - jer mnogo je jači od sviju.
Nego ti ga, majko, ugodljivim riječima blaži,
pa će se odmah nama umiriti olimpski otac. "
Reče Hefest i skoči i dvoušnu dohvati čašu,
pruži je u ruku majci i ovu joj besjedu počne:
"Strpi se, majko moja, i ako te boli, preboli,
očima dragu tebe ne vidim jednom bijen,
ne bih ti mog'o pomoći, mada bi žao mi bilo:
jer je veoma mučno protiviti 'se olimpski divu.
On me je nekad, kad htedoh da odbranim tebe,
za nogu dohvatio i bacio s nebeskog praga.
Cijeli sam padao dan; a kad se već smirilo sunce,
padoh na Lemno, a malo više duše bijaše u meni.
Onda me otud gdje padoh odnesoše Sinćani ljudi. "
Reče, i osmehni se beloruka boginja Hera
te iz ruke sinovljeve u osmehu prihvati čašu.
Tada on bozima Traži svima započne s desna
slatki točiti nektar iz jednoga grabeći cabra.
U sav se tada grohot nasmejaše blaženi bozi
vidjevši Hefesta kako po dvoru živo tetura.
Tako su cijeli dan do sunčeva smiraja bozi
blagovali, i srce poželjeli nije im više
jednake gozbe, ni Musa, ni forming prelepe što je
drž'o Apolon, i Muse na smenu pevahu divno.
A kad potonu veće sjajna svjetlost sunčana,
odu na počinak bozi u svoje dvorove svaki,
gdje je već svakome dom rukotvorac slavni Hefest
svojom vještinom i umom sagradio bio. Na praznik
tada i olimpski dive munjobija pođe na odar
gdeno i ranije spase, kad slatki sanak mu stigne,
tu je leg'o da spava, a uza nj zlatostola Hera.

Pjevanje DRUGO

Naslovljena

SAN. Kušanje. Beotia ILI POPIS BRODOVI

Pjesnik Ilijade rekao je već u ekspoziciji speva (u petom stihu prvog pjevanja) da je Ahilejev gnjev izazvao groznu pogibiju Ahejaca i da se tako - vršila Zeusova volja.

Na put teških ispaštanja Zeus (Div) sada, u drugom pjevanju, gura Agamemnona i sve Ahejce. Da bi osvetio Ahileja. Zeus šalje Agamemnonu Sna s varljivim nadama u pobjedu. San potiče vojskovođu da zametne novi boj - jer sada će, konačno, zauzeti Troju. Radostan, Agamemnon saziva ratnike u skupštinu. Samo, već se navršile deveta godina bezuspješne opsade. Borbenost ratnika valja iskušati; možda je zacarila malodušnog. Agamemnon stoga povjerava svoj pravi san jedino glavarima. Ratnicima kaže da mu je Zeus, u snu, poručio neka odustane od opsade, jer Troju neće zauzeti. Predlaže da se opsada odmah digne i da krenu kućama. Ratnici mu povjeruju i, razdragani, pohita da opreme brodove za odlazak. Odisej ustavlja i smiruje narod, nastoji uspostaviti red. Da bi to postigao, mora udarcima da ušutka i bukači Tersita. Ovaj ruži oštrim riječima Agamemnona. Vojsci se obraćaju Odisej, stari Nestor i sam Agamemnon. Ona pristaje na borbu. Okupljanje i kretanje ahejskih četa opisuju razvijena usporedbe - s ognjem, jatima ptica, rojevima muha, Kozara koji kupe i kreću koze. Onda se pjesnik obraća boginjama pjesme, Musama, da ga nadahnu. Slijedi popis grčkih snaga pod Trojom, počev od onih iz Beocije, i kraći popis trojanskih snaga i saveznika.

Iz drugog pjevanja odabrali smo dva odlomka dosta protivna tonskom usmerenošću. Prvo riječi Tersita. U njima se grubo, ali ne i bezrazložno, oglašava običan pučanin, sit Gavana i silnika koji i na Razbojište žive u slasti i lasti. Na drugom mjestu donosimo rečeni poredbeni vijenac. Tu se dojam ratničke sile i herojske veličine gradi dosljedno - mada za naše osjećanje ponekad i neobičnim slikama (roj muha) - a vrhuni u usporedbi vojskovođe Agamemnona s golemim bikom sred krda goveda u pokretu.

I. Tersit, Agamemnon i Odisej

Drugi sedošu svi i na mjestima ostanu svojim
jedini još je Tersit naklapalo nešto priklop'o,
on je nepristojne riječi i mnoge u srcu znao,
naopake, bez mjere s vladarima da bi se svad'o,
jer je tražio čim bi Argejce nasmijati mog'o.
On je najružniji bio u cijeloj pod Ilije vojsci,
bijaše krivonog i šantav na jednu nogu, a pleća
bijahu mu gurava, jer su na grudima pognuta bila.
Šiljata bijaše mu glava i na njoj rehava kosa.
On Ahileju i Odiseju najmrži bijaše;
jer ih grđашe oba; i tada zagraje opet
i Agamemnona divnog stane da grdi. Ahejci
strašno se Srđa na nj i gnjev im osvoji dušu.
On se prodere i Agamemnona stane da ruži:
"Što sad, Atrejev sine, ti gundáš i čega ti treba?
Pun ti čadore medi i mnogo u čadorju svome
žena imadeš na izbor, a sve te žene Ahejci
tebi dajemo prvom grad kad uzmemo koji.
Zlata li tebi nedostaje zar iz Ilija što ga
nosi konjokrota koji Trojanac k'o otkup za sina,
koga u putima ja ti dovedem il 'drugi Ahejaca?
Mladu li ženu želiš ljubavnu utoliš žudnju,
da je obaška držiš za sebe? Ne priliči tebi
koji si vladar da u zlo uvaljuješ ahejske borce.
Pokori, sprdnje, mekušci, a Ahejke, a ne Ahejci!

Podimo s lađama kući, a ovoga pustimo ovdje
neka poklone vari pod Trojom, neka tad vidi
jesmo li njemu mi na pomoći ili mu nismo!
I sad Ahileja on od sebe boljeg junaka
pogrda strašno i ote mu dar, te sada ga drži.
Al 'se Ahilej ne ume da ljuti, žestina mu susta,
jer bi ga, Atrejev sine, sad posljednjom vređ'o! "
Agamemnona izgrdi tako, ljudma pastira,
Tersit. Al 'njemu hitro pohiti divni Odisej;
mrko pogleda njega i teškim ga napadne riječima:
"Ters, brbljivci, ako i jesi glasni govornik.
ćuti, i nemoj se sam s vladarima svađati vazda!
Mislim da nema grđeg od tebe drugog smrtnika.
koliko ih s Atrejevim sinovima stiže pod Ilij,
ili jezikom svojim na kraljeve klevetu ne bi,
ne bi ih ružiti smio i ne bi povratak ček'o.
Nije nam jasno jošte ni kako će sve se dokonat ",
da l 'ćemo dobro il' zlo se mi Ahejci povratit '
Zato Atrida Agamemnona, ljudma pastira,
uvijek si spreman ružiš, jer danajski njemu junaci
mnogo darova daju, pa njega grdiš i vređaš.
Nego ću reći ti nešto, a tako će se i utjecaj:
ako te nađem još jednom gdje bulazniš kao otoič,
tada Odisej više na ramenu glave ne im'o,
niti se više Telemahu ja nazivao ocem,
ako te ne zgrabim tada i ruho s tebe ne svučem,
plašt i košulju s njim što tvoju krije golot,
pa te samog plačne ne oteram lađama brzim,
jer ću te grdno izudarati 'pa te iz skupštine bacit. "
Reče pa ga žezlom po leđma i plećima mlatnem,
pa se savije sav, i grozna mu suza poteče,
a na leđima njemu od zlatnoga žezla se digne
krvav požiljak, i on veoma uplašen sjedne,
bol ga osvoji, smijete se sav i obriše suzu,
a drugi, ako i sjetni, svi slatko se njemu nasmeju.
Tada je susjedu susjed osvrnuv se rek'o ovako:
"Već je veoma mnogo Odisej učinio dobra,
savjete odlične daje i ratnu izaziva hrabrost,
a sad je izvrsno on Argejcima svršio djelo,
kada ovome drskom blebetalu zatvori usta!
Neće ga valjda opet potaknuti prkosna duša
pogrdnim riječima svojim da uzme kraljeve grdit! "

II. Vojska se kreće

K'o što se pustošnik oganj po beskrajnoj šumi razgori
po svim kosama gorskim, te plamen se vidi daleko,
tako je s oružjem silnog u njihovu kretanju ima
svugdje blistao sjaj i nebu kroz etar se diz'o.
Kao kad stanu jata neizbrojnih krilatih ptica

guske il' ždralovi il' dugošije labud oni
LETATX po Asijskom polju, Kaistriju okolo voda,
ovud i onuda lete i diče se krilima svojim,
uz ciku sleću tako da jeka ih po polju stoji, --
tako se mnoga plemena od lađa i od čadora
raspu ispred Skamandra po ravnini, a tutnjava strašna
nasta od njihovih nogu i topota kopita jakih.
Mnoštvo ih ispred Skamandra po cvjetnom se iskupi polju
koliko lišća i cvijeća u proljetna vidi se doba.
Kao što silnih muha, kad proletnji osvanu dani,
rojevi gusti navrve u spremu stadovite kuće,
prepunu mlijeka u suđe, toliki se na polju ima
protiv Trojanaca Ahejci dugokosi nađu,
svi se pomamio mamom da slome Trojance u borbi.
Kao što znaju Kozari u rasutim stadima koze
lako luče kad sve se pomiješaju pasući travu,
tako Ahejce amo i onamo vojvode njihne
ređati stanu za bitku; među njima kralj Agamemnon
očima svojim i glavom na gromovnog ličaše Diva,
pasom na Arej boga, a grudima na Posidona.
Kao što u krdu bik od svijju se goveda drugih
ističe mnogo, jer je od skupljene govedi viši,
tako Div toga dana Atrejeva učiniti sina

Pjevanje TREĆE
Naslovljena

PRISEGE.

GLEĐANJE S bedema.
Megdan PARIDA i Menelaj

Golemom pokretu ahejske vojske, kojim se drugo pjevanje završilo, ne slijedi očekivani sukob na bojištu. Pjesnik Ilijade kao da se ovdje povinovao zakonu epske retardacije radnje. U trećem pjevanju vojske su se sasvim prikućile Troji. Ali, Trojanci predlažu da se rat okonča dvobojem. Treba da ga podjele Parid (Aleksandar), sin trojanskog kralja, i spartanski kralj Menelaj. Parid je rat prouzročio, ugrabivši Menelajevu ženu, lijepu Helenu. Trojanski kraljević se ne prikazuje kao hrabar borac. Izaziva ahejske ratnike, ali pred Menelajem najprije pobjegne. Na megdan će izaći tek pošto ga brat Hektor naruži. Pogodba glasi: ako Parid pobjedi, zadržat lijepu Helenu a ahejske vojska će dići opsadu i otploviti u Grčku; ako, pak, pobjedi Menelaj, neka mu bude Helena, i sva njena blaga s kojima ju je Parid iz Sparte doveo. Vojske radosno pristaju na ovo. Vesnice bogova Irida, i sama boginja, prima ljudski lik i obavještava Helenu o dvoboju koji predstoji. Helena hita na bedem da odatle promatra megdan. Na kuli kod Skejske kapije već je stari trojanski kralj Prijam sa svojim savjetnicima. Helena im kazuje tko su najbolji ahejski junaci, dolje, u polju. Prijama pozivaju da ugovor i primirje sklopi svečano, uz prinošenje žrtava. Parid zatim izlazi na megdan. Menelaj ga savlada. Ali Parida spasava boginja ljubavi Afrodita. Obavije Parida maglom, prenese u njegovu kuću, u Troji, a strašnim prijetnjama nagoni Helenu da s Paridom Dijeli postelju, dok

ahejski zapovjednik Agamemnon zahtijeva da se ugovor izvrši i Helena, s blagom, izruči Grcima.

Donosimo odlomak sa scenom gledanja s bedema. Pjesnik joj daje veliku uvjerljivost. S jedne strane prikazuje nespokojstvo i setu verolomne Helene, suočene s vlastitom prošlošću i zlom koje je donijela trojancima i Grcima; a na drugoj strani opisuje i divljenje starih glavara trojanskih za ljepotu Helenin, tako veliku da nekako opravdava sva trojanska stradanja.

I. Prijam sa starješinama na kuli kod Skejskih vrata.
Prilazi Heleni te im pokazuje glavne ahejske vojvode

Irida glasnica tada belorukoj Heleni dođe
podobna zaovi njenoj. Antenorićevoj ljubi
Nju Helikaonsin Antenorov uze, a ona
Laodika, od kćeri Prijamovih najljepša bijaše.
Helena Irida nađe u sobi, gdje veliko tkanje
porfirnu dvostruko tkaše i unjga utkivaše borbe,
što ih konjomore trojci i medoruhi Ahejci

od Arejevih ruku dosad podnesoše zbog nje.
Blizu nje brzonog Irida stane i reče:
"Dođi, milosno snaho, da vidiš divotno djelo,
što ga konjomore trojci i s ruhom od medi Ahejci
tvore; dosad su oni za pogubnim žudjeli ratom
i suzne bitke na razboju jedni donosili drugim,
a sad sjede i šute - ta rat se utišao sada --
svaki je naslonjen na štit i u zemlju koplje je pob'o.
Samo Aleksandar i Arej dragi Menelaj
s kopljima dugim izići će sada na megdan zbog tebe;
koji pobjedi od njih, on dragom zvaće te ljubom. "
Tako boginja reče i u srce slatku joj smjesti
žudnju za prijašnjim mužem i gradom, za majkom i ocem.
Tada Helena brzo prevuče koprenu bijelu.
Iz sobe pođe lijuć 'od obraza biserne suze.
Sama ne bijaše, no za njom i dvije su dvorkinje pošle,
Etra, Piteju kći, i kravooka s njome Klimen.
Brzo onamo stignu gdje Skejska bijahu vrata.
Oko Prijama bijahu i Lamp i Pantoj i Timet,
Klitije i Hiketaon od krvi Arej boga,
zatim Antenor i još Ukalegon, pametni starci,
sve te starješine ljudske kod Skejskih sedahu vrata.
Starost je spriječila njih da ratuju, ali u veću
zabora sjajno nalik na cvrčka, štono u šumi
sjede na stablu med liščem i nježnu prosiplju cvrku.
Takve starješine trojske na kuli sedahu ima.
Kada Helenu spaze gdje njima se na kulu penje,
jedan drugome tiho progovore krilate riječi:
"Zamerke nema Trojanci ni Ahejci s nazuvkom lijepim
što zbog ovakve žene već odavno podnose jade:
obličjem ona veoma na besmrtnu boginju liči!
Nego kakva je da je, u lađama neka se vrati

i ne ostavlja nama i našim potomcima žalost! "

Tako rijeku, i Prijam pozvati Helenu tada:

"Ovamo, draga mi ćerko, pristupi i kraj mene sjedni, prvoga muža da vidiš i Devere i ostalu svojti! Nikako ne krivim tebe, no bogovi krivi su meni, koji su ahejski na me navalili plačevnu vojnu. Pridi, pa mi junaka gorostasnog imenom reci koji je ono ima Ahejaca i valjan i visok! Ima, istina drugih što glavom nadvisuju njega, ali očima ja ljepotu još ne vidjeh takvu a ni prikladna tako junaka, - ta liči na kralja! "

Helena, žena božanska, odgovori njemu ovako:

"Častan si ti mi i čestit veoma, milosni svekra, ej da sam pogubnu smrt odabrala kada sam amo pošla sa sinom tvojim, ložnicu ostaviv svoju kasno rođenu kćer i braću i vrsnici drage! Ali ne zbi se tako, i stoga se topim od plača. Nego ću rado ti reći što želiš doznaš. Ono je moćan daleko Atrejev sin Agamemnon, oboje on je: i dobar kralj i kopljanik snažan, i dever meni, kučka bez stida, ako je bio! "

Reče, i starac se njemu zadiviv progovori ovo:

"Blaženi Atrejev sine, dobrosrećni, ljubimče božji, zaista ti nad mnogim nad ahejski momcima vladaš! Nekad sam stigao ja u lozovitu frigijska zemlju, videh tu mnoštvo junaka frigijskih s konjima brzim, Otreja vojsku videh i Migdona božanskog, oni uz bregove rijeke Sangarija imahu tabor; i ja se broja k'o neki među njima saveznik bivši onoga dana kad su Amazonke muškare stigle: ali Ahejaca plavookih bilo je više. "

Potom drugoga smotriv Odiseja pitaše starac:

"Nude mi, draga ćerko, sad kaži tko li je onaj? Glavom je niži od Agamemnona Atrejeva sina, ali je grudima on i plećima širi na pogled. Njegovo oružje ima na zemlji hranodavnoj leži. ali on svugdje k'o ovan obilazi redove ljudske; taj mi se najviše čini gustorunu podoban ovnu, štono k'o ovan hodi kroz stado bijelih ovaca. "

Helena divova kći, njemu odgovori ovo:

"Ono ti je Laertov sin dovitljiv Odisej, štono se rodi u kraju bregovima itačke zemlje, on je pameti jake i svakim kovarstvima vičan. "

Na to trezveni njoj Antenor odgovori ovo:

"Zaista prave si riječi, o ženo, iskazala sada. Već je ovamo jednom Odisej stigao divni; stigao poslan zbog tebe s Menelajem Arej dragim, ja ih obojicu primih u domu svom i ugostih, tako im ovdje lik i jaku pamet upoznah. Al 'kad se skupe Trojanci, i oni stupe među njih,

širokim plećima njih Menelaj nadvisi stojeć ',
nego kad sedoš oba, ugledniji bijaše Odisej.

A kad su stali pred svima raspredati 'riječi i misli,
tad je Menelaj hitro govorio, malo doduše,
ali veoma zvonko, ne imашe obilat rječnik,
ali mu prikladan bijaše, sve ako je i bio mlađi.

A kad se diže da riječ dovrtljivi uzme Odisej,
stade i gledaše dolje oborivši preda se pogled,
žezla ni pred sobom nije okret'o, a ni ozada,
nego ga držao čvrsto u ruci k'o da je nevješt,
kaz'o bi se na koga nabrekuje il 'da je ludak;
ali kad snažni glas iz grudi ispusti svojih,
pa mu riječi poteku pahuljica 'podobne snježnim,
nijedan smrtnik tada s Odisejem ne bi se preo,
tada se čudili nismo njegovu stasu toliko. "

. Trećega Ajanta opet primijetivši pitaše starac:

"Koji je ono junak, Ahejaca, i valjan i visok,
među Argejcima glavom i širokim plećima glavit? "

Helena dugoruha, žena božanska prozbori njemu:

"To je gorostasni Ajant, i to je ahejski zaklon.

Njemu nasuprot k'o bog Idomenej med Krećanim 'stoji,

oko njega se uprav starješine skupile Kretsko;

često je Ares dragi Menelaj ugostio njega

u našem domu kad bi s Krete navrnuo nama.

Sada ostale sve sjajnooke vidim Ahejce,

koje bih poznati mogla i svakog po imenu reći;

al 'dviye narodne nigdje starješine VIDETX ne mogu,

Kastora konjika i Polideuka dobrog Sakač,

oba rođena braća, što moja ih rodila majka.

Možda krenuli nisu iz Lakedemona ljupkog?

Ili stigoše amo u moroplovnim lađa ',

al 'sad neće oni u junačke ulazit' bitke,

bojeći 'se ruga i mnoge sramote pod kojima ostah! "

Reče, a njih je veće plodonosna zemlja već krila

u Lakedemonu ima, u otadžbini im dragoj.

Pjevanje ČETVRTO

Naslovljena

Gazenje PRISEGE.

Agamemnon PREGLEDA VOJSKU

Na kraju prethodnog pjevanja Agamemnon zahtijeva da se ugovor ispuni, Helena preda
Grcima, rat okonča.

Četvrto pjevanje započinje scenom na Olimpu. Bogovi donose odluku da Troja propadne.
Hera i Atena to zahtijevaju od Zeusa. Ovaj pristaje, nevoljno. Ipak, na Herin zahtjev šalje

Atenu na bojište izazvati novo krvoproliće. (Tako ispunjava i obećanje dano Ahilejevoj majci, Tetidi.) Atena primi lik Laodoka i nagovori Trojanci Pandara, slavnoga strijelca, da ubije Menelaja i tako se proslavi. Pandar odapne strijelu, no ona samo rani Menelaja. Ugovor je razvrgnuti, primirje pokvareno, vojske se spremaju da udare jedna na drugu. Menelaja brzo izvidi liječnik Mahaon, sin boga Asklepija. Agamemnon bodri i podbada vođe, pohvalama i pokude. Smotru vojske završava koreći oštro junaka Diomeda. Ovaj prima prijekor suzdržano, bez zamjerki. Počinje boj. Bogovi podbadaju borce. Opis pojedinih megdana. Iz četvrtog pjevanja odabrali smo dva odlomka. Najprije scenu odlučivanja na Olimpu. Tu vidimo kako su bogovi, u Ilijadi, zaista prikazani s ljudskim crtama i slabostima. Sve ima obilježje obiteljskog savjetovanja u sjeni nesložnog braka roditelja. Zatim dajemo stihove gdje se nanovo opisuje kretanje vojske, najviše upoređenja. Na ovome odlomku, ako ga stavimo kraj sličnoga s kraja drugog pjevanja, lako uočavamo ustaljene, tradicionalne postupke epskog kazivanja, u kome su scene vojničkih pokreta i sukoba česte. Ujedno, sudjelovanje bogova, kratko naznačeno u tome odlomku, otkriva nam, zajedno sa prvim navedenim odlomkom, tradicionalnu ulogu božanstva u starogrčkom junačkom epu.

I. Bogovi rješavaju da Troja propadne

Ali bogovi Sedeć 'kod Diva cinja veće,
svi na zlatnome podu, a njima gospođa Heba
Tocas nektar te oni kondir zlatnim jedan
drugome nazdravljaju i na grad gledahu trojski.
Odmah gledaše Kronovo sin da nadraži Heru
peckav rečma i misleći na nju počne zbori:
"Dvije od boginja ima Menelaj pomoćnice dobre,
Alalkomenku ima Atenu i Argejku Heru,
nego sjede daleko i srce svoje vesele
gledanjem samim, al 'Afrodita slatkosmeha uvijek
u pomoć Paridu hita i od njega uklanja Kere:
njega spasiti i sada kad mišljaše da će zaglaviti '
ali je Ares dragi Menelaj pobjedu stek'o.
Nego promisliti što dalje raditi treba,
hoćemo l 'strašni rat i bijesne zametati bitke,
il 'ćemo prijateljstvo med oba naroda vrći.
Ako se svima to svidi i svima ako je milo,
Prijama kralja kula nek onda ostane cijela,
a Menelaj kući nek Argejku Helenu vodi. "
Reče, i gundāše na to Atena a s njome i Hera.
Obje sedahu blizu i Trojca smišljaju jade.
Boginja ostade ćuteći 'Atena i ne reče ništa,
ljuta na Diva oca, i gnjev je hvataš divlji,
ali Heri izbi iz grudi srdžba te reče:
"Kakvu izusti riječ to, o Kronovo užasni sine!
Zar ćeš zaludno trud mi i znoj mi beskorisnim stvorit '
kojim se radeći 'oznojih? Umoriše moji se konji
vojsku kad skuplja Prijam da strada i njegova djeca.
Radi, al 'nećemo tebi odobriti bogovi drugi. "

Veoma ozlovoljen Div sabirač oblaka reče:
"Pakosna, kakva ti zla tolika učiniti Prijam,
i on i njegova djeca, te samo neprestano želiš
kako ćeš lijepo sazdani grad razoriti Ilij?
U grad kroz bedeme duge, kroz vrata kada bi ušli.
i kad bi Prijama presna i njegovu proždre djecu
i sve Trojance s njima, tvoj gnjev bi utolio tada!
Radi kako ti hoćeš, al 'zbog tog ne bilo svađe
između tebe i mene ni razdora med nama dvoma.
Nego ću drugo ti reći, a ti to u srcu čuvaj:
ako ikada htednem da i ja na silu srušim
ikoji grad u kojem prebivaju ljubimci tvoji.
srdžbu moju nemoj sprečavaš, nego me pusti,
ta ja i tebi opet dopustih, ali bez volje.
Koliko pod suncem i pod zvjezdovita nebom gradova
ima iu njima ljudi prebivaju zemlju što gaze,
srcu mome od sviju najmiliji sveti je Ilij
i kralj Prijam i narod Prijama vješta u koplju.
Nikad mi žrtvenik moj ne bijaše bez jednake gozbe,
tu je i piće i miris, već kakve nam darove daju. "
Njemu na to kravooka Hera odgovori ovo:
"Meni su grada tri najmilija od ostalih sviju:
Sparta i Arg i grad Mikena širokih cesta;
sve ih razoriti možeš čim u srcu omrznu tebi,
to ti ne branim ja i neću branit 'ni jednog;
pa da i branim i da ih ne dopuštam tebi razorit ',
ne bi mi pošlo za rukom, jer mnogo si jači od mene.
Nego ni napore moje beskorisnim ne treba čnntit ',
jer sam boginja i ja, porijekla istoga s tobom;
ja se rodih od Krona od lukavca časnije od svih
dvostruko: zbog svoga roda i što sam se nazvala ljubom
tebi. koji si pravi nad svima bozima vladar.
Al 'ćemo ipak jedno ustupati drugome u tom,
tebi ja, ti meni, a drugi će besmrtni bozi
za nama poći. A sada naredi brže Ateni
neka zađe u trojski i ahejski užasni pokolj
i neka gleda Trojanci da zadanu pogazi vjeru
i da navale prvi na ponosne sada Ahejce.

"

Reče, te poslušaj riječ joj i ljudski i božji otac,
i on krilate riječi Ateni progovori ove:
"U vojsku odmah odleti med Trojca i med Ahejce,
i gledaj zadanu neka Trojanci pogazi vjeru
i neka navale prvi na ponosne sada Ahejce. "
Reče, i potaknuti tim i onako strasnu Atenu;
ode pošto se vinu niz glavice olimpski gore.
K'o sin lukavca Krona kad blistavu pošalje zvijezdu
da brodara ili vojnicima široke vojske
znamenje biti, a iz nje izbijaju varnice silne:

takvoj podobna zvezdi Atena Palada tada
na zemlju skoči sred vojske, i svaki se začudi borac,
bio konjomora trojac il 's nazuvkom lijepim Ahejaca.
Tada je susjedu netko okrenuv se rekao ovo:
"Zaista bijesna će borba i užasan nastati pokolj,
il 'će Olimpijanin dive što ljudskim upravlja ratom
ponovno stvoriti ljubav med narodom jednim i drugim. "

II. Otvaranje borbe u kojoj dosta junaka ostaje mrtvih
s jedne i druge strane

Kao valovi morski kad o žal udare bučni
jedan za drugim gusto, a Zefir kreće ih vjetar;
oni se isprva dižu na pučini, zatim se o hrid
s velikom slamaju rikom i hukom, vijugave idu
pa se propinje uvis i morsku izbacuju pjenu:
tako se danajske čete neprekidno kretale tada
jedna za drugom u boj. A svaki je vojvoda svojim
naređiv'o, a drugi bez graje su išli, jedva bi čovjek
rek'o da vojska tolika s glasom u grudma korača;
svi su mučeći išli, starješina bojeći 'se svojih;
oružje sjajno u kojem koračaju svima se sjalo.
A Trojanci k'o ovce u kakvu Gavanski toru
štono bezbrojne stoje kad mlijeko im bijelo se muze,
one jednako bleje kad čuju od janjadi mekanu:
tako se trojanska graja po širokoj orila vojsci,
jер им говор и језик не беше једнак у свију,
језик им бјаше мешовит, s različnih bili su strana.
Jedne je podstic'o Ares, Atena sovooka druge,
uz nju Dimos i Fobos i svagda ljuta Erida,
koja je Ares bogu ljudomori sestra i druga;
isprva mala je još i jedva se diže, al 'poslije
upire u nebo glavu i tako hodi po zemlji.
I tad ona med jednim i drugim zametnu kavgu
opću kroz čete iduć 'i borcima Množeći lelek.

Pjevanje PETO
Naslovljena

Diomed se odlikuje

Junak Diomed, koji je spokojno otrpeo Agamemnonove ukor, stoji kao kakav gorostas u središtu petoga pjevanja, Ono je ispunjeno prikazom prvoga dana bitke, koji se opisuje sve do u sedmo pjevanje.

Diomed se bori bolje od ostalih junaka. Pandar ga rani strijelom. Ali on ubija Pandara. Teško ranjava i Eneju, sina boginje Afrodite. Snaži ga i hrabri božica Atena, te Diomed udara i na

same bogove koji se u boj upliću. Dok Afrodita zakriljuje Eneju, Diomed je ranjava u ruku. Irida odveze Afroditu na Olimp. Tu je tješi majka Diona. ali joj se smiju ostali bogovi. Eneju spasava Apolon. Diomed navaljuje trired i na samog Apolona. Ipak ustukne kad ga ovaj opomene da se ne gradi jednak bogovima. Bog rata Ares bori na strani Trojanaca. Ovi silno navaljuju i potiskuju Ahejce. Uto se u boj umiješaju Hera i Atena. Hera sokoli Ahejce, Atena i dalje Diomeda. Skoči mu na bojna kola. Tako najbolji ahejski borac leti među neprijatelje na bornom kolima kojima upravlja boginja. Diomed ranjava i samog boga rata Ares. Ovaj bježi na Olimp, gdje mu vidaju rane. Za njim bojište napuštaju Hera i Atena.

U našem izboru dajemo sada scenu Diomedovog sukoba s Pandara, Enejom i samom Afroditom. Scena je izatkana od realističkih pojedinosti svojstvenih opisima ranjavanja i pogibija u Ilijadi. Drugi odlomak, u kome Sarpedon, jedan od trojanskih saveznika, kori Hektora također je tipičan za homerski opise bojeva. Kada se ratni sukob nanovo rasplamsa, pjesnik opet pribjegava usporedbi da bi nam dočarao ubojno metež.

I. Diomed ubije Pandara i rani Eneju kamenom i Afroditu, koja je došla da pomogne sinu, rani u ruku

Dok su se njih dva tada tu razgovarali tako.
ona se dvojica bliže primakoše s konjima brzim.
Prvi se obrati onom Likonov blistavi sinak:
"Junače smeoni, snažni, ti ponosnog Tideja sine,
nije te strelica gorka pogubili ni brzi hitac,
al 'sad ću pokušat' kopljem, jer njim ću te možda pogodit' ".
Reče i kopljem zaviti dugosenim i tad ga hiti,
u štit pogodi njim Tideja sina i odmah
šiljak od medi probiti štit i oklopu stigne,
onda zagraje nad njim Likonov blistavi sinak:
"Sasvim si ranjen ti kroz slabine, ne mislim da ćeš
moći dugo to trpiš; a veliku dade mi diku! "
Njemu neustrašen na to odgovori jaki Diomed:
"Promaši, ne rani mene, al 'ne mislim da ćete vi dva
prestat 'od boja prije no u borbi jedan vas padne
i krvlju napoji svojom štitonosnog Arej borca!"
Reče i odapne on, a strijelu tada Atena
uz oko upravi u nos te bijele probije zube,
uprav pri korijenu tvrda med preseče mu jezik,
brončani šiljak njemu kroz vilicu donju proleti,
i on se sruši s kola, a oružje na njemu zvekne
blistavo, sjajno i svjetlo, - krilonozi njemu se konji
preplaše, u stranu okrenu, te daha i snage mu nesta.
Tada Eneja skoči s dugačkim kopljem i štitom,
jer se boj'o da mu Ahejci ne ugrabe mrca.
Kao lav u svoju što uzda se snagu, on je
iš'o oko njega s kopljem i štitom što jednako svuda
brani žudeći onog pogubiti s kime se sretne,
strašno vičući. Rukom tad golem pograbe kamen
Tidejev sin, da ne bi ni dva ga čovjeka digla,
kakvi su ljudi danas, al 'onaj njim zamahne lako

i njim zgodi Eneju u bedro, gdeno se stegne
svija u bedro, a to se i čašicom naziva mjesto,
smrska čašicu njemu i obje mu pretrgne žile;
rapavi odere kamen Eneji kožu, al 'samo
junak na koljena padne, a krupnom upre se rukom
o tle, i njemu se crna po očima razlije tama.
Tada bi pogin'o tu junacima vladar Eneja,
ali ga divova kći Afrodita opazi oštro,
mati koja ga nekad Anhisu rodi pastiru:
oko dragoga sina tad bijele ovije ruke,
pa ga brižljivo sjajnim omota plaštem od strijela
da bi ga spasila, da ne bi brzotrki Danajaca koji
grudi mu probio među i tako mu utrn'o život.
Tako Afrodita spase iz borbe svojega sina,
a sin Kapanejev dobro još pamćáše dogovor onaj
kako ga grlati borac Diomed naučio bijaše:
on snažnokopitne svoje zaustavi konje daleko
od bojne gužve i kožom za obluk Priveži uzde,
pa Enejin konjma lepogrivim poskoči hitro
te ih od trojac dogna Ahejcima s nazuvkom lijepim.
Dragom dade ih drugu Deipilu, koji mu od svih
najdraži bijaše vršnjaka, jer znao je ugovet 'mu u svem,
lađama prostranim da ih odveze.

A potom se junak
u kola svoja popne i blistave prihvati uzde,
za Diomedom potjera tad snažnokopitne konje
žustro, a on potrči za Kiparkom s okrutnom među
videć 'da je božanstvo bez snage i nije od onih
boginja jedna što ume da upravlja borbama ljudskim,
i da nije Enija razbigrad, a ni Atena.
A kad je stignu, kroz gustu kroz gužvu HiTec za njom,
onda se izvije sin junaka Tideja i nju
skočivši u ruku nježnu ispod dlana pogodi oštrim
kopljem: odmah se njoj u kožu koplje zabode
kroz plašt ambrosijski, što ga Harite satkaše same,
iznad dlana. A njojzi procuri ambrosijska krvca
Ihor, kakva teče u žilama blaženom bogu:
bogovi ne jedu kruha i rumenog ne piju vina,
zato nemaju krvi i besmrtni zovu se bozi.
Ona vrisne veoma, i sin joj padne iz ruku:
ali ga u ruke Feb Apolon uzme i tamnom
zavije maglom, da ne bi brzotrki Danajaca
koji grudi mu među prob'o i tako mu utrn'o život.
Tada glasoviti borac Diomed zagraja nad njom:
"Bježi, divova ćerko, iz borbe i s ograšja ljutog!
Nije ti dosta zar što varaš nejunačke žene?
Budeš li u rat se miješala, ti ćeš od rata, mislim,
zgroziti se, i ako daleko o njemu čuješ! "

II. Sarpedon kori Hektora. Ares osokoli Trojance.

Tada Sarpedon stane da grdi Hektora divnog:
"Hektora, kuda ti nestade srce što si ga im'o?
Reče da ćeš grad bez naroda, bez pomoćnika
braniti sam s braćom i zetovi svojim!
Ali sad nikoga od njih ne mogu vidjeti i nađem
nego svi se plaše k'o psi kad opaze lava,
a mi se bijemo tu, mi koji smo pomoćna vojska,
jer sam pomoćnik i ja, iz daleke stig'o sam zemlje,
daleke Leakeyem one na virovitom Ksanti.
Ima ostavih ljubiu i s njome sinčića luda,
a i golemo blago, za kojim žudi tko nema;
nego likijske opet sokol borce i želim
sam da se borim s junakom, a ovdje ništa ne imam
što bi mogli Ahejci odnést ili odvesti.
A ti stojiš bez posla i druge ne potičeš borce
hrabro podnositi borbu i ljube svoje štititi.
Samo lanene da vas ne uhvate svehvatne zamke,
i da ne postanete dušmanima lovina i plijen,
brzo će oni vašu mnogoljudnom tvrđe razorit '
Sve to treba imati na umu, danju i noću,
kada vojvode moliš starješina slavnih daleko,
hrabro da istraju: time odbacićeš karanje teško! "
Tako reče Sarpedon, a Hektora u srce rani;
odmah s kola u oružju na zemlju skoči.
Sljedeće svuda po cijeloj po vojsci kopljima oštrim
vitlaše bodreći na boj, na užasan gonjaše pokolj.
Onda se okrenu oni i prema Ahejcima stanu:
ali zajedno ostanu svi Argejci, bez straha.
Kao što vjetar plevi po svijetom rastura gumnu,
kad se pšenica veje, i kada Demetra plava
od pleve odvaja žito, a vjetar duva - odozdo
bijele se gomile pleve po zemlji - tako Ahejce
bijela prašina pokri, koliko među njima konji
vrlo topota i prah do brončanog vitlaju neba,
jer se pomesas opet: vozar okrenuše kola.
Rukama jakim pođu u borbu, nasrtljivac Ares
crnu nojcu spusti na borbu da obrani Trojca,
svuda obilazeći 'i sve ispunjujući' kako mu Febo
bog Apolon s mačem sa zlatnim naredio bijaše
neka ohrabri Trojca kad Palade vide Atenu
gdje se povukla, a ona pomoćnica bijaše Danajci.

ŠESTO Pjevanje
Naslovljena

Hektor se sastaje s Andromaha

Krvavom pokolju na bojištu šesto pjevanje suprotstavlja scene iz života u gradu Troji. Ratna sreća se okrenula. Trojanci su u nevolji. Vrač Helen savjetuje Hektora da smilova Atenu. Hektor hrabri Trojance, pa odlazi u grad. Tamo trojanske žene treba da se pomole Ateni i obreknu joj žrtvu. Na bojištu se susreću likijski vojvoda glaukom i Diomed. Ali umjesto da podijele megdan, oni se daruju (izmjenjuju opremu); prepoznali su se i poštuju Dedovsk zavjete prijateljstva. (Ovdje je umetnuta lijepa priča o Belerofont.) Trojanske žene uzaman odlaze u Atenin hram. Hektor hita majci. Traži Parida i pogrdama ga nagoni da pođe u borbu. Htio bi da pozdravi ženu Andromahu i sina Astijanakta. Ne zatiče ih kod kuće, nego tek na Skejskoj kapiji, pred izlazak na bojište. Supružnici razgovaraju, dječak Astijanakt se prepadne od očeva kacige. Rastanak. Parid sretne Hektora i oba brata žure na bojište. Dvije scene pune plemenitih osjećaja, viteških i obiteljskih, dominiraju šestim pevanjem koje donosimo u cjelini. Jedna je susret Glauka i Diomeda na bojištu. Već u toj sceni zahuktali boj, opisan u petom pjevanju, ustavljen je i čudesno smiren. Dva uzor-junaka, otmenog viteškog držanja, daju primjer poštovanja obiteljskih obveza i gostoprimstva. U tom smirenju borbe kao da je pripremljen slušalac da okrene pogled na zbivanja u Troji. Tu Rasplakane povorke žena, brižni sin Hektor i, najzad, susret Hektora i Andromaha, unose u kazivanje zvukove obiteljske topline, ljubavi i tuge. Razgovor muža i žene već je oproštaj, kao da za Hektora povratka nema.

Hektor se sastaje s Andromaha

Trojanci se povlače, jer Ahejci nadvlađuju

Sami Ahejci i Trojca u kreševu ostanu groznom,
amo i onamo boj se po vojištu pomakne često,
jer su jedni na druge medokovna bacili koplja
između rijeke Ksanta i rijeke Simoenta ima.
Ajant, sin Telamonov, ta ahejske obrana, prvi
trojansku probije četu; - drugarima svjetlost donese,
jer on najboljega junaka pogodi tračkog,
vrlog i jakog Akamanta, Eusoru sina.
Prvi ga zgodi u obod gustogrivog njegovog Slama,
pa mu probije čelo i šiljak medeni njemu
prodre u kost duboko, i tama mu pokrije oči.
Aksila, Teutrantu sina, glasoviti ratnik Diomed
pogubi; on u Arizbi, u lijepo sazdano gradu,
živio s obilnim blagom i ljudima bejaše mio,
jer je sve dočekiv'o na putu imajući 'kuću.
Ali nitko njega od žalosne ne spase smrti
stupivši u pomoć preda nj, no život uzme Diomed
njemu i ratnom drugu Kalesiju, koji mu tada
kolima upravljaše; obojica pod zemlju odu.
Dresu i Ofeltiju tada Eurijal oružje svuče
pa za Esepom krene i Pedasom što ih najada

nimfa Abarbareja besprijekornom Bukolionu
rodi, a taj sin Laomedontu ponosnom bijaše,
prvorodenac, a tajno mati ga rodi.
Pasući ovce u gori on nimfi obljubu osoba,
ona zadetinji i dva blizanca na svijet donese.
Tada obojici snagu i bijele razglobi ude
sin Mekistejev te im s ramena oružje svuče.
Smeoni borac Polipet Astijala pogubi potom,
a Odisej Pidita iz Perkote ubije kopljem
medeni; Teukar divnog pak smakne Aretaona,
Abler blistavim kopljem An

tiloh uništi život

Nestorov sin, a Elat junacima kralj Agamemnon:
Elat u Pedasu strmom kraj zelenih življaše žala
kraj Satnioent-vode, a Lejit Filaki zgodi
kada je bež'o, - Euripil Melantiju oružje svuče.
Adresta uhvati živa glasoviti ratnik Menelaj,
jer su mu trčeci 'po ravnini u strahu odbjegli konji,
pošto su se zaplela u granu na metljike žbun
kola na rudi prelomiv te sami otrčaše u grad
kuda su i drugi konji u strahu odbeći znali;
sam se izvali on s stajala pored kotača,
nick se licem surva u prašinu. Pristupi tada
Atrejev sin Menelaj s dugosenim kopljem u ruci.
Onda Adrest njega za koljena prihvati moleći ':
"Spasi me, Atrejev sine, a dostojnu ucjenu primi!
Mnogo zaklada ima u bogatog mojega oca;
medi ima i srebra i željeza kovanog dobro.
Od toga otac bi tebi naizbrojne otkupe dao,
kada bi čuo za mene da živ sam kod ahejskih lađa. "
Reče i već htjede da gane Menelaju srce;
on ga je ratnom drugu već htio predati da njega
ahejski lađama brzim odvede, al 'Agamemnon
dohrli njemu u susret i ovo mu krikne i reče:
"O Menelaju mili, a zašto se za ljude staraš
toliko! Doista tebi u domu Trojanski ljudi
lijepo učiniše! Ni prekoj smrti ni rukama našim
od njih ne Pobeg'o nitko, - ni opo dijete što mati
još ga pod srcem nosi, ni ono ne pobjeglo 'no sav
propao ilijski grad bez glasa, bez ikakva traga! "
Reče i riječima tim u brata obrne srce
junak savjetom pravim; od sebe odgurne rukom
on junaka Adresta. A moćni kralj Agamemnon
njega u slabine rani, a Adrest padne, i petom
na grudi stane mu Atrejev sin i koplje izvuče.
Potom se Nestor prodre i ovo Argejcima vikne:
"Junaci danajski dragi, Ares ubojna sluge,
nitko za oružjem neka ne trči i nek se ozada
time ne ustavlja da što više do lađa donese;

Nego smičimo borce, a potom po polju bojnomoći ćete i mirno s mrtvacu oružje skidat '! "
Tako im reće te snagu i hrabrost ulije svakom.

Po savjetu vraća Helena Hektor ohrabri Trojance i ode u grad da majku Hekaba i druge žene pozove da se pomole Ateni u trojanskoj tvrđavi

Tada bi opet Trojca u ilijski grad se povukli, slabošću savladani, pred snagom ahejske vojske da se Eneji nije i Hektoru s riječju obrn'o Helen, Prijamov sin, u ptice najbolji gatar:
"Do vas dvaju, Eneja i hekto, najveći napor trojski i likijski stoji, jer vi ste najbolji borci u svakom radu ima gdje borbe i mudrosti treba; ostajte ovdje. prođete svud, zadržite narod ispred vrata, prije no bježati počnu i prije no ženama u ruke padnu, a dušmanima na radost!
A kad falange sve podbodete hrabre biti, mi ćemo ostati ovdje i Danajci ponovno biti, mada nas taru vebma, jer nevolja na to nas goni.
A ti se, Hektora, u grad uputi i savjetuje majci svojoj i mojoj da časne da gospe sakupi sada sjajnokoj u hram Ateni, u gradu što je na vrhu; Svetome domu ključem da ona otvori vrata i plašt, koji se njojzi u dvoru najljepši čini i još najveći od svih i samoj najdraži ima, neka lepokosoj ona Ateni na koljena metne, nek joj za žrtvu obreće u hramu dvanaest krava, lijepih, što jošte u jarmu ne bijahu, ne bi l 'se na grad sažalio i žene i djecu trojansku nježnu, ne bi l 'Tideja sina od svete uklonila Troje, snažnoga kopljanika i ljutog sijač straha, za kojeg smatram da je Ahejaca najjači od svih, nije strah nas toliko Ahileja, vođe junaka, koji se, govore, rodi od boginje; ali se ovaj mnogo pomamio te s njim u smjelost jednaka nema! "
Tako svjetova Helen, i Hektor posluša brata.
Odmah iz kola on u oružju na zemlju skoči; mašući kopljima oštrim po vojsci iđaše cijeloj bodreći svugdje na borbu i potičući 'užasno klanje.
Onda se obrnu trojci, Ahejcima stanu nasuprot, tad se Argejci pred silom povuku i prestanu smicat ', misleći da je neki bog sa zvjezdanog neba Trojca u pomoć sis'o: toli 'ko se digoše oni.
Tada se Hektor prodre i Trojca zagraje ovo:
"Trojci smjeli i, vi pomoćnici slavni daleko, da ste junaci, druzi, na ljutu mislite borbu, dok ja u Ilij odem i ima glavarima rekнем,

savjetnicima našim i ljubim bozima neka
stanu se molit 'i nek stovolovku obreknu njima. "
Kad ih obodri tako, sjajnošlemi otide Hektor,
crna ga tuckala koža po gležnju a i po vratu
što mu k'o krajnji obod na štitu bijaše kvrgašu.

Glaukom, vojvoda likijski, i Diomed

Glauk, Hipolohov sin, i Diomed, Tidejev sinak,
između vojski zađe na sredinu megdan dijeliti.
Kad njih dvojica jedan drugome pristupe blizu,
onda grlati onom Diomed progovori prvi:
sinovi nesretnih ljudi sa snagom se sreća mojom!
Ako l 'si koji besmrtnik bog s nebesa mi sis'o,
nikad ja ne bih s nebeskim bogom zametn'o borbu!
Nije ni Drijantov sin, Likoorg silen dugo
živio, što je pokrst'o sa besmrtnim bozima svađu:
on je po Svetome brdu na Nisi Dojkinja boga
mahnitog Dioniza rastur'o; palice na tle
one pobacaše sve, kad ljudomora stane Likoorg
da ih ostanom bije, Dionis se uplaši i sam
u vale zaroni morske, a Tetida zbunjenog boga
dočeka tada na krilo, - toliki ga spopad'o drhat
onaj kad vikaše čovjek. Al 'blaženi bogovi gnjevom
planus nanjga, te Kronovo sin ga učini slijepce,
nije živio dugo, jer omrznu bozima svima;
s blaženim bozima ni ja ne želim otići u borbu.
Ako si koji od ljudi što kruhom se hrane zemaljskim,
bliže pristupi, da brže u zamke se uvališ smrtne!
Njemu Hipolohov blistavi sin odgovori ovo:
"Zašto, Tidejev sine, o junače, za rod me pitaš?
Kakvo je lišće u šumi, i ljudsko pleme je takvo:
jedno lišće vjetar po zemlji rastura, drugo
rađa brsnata šuma kad proljetnom osvane doba.
Tako i ljudi: jedni dobi, nestaju drugi.
Ako želiš i to da čuješ dobro da saznaš
naše porijeklo, ta mnogim junacima ono je znano:
ima Efira grad u sredi konjodavnog Arga,
gdje je živio Sisif, taj najlukaviji čovjek,
Sisif, Eola sin; on Glauka imaše sina,
Glaukom besprijekornog rodi junaka Belerofont
kome su bogovi dali ljepotu i junaštvo drago,
al 'mu je nesreću Pret u svome zasnov'o srcu,
on ga iz argolske protjera zemlje, kad bijaše mnogo
jači od njega, jer Div ga pod Pretovo podvrgnu žezlo.
Antija divna, Preto ljuba, živo požele
da mu se potajno dade obležat '. al 'na to ne može
nagovoriti hrabrog i čestitog Belerofont.
Ona izmisli laž i kralju prozbori Preto:

"Umri, o Prete, ili pogubi Belerofont,
koji me Potala?%"

98no htjede obležat ', al' nisam se dala! "

Tako reče, - a srdžba vladara osvoji kad je to čuo,
ali ga ne htjede pogubiti ', jer toga se u srcu boj'o,
no ga u Leakeyem posla, i pogubne dade mu znakove
što ih na složenoj daski smrtonosnih nacрта mnogo;
da ih njegovu tastu predade neka ga smakne.

On u Leakeyem ode s božanskom besprijekornom pratnjom;
a kad u likijsku zemlju do rijeke stiže od Ksanta,
široke Leakeyem vladar ljubazno dočeka njega.
Devet ga gostio dana i devet mu goveda zakl'o.

A kad deseta veće ružoprsta osvanu Zora,
tada on upita gosta i zatraži znakove da vidi
što ih je nosio njemu od Prsta, njegova zeta.

A kad pogubni znak od zeta prihvati svoga,
najprije naredi njemu Himera da ubije bijesnu,
štono od božanskog, ne ljudskog, bijaše porijekla.

Srijeda lav, ozada zmaj, a koza u sredi,
žarkoga ognja iz sebe strahovitu Rigas silu.

Al 'on pogubi nju, jer poslušna znamenja božja.

Drugi put zametne borbu s solimskim borcima slavnim;
najžešćim nazva tu borbu s junacima što ju je im'o;
trećom Amazonke pobi, muškobanu njihovu vojsku.

A kad se vraćao, kralj mu tad smisli prijevaru drugu:
najbolje pokupivši po širokoj Leakeyem borcu
zasjedu namesti njemu, al 'kući se ne vrate više,
sve ih poubija ima nezazorni Belerofont.

A kad uvide kralj da je junak od roda božanskog,
ima ga zadržati i svoju za ženu dade mu kćer,
još mu polovicu dade od cijele kraljevske časti
a i Likijci lijepo i sjajno imanje mu dadu,
voćnjak i njivu još, da što god za obradu ima.

Belerofont vještom tri djeteta izrodi ljuba:
najprije Isandra, Hipoloha još i Laodameju.

Laodameju mudru obleži dive, i ona
oklopnika rodi Sarpedona podobnog bogu.

Al 'kad bozima svima naposljetku omrznu i on,
stane okolo sam po Alejskom lutati polju,
srce grizući svoje i puteva kloneći 'se ljudskih.

Sina Isandra mu Ares nezasitni pogubi ratnik,
kada je zametn'o borbu s solimskim narodom slavnim.

Kćer mu srdita ubi Artemida s uzdama zlatnim.

Mene rodi Hipolih, i njime se dičim k'o ocem;
on me slao u Troju i još me opominj'o mnogo
uvijek odličan budem i sve da nadmaši druge,
predaka svojih da ne sramoti što najbolji bijahu
i u efira i ima u širokoj likijskoj zemlji.

Dičim se što sam od roda od toga i od krvi takve. "

Reče, - i grlati borac Diomed radostan posta
te u hranodavku zemlju dugoseno koplje zabode,
potom narodnom reče pastiru riječima mednim:
"Gle, po precima ti si moj prijatelj glavni i davni!
Nekad je Enej divni nezazornog Belerofont
zadrž'o u kući svojoj i gostio dvadeset dana;
jedan drugome lijepe darivao gostinske dare:
Enej gostu crven i sjajan dariv'o je pojas,
zlatan i dvoušni kondir poklonio Belerofont,
ja ga idući amo u svojemu ostavim dvoru. --
Ne pamtim više Tideja, jer on me još kao dijete
ostavi kod kuće, pod Tebom kad ahejski izgib narod.
Tako sam ja u Argu tvoj dragi prijatelj glavni,
a ti u Leakeyem moj kad onamo u zemlju stignem.
Stoga i sada u gužvi od kopalja bježimo svojih!
Mnoge smicati mogu Trojance i pomoćne čete,
kojega dade mi bog i kojega noge mi stignu,
a ti mnoge ubijaj 'Ahejce koliko možeš.
Nego izmijenimo oružje svoje, i ovi znati
da se dičimo što smo po precima Prijace glavni. "
Tek što rekoše to, s kola skoče i jedan
drugome prihvate ruke i tvrdu vjeru zadadete.
Glaukom oduzme pamet Kronion, jer oružje zlatno
Diomedu dade za medeno, - njegovo bijaše
stotinu goveda vrijedno, a ovoga goveda devet.

Na poziv Hektorov, Hekaba i druge starice nose plašt
u Atenin hram i obećavaju žrtve za spasenje domovine

A kad već Hektor do Skejskih do vrata i do bukve stiže,
oko njega se zgrnu trojanske žene i kćeri,
pitaju sve za sinove, braću, muževe. svojti,
on im potom naredi svima kako su stigle
neka se bozima mole; a mnogim je suđena žalost.
A kad najzad stiže do lijepog Prijamova dvora,
koji je treme imao glatke, sobe u njemu
bijahu jedna do druge - pedeset je bilo ih sviju --
sve od kamenja glatka: kraj ljuba verenica tuna
sinovi Prijama kralja počivaju, s druge pak strane
kraljevske imahu kćeri u dvorištu dvanaest soba,
sve su pokrite bile, a stijene im škrljencem,
jedna do druge bijahu, a tu su na počinak išli
zetovi Prijama kralja kraj svojih čestitih ljuba.
Onamo ljubazna mati u susret Hektoru dođe
vodeći u sobu kćer Laodiku najljepšu licem;
uzme mu ruku, stane GOVORITX i rekne mu ovo:
"Sinko, zašto mi dođe a ostavi krvavu bitku?"

Doista vrlo pritešnjuju Ahejci - klet im ime --
bijući 'se okolo grada, a tebe ovamo nagna
srce da divu s gradskog s vrha podigneš ruke.
Ali pričekaj vina da medenog slatkog donesem.
Divu da žrtvuješ najprije i besmrtnim bozima drugim,
a i samoga sebe napitkom da okrepiš tada;
umornu čovjeku vino veoma povećava snagu,
kako se umori ti u obrani srodnika svojih. "
Njojzi odgovori na to sjajnošlemi veliki Hektor:
"Vina medenog meni ne nosi. gospođo majko,
slabiti 'me nemoj da me ne ostave snaga i smelost:
plašim se, ruku ne oprav, da divu izlijem vina
rujnog, jer tko se krvlju i prahom u borbi ukalj'o,
ne smije se Kronovo sinu, zbiraču oblaka, molit'.
Nego Ateni ti plenjačici u hram otidi
i njoj ponesi kada i starice u hram sazove;
a plašt, koji se tebi u dvoru najljepši čini
i još najveći od svih i tebi najdraži ima,
njega lepokosoj ti Ateni na koljena metni,
te joj za žrtvu obreci u hramu dvanaest krava,
lijepih, što jošte u jarmu ne bijahu, ne bi l 'se na grad
sažalio i žene i djecu trojansku nježnu,
ne bi l 'Tideja sina od svete uklonila Troje,
snažnoga kopljanika i ljutog sijač straha.
Nego Ateni ti plenjačici u hram otidi,
a ja sada hitam po Parida, da ga dozovem
ne bi li htio mene da poslušā; - ej da ga zemlja
odmah proguta, jer ga Olimpljanin Trojca na zlo
stvari i Prijamova hrabrom junaku i njihovoj djeci!
Kada bih vidio njega u dvore gdje slazi Aidu,
tada bih rek'o da svu u duši zaboravih žalost! "
Reče, i mati mu ode u dvore i dvorkinje ima
zovne, a one stanu po gradu starice kupit':
sama u mirisnu siđe u odaju, gdeno joj bijahu
plaštem vrlo šareni, sve radovi sidonskih žena,
što ih je donio bio Aleksandar podoban bogu
nekad iz Sidonske zemlje, kad široko prevali more,
pošto Helenu ote, tu kćer oca božanskog.
Jedan plašt Hekaba ponese Ateni na poklon,
koji najveći bijaše i najljepše bijaše izvezen.
A k'o zvijezda je sjao, odozdo je lež'o ispod svih.

Ode Hekaba, a za njom i starice mnoge pohiti.
A kad stignu do hrama Atenina gradu na vrhu,
tu im otvori vrata Teana obraza lepkih,
Kiseju kći, a ljuba Antenoru konje što kroti.
nju su za svećenici Trojanci Ateninu hramu
metnuli. S lelekom sve Ateni podignu ruke,
i tad prihvati plašt Teana obraza lepkih,

pa ga na koljena ona lepokosoj metne Ateni,
velikoj Divovoj ćerci izgovori molitvu ovu:
"Čuvarko grada, gospo Atena, boginjom divna,
Diomedovo koplje slomi a samome njemu
daj pred vratima Skejskim da na zemlju ničice padne.
pa ćemo dvanaest krava u hramu ti zaklati odmah,
lijepih, što jošte u jarmu ne bijahu, ne bi l 'se na grad
sažalio i žene i djecu trojansku nježnu. "
Tako se pomoli ona, al 'Palada odbi Atena.

Hektor kod Parida i Helene

Tako se molja one velikoj Divovoj ćerci,
au dvorove lijepe Aleksandru zaputi Hektor;
njih je s ljudma sagrađio sam, što najbolji onda
zidarski bili vještaci u grudastoj trojanskoj zemlji:
oni mu podignu dom za žene, muškarce i dvor
blizu Prijama kralja i Hektora gradu na vrhu.
Hektor tu uđe ljubimac Divov čvrsto u ruci
noseći koplje jedanaest lakata dugo, a sjaše
medeni šiljak na njemu, a prstenom optočen zlatnim.
Brata u odaji nađe gdje oružje blistavo sprema,
oklop ogleda i štit i zavoja na luku;
Argejka Helena sjedi u sredi med ženama svojim,
dvorkinjama ona određuje poslove slavne.
Hektor kad primijeti onog, tad grdno ga koriti počne:
"Budalo slijepa, nije red što ljutiš se tako:
vojska okolo grada i bedema propada strmog
bijući bitku, a izbi u gradu zbog tebe i rat
i bojna vriska! Ti sam bi sa drugim se svađ'o da vidiš
nekoga negdje kako od strašne prestaje bitke.
Ustaj prije no grad nam sagori žestokim ognjem! "
Njemu Aleksandar na to Bogoliki prozbori ovo:
"Hektora, pravo si mene ukorio, kako zaslužih,
stoga ti kažem, a ti me čuj i sve mi to pamti:
nisam od zamjerke kakve il 'gnjeva na Trojanski narod
u sobu seo, no htedoh u žalost uroniti ovdje;
ali me u borbu potaknula, i meni samom se čini:
tako će bolje biti, a sreća se borcima mijenja.
Nego me pričekaj da se u oružje bojno obučem,
ili otidi, ja ću za tobom, mislim te stići! "
Reče, a Hektor ništa sjajnošlemi ne kaza njemu;
ali mu Helena ove probesedi medene riječi:
"Hektora, Devere meni jadotvornoj strahotnoj kuji!
Ej da me onoga dana kad majka me donese na svijet
odnijela huda oluja i strašan me odnio vikor
u goru nekuda ili u valove hučnoga mora,
gdje bi me progut'o val, dok to se dogodilo nije.
Ali kad bogovi meni tolike nameniše jade,
bar da sam onda ljuba junaka postala boljem,

koji bi oseć'o rug i prijekore mnoge od ljudi!
Ali stanovnog srca u ovoga nema ni sada,
nit će ga kasnije biti, al 'to će ispaštati, mislim.
Nego, djela sad uđi i sjedni na stolicu ovu,
Devere, jer ti je dušu osvojila najveća muka
zbog mene kuje i uz to zbog Aleksandrova grijeha;
na nas je dvoje Div navalio žalosnu sudbu
o nama dvoma i u potomstvu pjesme biti! "
Njojzi odgovori na to sjajnošlemi veliki Hektor:
"Nemoj me, Helena, sedat, i ako me voliš, jer ne smijem.
Jer me moje već nagoni srce da branim Trojance,
koji mene žude veoma, a kod njih još nisam.
Nego ti ovoga samo potaknuti, nek i sam pohiti,
da bi mene jošte u gradu mog'o zateći.
I ja sad u kuću otići da svoju pozdravim čeljad,
dragu ljubvu vidjeti i svojega nejakog sina.
Jer ja ne znam hoću l 'iz borbe njima se vratit'
il 'će me bogovi odmah pogubiti Ahejskom rukom. "

Hektorov sastanak sa ženom i sinom

Tako reče i ode sjajnošlemi veliki Hektor
i kući stigne brzo u kojoj se ugodno živjeti,
al 'on belolaktu ljubvu Andromahu ne nađe u njoj,
nego je sa sinom i s leporuhom dvorkinjom jednom
stajala ima na kuli i jecala, plakala gorko.
A kad ne nađe Hektor besprijekornu ljubvu u dvoru,
stupi na kućni prag i sluškinja 'prozbori ovo:
"Nuder, momkinje, sada po istini recite meni:
kuda belolakta krenu Andromaha iz doma ovoga?
Ili je jetrva leporuhim pošla il 'možda
zaova il 'u hram Atenin, gdje Trojanke druge
gospe lepokose hoće da umire božicu strašnu? "
Hektoru hitra na to ključarica prozbori ovo:
"Kada nam Hektora, kažeš da istinu rekнем pravu,
nije jetrva beloruhim pošla il 'možda
zaova il 'u hram Atenin, gdje trojanske druge
gospe lepokose hoće da umire božicu strašnu,
nego se na velju kulu na ilijsku popela, jer ču
da su na mucu trojci, nadvladali da su Ahejci.
Ona je bedemu krenula žurno mahnitoj slična,
s njome je dojkinja pošla u naručju noseći dijete. "
Tako ključarica reče, i Hektor iz dvora istrči,
istim se vrati putem kroz ulice građene lijepo.
Kad grad golemi prođe i kada do Skejskijeh vrata
veće stiže kud šćaše da onamo polje dospije,
tu mu darovita ljubva doleti tada u susret,
ljubva Andromaha, kći junaka Eetiona,
ovaj pod gorom plakom šumovitim življaše nekad,
ima pod plak u Tebi, a vladar Kiličanim "bijaše;

kći njegova pođe za Hektora obučena u med.
Ona se susretne s njime, a dadilja iđaše s njome
noseći 'na grudima sina bezazlenog, nejako dijete,
ljubimca Hektoru sina, a lepoj podobna zvezdi;
Hektor je njega naziv'o Skamandrijem, drugi ga zvahu
Astijanaktom, jer je sam Hektor branio Ilij.
Hektor se sinu svome, kad vide ga, ćutke nasmeti,
a Andromaha stane kraj vojna roneći suze,
stisne mu ruku i ovako mu govoriti 'počne:
"Jadniče, sa svog ćeš srca zaglaviti ', a nejakog čeda
nije ti žao ni mene sirote: ja ću se brzo tvoja udovica
nazvat ', jer tebe će smaći Ahejci,
kada odasvud Bahn, a meni bilo bi bolje
da pod zemljicu siđem, kad nema te više, jer neću
imati utjehe druge, kad Žitko ti stigne svršetak,
nego žalost kad nemam ni oca ni gospođe majke.
Jer mog je oca negda pogubio divni Ahilej
i još ugodni kilički grad razorio Tebu
visokovratnu i ima pogubio Eetiona,
ali ga ne opleni, jer zazor mu bijaše u duši,
nego ga zajedno spali s oružjem njegovim sjajnim
i grobni postavi kamen; na kamenu posade Brešće
Goranka nimfe, sve kćeri egidonoše Diva.
Sedmoro imađah braće u dvoru, i zajedno oni
svi su istoga dana zaputili u dom Aidov,
jer ih je sve pogubio brzonog divni Ahilej
kod sporonogih krava i pored bijelih ovaca.
A majku, štono pod plakom šumovitim carica bijaše,
nju je amo Ahilej s ostalim doveo blagom,
al 'je povrati natrag kad goleme otkupe uze,
a nju Artemida strijelom u očevu pogubi dvoru.

Sad si mi, Hektora, sve, i otac i gospođa majka,
ti si mi i brat sada, a i moj mlađani vojno;
nego smiluj se na me i ostani ovdje na kuli.
sina ne ostav 'sirotom, a ni udovicom ljubu!
Nuder postavi vojsku kod smokve, otkud se može
najlakše prodrijeti u grad i bedemi mogu osvojiti '
Triput su onamo došli i najbolji kušali borci
oko Ajanta oba i slavnog Idomeneja
i oko oba Atrida i smijelog Tideja sina:
il 'im je koji vičan proricanju kazao čovjek,
ili ih vodi i goni i samo njihovo srce. "
Njojzi odgovori na to sjajnošlemi veliki Hektor:
"O svem razmislih, ljubo, i sve mi je to na pameti,
al 'me je trojac stid i dugoskutih Trojanke njihovih,
ako bježao budem iz borbe k'o plašljivac kakav.
To mi zabranjuje srce, jer navika uvijek čestit
budem i hrabro se borim med prvim trojancima svagda,

veliku tekući slavu i ocu i samome sebi.
Jer ja dobro znadem u duši i u srcu svome:
doći će dan u koji i sveti će propasti Ilij,
Prijam sam i narod kralja vičnoga koplju.
Ali ne žalim ja toliko trojansku sudbu
ni Hekaba samu ni Prijama, našeg vladara,
ni braću što ih je mnogo i svi su dobri junaci,
ali će u prah pasti od ruku ljutih krvnika, --
koliko žalim tebe, medoruhi kada te koji
plačne odvede Ahejaca kad uzme ti danak slobode.
Pa kad moradneš živeći 'u Argu tuđinkama tkati,
il 'vodu nosit' iz Hiperije il 'Meseide
u mucu veljoj i ljutoj, al 'nužda te primora silna,
onda će kazat kogod kada vidi te suze gdje lijes:
", To je Hektoru ljuba, što najbolji bijaše u borbi
među Trojca među konjokrotama pod Trojom " "
Tako će reći, a tebe još veća spopašće žalost
za mužem takvim da te od ropstva oslobodi jadnu.
Nego volim prije da legnem pod zemljicu hladnu
nego lelek ti čujem gdje na silu odvlače tebe."
Reče blistavi Hektor i htede prihvatiti sina,
al 'on se na nedra lepopojasnoj dadilji privi,
i cikne, uplašiv se od pogleda dragoga oca,
medi se preplaši on i perjanice od strune
kako se strašno njiše na šlem odozgo na vrhu.
Tome se dragi babo nasmiješi i gospođa majka.
Odmah blistavi Hektor s glave kacigu skine
pa je sjajnu svu na crnu zemljicu metne,
sina u naručju ponjiše svog i poljubi njega,
zatim pomoliv se divu i ostalim bozima rekne:
"Dive i ostali bozi i ovome darujte sinu
mome da on, k'o i ja, med Trojca slavom zablista,
snagom biti dobar i moćno da Ilije vlada,
i da se kaže:, Taj je čestitiji mnogo od oca! '
bude l 'se vrać'o iz borbe i, smaknuv dušmana, sobom
krjav nosio plijen, a radosni će mu mati! "
Tako reče i sina u naručje predade dragoj
ljubi, a ona ga primi na mirisna nedra te se
plaćuć 'nasmiješi, a mužu, kad vide to, bude je žao,
rukom je obgrli pa joj ovako govoriti 'stane:
"Nemoj, jadtice, u srcu se ražalit 'odveć,
nitko me preko sudbine Aidu poslati neće,
nijedan čovjek pak nije od smrti umak'o, mislim,
bio on rđa il 'junak, kad majka jednom ga rodi.
A sad idi u dvore i tvoje redovanje gledaj,
razboj i preslicu, i naredi da dvorkinje tvoje
idu za poslom. Svima muškarcima borba je briga,
najviše meni od sviju koliko nas Ilij imade. "
Reče sjajni Hektor i potom uzme sa zemlje
šlem konjorepni, a draga u dvore krene mu ljuba

često se obzirući 'za njim i grozne lijući suze.
Brzo stiže u dvore za prijazan građene život,
au dvore vojskomore Hektora i tu zateče
svojih dvorkinja mnogo i sve ih potakne na plač.
Živ još Hektor bijaše u svome oplakan dvoru,
jer su mislile, neće iz boja se vratiti više
niti Ahejskom bijesu i desnici ruci uteći.

Parid i Hektor se vraćaju na vojište

Nije ni Parid oklev'o u svome visokom dvoru,
nego se oružjem sjajnim i slavnom oruža među,
kroz grad potom protrči u noge se uzdajući 'brze.
Kao što postalac konj, kad ječma se nazoblje vezan,
rastrgne oglav i poljem odleti, sve topot ga stoji,
jer je obik'o da se u reci lepotekoj kupa.
gizdav, a glavu drži visoko, na obje mu strane
griva niz grebene pada, te sija ljepotom i snagom,
brzo ga odnose noge na obična mjesta i pašu:
tako i Parid, Prijamov sin, s Pergama kule
siđe blistajuće "sav u oružju svome k'o sunce,
vesela srca, a brze ponesu ga noge, i začas
Hektora divnoga brata zateče, kada je htio
s mjesta da pođe gdje prisno sa svojom je zborio ljubom.
Njemu Bogoliki prvi Aleksandar zboriti počne:
"Zaista, Dragić moj, već dugo te ustavljam ovdje,
a ti mi hitaš, ne dođoh na vrijeme, kako mi reče. "
Njemu odgovori na to sjajnošlemi veliki Hektor:
"Čovječe, nitko te ne bi prekoreti mogao valjan
s ratnih poslova tvojih, jer jesi junak u borbi,
ali si nemaran, nećeš u bitku, a vazda u meni
srce se moje žalosti kad o tebi pogrde čujem
što ih kazuju trojci što zbog tebe mnogo se muče.
Nego pođimo, a sve to i poslije se popraviti 'može,
ako nam dade Div da nebeskim bozima vječnim
na čast u našim metnemo dvorima vrč za spasenje
oteravši od Troje Ahejce s nazuvkom lijepim. "

Pjevanje SEDMO

Naslovljena

Hektor i Ajanta DELE Megdan.

Sahranjivanje MRTVIH.

Hektor i Parid se vraćaju na bojište, iz Troje. Još uvijek se priča o događajima iz prvoga dana borbe.

Bitka opet oživi. Ali božanstva, Atena i Apolon, odlučuju da je pokolja bilo dosta: neka Hektor izazove na dvoboj nekog Ahejci. Odluku bogova Hektoru saopćava njegov brat, vrač Helen. Hektor čini kako mu je savjetovano. Ahejci su neodlučni. Najzad ždrijebom odrede Ajanta, sina Telamonova, da se bori s Hektorom. Megdan traje sve do zalaska sunca. Pada

noć i glasnici rastavljaju borce. Junaci obdare jedan drugoga - mačem i sjajnim pojasom. Ahejski glavari se goste u Agamemnonov šatoru. Nestor predlaže primirje i utvrđivanje tabora kod lađa. Trojanci sazivaju skupštinu. Parid pristaje vratiti Grcima Helenin blago, ali ne i Helenu. Ahejci odbijaju ovaj prijedlog koji im prenose glasnici, ali pristaju na primirje, da se sahrane mrtvi. Sljedećeg jutra kupe ih i spaljuju obje zaraćene strane. Ahejci načine opkop i bedem da utvrde svoj tabor.

Iz sedmoga pjevanja donosimo dva odlomka. U prvome stari slatkoreki Nestor, vješti besednik, navodi ahejske junake da izađu na megdan Hektoru. Majstorstvo pjesnika Ilijade u prikazivanju ljudskih tipova vidno je u tome odlomku. Drugi je tipična scena, stalni element dobro poznat tehničarima usmenog pjesništva. Sunce je na smiraju, sprema se večera u Ahejskom taboru, vino se kupuje i toči, i gozba traje cijele noći.

Ali nebom se teško i zloslutno premeće Zeusova gromovi.

I. Na Nestorov poziv ustaje devet junaka da se pobiju.
Kocka pada na Ajanta, Telamonova sina

Tada ustane Nestor i ovo Argejcima rekne:
"Avaj, na ahejske zemlju pridolazi golema žalost!
Teško bi doista lelekn'o starina konjanik Pelej,
med Mirmidoncima čestit govornik i savjetnik dobar,
koji me nekad u svojem dvoru s radošću pit'o
za pleme, za rod i za potomstvo svakog Argejca.
Kada bi sada čuo gdje svi se od Hektora kriju,
drage bi ruke on vekovitim bozima dig'o,
da mu iz udova duša u dvore Aidu odleti.
Ej da sam, oče dive, Apolone i ti Atena,
mlad još k'o nekada kad su uz Keladont brzotek
bile se pilska i kopljonosna arkadska vojska
uza bedeme Fije kraj valova Jordan rijeke.
Njihov prvoborac bijaše Bogoliki Ereutalion,
što je na ramenu im'o oružje Areitoja kralja,
onoga divnog junaka, - koga budžonošom zvalu
ljudi i žene lijepe što pojase nose, jer nije
lukom se borio on ni dugačkim kopljem, no svugdje
željeznom topuzom uvijek razbijaš dušmanski vojsku.
Njega prijevarom ubi Likoorg, a nikako snagom,
na tijesnom putu, jer smrti od njega ne spriječi njegov
Železný topuz, jer prije je Likoorg njega po sredi
prob'o kopljem, i on je u prašinu nauznak pao;
skine mu oružje, poklon što medeni Ares mu dade,
pa ga je poslije sam u ratnoj nosio gužvi,
ali pošto Likoorg u dvorima ostari svojim,
da ga neka ga Ereutalion nosi u borbi,
dragi ratni mu drugar. U tome oružju prve
taj izazivaš borce, al 'drhti od straha pred njim,
ne smede nitko; tad mene u borbu natera srce
uzdajno, smjelo, a od svih boraca najmlađi bijah.
I ja se borah s onim, i slavu mi dade Atena,
te ja najvećeg tada i najjačeg borca pogubih;

velik je ležao na tlu i pruć'o se tamo i amo.
Ej da se Hari i da je k'o nekad snaga mi čila.
im'o bi s kime megdan da dijeli sjajnošlemi Hektor!
Od svih Ahejaca među vama ima junaka,
al 'vas ni jedan ne želi na megdan Hektoru izić'. "
Tako ih prekori starac, al 'devet se boraca digne.
Prvi ustane od svih junacima kralj Agamemnon,
za njim Tidejev sin Diomed ustane snažni,
potom Ajanta oba, dva jaka naleta bijesna,
ustanu, zatim još Idomenej i pratilac njegov
junak Merion bogu vojskomori Arej sličan,
za njima ustane sin Euemonov sjajni Euripil,
Toant, Andremonov sin, i Odisej ustane divni;
svi su željeli oni s Hektorom bore se divnim.
Njima konjanik Nestor progovori ponovo ovo:
"Kocke bacite za sve junake koji l 'će dobit'.
Taj će obradovat 'Ahejce s nazuvkom lijepim,
on će obradovat 'u duši i sebe samog
ako ostavi borbu, iz Kreševa umakne ljutog. "
Tako im reče, i svaki po kocku označi sebi,
u kacigu Atrida Agamemnona ubace kocke.
Ruke dignu junaci i bozima stanu se molit'.
Tada je poneko rek'o u široko glednuvši nebo:
"Oče, dive, Ajant nek dobije kocku il 'sinak
Tidejev il 'sam kralj Mikene bogate zlatom! "
Rekoše, a kaciga strese Gerenjanin Atlia Nestor,
iskoči kocka iz Slama baš po njihovoj želji,
Ajanta. Svugdje po zboru s desne je strane
pokazivati stane oglasnik vođama svima.
Ne poznavajući 'kocku od sebe svaki je odbi.
Al 'kad oglasnik kocku kroz mnoštvo noseći stiže
onome koji ju je označio i bacio u kacigu, --
svetlome Ajanta, ruku on pruži, i na nju mu metne
kocku oglasnik, i Ajant prepozna je vidjevši znak joj;
radostan baci je na tlo kraj noge i prozbori ovo:
"Kocka je moja, drugari, a baš se radujem i sam,
jer mi se čini da ću pobijediti Hektora divnog.
Nego Nuder da se u oružje bojno obučem;
dotle se vi Kronionu molite gospodu divu
tiho, ćuteći 'u ssbi da ne bi čuli Trojanci,
pa ma i glasno jer mi u strahu ni od kojeg nismo,
nitko preko volje moje ni silom, ma koliko htio,
ne nagna mene u bijeg ni znanjem, jer ne mislim da sam
takav neznajša rođen i othranjen na Salamini. "
Reče, i oni Kronidu se pomole gospodu divu;
tada je poneko rek'o u široko glednuvši nebo:
"Najveći, svevišnji dive, što caruješ s Ide,
Ajanta pobjedu daj, nek slavu blistavu stekne;
ali ako voliš i Hektora i zanjga se staraš,
onda im jednaku daj obojici snagu i slavu! "

Tako reknu, i Ajant u sjajnu se u med obuče,
a kad je oružje sve na svoje već navuk'o tijelo,
tad se požuri k'o kad gorostasni Ares korača;
kad med junake hita u borbu, što ih Kronion
u ljutu uvali mržnju dušogubnu neka se biju.
Tako se diže Ajant, gorostasni ahejski branič:
podsmeh mu bijaše na licu mrkom i strašnom, a on je
širokim korakom stup'o dugosenim vitlajuć 'kopljem.
Radosti bijahu puni Argejci videći njega,
a strašno koljena svima trojancima drhtati stanu.
Hektoru samom počne u grudima udarat 'srce,
ali se nije već mogo povući niti se sklonit '
natrag u gustu vojsku, jer sam je pozv'o na megdan.

II. Umorne vojske se goste, a Div puca gromovima

Tako su jedni s drugim govorili bogovi ima.
Tada smiri se sunce i posao svršše Ahejci.
Goveda stanu klati po čadorju, večerati 'počnu.
Potom lađe mnoge od Lemna pristanu s vinom,
što ih je Eunej sin Ijesonov poslao bio,
koga s Ijesonom, ljudma pastirom, Hipsipila rodi.
Atrejićima, Agamemnonu i Menelaju
obaška pošalje vina na poklon tisuću mjera.
Iz tih lađa Ahejci dugokosi stanu kupovat '
vino, jedni za med, a drugi za blistavo željezo,
jedpi za govede kože, a drugi za goveda živa,
jedni za roblje, a potom bogatu spremiše gozbu.
Cijelu se tada noć Ahejci dugokosi ima
gošća, au gradu Trojanci i pomoćnici.
Cijele je noći nevolje smišljao premudri dive
grmece strašno. Bledoća i strah osvajaju ljude:
na zemlju levahu vino iz kupa, i ne smede nitko
vina piti dok nije svemoguć izli divu.
Potom zaspše i uživaju darove sanki.

OSMO Pjevanje
Naslovljena

PREKINUTA BITKA

Zeus zabranjuje svim bogovima da se miješaju u bitku. On bojište promatra s gore Ide. Sa novim jutrom započinje nova bitka. U podne Zeus stavlja na terazije sudbine zaraćenih strana. Odmjeravanje iziđe povoljno po Trojance. Ahejci se oslanjaju na Diomeda. Trojanci vjeruju u pobjedu pod okriljem Hektorovim. Boginja Hera jednako nastoji bogovi prekorače Zeusovu zabranu. Zalud nagovara Posidona da se umiješa u boj. Agamemnona hrabri. Ali kada i sama krene da pomogne Ahejcima, glasnica Irida opominje je oštro da odustane od svoje namjere. Zeus dolazi i saopćava svoju odluku: Ahejci će i sljedećeg dana teško stradavati, i tako će biti sve dok Hektor ne ubije Patrokla i Ahilej ne pođe nanovo u borbu.

Noć prekida nerešenu bitku. Hektor s vojskom logoruje na otvorenom, u ravnici pod Trojom.

Iz Prekinuše Biška odabrali smo dva kratka odlomka. Prvo, poznatu scenu kako Zeus mjeri sudbine. (Ova scena je ušla i u potonju europsku epiku, kao stalni element opisa bojeva.) I, drugo, završni prizor, gdje se opisuju bezbrojne vatre oko kojih provode noć Trojanci. U oba odlomka otkriva nam se raspon od alegorične mitske slike do poredbi oživljenog opisa, prostor kojim vlada majstorstvo pjesnika Ilijade.

I. Divova mjerila sudbine

Dok je još bila zora i sveti svanjiv'o danak,
gađaju strijele sa strana obiju, i Padahu borci;
a čim sunce stiže na sredinu neba, tad zlatna
raširi mjerila dive i do dvije postavi Kere
preljute smrti u njih i jednu nameii Keru
Trojca konje što krote; Ahejce medoruhim drugu,
uzev sredinu povuče, Ahejcima sudba se nagne.
Potom na zemlju spadne hranodavku ahejske Kere,
trojanska sudba se uvis ka nebu širokom digne.
Sam pak strašno zagrmi s Ide i gromovnu baci
munju među Ahejce, a oni kad vide svi se
uplaše vrlo, i sve ih obuzme bledoća i strah.

II. U noći na vojištu

Trojci uzdanje puni san cijele uživaju noći
svi u vrstama bojnim, i mnoge im gorah vatre.
Kao na nebu kad se zablistaju predivne zvijezde
okolo mjeseca sjajnog, u eteru kad vjetrova nema.
pa se proplanci pomole svi i doline s njima
i svi vrhunci, te prasne s nebasa beskonačni etar,
zvijezde se vide sve, u duši se raduje pastir;
tako su između lađa i Ksantovih valova sjala
ognjeva što su ih trojci pod Ilijskim ložili gradom.
Tisuća ognjeva goraše tu, a kraj svakog ljudi
sjedilo je pedeset pri svjetlosti žarkoga ognja.
Konji bijeli pir s Krupnik kraj kola zobljuć '
stajahu ondje i tako lepotronu čekah Zoru.

Pjevanje DEVET
Naslovljena

Poslanstvo Ahilej. MOLBE

Dok je završetak osmog pjevanja osvjetljen pouzdanjem i radošću Trojanaca, deveto počinje u sumornom kontrastu.

Agamemnon gubi hrabrost. Ozbiljno predlaže starješinama Ahejaca odustati od opsade Troje. U veću, tome prijedlogu odlučno se protive Diomed i starina Nestor. Ovaj, na večeri u Agamemnonov šatoru, savjetuje da poslanstvo pođe Ahileju. Možda će ga smiriti i dovesti u bojne redove. Agamemnon je spreman vratiti Ahileju Brisejidu i dadne bogate darove. U

poslanstvo polaze Odisej, Fenik i Ajant, sin Telamonov. Ahilej ih ljubazno dočeka. Poslije OBEDA zastupnici nagovaraju Ahileja da se odljuti. Ali Ahilej na Odisejsv diplomatski govor uzvraća prijetnjom da će otploviti u domovinu. Onda ga nagovara i Fenik, njegov učitelj. Ajant čini isto, vojnički odsečno i kratko. Ahilej kaže da će se latiti oružja tek kada Trojanci prodru do brodovlja njegovih Mirmidonaca. Fenik ostaje da zanoći u Ahilejevom šatoru. Odisej i Ajant se vraćaju i prenose ostalim Ahejcima Ahilejev poruku. Zavlada strah; samo Diomed hrabri drugove.

Dva odlomka iz devetog pjevanja otkriće nam vještinu pjesnika Ilijade u sastavljanju beseda primjerenih naravi govornika. Prvi govor je oštra Replika Ahileja na riječi Odiseja. Drugi odlomak, iz besede Fenika, Ahilejevog učitelja, sadrži priču o Meleagru, o kojoj je bilo riječi u našem predgovoru.

I. Ahilej savjete zastupnika i sve darove Agamemnonove odbija i kaže da će sutra odbroditi svojoj kući

"Potomci Divov, dovitljiv Odiseju, sine Laertov,
treba bezobzirce da iskažem misao svoju,
kao što doista mislim, i kako se mora dogodit',
da mi ne blebecete odasvud Sedeć 'kraj mene,
jer mi je čovjek onaj k'o vrata Aidova mrzak,
štono jedno krije u duši, a govori drugo.
Ali ja ću reći što meni se najbolje čini.
Ne mislim da će kralj Agamemnon okrenuti mene,
a ni Danajaca drugi, jer ne bi zahvalnosti meni
što sam se ja neprestano s neprijateljima bio!
Jednaka sudba je onom što stoji i što se bije,
rđa uživa istu čast k'o ugledni junak,
jednako neradnik umrijeti k'o onaj što uradi mnogo.
Koristi otuda nemam da, pošto se namučih mnogo,
svojom se glavom igram i svagda gazim u borbe.
Kao što ptica svojim goluždrav ptićima hranu
donosi kada je nađe i samu je spopada muka,
tako ti premnogu i ja provedoh besane noći
i probavih mnoge u borbama krvave dane
teško se bijući s ljudma, a sve zbog njihovih žena.
S lađama svojim već dvanest razorih ljudskih gradova,
još jedanaest pješke po trojanskoj grudastoj zemlji;
iz svih gradova tih skupocepih zaklada mnogo
uzeh, i sve to Agamemnonu, Atrejeva sinu,
nosih i davahu, a on je kod brzih ostajući 'lađa
uzim'o sve i dijelio malo, a zadrž'o mnogo.
Ipak je počasne dare vlasteli i kralja dav'o,
svaki od njih dar svoj imade, samo je meni
oteo dar, jer ženu za kojom srce mi gori
sad on ima; al 'nek se raduje ležeći kraj nje!
Zašto Argejci da se s trojancima bore, i zašto
vojsku dovede Atrejev sin? Lepokose radi
Helene? Žene od sviju od smrtnih zar jedini vole
Atrejići? Jer tko god je razborit, čestit,
voli svoju ženu i pazi, k'o što sam i ja

od srca volio onu i ako je kopljem zadobih.
A sad kad mi je ote iz ruke i prevari mene,
neka me ne kuša, dobro ga znam, nagovorit 'me neće.
Nego, Odiseju, s tobom nek pregn i s vođama drugim
kako će žarki oganj od lađa ukloniti brzih.
Zaista on bez sudjelovanja mog već uradi mnogo:
bedem ogradi on i izvana iskopa jarak,
širok i velik jarak i kolje pobode oko njeg,
ali ne može ni tim vojskomoru Hektora jakog
odbiti. A dok sam ja u argejskoj vojsci se bio,
nije od bedema htio daleko da Hektor se bori,
nego do Skejskih vrata i samo bi do bukve doš'o;
tu me je doček'o jednom i napadu umak'o jedva.
A sad kako ne želim s Hektorom bijem se divnim,
u zoru divu i bozima svima prineću žrtve.
Dobro ću lađe nakrcat ', kad u sinje gurnem ih more,
videćeš ako zaželiš i ako je stalo ti do tog,
gdje će Helespont Ribno u ranu jedriti zoru
lađe moje, i gdje će junaci veslati žustro.
Ako mi slavni da zemljotresac plovidbu lijepu,
trećega mog'o bih dana u grudasta vratit 'se Ftiju.
Mnogo ostavih blaga kad od kuće ovamo krenuh,
a drugo odavde ja ću povesti: zlata i medi
crvene, žena s lijepim sa pasom i željeza sivog,
koliko dobih; a dar, što meni ga dade, opet
uze ga mahniti kralj Agamemnon, Atrejev sinak!
Sve mu to reci, kako ti ja povjeravaju ovdje,
javno, i drugi da se Ahejci rasrdi nanjga,
ako i drugoga kojeg Da?

? Ajca prevarit misli
onaj bestidnik drski! Usudio bi se više,
mada je besraman k'o pas, u lice pogledat 'meni!
Nikad se nećemo više ni svijetom ni poslom sjединiti ',
jer me prevari on i uvredi; nikad me više
riječima neće prelastit '; al' i to mu dosta! U svoju
propast nek ide, jer pamet mu uze premudri dive.
Mrzim na njegove dare i za njih ja marim k'o za dim.
Ni da mi deset dade i dvadeset puta toliko koliko
sada imade, da odnekud dobije jošte,
ni što ulazi u Orhbmen ni što u Tebu
egipatsku, gdje blago u kućama golemo leži,
to je stovratan grad, a kroz svaka njegova vrata
obično izlazi s konjma i s kolima dvesta junaka;
da mi dade toliko koliko je pijeska i praha,
ne bi mi ni tim srca okrenuo kralj Agamemnon,
prije nego meni plati srdobonu uvredu cijelu.
Kćerkom nijednom sina Atridova ženit 'se neću,
pa da je ona ravna ljepotom Afroditi zlatnoj
i da je djelima svojim Ateni sovookoj druga,

neću se ženit 'ni takvom; nek drugog uzme Ahejci
koji je po volji njemu i bolji vladar od mene.
Ako bogovi mene održe, i kući se vratim,
sam će mi otac Pelej začela potražiti ljubom,
mnoge Ahejke žive po Heladi, a i po Ftiji,
kćeri vlastelja štono gradovima vladaju cvjetnim:
koju od njih zaželim, učiniću drugom je ljubom.
Onamo junačko moje veoma navali srce
ima da uzmem ljubom zaručnicu, priliku sebi,
i da uživam blago što starac steče ga Pelej.
Nije naknada meni za život ni bogatstvo ono
što ga je naseljeni u sebi sakriv'o Ilij
dok još vladaše mir, dok ne stiže ahejske vojske,
ni blago ono što kameni prag Apolona streljača
Feba krije in u krševitoj Piti.
Jer se upljačkati mogu i goveda i tovne ovce,
mogu se Tronošci steći i jošte plavogrivi konji,
ali se nikada duša Čovječja ne vraća nit se
može ulovit 'kad jednom iz ograde zubne izleti.
Moja božanska mati srebronoga Tetida kaže
da me dvostruka sudba svršetku smrtnome vodi:
ako ostanem ovdje i borim se okolo Troje,
nema mi povratka kući, al "slava mi propasti neće;
ako li kući se vratim u voljenu očinsku zemlju,
nema mi slave ni dike, al 'dug ću imati život,
te me neće smrt i udes dostići brzo.
I druge argejske borce ja isto svetujem ovo:
neka otploviti kući, jer Iliju nećete strmom
dočekat 'propast, jer nad njim svemogući dive je svoju
pružio ruku, i sav se u njemu podiže narod.
Nego idite vi vlasteli da ahejskoj moju
kažete poruku - jer to je starješinski počasni pos'o -:
neka se prijedlogu kojem u duši dovijaju boljem
kako će spasti lađe i narod ahejski cijeli
kod lađa prostranih svojih, jer ovaj im podesan nije
kojem se doviše sada, dok moja SRDNJI još plamti. "

II. Fenik, negdašnji odgojitelj Ahilejev, pokušava
Ahileja odljuti besedom o vrlini pomirljivosti i o
Meleagrovu gnjevu

"Tebe othranih junaka, Ahileju podobni bogu,
od srca voleći tebe, jer nisi htio s drugim
ni u gozbovanje ići ni u kući jesti, dok ja te
nisam na koljena metn'o i komad ti odrez'o mesa
pa te nahranio tako i potom ti pružio vina.

Dosta si puta meni na grudma pomoćio ruho
prolivši vino iz usta jer nespretan bijaše k'o dijete.
Tako se za te mnogo utrudih i namučih mnogo,
misleći kako meni potomstva ne daše bozi,
te ja tebe posinih, Ahileju podobni bogu,
da bi ti mene jednom od sramotne branio bijede.
Ali ponosno srce, Ahileju, svladaj, jer tebi
tvrdo ne priliči srce; i sami se bogovi mogu
ganut ', u kojih su veće čast, vrlina i snaga.
I njih gledaju ljudi da mirisnim okrenu kadom,
molbama tihim, žrtvom levanicom i dimom od žrtvi
moleći 'se kad tko prijestupi što i sagriješi štogod.
Jer su i Molitve krom, a kćeri su velikom divu,
obraz im se naroz'o i razroko očima glede,
brižno koračaju one ozada iza Grehota.
A Grehota je jaka, hitronoga, ume daleko
Molitve sve preteći i najprije po cijelome svijetu
nanose ljudma štetu, a one vidaju za njom.
I k'o Divove kćeri, kad njemu prilaze, časti,
tome pomažu mnogo i molitve njegove čuju;
tko ih pak rine od sebe i uporno uzmiče od njih,
onda Molitve odu ka divu i njemu se mols
toga da prati Grehota dok oštećen ne plati kaznu.
Zato, Ahileju, i ti učini kćerima Diva
poštu, koja i drugim junacima okreće srce!
Da ti darovi ne daje i više ne Obric drugih
Atrejev sinak, nego u žestokoj ostaje SRDNJI,
ne bih ja te poziv'o od gnjeva da prestaješ svojeg
i da braniš Argejce, ma kol'ko im potreban bio,
al 'on mnogo ti daje sad odmah i Obric jošte,
posl'o je najbolje tebi junake neka te mole,
on ih iz ahejske izbrisati iz vojske, koji su samom
najdraži tebi; nemoj pogrdit 'im riječi ni puta,
tebi pak zamjerke nema što dosad si goreo gnjevom!
Čuli smo i za slavu junaka iz starih vremena,
kada je kojega od njih savladala žestoka SRDNJI,
al 'su se darima oni i riječima stišati mogli.
Takva se primjera sećam odavno, a ne od jučer,
pa ću vam kako je bilo svima drugarima reći. --
Smeoni borci Etolci s Kureta bitku su bili
okolo Kalidona, i jedni ubijaju druge.
Dragi svoj Kalidon Etolci branja tada.
a grad razoriti Kuret žuđahu silno.
Onima Artemida zlatotrona nevolju poslovanja,
srdita što joj Enej u gradini nije prikaz'o
žetvene žrtve, dok drugi stovolovke dobiše bozi,
samo ne pojavljivanja njoj, toj ćerci velikog Diva,
zaboravom ili nepažnjom; al 'sagriješi vrlo. --
Ona, streljačica roda božanskog, ljuta veoma
vepra pošalje zato belozubog, zvijer s planine.

koji je po navici svojoj Eneju gradinu har'o:
mnoga je visoka debla po zemlji stubokom povalj'o
zajedno s korijenjem samim i mnoge procvjetale voćke.
Njega naposljetku ubi Enejev sin Nestor
skupivši lovce i lovne pse iz mnogih gradova,
jer malina smrtnik svladati ne bi ga mogla,
tolik je bio i mnoge u bolni uvalio plamen.
Boginja oko njega graju i gužvu zametne bučnu,
oko veprove glave i njegove runjave kože,
između divljih Kureta i Etolaca junaka.
Dokle je Ares drag Nestor bio u borbi,
zlo je u Kureta bilo, te više nemahu snage
izvan bedema ostat ', i ako ih bijaše mnogo;
ali kad osvoji gnjev Meleagra štono u grudma
nagoni srce da plane junaka, i ako je mudar,
onda Nestor ljutit na svoju majku Altaj
ostane kod Kleopatre verenice prelepe ljube,
koju Ewen kći Marpesa gležanj lepih
s idejom rodila bijaše, što od zemljohodnih ljudi
najjači bijaše, te luk svoj na gospoda nategnem Feba
Apolona radi verenice gležanj lepih.

U kući otac nju i gospođa majka zvali su tada
imenom Alkiona, jer mati je imala njezina
nekad veoma tužnu sudbinu alkion-ptice,
te je plakala, jer je Apolon ugrabi strijelac.
Kraj Kleopatre legne srdobonu gutajući 'jarost
Nestor srdit zbog kletava matere svoje,
koja za bratom žaleći 'ubijenim bogove mnogo
najvruće, pestima zemlju mnogohranu bila je mnogo
zovuć 'Aida i s njime strahovitu Persefoneju
klečeći 'na koljenima - a grudi joj kvasi suze --
da joj pogubi sina; a nju iz Ereba čuje
ona po mraku što hodi Erinija tvrdoga srca.
Okolo vrata zahući huka i tutanj Kureta
kada su kule stali da gađaju. - Etolski starci
dođu molit 'junaka i najuglednije šlâh
žrec da u pomoć hiti, veliki obreknu dar mu:
gdje je najrodnija zemlja u kraju Kalidona dragog
ima mu nuđahu neka imanje izbere lijepo
od jutara pedeset, polovica da je za lozu,
druga polovica da je oranica čista, bez džbunja.
Mnogo najvruće njega starina Atlia Enej
pošto je na prag stao sinovljeve visoke sobe,
kucne na složena vrata i molbama sina saleta:
živo ga molja sestre i sama gospođa majka,
ali se on još više ustez'o; drugari ga mnogo
molja, koji mu bijahu i draži i vjernije od svih,
al 'mu ne mogoše ni tim u grudima ganuti srce

sve dok strelica roj ne poče na sobu da pada;
već su se na kule peli Kuret i htjeli zapalit '
veliki grad. Lepopasa tad Meleagrova ljuba
stane plaćući molit 'i sve mu spomene jade
što će imati narod kad grad mu osvojen bude;
borce svud smiču, a grad im već obrće požar u pep'o,
žene niskopase veće i djecu dušmani vode.
Njemu se smiluje srce kad čuje nevolje takve,
te on oružje na se navuče sjajno i krene.
Tako je on Etolcima teške odbijao čase
svojim potaknut srcem; no ljupkih mnogih darova
ne daše njemu Etolci; al 'opet je bijeda sprečav'o.
Ti mi, Dragić, nemoj u duši misliti tako,
neka te demon na to ne nagna! Teže bi bilo
braniti lađe kada već gore! Po darove dođi,
i Ahejci će tebi k'o bogu odavati poštu.
Ako li bez darova u bitku vojskogubnu kreneš,
nećeš jednaku čast uživat ', ma odbio bitku. "

Pjevanje DESET
Naslovljena

PESMA O Dolon

Deseto pjevanje je opsežan i potpuno samostalan umetak u izlaganje Ilijade, jedini takve vrste u cijelome spjevu.

Ahejski tabor je utonuo u san, ali Agamemnon i Menelaj lutaju zabrinuti. Na kratkom savjetovanju, kod straža, donesena je odluka da neko pođe u noćno izviđanje, među neprijatelje. Kao uhode kreću Diomed i Odisej. Sa trojanske strane Hektor također šalje uhodu, nekoga Dolon. Njemu je Hektor obećao, kao nagradu, Ahilej konje. Uhode se sretnu. Odisej i Diomed uhvate Dolon. Izmate od njega obavijest da je trojancima stigao u pomoć Res, track kralj. Resovi konji nadaleko su čuveni. Ahejski junaci ubiju Dolon, prikradu se Tračanima, ubiju Resa i njegovu pratnju, te ugrabe Resove konje.

Donosimo odlomke u kojima se opisuje kako Dolon polazi u izviđanje i kako pada u ruke Diomedu i Odiseju.

I. I Hektor želi poslati uhode. Ponudi se Dolon.

Ali ni Hektor nije trojancima hrabrim dopušt'o
spavati, nego je kućica sve u veće saziv'o
koji bijahu mudre starješine naroda trojskog.
Pošto ih skupi Hektor, tad mudar im razvije prijedlog:
,, Tko bi mi Obeć'o da će izvršiti ono što rekнем
a za veliki poklon? A plaća mu dovoljna biće;
daću mu kola i dva visokovrata daću mu konja
što ih najboljih ima kod ahejskih brodova brzih
tko bi pregao možda, a sebi na junačku slavu,

te bi do brodova do brzoplovnih kren'o i dozn'o
da li se brodovi brzi k'o i prije čuvaju i sad,
ili veće Ahejci, kad naše ih savladaš ruke,
najzad med sobom snuju da bježe, te više ne žele
noćnu čuvati stražu, već siti umora strašnog. "
Tako im reče, a oni začute i umuknu mukom.
Netko bijaše Dolon med Trojca, Eumedov sinak,
otac mu glasnik božanski, a bogat zlatom i među,
grdan bijaše u licu, al 'brze je imao noge,
bejaše sin jedinac, a pet je im'o sestara.
On trojancima tada i Hektoru prozbori ovo:
"Hektora, mene duša i junačko potiče srce
da ja do brodova do brzoplovnih krenem i doznam.
Nego podigni žezlo i tvrdo se meni zakuni
da ćeš mi dati konje i blistava medena kola
koja u borbu nose nezazornog Peleja sina.
Uhoda zaludan neću da budem, no kako ti misliš:
dotle ću naprijed ići po taboru dok ne stignem lađi
Agamemnona kralja, gdje ahejski možda prvaci
veće većaju sada u bježanje il 'će u borbu. "
Reče, i žezlo Držeć 'u ruci zakune se Hektor:
"Neka me čuje Herin muž muljobija dive,
neće konjima onim Trojanac nikakav drugi
upravljat ', nego ti kažem, ti sam ćeš se dičiti njima! "
Reče, al 'krivo se zakle i potaknuti tako Dolon.

II. Dolon odlazi, ali ga uhvate Odisej i Diomed

Odmah savijeni luk i strelice na pleći metne,
potom se izvana kožom od sivoga ogrne vuka,
na glavu kacigu od lasice metne i prihvati oštro
koplje; lađama pođe iz tabora. Al 'nikad se nije
im'o vratit 'od lađa i Hektoru donijeti vijesti.
A kad mnoštvo junaka i konja ostavi veće,
žustro zaputi putem, al 'primijeti njega Odisej,
kad je njima pristup'o, i prozbori on Diomedu:
"Evo, Diomed, ide iz tabora neki čovjek,
a ja ne znam hoće l 'da brodove uhodi naše,
ili će opljačkati 'koga od boraca koji su pali.
Ali pustimo njega nek najprije prođe ravnicom
malo, a potom ćemo na njega skočiti oba
te ga uhvatit 'brzo. A htedne l 'se bježanjem spasti,
ti navaljujući 'kopljem od tabora lađama našim
vazda ga juri, da ne bi u Ilij umak'o kako! "
Tako rekoše oni i među mrtvace kraj puta
sakriju se, a Dolon bez opreza projuri kraj njih.
Al 'kad je od njih bio daleko koliko mazge
njivom bez okreta mogu uzoru - one od vokali
jače su složeni plug po širokom polju da vuku -,
ona dvojica skoče, a ovaj kad začuje topot

stane misleć 'u duši iz Troje da idu drugari
Al 'kad se primaknu na kopljomet ili još bliže,
dušmanske borbe on pozna i koljena okrene brza
u bijeg, a oni ga žustro obojica goniti stanu.
Kao što dva oštrozuba psa, u lovljenja vješta,
lane il 'zeca kakva neprestano jednako jure
po šumovitu kraju, a onaj kveči i bježi:
tako su Tidejev sin i rušilac s njime Odisej
odbivši onog od vojske besprekidno jurili uvijek.
Ali kad hoćaše veće um se među stražare
lađama bježeći ', tad snagu Diomedu dade Atena,
da se medoruhi koji Ahejaca podičio ne bi
prvi da pogubi onog, a drugi da stiže Diomed, --
s kop?% 9

9em potrči jaki Diomed i onome vikne:
"Stani, il 'ću te kopljem probosti, te, kažem ti, nećeš
dugo još propasti prekoj od ruke se uklanjati 'moje! "
Reče i izmetnu koplje, al 'namjerno promaši onog;
preko ramena desnog oštrice glatkog koplja
u zemlju tad se zabode, a Dolon se uplaši, stane,
noge mu klecaju, svi mu u ustima 'zaboboću zubi.
Od stra pobledi sav; tad oni ga dascuci stignu
te ga za ruke uzmu, a on im progovori plaćuć ':
"Spasti me, a ja ću sebe otkupiti ', kod kuće svoje
medi imam i zlata i željeza kovanog dobro!
Od toga otac bi vama neizbrojne otkupe dao,
kada bi čuo za mene da živ sam kod ahejskih lađa. "

Pjevanje JEDANAEST
Naslovljena

Agamemnon se odlikuje

Novo pjevanje vraća nas na bojište. Započinje studenoga dan i nanovo boj. Opis ovoga dana borbe proteže se kroz punih sedam pjevanja Ilijade. Borbu podstakns sam Zeus. On Ahejcima šalje Eridu, božicu razdora. Erida razjari i nadahne hrabrošću Ahejce. Junak koji se odlikuje je Agamemnon; stoga se posebno opisuje njegovo oružanje. Agamemnonova podvizi usporavaju razvoj osnovne radnje. Povjerujemo gotovo da će njegovo junaštvo spriječiti ostvarenje Zeusove odluke i ahejski poraz. Ali Zeus stvarno vodi zbivanje. Poslao je Hektoru glasnici Irida s uputom da ne ulazi u borbu dok je u njoj Agamemnon. Agamemnon počinu mnoga junačka djela. Onda ga rani Trojanski koplje i on napušta bitku. Hektor povesti Trojance u protunapad. Onda bude ranjen i Diomed. Na snažnoga Ajanta navaljuje Hektor i njegovi ljudi. Ajant se povlači. Nestor spasava, na kolima, ranjenog liječnika Mahaona. Ahilej promatra bitku sa svoje lađe. Šalje Patrokla da pita Nestora tko je ranjenik. Nestor moli Patrokla utjecati na Ahileja: ako već neće da uzme učešća u boju, neka barem svoju opremu da Patroklu i njega pusti u boj. Patrokla, u povratku, nailazi na ranjenog Euripila, odvodi ga u njegov šator, vida ga. Euripil govori o lošem stanju na bojištu.

U odlomku koji donosimo slika se Orijas Ajant. On se samo nevoljko povlači iz boja, čak i kada ga zahvati strah pred mnogim neprijateljima. Junakovu upornu prirodu slika pjesnik usporedbama među kojima je i poznato usporedba o magarcu u povrtnjaku. Ono je bilo predmet mnogih rasprava u estetskoj kritici Homera.

I. Ajant se povlači

Ajanta srce Div visokotroni ispuni strahom:
on se prepadne, i štit semokožni hitivši za se
bježati nagne i sve se okretao, podoban zvijeri,
natrag pogled'o i korak za korakom polako iš'o.
Kao što vatrena lava od govedeg obora gone,
stoku da obrane, psi i seljaci što po polju žive,
cijelu budni su noć i ne daju lavu da otme
govedeg debelog mesa, a on navaljuje željan
mesa, al 'ne može otet', jer na nj iz smeonih ruku
mnoga padaju koplja i svezani gorući luči,
on se pribojava od njih, ma kolika bila mu smelost;
zorom odlazi dalje mrzovoljast u srpu svome:
tako se Ajant povuče od trojac s bolom u duši,
to mu preko volje bijaše: za ahejske boj'o se lađe.

Kao kad magarac spori u prkos dječacima ide
kraj njive, već se mnoge polomili o njega motkama,
al 'on tamani obrezivanje; sve čvalik batina stoji
kako ga mlavi dječaci, al 'slaba je njihova snaga,
najzad jedva ga krenu, kad sit se već najeo hrane:
tako su Ajanta jakog, Telamonu sina, Trojanci
jednako GNAL i njihna mnogobrojna pomoćna vojska
mnoga bacajući 'koplja po sredini njegovog štita.

Ali je ponekad Ajant na obranu mislio jaku
pa je okrenuv se trojskih konjomora ustavl'j'o čete,
a čas bi ponovno on se osvrn'o i bježati stao.
Svima bi zatvarao put da hode lađama brzim;
sam bi, u sredini stojeć 'med jednom i drugom vojskom
mahnito napadao, a koplja iz smeonih ruku
leteći naprijed u veliki štit se zabadaju jedna,
a mnoga na pola puta, dok bijelu ne probiše kožu,
u tle se zariše želeć 'se nasititi "mesa i krvi.

Pjevanje DVANAEST
Naslovljena

BORBA OKO BEDEM

Trojanci su se, u prethodnom pjevanju, približili jarku i bedemu oko ahejskog tabora. Dvanaesto pjevanje počinje sumornim pogledom u budućnost kada Ahejci budu savladali Troju i otplovili kućama, zbrisaće Posidon, bog mora, i tragove toga slavnoga bedema. Potom se pjesnik opet okreće opisu boja, i to onom njegovom dijelu o kome će biti riječ sve do kraja petnaestog pjevanja. Trojanci navaljuju na ahejski tabor. Hektor predlaže da se napadne na bornom kolima, dok Pulidamant savjetuje da kola ostave kod bedema. Trojanci prihvate ovu drugu taktiku. Jedini borac koji napada na kolima, Asija, gine. Onda se trojancima javi zlo znamenje. Orao leti i nosi zmiju. Ali zmija ga ujede. Orao ispusti zmiju i ona padne pred noge trojanskih ratnika koji nastupaju u pet urišnih skupina. Pulidamant savetuje da prekinu juriš. Hektor na to ne pristaje. Trojanac Sarpedon se ističe junaštvom; obara i dio grudobran na Ahejskom bedemu. Napokon Hektor razvali ogromnim kamenom jednu od kapija ahejskog tabora.

Odabrali smo iz Borbe oko bedema uvodni odlomak - o potonjoj sudbini i nestanku ahejskog bedema. Ovaj, rekli bismo arheološki pogled u budućnost izuzetakje u Ilijadi. Možda je bio potreban kasnijim naraštajima da bi se objasnilo zašto u trojanskoj ravnici nema tragova desetogodišnjeg logorovanja ahejske vojske. Ni bedema više nema. Spomen čuva samo pjesma. Drugi odlomak je s kraja pjevanja. U njemu je Hektor prikazan kao gorostas. U opisu probijanja kapije nalazimo veliki broj pojedinosti - o veličini i obliku kamena, kako ga heroj nosi, kako staje da ga baci, kako kamen udari i polomi poluge vratnica. Tu vladaju konkretnost i realističnost u detalju, svojstveni homerskim epskom kazivanju.

I. Sudbina bedema poslije razorenja Troje

Dokle je živio Hektor i gnjevan bio Ahilej
i dok stajaše grad nerazoren Prijama kralja.
dotle je ostao čitav i ahejski velikm bedem.
Ali kad izginuše prvaci trojanski borci,
i već neki Argejci, a neki ostaše živi,
i kad Prijamov grad bi razoren desetog ljeta,
i kad Argejci u milu otploviše očinsku zemlju,
tada zaključe bozi Posidon i s njim Apolon
bedem srušiti, pošto sve jake vode navedu
štono se s Idskih planina odozgo u more liju:
Res i Heptapor i Kares i rodij-rijeka i Grenik
zatim i divni Esep, Simoent i još Skamandar,
gdje su štitovi mnogi od kože goveđe u prah
pali i kacige mnogi i polubogovi borci.
Svima rijekama Feb Apolon na istu stranu
okreće ušća i tok im za devet navrati dana
bedemu, a Div kiše besprekidno pusti, da bedem
brže u more ode.

Zemljotresac s trozupcem krene
naprijed, i sve iz temelja grede i kamenje s njima
što su podigli s mukom Ahejci u valove baci,
i sve poravni kraj Helesponta brzo što juri,
obalu prostranu svu on pijeskom pokrije opet
srušivši bedem i rijeke u korito navrati natrag
kako se u more i prije lepoteka slevala voda.

II. Hektor kamenom probija vrata

Svugdje se već braiici i kule s obje strane
junačkom oblije krvlju, i Ahejskom krvlju i trojskom.
Ali ni tako Trojanci ne mogoše odbit 'Ahejce.
Kao što čestita prelja za nadnicu mjerila drži.
uzima poteg i vunu na obje poteže strane
jednako mjereći 'da bednu za dječice zaradi plaću:
tako je jednako bitka i borba Treptala njihna,
dokle ne dade Div obilniju Hektoru slavu.
Prijama sinu, što prvi na bedem na ahejski skoči
i trojancima klikne, daleko klik mu se čuo:
"Ustajte, vi konjomore trojci. i razbijte bedem
argejski, ognjem što se razgoreo zapalite lađe! "
Tako ih bodrio on, a oni su ušima čuli,
i svi zajedno jurnu na bedem. Potom se stanu
kulama peti na podloge s kopljima oštrim u ruci.
Hektor pograbe kamen sa zemlje što je pred vratih
stoj'o, odozdo krupan, a oštar bio odozgo;
njega ni dva čovjeka iz naroda ne bi sa zemlje
lako mogla dignu i da ga na kola bace
kakvi su ljudi danas, a Hektor ga podiže i sam,
jer ga je lukavca Krona sin učinio lakim.
Kao što čobanin vunu od ovna odnosi lako
jednom je držeći rukom, tek malo tišti ga teret:
tako je Hektor kamen do vratnih nosio krila,
štono dvokrilna vrata, visoka, sklopljena skladno
zatvarala su čvrsto, - iznutra poluge bijahu
jedna kraj druge dvije, a jedan ih zavrtak drž'o.
Hektor pristupi blizu i dobro u raskorak stane,
slab da mu ne bude hitac, i kamen u sredinu baci,
šarke razbije obje, i kamen padne težinom,
vrata zaškripi, a nisu odoljeti poluge mogle,
te se krila od vrata amo i tamo razlijeva
pošto ih udari kamen. In blistavi Hektor
brzoz podoban noći utrci, blistas strašna
med na njemu što je na svoje navuk'o tijelo,
dva je držao koplja u ruci. U skoku ga ne bi
zadrž'o nitko do boga: k'o oganj mu gorah oči.
U gužvi on se ozre i svojim trojancima klikne
neka se penju na bedem, i oni, poslušni njemu,
jedni se odmah popnu na bedem. a drugi kroz sama
jaka navale vrata, A Danajci nagnu da beže
prostranim lađama svojim, i silan urnebes nast.

Naslovljena

BITKA KOD LAĐE

Kapinja ahejskog bedema je probijena. Trojanci su provalili u logor. Boj se već vodi nadomak brodova, posljednje odstupnice grčke vojske.

Zeus (Div) odvraća pogled s bojišta pod Trojom. Bogovi, pak, skloni Ahejcima više ne mogu gledaju mirno njihova stradanja. Unatoč Zeusovoj zabrani, Posidon umiješati u boj. Prima lik gataru Kalhanta i bodri ahejske borce. Čini to onda i u obličju Toanta, gnjevan što mu je Hektor ubio unuka Amfimaha. Oba Ajanta i ostali ahejski borci opet smjelo ulaze u bitku. Osobito se odlikuje kretski kralj Idomenej. Kod Trojanaca Pulidamant predlaže vijećanju. Opominje Trojance da Ahilej neće dugo izostati iz boja. Hektor okuplja snage, navaljuje, nastaje silna vika.

Iz Borbe kod lađa dajemo dva uvodna odlomka u kojima se prikazuje kako Posidon dolazi pomoći Ahejce. Već je antička književna kritika visoko cijenila prvi od tih ulomaka kao veoma uspio opis snage i dostojanstva jednog od najvećih bogova antičkog svijeta.

I. Posidon dolazi u pomoć Ahejcima

Nije nemarno bdeo bog zemljotresac moćni;
jer on, čudeći 'se bitki i borbi, sjedio tada
na najvišem vrhuncu šumovitog tračkoga Sama;
cijela se otuda Idska planina mogla ca vidi,
video se i Prijamov grad i ahejske lađe.
Iz mora izroni on i ima posaditi žaleći '
Ahejce jer ih biju Trojanci, a gnjevan na Diva. --
Odmah se spusti odande s nepristupnog planinskog vrha
korakom brzim, a gore visoko se tresle i šuma
sve pod stopama božjim Posidona kad je korač'o.
Triput koraknu nogom i četvrtom stigne do cilja,
u grad egu, gdje dvor mu u morskoj leži dubini
slavan, i zlatan, i blistav, i sazdan da vječito traje.
Onamo stigavši on medonoge upregne konje,
brze k'o vjetar, griva na vratu bijaše im zlatna;
potom se u zlato on obuče i prihvati blistav
bič od zlata ispleten i na kola popne se svoja.
Pogna uz valove konje, i veselo stanu se pod njim
igrat 'životinje morske, poznajući' svoga vladara,
sve se od radosti more rasklopilo, konji su brzo
letjeli, iije se medna osovina skvasila nigdje,
konji lakoskoki njega dovezu do ahejskih lađa.

II. Posidon hrabri oba Ajanta

Podobni ognju ili oluji Trojanci u skupu
iđahu pomamni udilj za Hektorom Prijamova sinom,
s vikom i bijesno hukom u nadi brodove da će
ahejske dobit 'i sve junake pobiti kod njih.
Ali zemljodržac bog Posidon zemljotresac stane
bodriti 'Argejce čim iz dubokog izroni mora,

podoban Kalhant stasom i neumornijem glasom.
Najprije Ajanta klikne, što sami već žudahu boja:
"Ajanta, vas ćete dva Ahejce iz nevolje spasti
misleć 'na junačku borbu, a ne na bježanje grozno.
Inače ja se ne bojim nepristupnih trojanskih ruku
ako je bedem jaki i prešla trojanska vojska,
jer će odoljeti svima Ahejci s nazuvkom lijepim.
Samo se bojim veoma da ovdje nas ne stignu jadi
gdje besomučnik vodi junake, podobni ognju
Hektor, štono se diči da sin je silnome divu.
Al vam neki je bog zadahnuo dušu da ovdje
oba stanete hrabro i ostale Badri borce!
Tako bi vas dva, ako i napada pomamno,
njega od lađa odbili brzih, i ako ga potiče dive! "
Reče zemljotresac bog i palicom obadva udri
i obojici srce on ispuni velikom snagom,
hitra im koljena stvori i noge i ruke odozgo.
Bog se potom k'o soko brzokrili digne, poleti
kad se sa stijene goleme i strm u prostore vine
da po ravnici lovi i pticu progoni drugu:
tako Posidon bog zemljotresac ode od onih.

Pjevanje ČETRNAESTA
Naslovljena

HERA opčinjava DIVA

Pored sve Posidonove podrške, Ahejci stradavaju od novih Hektorovih nasrtaja. Zeus (Div) još uvijek je prisutan.

Nestor izlazi iz šatora gdje je vidao Mahaona, sastaje se s Agamemnonom, Odisejem i Diomedom. Agamemnon (po treći put u Ilijadi) kazuje da opsadu treba dići. Protivreče mu Odisej i Diomed. Posidon dolazi ohrabriti Agamemnona. I božica Hera smišlja kako bi pomogla Ahejcima. Treba što duže odvrćati Zeusovu pozornost od Troje.

Hera se odeno lijepo, dotera, izmoli od Afrodite čarobnu traku u kojoj su sve ljubavne čini. Tako opremljena krene na goru Idu, da sretne Zeusa. Ona ga očara i namame u ljubavnu igru. Onda San, na Herina molbu, uspava Zeusa. Posidon potiče Ahejce na nov otpor trojancima. Junaštvom se odlikuje Ajant sin Telamonov. On kamenom pogodi Hektora. Ovoga iznose onesviješteno s bojišta. Dok Hektor leži bez svijesti, Ahejci nanose teške gubitke trojancima. Iz četrnaestog pjevanja donosimo središnji dio, gdje je opisano Herina ljubavno lukavstvo. To je jedno od onih mjesta u Ilijadi gdje su bogovi, i to oni najviši, Zeus i Hera, prikazani kao ljudi predani ljubavnim uživanjima i dvorskim intrigama.

I. Odluka boginje Here da općini Diva i pripreme za to

Obrne pogled na polje zlatotrona boginja Hera
s vrha olimpski gore i u bitki borce što slavi
smotri rođenog brata i devera kako se žuri
znojav, te ona u svojoj duši radosna biti,
a na najvišem vrhu planine vrelovite Ide

primijeti Diva gdje sjedi, i mrzak joj u srcu bude.
Tad se u duši: dovi kravooka gospođa Hera
kako bi mogla zanjati um egidonoše Diva.
Ova se njoj u duši učinila najbolja mis'o:
lijepo ukrasiti sebe i krenuti odmah na Idu,
ne bi l 'zaželio njeno da zagrlji tijelo i ne bi l'
nju objubiti htio, i ona osvežavnim, slatkim
oči mu oblila snom i budno mu zanjela srce.
Ona u ložnicu pođe što sin joj sazda joj dragi
Hefest i čvrsta joj vrata međ vratnica sastavi nekad
potajnim klinom, da nijedan bog ih otvorio ne bi.
U tu odaju stupi i blistava zatviri vrata.
S ljupkog tijela najprije ambrosijom očisti svaku
mrlju sa sebe, zatim ambrosijskim namaže sebe
blistavim uljem iz kojeg razliv'o se prijatan miris.
Kad bi se ono po domu po Divovi s medeni pragom
razlilo, po svem bi nebu i zemlji se širio miris.
Njime lijepu kožu kad Natare, onda i kosu
udesi, zatim sjajne ambrosijske kurjuge lijepe
sama rukama svojim na glavi besmrtnoj splete.
ruho ambrosijsko zatim obuče što ga Atena
ugladi vješto razne uvezavši umetne slike.
Zlatnim kovčama ruho na grudima ona zakovča
pa se opaše pasom od stotinu zlaćenih resa.
U uši bušen lijepo trobiserne naušnice metne
jagodi podobne, iz njih milina beskrajna sjaše.
Maramom lijepom i sjajnom međ boginja 'boginja prava
pokrije glavu, i na njoj k'o sunce se marama sjala;
lijepo sandale potom na bijele Priveži noge.
Pošto nakitom svakim već svoje ukrasi tijelo,
iz sobe iziđe ona i krišom od bogova drugih
Afroditu pozove i riječi joj prozbori ove:
"Bi li mi molbu, o predrag dijete, uslišiti 'htjela,
il 'ćeš je odbit' što si u duši srdita na me
jer ja Danajci borce zaštićuje, k'o ti Trojancs? "
Njojzi divova kći Afrodita odgovori ovo:
"Čestita boginjom Hero, o ćerko veljega Krona,
što si naumila zbori, a duša me goni izvršit ',
ako izvršiti mogu, i ako se može izvršit '! "
A njoj lukavo tad odgovori gospođa Hera:
"Daj mi žudnju i ljubav, o ćerko, čime ti umeš
bogove besmrtnne sve i smrtne ljude savladat '.
Idem vidjeti zemlji mnogohranoj krajeve krajnje
i Oceana, prazvor naš, i Tetija majku,
koji su dižući mene u domu odgajili dobro,
prihvativ mene od Reje, munjobija kada je dive
pod zemlju i pod more trepetljivo bacio Krona.
Idem vidjeti njih i beskrajnim razdor da stišam
jer već odavno neće leže jedno s drugim
ni da se ljube, jer gnjev na njihnu se obori dušu.

Kada bih srca im riječima ja nagovoriti mogla
te ih svesti na odar da ljubav ih ponovno združi,
svagda drugarka dragom i dostojnom mene bi zvali. "
Afrodita njojzi slatkosmeha prozbori opet:
"Nije pravo nit mi pristoji ne uslišiti 'tebe,
jer si žena što leži u naručju Svevišnjem divu! "
Reče i otpaše potom od grudi izvezen i šaren
stanje u kojem su njene sve ušivene čini.
U tom je traku žudnja i ljubav, nagovor tu je
i prelašćenje što pamet i mudrim opčinjava ljudma.
Pruži ga Heri, započne riječ i prozbori ovo:
"Evo ti šareni stanje taj, u svoja metni ga nedra.
sve je u nj ušiven; mislim da nećeš se vratit '
a da ti ne pođe ono za rukom što u srcu želiš! "
Reče i tad se nasmiješi kravooka gospođa Hera
i sa osmehom stanje u svoja sakrije nedra.

II. Hera i San

Tad Afrodita, divova kći, u dom se vrati,
Hera pak ostavi vrh planine Olimpa i krene.
Stigne u Pijersku zemlju u oblast Ematije ljupke,
potom se vine na snježne na gore konjika Traka,
na najviše visove, al 'nogama ne dirne zemlju;
s Atoski gore ona u valovno spusti se more,
dođe zatim Lemno, u grad Toanta božanskog.
Tu se nađe sa Snom, s bratom rođenim Smrti,
stisne mu ruku, započne riječ i prozbori ovo:
"Sne, o vladaru bogova svih i koljena ljudskih,
ako si sluš'o me nekad, i sada usliši mene!
Ja ću ti u sve dane na tome zahvalna biti.
Divu uspavaj oči pod njegovim vjeđa sjajnim
odmah kad kraj njega legnem ja u ljubavi slatkoj.
Daću ti na dar nepropadljivo stolicu zlatnu,
nju će za tebe načinit 'sin moj šepav Hefest
vješto, za noge još će i podnožje napraviti 'na njoj;
na to ćeš podnožje metati 'pri sofri blistave noge. "
Na to njoj osvežavni San odgovori ovo:
"Čestita boginjom Hero, o ćerko veljega Diva,
svakog drugog ja bih od vječnih bogova lako
mog'o uspavati ', čak i oceanskim vodama vale
ja bih uspava "o, a one početak su svega što živi;
ali ne bih ja htio pristupiti Kronovo sinu
niti bih njega uspav'o, osim ako sam bi mi rek'o.
Jer već prijede me jednom tvoj urazumilo račun
onoga dana kad je Kronionov junački sinak
trojski Razorivši grad od Ilija plovio dalje.
Tada u san uljuljah um egidonoše Diva
blago se slivajuć 'na nj, a zlo si smislila onom
te na pučini digla silesiju vjetrova bijesnih

i njega odbila potom na Koon naseljen dobro,
od prijatelja daleko. Al 'Div kad oda sna se prene,
bogove stane preturati 'po dvoru, a najviše mene
tražaše, bez traga da me iz etra u more baci,
ali me zaštititi Noć što bogove kroti i ljude.
Njojzi u bežanju stigoh, i bog, ma koliko ljutit.
stiša se, bojeći 'se Noć da ne bi ojadio brzu.
A sad naređuješ opet neprikladno djelo da počnem! "
Na to prozbori njemu kravooka gospođa Hera:
"Zašto se, Sne, u duši sećaš minulih zgoda?
Misliš li možda Div da munjobija štiti Trojance,
kao što zaštititi nekad u gnjevu sina Herakla?
Nego idi, i jednu od Harite dražesnih daću
tebi, oženi se njome i svojom je ljubom nazovi,
daću ti Pasiteja, za kojom jednako čezneš. "
R

ECE, i San radostan njoj odgovori ovo:
"Djela se stiglo vodom strahovitom meni zakuni,
jednom se rukom zemlje hranodavke prihvati sada
a drugom blistavog mora, da nam budu svjedoci
bogovi donji svi što žive okolo Krona,
da ćeš mi zaista jednu od Harite mlađanih dati,
dati mi Pasiteja, za kojom jednako čeznem. "
Reče, i poslušala njega beloruka boginja Hera,
te se kako joj reče zakune i bogove zazva
sve što pod Tartar žive, a koji se zovu osiguranih.
A kad se zaklela veće i svijetom se vezala kletvom,
odmah s otoka Lemna i Imbro oboje odu
maglom zavijeni i put prevaljivahu brzo.
Oni stignu do Ide vrelovite, kolijevke zviijeri,
dođu do lekta i tu se od vode odvoje i tad
pođu po suhu i šumi pod stopom se vrhovi tresli.
Tu je čekao San da ga Divove ne smotre oči,
pošto se pope na jelu visoko što bijaše na Idi
najviša jer u etar kroz oblake dizaše grane.
Tu se posadi San sakriven jelovi granjem
zvonkoj podoban ptici u gorama štono se vrze,
Halkida zovu je bozi, a ljudi je zovu kimindis.

III. Hera i Div

Hera hitro se popne na Gargar visok vrhunac
idske planine, a smotri je dive, oblaka skupljač.
Kako je vide, ljubav mu dušu osvoji mudru,
kao onaj dan kad je prvim obljudio bijaše,
kada su krišom od oca i majke legli na odar.
Njojzi pristupi dive, te započne zborit 'i reče:
"Kud si naumila, Hero? Što s Olimpa silaziš amo?
Nemaš ni konja ni kola da na njih se popeti možeš. "

Na to lukavo njemu odgovori gospođa Hera:
"Idem hranodavci zemlji vidjeti oblasti krajnje
i Oceana, nama početak, i Tetija majku,
štono su mene dižući 'u domu odgajili dobro,
žurim se da ih vidim i beskrajnim razdor da stišam,
jer već odavno neće leže jedno s drugim
ni da se ljube jer gnjev se na njihovu obori dušu.
Konji mi stoje pod planinom vrelovitom Idom,
oni će voziti mene nad morem i vozit 'nad kopnom.
Radi toga sam sada s Olimpa sletjela amo,
da se kasnije na me ne naljutiš kada bih krišom
pošla Okeanu u dvor, vladaru dubokih voda. "

Na to njoj odgovori dive, oblaka skupljač:
"Hero, vremena biće i poslije da onamo kreneš,
i sad hajdemo leći i ljubav uživati slatku,
nijedna boginja još mi ni žena nije u grudma
dušu osvojila tako i po mom se razlila srcu.
Ni onda kad sam za ženu Ikeiona goreti stao,
koja mudrog rodi Piritoja bozima ravnog,
ni kad Danaja voleh, Akrisija kćer što lijepe
imaše gležnja i slavnog veoma Perzeja rodi,
ni kad Feniku kćer daleko slavnome voleh,
štono Minoja rodi i Radamanta božanskog;
ni kad SEMEL voleh, ni jošte Alkmenu u Tebi,
štono mi rodi sina Herakla, smijelog junaka,
a Dioniza, radost čovječje, Sjeme rodi,
ni kad voleh Demetru, lepokosu božicu onu,
ni kad slavljen Letu, ni samu tebe kad voleh,
koliko sada te želim, i žudnja me osvaja slatka. "

Na to lukavo njemu odgovori gospođa Hera:
"Kronovo strahoviti sine, ta kakvu izusti riječ to?
Ako se žuriš da sada na vrhu Idske planine
legneš u ljubavi sa mnom, odatle sve će se vidjet '!
Kako bi bilo da koji od bogova primijeti večnih
nas gdje zajedno spim i javi to bozima svima?
Ne bih se više ja u tvoje povratila dvore
ustavši s odra, jer to sramota bila bi prava.
Ali kada već hoćeš i kad ti je u srcu milo,
a ti ložnicu imat - ta sin ti je sagrađi čili
Hefest i jaka za tebe u do vratku složi joj vrata.
Onamo krenimo leći kad žudiš za ljubavnim odrom. "
A njoj sabirač oblaka Div odgovori ovo:
"Ne boj se, Hero, ni čovjek ni bog nas vidjeti neće,
jer ću nas takvim ja zagrnuti oblakom zlatnim
da nas kroz njega ne bi ni Helije mog'o da vidi,
koji veoma oštrim kroza sve progleda okom! "
Reče i Kronovo sin tad ljubvu zagrlj dragu.
Nova pod njima trava iz sveštenu izbije zemlje,
rosni proniknu lotos i šafran i mirisni zumbul
gust i nježan i on od zemlje ih dizaše uvis.

Oboje Legos tu i oblakom lijepim i zlatnim
pokriju sebe, a sjajna iz njega kapaše rosa.
Tako sigurno otac na Gargarskom spavaše vrhu
ljubavlju i snom zanesen u rukama držeći ljubiu.

Pjevanje PETNAESTA

Naslovljena

Potiskivanje od lađe

Herin lukavstvo i Posidonova pomoć Ahejcima učinili su da se ratna sreća okrenula. Trojanci bježe iz ahejskog tabora. No Zeus se prene iz sna. Vidi da ga je Hera obmanula. Grdi je i otkriva svoju konačnu odluku: Hektor će opet potjerati Ahejce do lađa, Ahilej poslati Patrokla u boj, ovaj će poginuti od Hektorova ruke: ali Hektora će ubiti Ahilej, i onda trojancima ostaje samo poraz, sve do razorenja Troje. Hera se pokorava, odlazi na Olimp, šalje Zeusu Irida i Apolona. Zeus ih s Ide šalje Posidonu s naredbom da se on povuče s bojišta. Zeusova zastupnici izviđaju Hektora. On satera nanovo Ahejce u njihov tabor. Sam Apolon zatrpao šanac i poruši bedeme. Ahejci uzmiču ka lađama. Uto Patrokla (on se zadržao kod ranjenog Euripila) hita Ahileju. Bliže se Trojanci ahejski lađama, s bakljama, da ih spale. Samo se golemi Ajant još hrabro odupire.

Iz petnaestog pjevanja, u čijem se naslovu spominje potiskivanje Trojanaca od ahejskih lađa, a ono se stvarno završava ponovnim prodorom Hektorova vojske do ahejskog brodogradilišta, odabrali smo opet dva odlomka. Prvi kazuje kako Trojanci kreću u protunapad pod vodstvom Hektora i boga Apolona. Drugi slika golemog i ustrajnog ahejskog junaka Ajanta. On se čudesnom propeo nad grčkim brodogradilište i brani ga od Hektorova navale. Oba, pak, odlomka otkrivaju nam pjesnika Ilijade kako scene iz starog predanja o junacima i bogovima izgrađuje smjelo i šara živim bojama epskih upoređenja.

I. Apolon poravnjuje šanac i ruši bedem,
a Trojanci prodiru sve do brodova

Tada se razviče Hektor i Trojca klikne ovako:
"Na lađe, drugovi, naprijed! I pustite krvavi šićar!
Koga na strani ja daleko od lađa SMOTRIM,
njega ću ima pogubiti ', i nikakvi srodnici njega
neće, ii braća ni sestre, na lomači spalit ', nego
njega, kad padne, psine razderaće pred našim gradom! "
Tako reče i bičem po plećima udari konje,
kličuć 'Trojance i leteći' po četama. Zajedno s njime
ciknuše oni svi i zapregu pogna konjsku
s golemom vikom. A Febo Apolon pred njima iduć '
lako dubokom Sašu raskidaše nogama strane,
zemlju je u njega bac'o i tako širok i ravan
načini put koliko bačeno dohvati koplje,
kad ga izbaci junak ogledajući 'svoju jačinu.
Trojci se rasture ima, a pred njima bijaše Apolon
egida noseći skupu.

A on je bez ikakva truda
ahejski kidao bedem. I kao kad luđani dječak

različne igre pravi od pijeska na obali morskoj
pa ih nogama opet i rukama smjesa u igri:
tako si veliku muku i znoj, svetlodavče Febe,
i ti Argejcem obar'o, a njih u bježanje nagn'o.
Oni kod lađa stanu i tu proboravi malo
jedan opominjući 'drugog i besmrtnim bozima ruke
svaki podigne gore i svima se moliti stane.
Nestor ss najviše tada, Gerenjanin, ahejski čuvar,
najvručie dignuvši ruke nebesima zvjezdanim gore:
"Oče o dive, ako u Argu pšeničnom itko
debela stegna il 'ovčja ili goveđa žrtvovao tebi
moleći za povratak sretan, a ti mu obeća MIGOM,
tog se, Olimpljanine, spomeni i nemili danak
spriječi i ne daj da tako Trojanci smiču Ahejce! "
Tako u molitvi reče, i mudri dive zagrmi
silno uslišiv molbu Nelej sina starine.
A kad Trojanci začuju grom egidonoše Diva,
napadnu jače Ahejce i ljute zažele se borbe.
Kao što se veliki val na širokom razlije moru
preko bokova brodu, kad jaki udari vihor
od kojeg najviše znaju nabujati valovi morski:
tako Trojanci s vikom i krikom bedemu priđu,
konje pogna kroza nj i zametnu borbu izbliza
kopljima oštrim na oba na kraja pri krmama lađa,
jedni s kola a drugi s lađa - popev se na njih --
motkama dugim na krovu što ležahu ima za bitku
pomorsku okovane, a med im pokrivaše šiljak.

II. Ajant brani lađe

Već se ni Ajanta hrabrom junaku ne svide duže
stajati, kad ostali svi odstupiše ahejski sinci,
nego je stup'o široko po natkrovcima lađenim
vitlajuć velikim kopljem u ruci za pomorsku bitku,
od lakta dvadeset i dva, a obruči na njemu bijahu.
Kao čovjek što vješto na konjima jahati ume,
te je četvero konja od mnogih zajedno svez'o,
on ih iz polja krene i gradu ih velikom tera
širokim putem, a njega mnogobrojne gledaju žene
i ljudi mnogi, a on sve jednako smotreno goni,
s jednog na drugog skače na smenu, a oni mu lete:
tako je skakao Ajant na krovove lađama brzim
praveći korake duge, a glas mu je stiz'o do etra.
Strašno je vik'o Danajci i sve ih opominj'o stalno
svoje šatore da brane i brodove. Ali ni Hektor
nije u metežu ček'o med Trojca, što se pod jakim
oklopom bore, nego k'o sjajnoki or'o što ume
jurnuti 'na krilata jata uz rijeku što griskaju travu,
na guske, ždralovi il 'dugošije labude one;
tako nasrne Hektor na jednu mrkokljunu lađu

pravce skočivši u nju, a dive ga naprijed veoma silnom potisne rukom i vojsku osokoli s njime.

Pjevanje ŠESNAESTA
Naslovljena

PESMA O PATROKLU

Patrokla preklinje Ahileja da mu dozvoli da pritekne u pomoć saplemenicima, Ahejcima, i povede u borbu Ahilejeva Mirmidoncima. Sam Ahilej još ne odustaje od gnjeva. Ipak daje Patroklu svoju opremu i dozvolu da se bori. Zahtijeva, međutim, da se Patrokla vrati čim odagna Trojance od ahejskih brodova. U ograšju posustao je već i zadnji branitelj ahejskih brodova, Ajant sin Telamonov. Patrokla, opremljem Ahilejevom opremom, desetkuje Trojance. Ubija i Sarpedona, Zeusovog sina. Njegov je san bio uspjehom zaboravlja na Ahilejev zahtjev. Goni Trojance sve do zidina grada. Penje se i na bedeme Troje. Odatle ga otjera bog Apolon. Sada se Hektor, ohrabren, okreće na Patrokla. Okršaj traje dugo. Sunce se priklanja zapadu. Apolon najzad udari Patrokla u leđa, te se ovome pomuti svijest. Kaciga mu padne, štit odleti. Apolon mu skida Ahilejev opremu. Sada Patrokla prvo s leđa pogodi Euforb. Onda ga okupa Hektor, od čije ruke Patrokla gine. Pjesmu o Patroklu donosimo u cjelini. Ona je jedno od ključnih pjevanja Ilijade.

PESMA O PATROKLU

Patroklo moli Ahileja da mu dopusti da s Mirmidoncima pohita u pomoć Ahejcima

Oko pokrivena lađe junaci se borahu tako,
a tad Patroklo priđe Ahileju, ljudi pastiru,
tople roneći suze k'o izvor-voda u sjeni,
kada se s hridine strme razliva tamna joj voda.
Kada ga primijeti brzi Ahilej, stane ga žalit,
besjedu otpočne s njime i krilate prozbori riječi:
"Što si se, Patroklo, usplak'o to k'o devojčce ludo,
koje s materom trči i za skut je hvata i moli
da ga u naručje digne, i ustavlja, a njoj se hiti,
plaćući pogleda na nju, dok ona ga ne uzme sebi:
njemu si, Patroklo, poput kad umilni prosipaš suze!
Da l' ćeš Mirmidoncima o čem izvijestiti' il 'samoga mene?
Ili si sam iz Ftije za kakve doznao vijesti?
Živi još Aktorov sin Menetije, kao što kažu,
med Mirmidoncima sin Eakov živi još, Pelej,
mi bismo, živi da nisu, za njima tužili mnogo.
Ili naričeš ti za Argejcima ovdje što ginu
kod lađa prostranih da bi za nasilje platili svoje?
Kazuj, ništa mi ne krij, da znadem k'o i ti što znadeš? "

Teško uzdišući 'ti mu, o Patroklo konjice, reče:
"Najjači ahejski borci, Ahileju, Pelejev sine,
nemoj se srditi, jer žalost Ahejce Stisni tolika,
jer već svi junaci, što dosad najbolji bijahu,
leže u brodovima kad strijela ili koplje ih rani:
Tidejev snažni sin Diomed ranjen je već,
ranjen je kopljanik slavni Odisej i Agamemnon
i Euripil je već u bedro strelicom ranjen.
Za njih se brinu eno liječnici biljaru i rane
vidaju. a sad, Ahileju, ti jednomac posta!
Takav mene gnjev ne snašao kakvim ti plamtiš,
nesretni junaci! Kako potomku ćeš koristiti nekome
ako od argejske vojske ne ukloniš sramotnu propast?
Nije ti viteški Pelej, o svirepi čovječe, otac,
Tetida nije ti mati, - no sinje te rodilo more
i Strmen stijene, jer nemaš milosrdno srce!
Ako li od kakva zebeš u duši proroštva božjeg,
ako ti javila što god od Diva gospođa majka
a ti mene bar pošlji i drugu mirmidonsku vojsku
zajedno sa mnom u borbu, Danajci svjetlost da sine!
Svoje mi oružje daj na ramena da njim se oruža,
ne bi li, smatrajući mene za tebe, Trojanci od borbe
prestali, ahejski ne bi li odahnuli sinovi hrabri
od ratne vreve, ma bio labav takav i kratak.
Nismo još umorni mi i borci umorne lako
odgnali bismo Trojke od brodova i od šatbra. "
Tako najvruće slijepa budala, jer on je samo
propast i strašnu Keru izmolio samome sebi.

Ahilej dopušta Patroklu da u njegovu oružju
odbije Trojance od brodova

Na nj se rasrdio Ahilej brzonog prozbori njemu:
"Avaj, potomci Divova, o Patroklo, šta ti to reče?
Nit mi je stalo do kakva do proroštva koje bih znao
nit mi je javila što god od Diva gospođa majka,
nego strašna mi žalost u dušu i u srce pade,
kad se usuđuje čovjek da otima jednakom sebi
i dar uzeti od onog što snagom je od njega bolji.

Strašna to mi je žalost, jer mnoge već muke podnese:
djevojku, koju meni pokloniše ahejski borci.
a ja na koplju je dobih kad jaku tvrđavu razorih,
nju Agamemnon meni iz ruku je oteo sebi,
Atrejev silni sin k'o kakvu prezren strancu.
Al što se dogodi, nek se dogodilo! Ne može čovjek
goreti gnjevom u duši neprestano. Zaista smatra
srdžbu da neću prije utišati, graja dok ratna

ne stigne najzad do mojih do brodova. Oružje moje
slavno ti sad na pleća navuci i Mirmidoncima
ratoljubive u boj povedi neka se bore.
Kad se na lađe sleg'o već tamni Trojanski oblak,
i već pritisnuti Argejci ondje gdje more
bije o breg, te samo još djelić kopna imadu,
cijeli pak Trojanski grad je sad navalio na njih
zato što više čela od Slama ne vidi mojeg
blizu da blista. Trojanci bi bježeći brzo
šance napunili mrtvacima, kralj Agamemnon
kad bi mi prijatelj bio, a trojci sad otimlje tabor!
Diomedu sinu Tidejev, više ne bijesni
koplje u ruci spasiti od propasti danajsku vojsku.
Ne čuh nn da bi Atrejev sin iz morskog grla
kliknuo koga, no Hektor vojskomora čuje se svuda
kličuć 'Trojance, a oni po cijelom vrzu se polju,
vika se njihova ori u borbi kad biju Ahejce.
Al 'ti, Patroklo, i tako navali snažno i naše
lađe od propasti spasi, da ne bi zivija ognjem
zavatрили njih, a povratak spriječili onim!
Poslušaj mene kao što ja ti u srce mećem,
veliku da mi čast i slavu postigneš u svih
Danajaca, a oni da prelijepu djevojku potom
vrate mi natrag i sjajne pokloniti jošte dodade!
Kada brodove spaseš, povrati se; ako li htedne
Herin gromovni muž da slavu ti podari, nemoj
željeti onda s trojancima boriš se dalje
ratoljubivim, jer bi mi tim zakratio slavu.
Nemoj se ratom ti ni bojne vreve ponosit '
i Trojance smičuć 'pod Ilij vodit' Ahejce,
da se ne umiješa koji od olimpskih bogova večnih,
jer bog strijelac Apolon veoma voli Trojance;
nego se opet obrni čim ahejske brodove spaseš,
i vojske ostavi obje nek po polju produže borbu!
Kad bi otac nam Div, Atena i Apolon dali,
nijednog Trojca ne minula smrt koliko ih ima,
niti Argejca, nego iz nevolje spasili se nas dva
i mi trojanske svete razvalili bedeme sami! "

Ajant se pred Hektorom mora povući,
Trojanci zapale Protesilajevu lađu

Dok su se oni tu razgovarali jedan s drugim,
ne mogne Ajant odoljeti ', jer strijele već Padahu nanjga.
Divova slomi mu htijenje otpornost i hrabri Trojanci
bacajući 'strijele, a blistavi kacigu na njegovu čelu
strašno je zveket'o gađana, jer mnogo padaše strijela
šlem o zaklone lijepe. Već lijevo rame se bircu
umori blistavi štit neprestano Držec ', al' ipak
nisu ga mogli pokrenut 'i ako ga gađaju strijelom.

Već je dis'o sve teže i teže; a znoj mu je silan
curio veće iz udova svih, te nikako nije
mog'o da odahne, i zlo već svud se gomilalo na zlo.
Sada mi recite, Musée, vi stanarke olimpskih dvora,
kako je vatra prva na brodove ahejske pala!
Hektor Ajanta priđe i Jasenovo mu koplje
velikim prebije mačem baš pri kraju pod rtom,
koplje mu sasvim preseče, a Ajant, sin Telamonov,
samo krnjav krajem u ruci zaviti, - a od njeg
na zemlju medno oštrice daleko odleti i zvekne.
U besprijekornom srcu Ajant razazna is božijih djela
zadržće sav, jer sve im osnove ratne razbij'o
silni munjobija Div, a Trojca pobjedu dav'o.
Izmakne on se od strijela. A oni vječiti oganj
na lađu bace, i po njoj plam neutrnjiv je lizn'o.

Nagnan od Ahileja, Patroklo oblači njegovo oružje

Tako se lađa najzad razgori. Tad se Ahilej
u oba udari boka i Patroklu prozbori ovo:
"Ustaj, Patroklo, robe božanski, na kolima borce,
jer već vidim kod lađa gdje bukti razorni oganj!
Samo da trojci lađa ne zauzmu i bježanje spriječe!
Oružje brže navlači, a ja ću skupiti borce! "
Reče, i blistavu med navuče Patroklo na se.
Najprije nazuvke oko goleni svojih navuče
sjajne. što ih zakovčavahu kovče od srebra,
oko grudi oklop navuče štono je bio
oklop Eakova brzog potomka, - šaren i zvezdan.
Na pleći baci mač od medi poklinčen srebrom,
zatim teški štit i veliki u ruke uzme.
Snažnu pokrije glavu majstorski pravljenim kacige
s konjskim repom, i kita odozgo strašno se tresla;
prihvati ubojna koplja što za ruku zgodna mu bijahu.
Ali ne prihvati on potomka Eakova koplje
veliko, teško i jako; ni jedan nije Ahejaca
mogao vitlati njime, Ahilej samo je znao
pelijski jasen zavitlat ', što njegovu dade ga ocu
Hiron s Pelijskog vrha, da smrt junacima sprema.
Automedontu rekne da brže upregne konje,
svome za lomivojskom Ahilej najdražem drugu,
on mu najvjerniji bijaše u boju da zapoved čeka.
Automedont mu i sad brzotrke upregne konje
Ksanta i Balija, štono k'o vjetar trčahu oba,
Harpije nekad Podarga Zefiru ih rodila vjetru
kada je pasla jednom na luci uz Okean vodu.
A u povodu on povede Pedasa dobrog,
kojeg Ahilej dobi grad kad zauze Etionov,
ako i smrtan, konj taj i besmrtni stiz'o je konje.

Ahilej oruža, vrsta i sokoli Mirmidoncima

Tad Mirmidoncima u sve šatore pođe Ahilej
te ih stane oružat', a oni mesoždernim slični
vucima štono jakost u grudima imaju silnu
i što jelena snažnog s rogovima žderu u gori
pošto ga zakolju, te im se čeljust crveni od krvi,
potom u čoporu trče svi ka tamnoteki izvor,
s površja jezikom tankim da crnu vodicu hlapću,
krvave bacaju grude iz sebe, a nimalo njima
ne dršće srce u grudma, a svima je trbuh naduven:
tako mirmidonske mudre starješine učine tada
žurbu oko prijatelja Eakova brzog potomka:
med njima Arej slični Ahilej svuda se kret'o
te je sokolio borce štitonoše i njihne konje.
Brodova brzih bijaše pedeset što ih pod Trojom
vođaše ljubimac Divov Ahilej; u svakom brodu
bijaše pedeset prijatelja momaka što držahu veslo;
postavi pet za vođe od onih u koje se uzd'o
da naređuju oni, a sam je vlad'o nad svima.
Jedan vođaše odred Menestije, oklopnika sjajni,
sinak Spherhija rijeke što teče iz nebeskih vrela,
koga lepotica rodi Pelej kći Polidora
Spherhiju neumornom, k'o žena spavavši s bogom,
ali za oca mu smatran je Bor, Perijerov sinak,
za kojeg se udade javno neizbrojne dobivši dare.
Drugom odredu bijaše starješina smeoni Eudora,
devičin sin, kog rodi Filantova kći Polimela,
lijepa igračica ona što jaki je Argoubica
zavole kada je smotri gdje u kolu boginje hučne
Artemide zlatne strijele što nosi s momaka igra.

U sobu popne se gornju spasavalac Hermija s njome
te je tajno obleži i dade joj sina Eudora
blistavog, brzog veoma u utрку i borbi.
A kad bolodavna njega Iitija na svijet donese
te on ugleda zrake sunčane, tad snažni Ehekle,
Aktorov sin, Alkmeju odvede u dvorove sebi
pošto joj dade silnu množinu darova, a dobro
othrani Filant stari i odnegova dječaka,
od srca vlastiti njega k'o svoje rođeno dijete.
Treći vođaše odred Pisandar, Memalov smjeli
sinak, što bijaše iza prijatelja Peleja sina
najbolji borac na koplju med Mirmidoncima svima.
Četvrti vođaše odred starina konjanik Fenik,
a peti Alkimedont, nezazorni sinak Laerkov.
A kad vojvode sve i njihove borce Ahilej
dobro uvrsti, onda zapovjedi žestokim rečma:
"Nitko, Mirmidoncima, nek ne zaboravi prijjetnja

kojima kod lađa brzih trojancima preće dosad,
dok sam se gnjevio ja, i krivistn mnne ovako:
, Strašni Pelejev sine, ta žučju te dojila mati,
nemilosrdni, siliš prijatelje da kod lađa budu,
u lađama moroplovnim svi odjedri sada
natrag, kad ti je srdžba tolika osvojila dušu! '
Tako na zborovima govoriste, al 'sad se velje
ratno pokazuje djelo, za kojim žuđaste prijede,
srce ko junačko ima, s trojancima neka se bije! "
Tako reče i srce i volju potaknuti svakom.
Jače se odredi zbiju, kad riječi kraljeve čuju.
Kao kad čovjek zid od kamenja podiže gustog
visokoj kući k'o branik od sile vjetrova jakih:
tako se kacige guste i pupčast štitovi slože,
štit se sasta sa štitom i kacigu s kacige s borcem
borac; a Grivasti šlem dotakoše zaslon sjajne
kad bi se nagnuo borci; toliko se stisnuše gusto.
Svima na čelu dva u oružju bijahu junaka,
Patroklo i Automedont, obojica jednakog srca,
pred Mirmidoncima bitku da biju.

Ahilej prinosi žrtvu divu i moli mu se
da Patrokla obdari slavom i sretnim. povratkom

Ali Ahilej

krene tada u šator, te lijesu umjetnom, lijepom
poklopac digne; njega srebrnoga Tetida njemu
u lađu dade staviv u njega košulja dosta,
vunenih prostiraka i struka od vjetra što brane;
i lijep je kondir bio u njemu, - rumeno vino
nije nitko ispij'o iz njega, a ni Ahilej
nije drugome bogu do divu žrtvov'o iz njeg.
Kondir prihvati taj iz skrinje i sumporom najprije
očisti njega i potom u čistoj ispere vodi,
onda opere ruke i rumena zagrabi vina,
stane se molit stavši sred dvorišta, izlije vino
gledajući 'u nebo, a to munjobija opazi dive:
"Dive, dodonski kralju i pelaški štono daleko
vladaš u Dodoni hladnoj, gdje Seli, vračevi tvoji,
kraj tebe prljavih nogu na goloj prebivaju zemlji!
Kad ti se prijede pomolih, ja ti se tada domolih,
obraz mi sačuva ti i Ahejce Pokar ljuto,
djela mi sada jošte i ovu usliši želju:
ja ću ostati sam u taboru okolo lađa;
a s Mirmidoncima mnogim prijatelja svojega šaljem
u boj, - i slavom njega, munjobija dive, obdari,
srce u grudma njemu obodri, neka i Hektor
vidi da li se i sam u boju ume da bije
ratni moj drug, il 'onda tek strašne njegove ruke
bijesne kada ga ja u borbu i Kreševo pratim!

A čim od lađa borbu i graju otisne ratnu,
neka mi cijeli se vrati do brzih brodova mojih
s oružjem svim i družim što se bore izbliza! "
Tako molitvu reče, i Div ga sasluša mudri,
jednu mu ispuni želju, a drugu odbi mu otac.
dade od lađa da se odagnah borba i pokolj,
ali ne dade Patroklo živ da se vrati iz borbe.

Tako se pomoli divu te izlije žrtvu Ahilej,
potom se vrati u šator i kondir vrati u kovčeg,
onda stane pred šator, u duši šćaše da vidi
kako se strašno ima Trojanci s Ahejcima kolju.

Patroklo s Mirmidoncima napada Trojance

Tad se oko Patrokla junaka uvrsti družu
svi pod oružjem da na Trojance smeono jurnu.
Odmah nadirat 'stanu k'o zolje što žive kraj staze,
koje dječaci znaju da draž po navici svojoj,
svagda zadirkuju njih kraj staze gdje imaju gnijezda,
ludi, jer mnogima time pripremaju nevolju opću;
ako čeljade kakvo na putu se namjeri na njih
te ih nenamjerno smijete, a one s junačkim srcem
naprijed polete sve i svoju zaštićuju djecu:
s takvim srcem i dušom junaci mirmidonski sada
jurnu od brodova brzih. i silan urnebes nast.
Tada vikne Patroklo i družim naredi ovo:
"Mirmidoncima, družu Ahileja, Peleja sina,
budite, drugovi, hrabri, sa zanosom jurnu besnim
Peleja sinu slavu da steknemo što je prvi
kod lađa junak s drugarima što bju izbliza;
a da Atrejev SNN Agamemnon silan daleko
vidi svoj grijeh što nije Ahejci poštov'o prvog! "
Tako reče te srce i volju potaknuti svakom.
Potom zajedno jurnu na trojci, a okolo svuda
strašno zaječaše lađe od ahejskog klicanja silnog.
A kad smotre Trojanci Menet hrabrog sina
i prijatelja s njim gdje u oružju blistaju svome,
svima zadržće srce, i vojska se stane leđa '
misleći da je kod lađa brzonog Pelejev sinak
gnjev ugasio svoj, prijateljstvu se vratio opet.
Svaki se osvrne kud će od prijeke smrti umaći.

Patroklo pogubi Pirehma i odagna Trojance od lađa

Patroklo prvi tada zaviti blistavim kopljem
uprav usred sredine, gdje najveća bejaše veva
ozada pri krmi lađe junaka Protesilaja,
i Pirehma zgodi, što Peonci na kolima
vođaše iz Amidona, od Aksija široke rijeke.

U rame zgodi ga desno, u prašinu nauznak padne
bolno zajecavši, a Peonci njegovi družu
svi se rasture, jer je strah Patroklo nagnao u sve
smaknuvši vojvodu njihna, u borbi što bejaše prvi.
Od lađa otjera Trojca i gorući ugasi oganj.
Lađa ostane na po izgorjela: tad se Trojanci
s golemom vikom razbeže, i Danajci ponovno jurnu
prostranim lađama svojim, i silna zaori se graja.
Kao kad s visokog vrha na kakvoj golemoj gori
rastera guste magluštine pokrov munjobija dive,
pa se vidici pokažu svi i vrhovi gorski
granu i dolovi s njima, te pukne beskonačni eter:
tako i Danajci. čim su od lađa uklonili oganj,
odahnu malo, al 'još vojevanju kraja ne bijaše,
jer pred Arej dragim Ahejcima nisu još Trojca
nagnula bezobzirce u begstvo od brodova crnih,
nego se opirahu i jedva se stanu povlačiti ".

Bojevi pojedinih vojvoda

Bojni se potom rasturi red, i vođa je tada
vođa ubij'o. A prvi je sin Menetijev smjeli,
kad se Arejlik njemu okrenuo, odmah u bedro
oštrim ga zgodilo kopljem i probio koplje kroz njega:
udarac slomi mu kost, te ničice sruši se na tlo
onaj, a junački potom Menelaj Toanta rani
u grudi gole kraj štita, i koljena razdreši njemu.

Filejev sin tad smotri Amfikla kad navali nanjga,
ali ga on preteče i u gornje pogodi stegne,
gdje su mišići ljudski najkrupniji; šiljak
od koplja njemu žile preseče, i tama mu pokrije oči.
Nestorov sin Antilla Atimnija udari oštrim
kopljem, i njemu slabine probode od medi koplje,
ničice padne Atimnij, a Maris jurnu izbliza
na Antiloha kopljem, zbog brata paloga ljutit,
pošto je stao pred mrtvog; Bogoliki junak Trasimed,
prije no udari Maris, preteče ga i pravo zgodi
u rame odmah, i vrh kopljani od mišice ozgo
Maris odere lakat i kost mu prebijs sasvim,
padne, teško zajeca, i tama mu na oči legne.
Tako obojica oni li svladani braće
krenu u Ereb. Sarpedonovi hrabri drugari.
vični koplju: otac im Amisodar Himera
othrani bijesnu neman, na propast ljudima mnogim.
Ajant, Ojlejev sin, na Kleobula skoči i njega,
jer se spotak'o ima u vrevi, uhvati živa,
u vrat mu odmah mač sa balčaka zari i život
uzme; krvca mu zagrije mač, a onome oči

krvava pokrije tama i smrti silna sudbina.
Sukobe se Penelej i Likon, jer nijedan od njih
nije pogodio kopljem, jer oba ga bacili bijahu
uzalud: jedan se mačsm zatrči na drugog, i Likon
slomi Peneleju obod konjogrivog Slama, al 'pukne
balčak u mača, tad njega Penelej udari u vrat
pod uho, i mač prodre unutra, a koža se sama
držaše, glava se nagne, i koljena malakšemo njemu.
Nogama brzim Merion Akamanta stigne i zgodi
u rame desno, kad je uzici na kola htio.
Sruši se s kola Akamant, i mrak mu na oči raspe.
Idomenej usta Erimantu nemilom među
zgodi, i od medi koplje proleti sasvim te izbi
ispod moždana dolje i bijele razbi mu kosti,
zube mu izbije sve, a obje se njegove oči
napune krvce, te na nos i usta krv mu poteče
kada zinu, i mračan zaogrne smrtni ga oblak.

Trojanci bježe zajedno s Hektorom.

Danajski svaki taj vođa po jednog ubi junaka.
Kao grabežljivci vuci kad na jagnjad udare slabu
ili na Jarad te ih iz cijeloga izvlače stada,
što se raspe po gori zbog nehatnih njihovih pastira,
a kad oni to vide, na plašljive navale stvore,
tako Danajci jurnu na trojci. A ovi se bega
zlohučnog sete, i odmah od žestoke prestanu borbe.
Veliki Ajant žudaše udilj da Hektora zgodi
oklopnika, al 'ovaj vještini vojevanja vičan
volujski sakrivši štitom ramena široka svoja
čuv'o se zviždanja strijela i zvižjuka mednih kopalja.
Znađaše da se doista obrnula pobjeda bojna
ali je stajao još i drage spasav'o prijatelje.
Kao s olimpski gore što oblak iz blistavog etra
ide u nebeski prostor kad razastre dive oluju:
tako se uscikću trojci i od lađa tada potrče,
više ne idahu natrag u redu. Brzotrki konji
Hektora oružana izvezu, i on tad borce
ostavi trojske što ih preko volje ustavl'j'o šanac.
Mnogi brzonog konji kolovozne prijelome kola
sprijeda na rudi i od kola potom potrče pod jarmom.
Patroklo iđaše naprijed Danajci kličući silno,
a zlo trojancima misleć '. A oni vikom i trkom
puteve napune sve i raspu se; sve se je gore
diz'o u oblak prah, a konji kopita jakih
u grad bežahu prugi od lađa i od šatora.

Patroklo prelazi šanac
i trojancima preseče bježanje u grad

Gdje bi Patroklo vid'o u vojsci najveći metež,
iš'o bi s kolima kliuč 'i; i pod osovine borci
glavačke Padahu s kola i prevrta se kola.
Tada preskoče šanac brzonog besmrtni konji,
što ih Pelej bozi k'o sjajne poklone daše,
trčeći naprijed: Patrokla na Hektora gonjaše srce,
jer ga šćaše pogubiti ', al' njega konji izvezu.

Kao kad se teško u jesenji danak zacrni
od bure zemlja, kad vodurinu gromovnik dive
silnu lije u gnjevu da grešne Pokar ljude
koji na silu sudeći u skupštini navrću pravdu,
pravicu gone i ništa za odmazdu ne haju božju,
tada potoci svi od silne nabujaju kiše,
mnoge bregove tada odranja potoci bujni.
u more grimiznom oni s bukom velikom teku
sunovrat s visokih gora i radove pustoše ljudske:
tako i kobile trojske od trčanja dahtahu vrlo.
Al 'kad je falange veće Patroklo razredio prve.
lađama pogna ih natrag i spriječi im bježanje u grad,
ma koliko su htjeli, no on ih klase sredinom
između lađa i rijeke i gradskog visokog zida
bijesno pavaljujuć 'na njih i pokaje mnoge junake.
Pronoja tada prvog probode blistavim kopljem
u grudi gole kraj štita i udove razdreši njemu,
padne i teško zajeca. A Patroklo napadne tada
na Eropova sina, na tijesto, koji se bijaše
на дну глатких кола шчучуњіо, јер се од страха
pomeo, padnu mu uzde iz ruku; njemu Patroklo
kopljem desnu čeljust probode i razbije zube.
s kolnog naslona kopljem ga svuče k'o ribar što sjedi
negdje na strmenoj stijeni te iz mora okretni ribu
gore na koncu povuče i na kuki od mede sjajnoj:
tako ga kad je već zev'o na blistavim potegne koplju
te ga baci na usta, i život mu ode kad pade.
Ali potom Patroklo Erilija kamenom zgodi
usred glave, kad ovaj na njega navalio bijaše:
glava mu na dvoje prsnom pod kacigom teškom, i nick
pade on na tle, i smrt dušogubna oblije njega.
Padoše zajedno s njime Amfoter, Erimantu, Epalt,
Ehij, Damastorov sin Tlepolem, i s njime Piris,
Ifej, zatim Euij i Argejin sinak Alkmeju
sve ih po redu Patroklo s hranodavkom sastavi zemljom.

Sarpedon se sukobi s Patroklom

Al 'kad smotri Sarpedon gdje njegovi bespasni družici
poginuše od ruku Patrokla, Menet sina,
Likijce stane božanske korit 'i vikati' im ovo:
"Stid vas, Likijci. bilo! Kud bježite? Sada ste brzi!
Ja ću izići na megdan junaka ovom da doznam

tko je ta napast što zla već stvori trojancima mnoga,
jer je koljena on razglobio borbama mnogim! "
Tako reče i s kola u oružju na zemlju skoči.
A čim Patroklo smotri Sarpedona, iz kola Đipa.
Kao jastreba dva krivonokta, krivokljuna kad se
biju na strmenoj hridi i pište prodornim glasom:
tako se vičući oni zaletu jedan na drugog.

Razgovor Divov s Herom o sudbini Sarpedonovoj

Krona lukavog sin, kad vide ih, sažali oba.
Heri on prozbori tada i sestri svojoj i ženi:
"Avaj, kad mi po sudbi od ruke Patrokla Sarpedon
od svih ljudi meni najmiliji treba da padne!
Srce se meni koleba u grudma kad pomislim ovo:
ili živa njega iz bitke suzonošne maknem
te ga na polje plodno u Leakeyem odavde metnem,
ili da pustim da sin Menetijev ubije njega. "
Na to odgovori njemu kravooka gospođa Hera:
"Kronovo strahoviti sine, ta kakvu izusti riječ to?
Hoćeš li čovjeka smrtna, već davno predanog sudbi,
vratiti natrag iz borbe i okova svirepe smrti?
Radi, al 'nećemo tebi odobriti bogovi drugi.

Drugo mislim ti reći, a ti to u srce stavi:
ako Sarpedona živa u njegove pošalješ dvore,
pazi da ne htedne jednom od bogova i drugi koji
dragoga svojega sina iz bitke ukloniti ljute,
mnogi se sinovi bore božanski kod velike tvrđe
Prijamova, te bi razgnjevio oceve njihne.
Ako je drag ti Sarpedon, i žali ti srce za njim,
pusti ga samo nek sada u strašnom pogine boju
a od ruke Patrokla junaka, Menet sina;
ali čim ostave njega i život i zadnji datak,
pošlji po njega Smrt i slatkoga Sna, pa nek njega
nose dok ne stignu s njim u Leakeyem široku zemlju;
tu će ga braća pogrepsti i svojta i nadgrobni humak
nasut 'i spomenik dići jer takva je mrtvima mail! "
Reče, te poslušaj riječ joj i ljudma i bozima otac.
Krvave izlije kaplje odozgo na zemlju poštu
odajući 'dragome sinu kojeg šćaše pogubiti' Patroklo
u trojskoj grudastoj zemlji, daleko od zemlje otaca.

Savladan od Patrokla,
Sarpedon na samrti zove Glauka da ga pokaje

Kad su se jedan drugom već približili oni.
onda Patroklo tu Trasimela pogodi slavnog,
koji je odličan vozar Gosparu Sarpedonu bio,

zgodí ga u donji trbuh i udove razdreši njemu.
Tada Sarpedon sjajno na Patrokla izbací koplje,
ali ga promaši, nego Pedasa udari konja
kopljem u desno pleća, te Pedas na samrti njisne
te se u prašinu sruši zacvilev, i ode mu duša.
Oba se razdvoje konja, i jaram se slomi, a uzde,
kada se povodnik svali u prašinu, spletu se njima.
Ali kopljanik slavni Automedont nađe već pomoć,
mač dugovrhi od svojeg povuče krepkoga bedrima,
skoči i povodnika odsječe, zalud ne mahnu;
konji stadoše opet uz rudu i ravno pod uzde.
Opet se susretnu oni dušogubni megdan dijeliti,
i cilj promaši opet Sarpedon blistavim kopljem:
opet nad ramenom lijevim Patroklu preleti oštrice
koplja te ne rani njega; al 'tada mahne Patroklo
kopljem, a ono zalud ne ode iz njegove ruke,
nego zgodí gdje opna okružuje srce što kuca.
Strusi se; kao kad hrasta il 'topola na zemlju padne
ili omorika vita, drvodelje što je u gori
bradvama oštrim podseku da građa za brodove bude,
tako se pruži, legne pred konje i pred kola onaj,
lelekne, te mu ruke u prašinu krvavu grunu.
Kao što na stado nasrne lav i zakolje bika,
sjajna bika i jaka med govedma sporo što idu,
i bik pridavljen gine u raljama krčeći lavljim:
tako je vođa Likijcem štitonosnim bijesnio ginuć '
od Patroklovih ruku, te dragog zovne prijatelja:
"Dragi moj glauca, Borče med ljudima sada ti treba
da si kopljanik vičan i da si neustrašen ratnik,
sada užasnog rata zaželi, ako si Brzac;
najprije likijske sve starješine za boj ohrabri
svuda obilazeći 'oko Sarpedona bitku da biju!
Potom od medi kopljem za mene bori se i sam,
jer ću ja kasnije tebi sramota i poruga trajna
u sve ostati dane, Ahejci ako li sada
svuku oružje s mene u borbi što kod lađa padoh.
Nego se junački drži i sve junake sokoli! " '
Tek što izrekne to, on skonča, te mu svršetak
oči pokrije i nos, a grudi onaj mu petom
stane te koplje izvuče iz tijela zajedno s opnom:
Tako mu Patroklo dušu izvuče s vrhom od koplja.
A Mirmidoncima konje pridrži što dahtahu ima,
ščahu oni bježe gospara ostaviv kola.

Glauk se moli Apolonu da mu izvidi ranu,
što ovaj i čini

Glas taj kad stiže, Glauka strahovita osvoji žalost,
srce se obrne njemu kad nije mog'o pomoći.
Lakat pritisne dlanom, jer ljuto ga boljela rana,

što mu je, kad se na zid na visoki penjao, žada
strijelom Teukar kad je odbij'o propast od druga.
Tad se on Apolonu streljaču pomoli rekavši:
"Čuj me, gospode, što se na plodnom likijskom polju
nahodiš ili u Troji, al 'svugdje možeš čuješ
žalosna borca, k'o mene što sada osvoji žalost;
ranu evo strašnu imadem, desnicu moju
ljuto bolovi muče, a ne može krv se osušiti ',
rame se moje veće ukočila od rane ljute,
koplje ne mogu čvrsto držati ni da se borim
kad u dušmane zađe. A najbolji pogibli junak
Divov sin Sarpedon, - ne spase dive ni sina.
Nego o, gospode, ti ozdravi grdnu mi ranu,
bolove moje Utišaj i daj mi snage da kliknem
likijskim družim svojim i sve ih ohrabri za boj,
i sam da se oko mrtvaca ovoga borim! "
Tako se pomoli on, i Feb Apolon ga čuje,
bole mu Zagasi odmah i crnu mu osuši krvcu
od rane grdne i potom junaka zadahne snagom.

Glauk hrabri Likijce i trojanske vojvode,
osobito Hektora, da se bore za mrtvog Sarpedona;
a Patroklo Ahejce i oba Ajanta

Glauk osjeti sve to u duši i radostan bude
što mu veliki bog tad molitvu ispuni brzo.
Najprije likijske svud starješine obiđe i sve
ohrabri da se oko Sarpedona mrtvoga biju.
Potom krene među Trojance korakom dugim,
Pulidamantu, sinu Pantoja, Agenor divnom,
ode Eneji i još do Hektora s oružjem mednim.
Blizu se primakne njima i krilate prozbori riječi:
"Hektora, ne misliš više začela na pomoćnike,
štono život svoj daju za tebe od očinske zemlje
i prijatelja daleko, i ti ih ne želiš braniš!
Avaj, pade Sarpedon, štitonosnim Likijcem vođa,
koji je Leakeyem pravdom i snagom štitio svojom,
sad ga Patroklovim kopljem pobijedio medeni Ares.
Nego pomozite, dragi, i sramotu primite srcu
oružje Mirmidoncima da s njega ne svuku i mrtva
da ga ne nakaza ljuti zbog danajskih palih junaka,
što smo ih kopljima mi pogubili kod brzih lađa" '
Tako im reče, a bol neodoljiv osvoji Trojca
i neprebolan, jer im Sarpedon branitelj bijaše
gradu, mada tuđinac, jer s njime su krenuli borci
mnogi, a on je bio nad borcima borac u borbi.
Krenu na Danajci smjelo, a vođa im bejašs Hektor
zbog Sarpedonove smrti ljut; Ahejce pak pogna
u boj Menetijev sin Patroklo, smeon rutavko,
prvim Ajanta probesedi besnim po sebi:

"Ajanta, sada vam drago nek bude da bijete bitku kakvi bejaste i prije med ljudma il 'budite bolji! Pao je junak Sarpedon što prvi navali na zid ahejski. Nego kad bismo nakaziti mogli mu tijelo pošto ga otmemo, svući s ramena oružje i onda kojeg mu druga braniča, pogubiti 'nemilom među! " Reče, a oni i sami za borbu bijahu spremni.

Borba oko Sarpedonova tijela

A kad s obje strane pojačaju odrede bojne Trojci i Likijci, Mirmidoncima i borci Ahejci, s užasnom vikom se štrče za mrtvog bitku da biju, i tad u boraca svih zazvekeće oružje bojno. A Div nad užasnu borbu navuče smrtonosnu tamu, oko dragog mu sina da boj smrtonosniji bude. Prvi potisnu trojci%

D1? Vetlooke natrag Ahejce
jer nije najgori borac mirmidonski pogođen bio,
sin Agakleja hrabrog junaka divni Epigej,
koji je vladao nekad u žitelja punom Budeju;
ali kad nećaka pogubi svog i oružje svuče,
Pelej pribjegne on i Tetidi srebrnih nogu,
oni ga s lomivojskom Ahilej poslaše Troji
obilnoj konjima lijepim s trojancima bitku da bije.
Baš kad mrtvog zgrabite Sarpedona, Hektor ga svijetli
u glavu kamenom zgodi, i cijela Epigeju glava
nadvoje prsnom pod teškim pod kacige, i nad mrtvacem
ničice pade, i smrt dušogubna oblije njega.
Žalost obuzme tada Patrokla za palim drugare,
te kroz prvoborce on se zatrči jastrebu poput
štono cvorka i čavke u bježanje nagnati ume:
tako si pravce na Trojca i Likijce tada nasrn'o
Patroklo, konjice bojni, zbog svojega gnjevan prijatelja.
I Stenelaja, dragog Itemenu sina, on zgodi
kamenom u vrat, i žile na vratu mu polomi njime.
Tad se ratnici povuku i Hektor blistavi s njima.
Koliko može doseći izmetanje dzilit dugog,
što ga izmetne čovjek za vijenac kad ogleda snagu
ili u ratu kad se s dušogubnim dušmani 'bije:
toliko uzmaknu trojci Ahejci kad navale na njih.
Glauk se obrne prvi, štitonosnim Likijcem vođa,
i on dragoga sina Halkonu Batikleja hrabrog
pogubi što je dvore u Heladi im'o, veoma
blagom i srećom bogat u mirmidonskom rodu.
Njega u grudi Glauk po sredini pogodi kopljem
iznenada obrnuva se kad gotovo bijaše ga stig'o:
padne i teško zajeca. Ahejce osvoji ljuta
žalost, kad hrabri im pogibli borac; veoma Trojanci

radosni budu. Oko mrtvaca navr, ali Ahejci
ne zaborave hrabrost, no junački navale na njih.
Tada oružana Trojanci smakne Merion,
smijelog Laogona ubi, Onetoru sina, što divu
Idskom svećenik bijaše, a narod ga gled'o k'o boga.
Njega pogodi onaj pod čeljust i uho, i brzo
iz njega duša odleti, i mrska ga zahvati tama.
A na Merion potom Eneja izbacila koplje.
Mišljaše da ga zgodi pod štitom sakriven kad pride.
Ali pogledava naprijed Merion se ukloni koplju,
jer se nagnuo naprijed, a dugačko koplje se ozada
u tle zabije, i kraj kopljani se odmah zatrese,
onda siloviti Ares zaustavi letenje koplja.
Tako hitnuti koplje Enejin u zemlju Zadra,
kada zalud izleti iz čvrste njegove ruke.
Plane gnjevom u duši Eneja i prozbori ovo:
"Moje bi koplje za svagda, Merion, smirilo tebe,
da te pogodih ako i jesi odličan igrač! "
Na to kopljanik slavni Merion odgovori njemu:
"Jesi ti snažan, Eneja, al 'teško je tebi ugasiť
život ljudima svima, u obrani tko ti u susret
dođe, al smrtni si čovjek i ti! Da pogodim tebe
i ja oštrlatim kopljem po sredi, ako i jesi
hrabar i u ruke svoje se uzdaš, meni si dao
slavu, a dušu bi dao Aidu, konjika slavnom ".
Reče i ukori njega sin Menetijev smjeli:
"Što to besediš tu, Merion, odlični Borče?
Neće ti, dragi moj, Trojanci od pogrđnih riječi
mrtvog napustiti ', no prije će još koga pokriti zemlja.
Samo ti ruke vrijeđe u boju, a riječi u veću;
zato ne treba riječi, no junački treba se boriti! "
Tako reče i krene, a za njim Bogoliki borac.
Kao što klopota stoji u planinskom dolu kad ljudi
dubove seku, a njihna daleko se razleže graja:
tako se prosuo zemljom i širokim stazama njenim
gromot od oružja njihna i štitova građenih dobro
kad su se mačima ima i kopljima dvortnim bili.
Tada ni pažljivo oko Sarpedona poznao ne bi,
jer je strijelama sav i prahom i krvlju obliven
bio od glave odozgo pa sve do prstiju nožnih.
Oni se oko mrtvaca neprestano vrzli k'o muhe
što u cobanske stanu kraj muzlica punijeh mlijeka
zuje u proljetna doba kad lonci su do vrha puni:
tako su oni pored mrtvaca vrzli se ima.

Divova odluka-Hektor bježi,
a s njime Trojanci i Likijci

Nikada nije Div od Kreševa Besnog okren'o
očiju sjajnih, no svagda u duši gled'o je borce

misleći veoma mnogo o smrti Patroklovoj bi li
i njega ima u ljutoj u borbi blistavi Hektor
kraj Sarpedona podobnog bogu pogubio kopljem
te mu oružje svuk'o s ramena, il 'bi Patroklo
mnogim poveć'o još junacima nevolju tešku.
Dok je mislio smisli da ovo će najbolje biti:
neka čestiti drugar Ahileja, Peleja sina,
potisne Trojca i oklopnika Hektora s njime
gradu trojanskom opet i mnoge liši života.
Najprije umetne Div u Hektora plašljivo srce,
te on u kola skoči i nagne da bježi te drugim
Trojca vikne da bježe, jer nasluti mjerila svijeta
Divova. Tada ni jaki ne ostanu Likijci ima,
nego se rasture svi, kad kralja u RPI mrtvaca
vide ranjena srca; a mnogi i drugi bijahu
pali kraj njega kad Div strahovitu namjeni borbu.
Tada oružje sjajno s ramena Sarpedona divnog
Mirmidoncima svuku, i junački Menetijev sinak
ga družim da ga do prostranih brodova nose.

Apolonovo skrb oko Sarpedonova tijela

Tad Apolonu Div progovori oblaka skupljač:
"Nuder, dragi moj Febe, iz strijela Sarpedona palog
sada iznesi i crnu s njega očisti krvcu,
pa ga dalje odnesi i umij potom u reci,
namaži ambrosijom, u besmrtno ruho obuci!
pa ga Snu i Smrti, bliznovima, ostavi potom,
hitrim pratiocima, a oni brzo će njega
prenijeti na polje plodno u široku likijsku zemlju;
tu će ga braća i svojta pogrepsti i humak nad grobom
nasut 'i spomenik dići, jer takva je mrtvima mail. "
Reče, i poslušao dobro Apolon svojega oca.
I on s Idskih planina u Kreševo spusti se strašno,
odmah iz strijela on Sarpedona podigne divnog,
pa ga dalje odnese i umije potom u reci,
namaže ambrosijom, u besmrtno ruho obuče.
Potom ga povjeri Snu i Smrti, blizancima dvoma,
pratiocima hitrim, a oni ga brzo u letu
polje plodno prenesu u široku likijsku zemlju.

Patroklova kobna odluka i daljnji podvizi

Tada konjima vikne Patroklo i Automedontu
goneći trojske borce i likijske, ali veoma
pogriješi ludak; da je Ahilejev pamtio savjet,
bio bi svirepoj sudbi i mračnoj utek'o smrti.
Nego jača je volja u Diva nego u ljudi,
te i hrabra nagna u bježanje borca, lako
uzme mu pobjedu, a drugom na borbu opet sokoli;

tako je i sada i njemu u grudima podstak'o srce.
Koga prvoga ima i koga zadnjeg ubi,
Patroklo, kada su bozi u propast pozvali tebe?
Prvoga ubi Adresta, Autonoja, zatim Ehekla,
Perama, Megada i još Epistora i Melanipa,
zatim ELAS, Munije s njime i još Pilarta:
te je pobio tada, svi drugi mislili bježati '.

Apolon odbija Patroklovim napad na trojanske bedeme

Tad bi Ahejci bili osvojili trojanske kule
kopljem Patrokla, | er on je toliko hitao naprijed,
ali je Feb Apolon na kulu sazdano lijepu
stao, junaka snujući zlo, a Trojca pomažući '.

Triput Patroklo se pope na rub visokog zida,
ali ga u tri Maha Apolon odbije natrag
besmrtnim rukama svojim potiskujući 'blistavi štit mu.
A kad četvrti put Patroklo jurnu k'o demon,
strašnim glasom vikne i zaprijeti strijelac Apolon:
"Bježi, potomci Divov, Patroklo, ne da ti udes
kopljem svojim tvrđe da razoriše trojac smelih.
A ni Ahileju, mnogo od tebe boljem junaka! "
Reče, i Patroklo unatrag se mnogo povuče,
jer Apolona se boj'o rasrditi ', slavnog streljača.

Patroklo gine od Hektorova koplja

Hektor kod Skejskih vrata zaustavi konje i topot,
misleć 'bil' opet u vrijeme ih nagn'o zašavši u boj
ili bi borcima vikn'o do bedema neka se zbiju.
Dok je tako razmišlj'o, Apolon se približi njemu,
pošto se načini sličan čovjeku snažnu i krsnu,
Asija, koji je bio konjomori Hektoru ujak,
rođeni brat Hekabin, a sin Dimanta joj oca.
Frigije mu je Domaji, a pored Sangarija vode.
Podoban tome sin progovori Divov Apolon:
"Hektora, zašto presta od borbe? Ne priliči tebi!
Ej da sam jači toliko koliko sam slabije 'od tebe,
na zlo bi svoje ti od borbe uzmic'o tada!
Nego na Patrokla deder čvrstonoge poteraj konje,
ne bi l 'ga kako savlad'o, a slavu ti dao Apolon! "
Tako reče i bog se u ratni povrati metež,
a tad naredi hlabrom Kebrionu blistavi Hektor,
neka potjera konje u borbu, a Feb Apolon
zađe u redove guste i grdno ahejske zbuni
borce, a Trojance i Hektora obdari slavom.
Drugi napusti Hektor Danajci i ne htjede ih biti,
samo na Patrokla on čvrstonoge potjera konje.

A s druge strane s kola Patroklo na zemlju skoči noseći 'u ljevici koplje, a desnicom podigne kamen blistav, oštrijat ga obuhvatit 'mogla mu ruka. Napne se, baci ga - nije oklev'o napadom svojim -, ne baci zalud, njima vozara Hektoru zgodi Kebriona, što sin od inoću Prijamova slavnom bejaše, njega u čelo, kad uzde držaše, zgodi kamenom oštrim, i kamen mu obje obrve smrska, kost ne može odoljeti ', te u prah oči mu obje pred noge padnu, a sam iz lijepo građenih kola padne podoban Ronco, a duša ostavi kosti.

Viteže Patroklo, ti ovako navali nanjga:

"Junak je zaista hitar, koliko se prevrće lako!

Kad bi zalutao nekud u Sinju ribovitom moru,

mного bi čeljad nahranio ostrige tražeć '

skakanje iz lađe brze, i ako je pučina burna

kada on s kola ume da po polju lako se valja.

I među Trojca, dakle, ronac doista ima! "

Rekavši to junaka Kebrionu krene Patroklo kao lav se zaletav, što harajuć 'torove budi u grudi ranjen i život zbog smjelost izgubi svoje, tako, Patroklo, ti na onoga pomamno skoči. Hektor pak na drugoj strani sa kola na zemlju sleti. Za Kebriona oni k'o lavovi otpočnu borbu koji se, prkosa puni i gladni, jedan s drugim biju na gorskom vrhuncu ubijene košute radi: tako, rad mrtvoga borca, dva boju vični junaka, sin Menetijev junak Patroklo i blistavi Hektor jedan drugoga htjede da okrutnom među probode. Za glavu dohvati Hektor mrtvacu, ne htjede pustit ', za nogu s druge strane Patroklo; ostali borci trojski i danajski stanu u besnoj da mjere se borbi. K'o što se Euro i Noto u gudura planinskoj rvu, jedan natjecati s drugim da dubokom šumom potresu, jasenom ili bukvom il 'Drenka, tankokornim drvom, jedno prema drugom drvo dugovrhe savije grane s velikom hukom, sve gromot i lomnjava stoji drveta: tako Ahejci i trojci navalivši jedni na druge stanu se biti, ni jedni na begstvo ne pomisle strašno. Oko Kebriona mnoga zabola se oštra kopljeta, a i krilate strijele s tetiva što puštene bijahu, veliko kamenje mnogo o štitove borcima bijaše tresnuo oko njega, a on je u vijori praha ležao velik i pružen zaboraviv borbu s kola. Dokle je sunce jošte po sredini šetale neba, gađaju strijele sa strana obiju. a Padahu borci. A kad se nagnuo sunce, te volove treba ispreći, i tada preko sudbine Ahejci bijahu jači. Oni Kebriona trgnu junaka iz strijela i vreve trojanske, i tu njemu s ramena oružje svuku.

Tad se na Trojca Patroklo zatrči muke im snujuć '.
Triput se tada zatrči Arej podoban brzom
s užasnom vikom i pobi tri puta devet junaka.
A kad četvrti put se zatrči podoban bogu,
onda osvanu tebi, Patroklo, svršetak života,
jer se u ljutoj borbi Apolon strahoviti sretne
s tobom. Al 'dolazak njegov u vrevi ne primijeti junak,
jer mu dođe u susret pokriven debelom maglom.
Stane za njim i njega u leđa i široka pleća
udari rukom, te svijet se pred očima borcu zavrti.
Tad mu Feb Apolon s glave kacigu baci:
s cijevima ona i s oblučjem zvečeć 'pod nogama konjskim
valjaše se; a griva na njojzi se uprlja krvlju
i prahom: nisu to prijeđe, doduše, dopuštali bozi
da bi se taj konjokrivni kacigu u prahu kotrlja,
nego je čuvao glavu Ahileju borcu božanskom,
svjetlo mu branio čelo, a Div tad Hektoru dade
da ga nosi na glavi, jer blizu već bijaše mu propast.
Cijelo u rukama koplje dugoseno Patroklu se slomi,
veliko, teško i jako i s okovom, s remenom s pleća
na zemlju padne mu štit što lijepo omeđen bijaše.
Najzad mu odreši oklop sin Divov, gospod Apolon.
Srce onesvesne njemu, a koljena malakšemo svjetla.
On se prenerazi tada, a ozada oštro mu koplje
među ramena baci u leđa dardanski borac
Euforb, Pantojev sin, što nadmaši svoje vršnjake
bacanjem koplja i borbom s kola i trčanjem brzim:
on je srušio s kola već dvadeset boraca dotad,
mada prvi put tada k'o učenik uđe u borbu.
On je prvi što na te, o viteže Patroklo, koplje
baci, al 'te ne smače, zagrebe i vrati se četi,
jasen-koplje izvuče iz tijela, ali Patrokla
ne smede dočekat ', bez oružja mada je bio.
A Patroklo, slab zbog udarca boga i koplja,
pobjegne među guste prijatelje od propasti bježeći '.

A čim blistavi Hektor junaka smotri Patrokla
kako se povlači natrag a oštrim pogoden kopljem,
on mu kroz redove priđe i odmah rani ga kopljem
u dno slabina i med kroz njega probije sasvim.
Padne, teško zajeca, a osvoji žalost Ahejce.
Kao što arslan u borbi silovita savlada vepra,
koji se, obesni oba, na gorskom biju vrhuncu
oko maloga vrela, jer oba žele piju:
sav se vepr zaduv'o, al 'arslan ga savlada najzad:
tako Prijamov sin Menetije junačkom sinu,
koji poubija mnoge, na koplju život izvuče.
Hektor. kličući nad njim, progovori krilate riječi:
"Negdje si nad'o se već, o Patroklo, razrušiti 'grad nam,
trojanskim ženama snov'o da otmeš danak s

loboda

i odjedriti s njima u dragu očinsku zemlju,
ludače, al 'njih brane u utrku brzonog konji
Hektorova u borbi; med borboljubivim Trojca
sam ja prednjači kopljem i strašni odbijam od njih
sužanjstvo dan, a tebe sada će jastreb jesti.
Bednici, ništa ti nije Ahilej pomog'o jaki,
koji je ost'o, a tebe opominj'o negdje ovako:

 , Nemoj mi se, Patroklo, o borcima na kolima vratit '
prostranim brodovima, vojskomori Hektoru prije no
sudba ti dade da razdreš na grudima krvavu košu! '
Tako ti reče negdje i ludo ti potaknuti srce. "

Sasvim nesposoban ti mu, Patroklo, odgovor dade:
"Hektora, sada se hvališ veoma, jer bozi ti daše
pobjedu: Kronović Div i Apolon savladavši mene
lako i svukavši sami s ramena oružje meni;
takvih da mi je došlo u susret dvadeset junaka,
svi bi propali ovdje kad moje smakne ih koplje,
nego me Letin sin i svirepa pogubi sudba,
a med borcima Euforb, a ti me ubijaš treći.
Drugo još ću ti reći, a ti to u srcu pamti:
ni sam nećeš dugo već živjeti ', nego i tebe
blizu čeka već propast i neminovna sudba
kada te ubije divni Ahilej, Eakov potomak! "

Tako to reče i odmah svršetak pokri ga smrtni,
duša mu ostavi ude i brzo odleti Aidu
svoju oplakujuć 'sudbu i ostaviv snagu i mladost.
Njemu i mrtvu još odgovori blistavi Hektor:
"Zašto mi proričeš samo, o Patroklo, nepadnu propast?
Tko zna neće l 'Ahilej. Iepokose Tetide sinak,
život izgubiti prije od mojega pogođen koplja? "

Reče te mu iz rane izvuče od medi koplje
stavši mu na grudi petom, natraške ga gurne od koplja.
A tad odmah kopljem poleti na Automedonta.
bogu sličnog vozara Eakova brzog potomka,
jer ga žudaše ubit '. Al 'brzi ga konji izvezu
besmrtni, sjajni dar što Pelej daše ga bozi.

Pjevanje SEDAMNAESTA

Naslovljena

Menelaj se odlikuje

Borba se nastavlja oko mrtvoga Patrokla. U ovom okršaju odlikuje se Menelaj. On ubija Euforba. Ne može zaustaviti Hektora. Ovaj se dokopa Ahilejeva oružja i stavlja ga na sebe. Hektor onda uzmakne pred Ajanta, sinom Telamonovim, ali ga izgrdi Glauk, pa se on, u Ahilejev oružju, vraća s velikim ljudstvom u bitku. Borba oko Patroklovog tijela bijesni. Gusta je magla pala po bojištu. Patroklovim smrt u taboru oplakuju besmrtni Ahilejeva konji. (Ahilej još ne zna za Patroklovim pogibiju.) Atena i Apolon raspaljuje borce. Ajant moli Zeusa da borcima podari bar svjetlo, da u svjetlosti ginu. Zeus odagna maglu. Sada tek

Menelaj otpo šalje vesnik Ahileju s viješću i Patroklovoj smrti. Trojancima je ratna sreća naklonjena. Ahejci s mukom iznose tijelo Patroklovim s bojišta.

Iz sedamnaestog pjevanja donosimo kratki odlomak o tuzi Ahilejevih besmrtnih konja za mrtvim Patroklom. Kroz epski motiv progovara shvaćanje o zlehudoj sudbini smrtnog čovjeka.

I. Ahilejevom konjima koji oplakuju udes Patroklovim,
Div u srce vraća snagu

Tako se borahu ima, a gvozden je oružja zveket
kroz beskonačni etar do visokog dopir'o neba;
ali Ahilejeva konji, od bitke stojeć 'daleko,
plak tada pošto za svojega čuše vozara
ga vojskomora Hektor u prašinu obori mrtva.
Automedont hrabri, sin Diorejev, brzim
bičem je često ih šib'o i bio, često je njima
ljubaznih reko riječi i često prijetio njima:
ali ni lađama brzim, ni širokom Helin moru
nikako ne hteše krenut 'ni u boj među Ahejce.
Nego kao što stup nepomičan stoji na grobu
pokojnog nekog čovjeka, muškarca ili i žene,
tako stajahu konji nepomično kraj kola lepih,
zemlji spustivši glave, i na zemlju njima od kanji
tople suze su tekle, jer plak svoga vozara
žaleći za njim veoma, a bujna se prljaše griva
pošto im s ajma pade niz jaram na obje strane.
Kad ih Kronović smotri gdje plaču, žao mu bijaše,
te mahne glavom i svojem progovori srcu ovako:
"Jadnici, zašto vas samo poklonismo Pelej kralju,
smrtnom čovjeku, a vi ste mladi i besmrtni oba!
Zato l 'da budete tužni k'o nesretna ljudska stvorenja?
Nema zanago ništa kukavnije nego je čovjek
od svih bića što dišu na zemlji i gamižu po njoj.
Ali u blistava kola ni Hektor, Prijamov sinak,
neće uprezati vas ni vozit 'se, neću mu dati.
Nije l 'mu dosta što ima već oružje i tim se hvali?
Ali ću koljena vama i srce zadahnuti snagom,
te ćete iz vreve bojne i Automedonta spasti
prostranim lađama, jer ću trojancima dati još slavu
neka ubijaju dok do pokrivenih ne prodru lađa
i dok se ne smiri sunce i svijeta se ne spusti tama.
Tako reče i konje tad velikom zadahne snagom.
A kad prašinu oni s grive na zemlju stresu,
brzo kola provezli kroz Trojca i kroz Ahejce.

Pjevanje OSAMNAESTA
Naslovljena

Kovanje ORUŽJA

Glas o pogibiji njegovog druga Patrokla stiže napokon i do Ahileja. Junaka obrva silna bol. Jauke mu čuje i boginja Tetida, na dnu mora. Ona pohita da sazna kakav je jad snašao njenoga sina. Odvraća Ahileja od boja, ali uzaman. Kazuje mu da sačeka dok mu od boga Hefesta donese novu opremu. Tetida odlazi na Olimp. Patroklovim tijelo još nije sasvim sigurno. Trojanci pokušavaju i dalje da ga otmu ahejski junacima koji ga odnose. Hera uto poruči Ahileju neka se pojavi na bedemu ahejskog tabora i zaplaši Trojance. Ahilej to učini. Donose mu Patroklovim tijelo. A Hera požuruje zalazak sunca jer s danom i boj prestaje. Oprezni Pulidamant savjetuje Hektoru da se, s vojskom, povuče u grad. Hektor ga ne poslušao i logoruje u polju. Ahilej oplakuje Patrokla. Hefest kuje opremu za Ahileja. Osamnaesto pjevanje donosimo u cjelini. Započinje scenom između ojađenog Ahileja i njegove božanske majke. Završava opisom štita koji božanski kovač Hefest kuje za Ahileja, ukrašujući ga prizorima iz ratničkog i mirnodopskog života.

Kovanje ORUŽJA

Ahilejeva slutnja i jadikovanje na glas
o Patroklovoj smrti

Tako se oni ima k'o ognjeni borahu plamen,
a Antilla brzi Ahileju stiže k'o glasnik.
Nađe ga ispred lađa što uvis im kljunovi idu,
gdenu sluti u duši što već se dogodilo bilo;
teško brižan on svojoj progovori junačkoj duši:
"Avaj meni, što se dugokosi opet Ahejci
zbunjeni po polju vrzu i svojem brodogradu trče!
Da me bogovi samo u ljutu ne uvale žalost
kako me mati izvijestila rekavši da će
još za mojeg života od trojanske dušmanske ruke
najbolji Mirmidonac sa žarkim se rastati suncem.
Zanago junački sin Menetijev pao je sada!
Smelan borac! A ja mu govorio neka se vrati
od lađa potisnuv oganj, a s Hektorom da se ne bori.

"

Dok je o tom razmišlj'o u svojem srcu i duši.
njemu pristupi bliže već ponosnog Nestora sinak
tople lijući suze i glasove kaže mu bolne:
"Peleja iskusnog sine, vaj meni, čuješ veoma
žalosne glase, oh to da nije se nikada zbilježilo!
Mrtav leži Patroklo bez odore, već se oko njegovog
biju, a odoru sam sjajnošlemi uze mu Hektor! "
Reče, a nanjga se spusti Oblačina žalosti mračne.
Tad on prljavog praha objema rukama uzme,
pa ga prospe po glavi i ljupko naruži osoba,
crni pepeo njemu na košulju sjedne božansku.
A sam se izvali on u prašinu velik i golem,
potom rukama stane i ruziti "i čupati kosu.
Robinje što ih k'o plijen s Patroklom odveo nekad

žalosnim glasom zavrišti, iz čadora potrče
sve Ahileju hrabrom, i rukama u grudi svaka
robinja stane se biti, i koljena malakšemo svakoj.
S druge naricaše strane Antilla roneći suze,
ruke Ahileju Držeć ', u junačkom stenj'o je srcu,
jer se boj'o Ahilej da vrata ne prereže željezom.

Tetidino naricanje za sinom

On tad jaukne strašno, a čuje ga gospođa majka
Sedeć 'u morskoj dubini kraj starca svojega oca,
odmah zalelekne ona, i Nerejke boginje sve se
zbiju oko nje što ih u dubokom bejaše moru.
Stigoše Talijska, Glauka i s njome još Kimodoka,
Spijam, Neseja i Toja i Halleya očiju kravljih,
Kimotoja, zatim Akteja, s njom Limnoreja,
Melita, Amfitoja i Jera i s njom Agava,
Dota i Prota, Fesus i s njima još Dinamena,
Deksamena stiže, Amfinoma, Kalijanira,
Dorida, Panipa s njome i još Galatija slavna,
i Nemerta, Apseuda is njima Kalijanasa,
med njima bijahu Klimen, Janira is njima JANAS,
Mjera, Oritija is njima lepokosa još Hamatijce
i druge Nerej kćeri sve u morskoj dubini.
Srebrnu špilju ispune svu, i sve se tada
u grudi stanu da biju, a tužnjavu Tetida počne:
"Čujte me, Nerejke sestre, da sve me čujete dobro
i znati koliko u svojem sam žalosna srcu.
Teško nesretnoj meni, junaka materi jednoj
što sam rodila sina, a borca besprijekornog, snažnog
iznad junaka sviju, a on mi k'o mladika izbi,
ja sam odgajala njega k'o biljku u pitomoj vrtu,
potom u svinuti ja ga u lađama poslah u Troju,
da se s trojancima bije, al 'neću ga dočekat' više
da bi se vratio kući u dvore Pelej ocu.
Dok mi on živi jošte i svjetlost gleda sunčanu,
mora jadovat ', a ja mu kad pridem ne mogu pomoći.
Al 'sad idem drago vidjeti dijete i čujem
kakva snađe ga žalost, jer on je od bitke daleko. "

Tetida s Nerejkama kod Ahileja i njezin razgovor s njim

Reče i ostavi spilju, a s njome i boginje sestre
suzeći krenu, i morski oko njih razbij'o se val.
А чим оне стигну до тројанске грудасте земље,
hitro popnu se na breg po redu, mirmidonske lađe
oko Ahileja brsca gdje sve povučene bijahu.
Teško je stenj'o Ahilej kad pride mu gospođa majka.
gorko leleknuvši ona sinovljeve prihvati glavu
i naričući ove progovori krilate riječi:

"Dijete, što kukaš? I kakva u duši snađe te žalost?

Reci, nemoj mi kriti jer Div je izvršio ono što si ga molio prijeđe i ruke mu podiz'o uvis da bi kraj krma svi se Ahejci u nevolji našli, videć 's njima da nisi, da sramotne poraze trpe. "

Njoj Ahilej brzi odgovori uzdišući 'teško:

"Majko moja, začela Olimpljanin izvrši sve to, ali kakva mi radost od toga kad mi Patroklo poginu dragi? Všpe od sviju ga cenih prijatelja, uprav k'o svoju glavu. Izgubih ga, Hektor ga smače, oružje - divota ga vidjet ' - on s njega golemo svučē, lijepo, a dar taj sjajni Pelej dadoše bozi onoga dana kad smrtnom čovjeku te daše za ljubū.

Oh, da si ostala ima sa besmrtnim sestrama svojim i da je doveo Pelej za ljubū smrtnicu koju!

A sad moraćeš i ti pretrpjēti golemu žalost kad ti pogine sin, jer njegova dočekat 'nećeš povratka kući, kad srce ni meni ne kaže da ću živjeti duže i biti med ljudima, dokle god Hektor svoj ne izgubi život od mojega pogođen koplja, i tim ne otkaje smrt Patrokla, Menet sina! "

Na to roneći suze odgovori Tetida njemu:

"Rano, sine moj, život izgubit, kako i kažeš, jer nakon Hektora odmah i tebi je pokušao svršetak. "

Njojzi turoban vrlo Ahilej odgovori brzi:

"Da mi je umrijeti odmah, kad nisam mog'o pomoći svome ubijenom drugu što pade od svojeg daleko očinskog doma, a ja mu nedostaju da branič mu budem od opasnosti smrtnē, a sada mi povratka nema dragoj očinskoj zemlji, ne dođoh da spasim Patrokla a i druge, što mnogo ih divni pogubi Hektor, nego kod brodova sjedim, beskoristan teret na zemlji, takav kakav Ahejaca medoruhi nije u borbi nijedan, au zboru junaka odličnijih ima.

Samo iz roda božjeg i ljudskog da nestane svađe

i gnjeva koji i mudra čovjeka goni da bijesni!

Mnogo je slađi gnjev od meda što teče iz usta

i što kao dim se u grudima podiže ljudskim:

tako sada borcima kralj Agamemnon rasrdi mene,

nego se mahnite toga što zbi se, mada smo jadni,

samo ded srce drago u grudma obuzdajmo silom!

A sad idem da stignem ubojicu mile mi glave,

Hektora: potom će sudba na mene, kada je htēdne

Div izvršiti meni i drugi besmrtni bozi.

Ni sam Heraklo snažni od sudbe se nije spas'o

koji je gospodu divu Kronionu najdraži bio,

nego ga savlada udes i Herina užasna srdžba.

Tako ću i ja. ako sudbina me jednaka čēka,

ležat 'ubijen. Zato sad želim slavu da stečajū.

Neka Trojanke mnoga i Dardanka s dubokim pasom

rukama obadvema od svojih obraza nježnih
otari suzu kad je na glasno jecanje nagna,
neka sazna kako u borbama dugo me nema!
Mada me voliš, ne brani mi boj, nagovorit 'me nećeš! "
Njemu odgovori na to srebronoga Tetida ovo:
"Zanago istinu reče, o dijete! Neću te korit '
preku kad odgoniš propast od druga kad jadi ih biju.
Ali je od medi lijepa i blistava odora tvoja
u trojskim rukama sada. Nju sjajnošlemi Hektor
na ramenima nosi i diči se njome. Al "kažem,
neće se dičiti dugo i njemu skončanje je blizu.
Al 'ti nikako nemoj u Kreševo ulazit' bojno
prije nego očima svojim gdje stižem ugledaš mene:
sutra ti rano ću doći, kad svane i ograne sunce,
doneće oružje lijepo od gospoda boga Hefesta. "
Tako boginja reče i svojega ostavi sina,
vrati se sestrama morskim i prozbori njima ovako:
"Vi zaronite sada u široko naručje morsko,
vidite morskog starinu, u dvore dođite ocu,
pa ga izvijestite o svem, a ja na široki Olimp
otići Hefestu, slavnom vještaku, ne bi li htio
oružje slavno i sjajno sakovati mojemu sinu. "
Tako im reče, a one u valove zarone morske,
a na Olimp odleti srebronoga boginja potom
Tetida, dragome sinu da oružje slavno donese.

Hektor uzalud pokušava odvuče Patrokla

Noge nju odnesu na Olimp. Tada Ahejci
s golemom vikom bježeći 'od Hektora borce što smiče
veće Helin moru i prostranim laćama stignu.
Ne bi mrtva Patrokla Ahejci s nazuvkom lijepim
spasili tada iz strijela, Ahileju dragoga druga.
jer ga stigoše opet brzotrki konji i vojska
i sin Prijamov Hektor u napadu podoban ognju.
Triput ga za noge ozada potegnuo blistavi Hektor
želeć 'da ga odvuče, Trojance klicaše glasno:
triput Ajanta oba, navalivši junaštvom besnim,
potisnu od njega mrca, a on bi, uzdajnom snagom,
sada se u bojne vreve zaletio, sada bi opet
stao klićući glasno, al 'nikad hitao natrag.
Kao što riđeža lava veoma gladna od strv
ne mogu čobani Poljski odagnati, tako ni oba
Ajanta oružana ne mogoše Hektora divnog,
Prijamova sina, od mrtvog odagnati tijela.

Hera Ahileju šalje Irida s porukom
da se pojavi na šancu

On bi oteo mrca i beskrajnu stekao slavu
ali Irida brza vetronoga s Olimpa sinu
doletje Pelejevu s viješću nek oružje uzme
krišom od Diva i drugih bogova, jer posla je Hera:
bliže priđe junaka i krilate prozbori riječi:
"Ustaj, Pelejev sine, od svih najstrašnijih ljudi.
kreni da braniš Patrokla, rad kojega užasan pokolj
nast pred brodovima. Tu junak smiče junaka,
jedni mrtvoga brane Patrokla, a drugi ga silom
hoće u tvrđe odvući u vjetrovito Ilij.
Najviše trudi se da ga odvuče blistavi Hektor:
njegovo goni ga srce da s nježnog vrata odsječe
glavu Patroklu, jer je na kolac želi namače.
Nego ustaj i više ne leži! U duši se stidi,
što je Patroklo ost'o k'o igračka trojanskim psima!
Tvoja će biti sramota, donese l 'se nagrđen mrtvac! "
Njojzi odgovara na to brzonog divni Ahilej:
"Tko te od bogova meni k'o glasnici, Irida, posla?"
Njemu odgovori na to krilonoga boginja brza:
"Hera je poslala mene, ta slavna divova ljuba,
ne zna to Kronovo sin na visokom tronu, a ne zna
nikoj besmrtnik drugi što živi na Olimpu snježnom. "
Njoj odgovori na to Ahilej brzonog ovo:
„Како битку да бијем? Jer u njih je oružje moje!
A mati reče mi draga da za boj se spremi ne smem
prije nego očima svojim je vidim gdje dolazi meni:
jer mi obeća lijepo od Hefesta oružje donesen ".
Ne znam nikoga drugog od koga bih oružje uz'o
osim štita što Ajant sin Telamonov ga nosi.
Ali i on se sam med ratnicima nahodi. mislim,
oko tijela palog Patrokla boreći 'se kopljem. "
Njemu odgovori na to vetronoga Irida brza:
"I mi to dobro znamo da u njih je oružje tvoje,
nego ti samo onako kraj šance trojancima svani
ne bi l 'ih spopao strah i ne bi l 'vojevati oni
prestali, ahejski ne bi l 'odahnuli sinovi hrabri
od ratne vreve, ma bio i malen praznik od borbe. "

Ahilej rastjeruje Trojance - Patroklo donesen u tabor.
Prijevremeno smirivanje sunca

Kad mu naredi tako, brzonog Irida ode.
Tada.bozima dragi Ahilej usta: Atena
egida s resama njemu na pleća junačka baci.
Boginja divna njemu ovenča oblakom zlatnim
glavu i plamen sjajni na njemu zapali tada.
Kao iz grada dim nebesima kada se diže
s otoka negdje daleko za koje se dušmani bore;
građani cijeli se dan u strašnoj ogledaju borbi

iz grada svojeg, a kada već jarko smiri se sunce,
guste se vatre razgori po otoku, sjajan se od njih
uvis uzdiže plamen, i susjedi mogu ga vidjet '
ne bi l's lađama došli nevolju odbiju ljutu:
tako se plamen s glave Ahileju pod nebo diz'o.
Od zida stupi samo do šance, među Ahejce
ne zađe, jer je mudri materin pamtio savjet.
Onamo stade i vikne. a Palada potom Atena
krikne, a zabunu strašnu med Trojca baci Ahilej.
K'o što se čuje glas od trube što silno zatrubi
kad se okolo grada dušogubni dušmani vrzu:
tako se tada glas potomka Eakova čuo.
A kad metalni glas Eakova čuju potomka,
svima se srce zatrese. Lepogrivi njihovi konji
s kolima navale natrag, jer slućaju žalost u duši:
spopadne strah vozar. kad večitu primijete vatru
gdeno strašno vrh glave junaka Peleja sinu
gori, što je Atena sovooka zaždila bijaše.
Triput na šancu divni Ahilej zaklikće glasno,
triput povuku se trojci i pomoćnici im slavni.
Ali dvanaest ima jupaka najboljih zGINE
od kopljeta svojih i kola. Ahejci Patrokla
tada veselo spasu od naleta strelica oštrih
te ga na nosila metnu; a druži ga okruže dragi
plaćući, zajedno s njima Ahilej brzonog krene
tople roneći suze, kad vjernog ugleda druga
gdeno leži na odru oštricom koplja proboden.
Njega je s konjima on i s kolima slao u borbu,
ali ga nije živa na povratku doček'o više.
Neutrudno pak sunce kravooka gospođa Hera
pošalje nek u Okean preko volje uroni svoje.
Smiri se supci, i potom Ahejci se odmoredivni
od te žestoke borbe i jednako strašnoga rata.

Trojanci većaju. Pulidamantov savjet da se Trojanci
povuku u tabor Hektor odbacuje

A s druge strane Trojanci od strašne se bitke povuku,
potom brzotrke konje od kola otpregnu svojih,
na zbor se zbirati stanu, na večeru ne misleć 'jošte.
Dubec učine zbor i nitko ne smede od njih
sjediti, jer su drhtali svi što ponovno tada
svanu Ahilej, a dugo od ljutog ustez'o se boja.
Trezveni Pantojev sin Pulidamant stane ovako
zboriti njima, jer on je budućnost znao i prošlost,
Hektoru bejaše drugar, a jedne se rodiše noći,
riječima on, a Hektor odličniji bio je kopljem.
Taj probesedi njima u namjeri dobroj i rekne:
"Pametno mislite, druži, jer ja vam svetujsm: treba
u grad se vratiti odmah i ne čekat 'zoru božansku

na ravnici kod lađa; od bedema mi smo daleko.
Dokle se ljutio onaj na Agamemnona divnog,
dotle mogli smo lakše s Ahejcima voditi borbe:
tada se rado i ja odmaram kod brodova brzih
mислеć 'osvojiti lađe na oba uzvite kraja.
Al 'sad strašno se bojim Pelej brzog sina:
kakvo je pomamno srce u njega, neće on htjeti
ostati na polju, gdeno Trojanci i gdje Ahejci
jupački dijele borbu u sredini, nego će krenut '
za tvrđe da se bore i za naše biju se žene.
Nego krenimo u grad! U POSLuH, jer tako će biti!
Sada je Pelej brzonogog odbila sina
noć ambrosijska, ali u oružje hrupi li sutra
te nas ovdje zateče, tad mnogi dobro će njega
poznati: veselo onaj u Ilij doći će sveti
koji umakne, a mnoge Trojance jastreb i psi
jesce, - glas taj daleko od mojih ušiju bio!
Ako li savjet primite moj, i ako smo tužni,
vojska nam noću biće na zbornom na mjestu, a tvrđe
braniće visoke kule i visoka vrata i vratna
zaključana široka i glatka zglobljena krila.

A sutra zora kad svane na oružje skočivši svi mi
na kule stanimo! Onda lelekaće ako se htedne
od lađa stigavši brzih za bedeme boriti s nama.
On će se lađama vratit kad visokovrate konje
svakoje nasiti utrke natrčava se okolo grada.
Ali hrabrost mu neće dopustit 'da provali u grad
nit će ga srušit ', prije ga brzotrke Poješće psine. "
Njega pogledava mrko sjajnošlemi prozbori Hektor:
"Pulidamante, to što govoriš nije mi drago,
ti nam svetuješ bježati 'u tvrđe i utjecaj se u njoj.
Zar tesnoće među zidovima niste još siti?
Pređe za Prijamov grad su svi govorili ljudi
smrtni da mnogo zlata imade u njemu i medi,
al 'sad je ljepota blaga iz dvorova nestalo naših,
mnoga dragocjenost naša u Frigg i Meonsku lijepu
zemlju na prodaju ode, jer Div se veliki ljuti.
A sad kad mi je dao da slavu kod lađa steknem
Krona lukavog sin i do mora Ahejce da dogna,
ludače, nemoj takve u narodu misli iznosit ',
nijedan poslušat 'neće Trojanac, to neću dopustit'.
A svi, k'o ja što kažem, postupimo sada ovako:
najprije večerajte, a svaki u odredu svojem,
na stražu pazite potom, i svaki nek ostane budan!
Koji je trojac za svoje i suviše zabrinut blago,
neka ga pokupi svega i narodu dade da troši,
bolje je domaći netko nek uzme ga nego l 'Ahejci!
Sutra u osvit zore na oružje skočivši svi mi

ljutu otvorimo borbu kod ahejskih prostranih lađa!
Ako je zanago divni Ahilej kod lađa Ust',
lele njemu zaželi l 'u borbu! U ljutom boju
ja mu se uklanjati 'neću, nego ću stati nasuprot,
ili će mene on svladati il 'ću ja njega.
Opći je Enijalij: on ume da smakne ubojicu. "
Tako im zboraše Hektor, i odredi kliknuše troje
ludi, jer njima razuma Atena Palada uze.
Hektora pohvale trojci što opasan dade im prijedlog,
piko Pulidamanta, što savjet rsče im dobar.

Patroklo na odru. Naricanje

Večerati 'uzmu svaki u odredu svojem, a cijelu
Ridah noć Mirmidoncima i plakate palog Patrokla.
Pelejev sin među njima tužnjavu otpoče tužnu
ruke vojskomorne svoje drugaru na grudi metnuv;
vrlo je gorko rid'o k'o lavica duge grive,
kojoj lavice mlade iz šikare ugrabi lovac,
a nju obuzme žalost kad onamo podockan stigne,
proći kroz dolovi mnoge potražujuć 'tragove lovcu
ne bi l 'ga našla gdjegod, jer ljuta je razdire srdžba:
tako ridajuć 'teško on Mirmidoncima rekne:
"Avaj, ludu riječ izgovorih onoga dana
kad sam u dvoru junaka Menetije tješio ondje;
rekoh dopratiti 'natrag u Opoent slavnog mu sina
kada razori Ilij i dobije dio od plijena.
Ali Div ne ispunjuje sve što ljudi zažele!
Isto tle zakrvavit 'obojici nama je sudba
ovdje pod Trojom, jer neće ni mene na povratku mojem
starac konjanik Pelej u dvoru pozdravit 'svojem,
a ni Tetida mati, no ovdje me pokriće zemlja.
Ali kad poslije tebe, o Patroklo, pod zemlju otići,
neću te ja sahraniti prije no amo donesem
glavu i oružje tvoga ubice. Hektora hrabrog!
Ovdje pred lomača tvojom pogubiću trojanskih dvanaest
svijetlih mladih sinova, srdit zbog tvojeg ubojstva.
Dotle ćeš kod naših lađa savijenih ležat 'onako,
Trojanke oko tebe i Dardanke s pasom dubokim
plakacu tebe obdan i obnoć lijući suze,
sve što ih snagom svojom i dugačkim steklo kopljem,
kad smo ljudima smrtnim razorili gradove cvjetne. "
Tako reče i zovne prijatelje divni Ahilej
uz vatru tronožac velik da pristav, i da što brže
operu rane mrtvom Patroklu od krvi i praha.
Oni za kupanje Bakrač na žarku pristav vatru,
naliju vode u njega i pod njim drva podžegu.
Trbušast tronožac oganj obuhvati, voda uzavri.
Ali kada im voda u čudesnoj medi uskipi,
oni operu mrca i blistavim natara uljem.

rane mu napune mašću što ležашe godina devet.
Potom ga metnu na odar i tananim pokriju platnom
od nogu sve do glave, a bijelim pokrovom ozgo.
Cijele noći oko Ahileja brzonogog borca
plak Mirmidoncima Patrokla i Ridah za njim.

Razgovor Divov sa Herom

A Div progovori Heri, i sestri svojoj i ljubi:
"Najzad za rukom ti pođe, kravooka gospođo Hero,
da brzotrkog dignesh Ahileja! Zanago nisu l'
rođeni sinovi pravi Ahejci dugokosi tvoji? "
Njemu odgovori na to kravooka gospođa Hera:
"Kronovo strahoviti sine, ta kakvu izusti riječ to?
Može i smrtnan čovjek čovjeku ispunit 'želju,
koji je samo smrtnik i nije toliko mudar,
-a ja koja se zovem od sviju boginja prva,
jednom zbog svojeg porijekla, a drugom što tvojom se ljubom
zovem, a ti nad svima nad besmrtnim bozima vladaš,
ja da, ljuta na trojci. ne mogu im snovati jade? "
Tako se oni riječima tim razgovaraju ima.

Tetida u Hefestovu dvoru

Potom u dvor Hefestu srebronoga Tetida stiže
u kuću zvjezdanu, vječnu, med božjim dvorima slavnu,
a sam je sebi hromac sagradio od medi kuću.
Nađe ga, a on se znoji i hita, uz st., svoje
vrti se, tronožac u svemu dvadeset pravi
da mu uza zid stoje u odaji tvrdoj i lepoj,
svakom kotače zlatne ispod nogu postavi njima,
da mu se sami od sebe na zboršpte bogova kreću
i da se vraćaju opet u dvore, divota za oko.
Dotle gotovi bijahu, al 'umjetnih na njima jošte
držki ne bijaše; baš ih dodav'o i kovao čavle.
Dok se trudio oko tog vještinom svojom i umljem,
boginja pristupi njemu srebronoga Tetida blizu.
Lepa je Harite smotri s povezat bijelom na glavi
izišav pred nju, a ona vještaku slavnom bejaše ljuba,
uzme je za ruku, stane govoriti i ovo joj rekne:
"Što te u kuću našu, dugoruha Tetida, vodi.
časna i nama draga? U dvore nam dolaziš rijetko.
Nego bliže mi priđi k'o gosta da poslužim tebe! "
Tako reče i naprijed povede je boginja divna.
Potom je sjedne na stolac što krase ga klinici od srebra,
na lijep, umetani stolac, i podlogu pod noge metne.
Slavnoga zovne vještaka Hefesta i ovo mu rekne:
"Dođi Hefest, amo, jer tebe Tetida traži!"
Slavni odgovori ljoj rukotvorac riječima ovim:
"To je boginja moćna i časna u dvore mi došla,

koja je spasila mene kad bolan padoh daleko
odlukom matere moje kučkooke, koja me htjede
sakriti hromog. A tada u duši bih podneo mnogo
da me Eurinoma ne skri u krilu i Tetida s njome,
Eurinoma, kći Oceana zavojitoga.

Devet godina kovah pored njih umetne djela:
kovče, svijen grivne i naušnice, nizine jošte
u spilji prostranoj, silni oko mene Okean je tek'o,
buč'o i peni se, za mene nikoj drug
ne znađaše ni besmrtni bog ni ikoji smrtnik,
samo Tetida znaše i Eurinoma, koje
bijahu me spasi.

A evo sad ona mi u kuću dođe:
spasenje treba sasvim lepokosoj Tetidi platim.
Nego ti sada pred nju položi poklone lijepe,
dok ja st., spremim i ostale alate svoje. "
Reče i zaduvan tada od nakovnja usta gorostas
hramljuć ', a mučno se pod njim klimatale tanane noge.
St., na stranu stavi od vatre, a alata druge
koje mu posluživale za rad, u kovčegu srebrni spremi.
Potom spužvom lice i obadvije ubriše ruke,
jaki obriše vrat i otre rutav grudi,
košulju na se navuče i debelu palicu uzev
othramlje, dvorkinje zlatne oko svog domaćina tada
sve se užurbaju, bijahu na žive djevojke nalik.
U njih je cijela pamet u duši i jezik i snaga,
a od bogova večnih naučiš stvarati djela.
Kraj gospodara se one zaduvaže, - on dokotura
bliže gdje Tetida bijaše, na blistavu stolicu sjedne,
uzme je za ruku, stane govoriti i ovo joj rekne:
"Što te u kuću našu, dugoruha Tetida, vodi,
časna i nama draga? U dvore nam dolaziš rijetko.
Što si naumila, kazuj. a srce me goni da svršim,
ako to mogu svršim, i ako se može svrši! "
Njemu Tetida na to odgovori roneći suze:
"Avaj, Hsfeste, ima l" na Olimpu boginja kakva
koja u duši trpi toliko jada i bola
koliko meni Kronović Div ih mimo druge dade?
Mene od morskih sestara čovjeku podloži smrtnom,
Pelej, Eaka sinu; preko volje svoje podnese
nemili odar muževljeve: sad slab u jednoj starosti
Pelej u dvorima leži, al 'sad mi je na srcu drugo.
A kad mi dade sina da rodim i još ga odgaja
iznad junaka sviju, a on mi k'o mladika izbi,
ja sam odgajala njega k'o biljku u pitomoj vrtu,
potom u svinuti ja ga u lađama poslah u Troju,
da se s trojancima bije, al 'neću ga dočekat' više,
da bi se vratio kući u dvore Pelej ocu.
Dok mi on živi jošte i gleda svjetlo sunčanu,

mora jadovat ', a ja mu kad priđem ne mogu pomoći.
Djevojku njemu pokloniše ahejski borci
silni kralj Agamemnon iz ruku mu oduzme sebi.
Tugujući za njome on svoje razjedaše srce,
a do krma lađenih Ahejce dognaše trojci,
te im ne davahu izić '. Starješine argejske stanu
moliti njega i mnoge obricat 'mu poklone slavne.
On se, doduše, ustez'o da propast odbije od njih
ali Patrokla on naoruža oružjem svojim
te ga pošalje u boj i mnogu mu dodjeli pratnju.
Cijelog se borahu dana kod Skejskih vrata, i grad bi
istoga dana bili razorili, ali Apolon
među prvoborce Menet pogubi sina
mnoga počinivši zla i slavu Hektoru dade.
Zato ti sada padam pred koljena, ne bi li htio
mome kratkovečnom sinu podariti kacigu i štit,
oklop i nazuvke lijepe što čvrsto ih spucam kovče.
Jer što je oružja im'o to vjerni mu izgubi drugar
kada je pao, a on na zemlji leži i kuka. "
Slavni odgovori njoj rukotvbrac riječima ovim:
"Ne boj se, neka ti to ne zadaje brige u duši!
Oh kad bih mog'o da ga od boja i svirepe smrti
skrijem daleko kad ga strahovita stigne sudba,
kao što će oružje lijepo zadobiti, takvo da njemu
mnogi će čovjek se tada zadiviti kada ga vidi! "

Hefest kuje studenoga štit za Ahileja
a) Pripreme

Tako reče i ostavi nju, a do st., dođe.
te ih obrne ognju i naredi njima raditi.
Dvadeset st., tada u pećima počne puhati,
iz njih svakovrsna stane probijati plamena para,
žustro Hefestu čas da pomažu, a čas da stanu,
kako mu kada treba, i kako to zahtijeva pos'o.
Tvrđi je bakar i kositar u oganj bacio Hefest
i skupocjeno zlato i srebro; navali potom
nakovanj velik na kovački plan i veliki čekić
rukom prihvati desnom, a lijevom pograbe kliješta.

b) Početak rada oko štita

Najprije štit n velik i težak načini svugdje
kiteć ', a okolo njega povuče blistavi obod
sjajan i trostruk, a potom i remen srebrni doda.
Pet je ploča bilo na štitu, a Hefest odozgo
mnoge činjaše slike vještinom svojom i umljem.

v) Slika nebeskog svoda

Najprije načini zemlju, i nebo, i načini more
i sunce koje se nikad ne zamara i mjesec puni,
i sva svetlio što se po cijelom razmlela nebu,
i Oriona džina, Plejade, i uz to hijada,
Medvjeda, koga još zovu i Kola, koji se svagda
na mjestu okreće istom, neprestano gleda na džina,
jedini on ne tone u Okean da bi se kup'o.

g) Slika života u dva grada

Potom lijepa dva na štiti napravi grada
smrtnih ljudi. U jednom i svadbe su bile i gozbe.
Mlade iz njihovih soba po gradu su pratili svati.
zublje im sjale, i mnoge svatovske se orila pjesme:
dečki se, vodeći kolo, okretali, med njima tada
silno su ječala frula i forming; svaka se žena
čudila svirci svatovskoj pred kapijom slušajući 'svojom.
Mnogo je naroda bilo na trgu: svađa se ima
podigla: oko krvarine dva čovjeka se prela
za ubijenog jednog. Pred sudom je zborio jedan
da je platio sve, a drugi da primio nije:
oba su željeli raspru pred pravednim prekinut 'sudom,
i obojici narod pomagaše grajanjem svojim.
Tu su glasnici stišavali narod, a svaki je starac
ima na kamenu glatkom u Svetome sjedio krugu
Držec 'u rukama skiptrom glasnika jasnoga grla.
S njima se dizali jedni i drugi te zborio pravdu.
Med njima zlatna su dva u sredini TALANTA bila
da se onome dadu tko pravdu najbolje rekne.
A drugi grad su dva opkolila tabora sjajuć '
u ruhu bojnem, a želja u duši im dvoguba bijaše;
il 'da se razruši grad il' na dva se podijeli djela
sve što umilni grad imanja u sebi ima.
Još ih ne slušaju, no zasjedu spremaju tajno.
Samo su drage žene i luđana djeca na zidu
stajali braneći grad is njima slabotinje starci.
Drugi su izišli. Ares i Palada bijahu im vođi,
oboje zlatni i zlatno na njima bejaše ruho,
lepi u oružju, divni, božanstvima kako n slični,
jasni nznad svih, a ljudi iza njih bijahu manji.
A kad već stignu do mjesta. gdje zasjedu hteše da spremne
blizu rijeke, gdje cijeloj vodbpoj bejaše stoci,
tada se posade tu, a med ih pokrivaše sjajna.
Podalje uhode sele su dvije i pazile pomno
kad li će ovce i kad vitoroga goveda VIDETX.
Stada uskoro dođu, a dva ih čobana prate
frule Veselec 'se svojom, ne sluteći prijevaru njihnu.
Kad ih primjete oni, tad navale, odmah im počnu
goveđa otimati 'krda i jošte im udare oni
stada srebrorunih grabiti 'ovaca i smicat' pastire.

A kad začuju opi kod goveda veliku buku
drugi što bijahu pred Izbornim pred mjestom, odmah na konje
skoče krilonoge, krenu u potragu i stignu brzo.
Pošto se ustave reci na obali, stanu se biti,
te od jednih do drugih poleta od medi koplja.
Svađa i Strava i smrtonosna nađu se Kera
jednog tek ranjena Držec ', a drugoga čitava jošte,
trećega već ubijena po boju za noge vukući ':
plašt joj bijaše rumen na plećima od krvi ljudske.

Borci se hvatali živi u koštac i bili su bitku,
jedni od drugih svoje odvlačila mrtve junake.

d) Slika života na selu

Načini pitomu oračicu, masnu i plodnu.
široku, trojačenu, a mnogo je bilo orača
koji okreta jarma i Gonja tamo i amo.
Kad bi okrenuli već i na kraj ornici stigli,
svakom bi čovjek pristup'o i u ruke dav'o mu pehar
medenog vina i oni duž brazda bi kretali natrag
hoteći opet da stignu do međe prostrane njive;
ona se crne ozada i bijaše oranoj slična,
mada bijaše zlatna, - divota zanago bijaše.
Zatim napravi polje na kojem su žetvari želi
visoki obrezivanje Držec 'u rukama srpova oštire,
rukoveti jedne po brazdama Padahu gusto,
druge Vezac u snoplje veziva gužvama Slamni.
Tri su bila vezač, a ozada su išli dječaci,
kupili rukoveti pod rukom ih noseći te ih
njima dodavali hitro. Među njima čuteći 'na brazdi
staj'o je kralj sa žezlom u ruci radosna srca.
Podalje od njih pod hrastom glasnici pripremaju gozbu
velikog zaklavši vola i baveći 'se njime, a žene
bijelo su mesila brašno, za žetvare kuhale ručak.
Vinograd izradi potom i velik i obilan groždem,
lijep i zlatan, te svi već grozdovi bijahu crni,
a na srebrnim kolju se vite povijaju loze.
Na obje strane šanac od čelika plavog povuču,
a od kalaja plot, a jedna bejaše staza
kojom su išli Berači kad vrijeme svane za berbu.
Djevojke mlade i dečki pored njih veseli slatko
nošahu medeno grožđe u koševima pletenim.
A među njima dječak u sredi u forming zvonko
udarao je ljupko i Linovu pjesmicu dragu
nježnim pjevao glasom, a oni po njegovoj pjesmi
igrom, ujukanjem, klikom, poskakivanje praca njega.

đ) Slika pastirskog života

Potom načini Hefest ravnogorih goveda stado.
Od zlata izdeljana i kalaja goveda bijahu,
krave su mučuci brzo iz obora na pašu išle
pored žubor-vode kraj rita što se Lelija.
Četiri čobana zlatna s govedima su išla,
čobane je devet brzotrkih pratilo pasa.
Dva strahovita lava na goveda napadnu prva,
pograbe bika rikača i stanu ga vući, a on je
rikao glasno, te psi i momci njemu potrče.
Lavovi razbucam kožu na velikom biku i crnu
krv mu i utrobu stanu ispijati; čobani zaman
brze na njih podbadahu pse. A oni ih šćahu
ujesti ', al' udilj od lava odskakuju, laju doduše
stojeći oko, al' ipak se napada klonite.
Livadu izradi slavni tad rukotvorac u lijepom
dolu, a ona bijaše ovaca srebrorunih puna;
izdelja kolibe ima pokrivene, torove, staje.
Potom slavni još rukotvorac izradi kolo
podobno kolu što ga u Knosu, širokom gradu,
Dedal Ariadne lepokosoj napravi nekad.
Mladi dečki a s njima i mome prosjena mnoge
tu su igrali kolo za članke se rukama Držeć '.
Tanano imahu one od platna ruho, a dečki
Košulje satkane lijepo, na kojima sjahu se blago
žice od ulja, a mome na glavi imahu vijence
lijepo, a mačeve zlatne o srebrnom remenu dečki.
Dečki su skakali sat i djevojke nogama vični
vrlo lagacko, k'o lončar kad sjedi uz kotač i svojim
drži ga rukama vještini i ogleda da li LETETX;
a čas jedni do drugih po redu su trčali opet.
Oko ljupkog kola pored'o se veseli narod
mnogi, i njemu bijuci 'u žice pjevač božanski
pjevati pjesme, a dva igrača, čim započne pjevač
pjevati, stupe među njih i stanu se vrtjeti sred njih.

e) Ivica štita

Najzad veliku vodu oceansku izradu silnu
s kraja uz rub štita što čvrsto bejaše složen.

Građenje ostalog oružja.

Hefest predaje Tetidi oružje da ga nosi Ahileju

Potom veliki i težak štit Ahileju skova,
onda mu napravi oklop, što sijaše jače no oganj,
kacigu napravi tešku što čvrsto na čelu mu stoji,
kacigu umetnu lijepu i zlatnu namesti kitu
na nju i nazuvke još od kalaja izdelja mekog.
Kada oružje sve rukotvorac izradi slavni,

onda ga digne i majci Ahileja pred noge metne.
Ona jastrebu slična s Olimpa snježnog poleti
oružje sjajno noseći od Hefesta svojemu sinu.

Pjevanje DEVETNAESTA
Naslovljena

Ahilej utolio Gnjev

Smrt Patroklova ispriopovedana u prethodnom pjevanju izaziva presudni obrt u Ahilejevom držanju. On bi da krene odmah u bitku. Ali kroz cijelo devetnaesto pjevanje do toga ne dolazi. Zakon epske retardacije ovdje je na dijelu.
U zoru boginja Tetida donosi Ahileju ratničku opremu koju je iskovao Hefest. Patroklovim tijelo premazuje božanskom ambrosijom kako bi se očuvalo od raspadanja, do sahrane. Ahilej saziva skupštinu. Izjavljuje da odustaje od svoga gnjeva i potiče Ahejce na borbu. Agamemnon priznaje svoju pogrešku. Žali se, u opširnoj besedi, kako je pogriješio zaslijepljen voljom bogova. Obećava darove i otkupe. Kune se da Brisejidu nije dotakao. Ahilej i Agamemnon svečano se izmire. Ahilej misli samo na boj. Odisej ga, teškom mukom, uveri da ljudstvo treba obedujete prije bitke. Agamemnon šalje darove Ahileju. Sa darovima Brisejidu. Ova nariče nad mrtvim Patroklom. Vojska jede. Ahilej ništa ne prinosi ustima. Neće jesti dok Patrokla ne osveti. Po Zeusov naređenju božica Atena ga krijepi božanskom hranom - nektarom i ambrosijom. Najzad se Ahejci kupe da krenu u bitku. Ahilej se oprema i penje na borna kola. Ksanti, jedan od njegovih besmrtnih konja, proriče mu skorou smrt. Iz devetnaestog pjevanja odabrali smo odlomak u kojem Ahilej nariče nad mrtvim prijateljem. Otkriva nam pjesnik Ilijade ovdje drugu, humanu stranu Ahilejeva prirode. Donosimo završnu scenu oružanja i zlokobnog proročanstva koje Ahileju kazuje njegov konj Ksanti. Oružanje je ovdje veoma bogato razvijena tipična scena junačkog epa.

I. Ahilej nariče kraj mrtvog Patrokla

Oko Ahileja potom starješine stanu se skupljat '
moleći 'ga neka ruča, al' jecajući 'on je odbij'o:
"Molim vas ako me koji od milih sluša prijatelja,
nemojte mene prije pozivati, jelom i pićem
drago da zasiti srce, JSR strašno me spopade žalost,
dokle se ne smiri sunce, još čekaću, pa ću se strpjeti ' . "
Tako reče Ahilej i pusti starješine druge,
ostanu samo oba Atrida i divni Odisej,
Nestor i Idomenej, pa Fenik, viteški starac,
utješiti 'kušahu tužnog junaka, al' ništa ga nije
tesa, prije no se baci u ždrijelo krvavoj borbi.
Seti se druga i bolno uzdahnuv progovori ovo:
"I ti mi nekad, jadni moj družo, najdraži od svih,
često si sam u šatoru pripremao prijazan ručak
brzo i okretno, kad bi Ahejci znali navaliti ',
Trojca konje što krote da rat suzodavni nose.

A sad mi ležiš ti proboden, al 'mi je srce

žedno i gladno kraj svega pića i jela, jer žali
za tobom! Ništa me ne bi već gore moglo pogodit ',
ni kad bih i za svog čuo za oca da mi je umro,
koji u Ftiji grozne od obraza roneći suze
čezne za sinom ovakvim, a s Trojca u stranom kraju
ratujem ovdje ja rad užasne Helene one,
il 'kad bih čuo za dragog za sina što raste na Skiru,
ako mi živi jošte Bogoliki moj Neoptelem.
Ranije meni se srce u grudima nadalo mojim
da ću daleko od Arga konjovitog poginut 'ovdje
ja pod Trojom, a ti u Ftiju da ćeš se vratit ',
da mi u brzom i crnom brodu dragoga sina
ti s Skira povedeš, da sve mu pokažeš ima:
moje imanje n sluge i ponosne velike dvore.
Mislim na Peleja da je začela ili premin'o
ili možda još živi, al 'tavori sav u žalosti,
starošću pritisnutu mrskom, i jednako glasove tužne
čeka o meni da čuje da svoj već život završih. "
Tako plačući reče, a s njime jecahu vođi,
svaki se onoga seć'o što u svom ostavi domu.

II. Ahilej se oruža za boj

Kao kad Divove snježne pahuljice nagusto veju
hladne, a Boreja rođen u eteru dalje ih goni:
tako su kacige gusti na izlasku iz lađa tada
blistavi sjala, a uz njih i štitovi s kvrga i jošte
oklopi s pločama jakim i s njima od jasena koplja;
sjaj je do neba stiz'o: od blistanje oružja sjajnog
sva se sijala zemlja; pod nogama junačkim bahat
stade, a posred sviju Ahilej se oruž'o divni.
Zubi skripe njemu, a oka mu sevahu oba
kao ognjeni plamen, a nssnosna žalost u grudma
srce mu stezaše; a potom on gnjevan na Trojca
oružje božje obuče, što pomno ga izradi Hefest.
Najprije nazuvke oko goleni svojih navuče
sjajne što ih čvrsto skovčavahu kovče od srebra.
Potom okolo grudi Ahilej oklop navuče.
Na pleći baci mač od medi poklinčen srebrom,
zatim teški štit i veliki u ruke uzme
što je sa sebe svjetlo k'o mjesec razliv'o daleko.
Kao na pučini kad se brodara ukaže gdjegod
sjaj od ognja što gori, a gori visoko na gori
u samotinjском stanju, a njih preko volje njihne
po moru ribljivom gone oluje daleko od svojte:
tako je lijepo građeni štit Ahilejev sjao
sve do samoga etra. A potom kacigu tešku
digne i na glavu metne, a ona sa grivom od konja
sijaše kakono zvijezda, a na njoj je treptao zlato
što ga je Hefest gusto naniz'o okolo vrha.

Potom se ogleda sam u oružju divni Ahilej,
da li mu prikladno stoji i lako da l'udi se kreću.
Oružje bijaše k'o krila i podigne ljudma pastira.
Potom očevo koplje iz navlačka trgne Ahilej
veliko, teško i čvrsto; ni jedan nije Ahejaca
mogao mahati njim do njega koji je znao
pelijski jasen zavitlat', što njegovu dade ga ocu
Hiron s Pelijskog visa, uzimati život junaka.
Automedont i Alkim na poslu okolo konja
stanu ih prezati 'i stave na konje Pršnjak lijepe,
gurnu im žvale u čeljust, straga privezu čvrsto
uzde za stajalo. Tad Automedont prihvati blistav
bič što ga zgodno u rukama držaše; potom
u kola skoči, a za njim Ahilej se opremljen popne
sjajući 'oružjem svojim k'i sunce bog Hiperion.
Strašno povikne on na oba očeva konja:
"Ksanti i Balijs, djeco Podarga slavne daleko!
Drukčije gledajte sada vozara zdrava dovesti
natrag u danajsku vojsku, kad borbe dosta nam bude:
nemojte kao Patrokla u boju ga ostavit 'mrtva! "
Njemu pod jarmom brzonog konj odgovori Ksanti
glavu spustivši zemlji, a cijela njemu se griva
oklizne s jastučića niz jaram i dodirne zemlju;
ljudski podari glas mu beloruka boginja Hera:
"Sad ćemo još te spasti doduše, Ahileju silni,
al 'ti se propasti dan već primak'o. Krivci ti nismo
mi, no kriv je i veliki bog i jaka sudbina.
Nisu zbog sporosti naše i nisu zbog nemara našeg
mogli Trojanci Patroklu s ramena oružje svući,
nego ga silni bog je, kog rodi lepokosa Leta,
smak'o u prvom redu i slavu Hektoru dao.
Mi bismo trčali oba s porukom vjetra Zefire,
koga najbržim zovu od svijuju, a tebi je samom
suđeno, da te božja i junačka pobjedi snaga. "
Tako reče, i već mu Erinije zatisnu usta.
Njemu ozlovljen mnogo brzonog rekne Ahilej:
"Zašto mi proričeš smrt, o Ksanti? Nije ti nužno;
i sam dobro ti znam da ovdje treba da padnem
od dragog oca daleko i majke, ali ti neću
prestat 'prije no se dosta po bojištu trojac nagna! "
Reče i s klikom med prve brzotrke upravi konje.

BORBA BOGOVA

Počinja najžešća i presudna bitka Ilijade. Zeus saziva vijeće bogova. Daje bogovima dozvolu da sudjeluju u sukobu pod Trojom (inače bi bijesni Ahilej odviše brzo savladao neprijatelja). Dok bogovi silaze s Olimpa da se umiješaju među Trojance ili Ahejce, Zeusova gromovi grme nebom a zemlju potresa Posidon. Zeus i Posidon ostaju isprva samo promatrači. Uz Ahejce pristaju Hermija, Hefest, Hera i Atena. Uz Trojance: Ares, Apolon, Artemida, Leta, Afrodita. Apolon potiče Trojanci Eneju da nasrne na Ahileja. Ovi junačni se prvi sukobe.

Hera pokušava pridobiti Posidona za Ahileja, ali kad Ahilej pritera u tjesnac Eneju, Posidon spasava trojanskog junaka. Potom megdan dijele drugi borci. Napokon se sretnu Ahilej i Hektor. Glavni Trojanski junak bi već tu poginuo ga nije izbavio bog Apolon. Razjareni Ahilej kosi Trojance. Pred njegovim bijesom oni bježe na sve strane.

Dvadeseto pjevanje naslovljeno je Borba bogova. U njemu se, ipak, opisuje samo kako bogovi pristupaju jednoj ili drugoj zaraćenoj strani i pomažu odabranim junacima. (Sukobe božanskih parova opisuje tek sljedeće, dvadeset i prvo pjevanje). Iz dvadesetoga pjevanja odabrali smo prizor silaska bogova s Olimpa. nesretni megdan Ahileja i Hektora, sliku kad Ahilej bijesno reže i razgoni Trojance.

I. Bogovi silaze s Olimpa na bojište i u slavu njihova silaska gromovi grme po nebu i zemlja se trese

Tako su obje vojske navrnuli blaženi bozi jednu na drugu, trudan među njih raspirujuć razdor. Roditelj smrtnome rodu i besmrtnom strašno zagrmi s visokog neba, a ozdo vladar Posidon potrese beskrajnu zemlju i brdske vrhunce zadrma strm. Sva su podnožja Idskoj mnogovreloj tresla se gori i svi vrhunci i trojanska tvrđa i ahejski brodi. Sam se prepadne dolje car mrtvaca Aidonej ustrašen s prijestolja skoči i vrisne, da mu odozgo zemljotresac vladar ne bi Posidon raskolio zemlju da se pokaže stan i smrtnog i besmrtnog roda truo i strašan, od kojeg i sami zaziru bozi. Tolik zaori se gromot, kad bozi zavrgnu razdor.

Jer tu gospodu tad Posidonu stane nasuprot Febo Apolon noseći u rukama krilate strijele, a Enijaliju strašnom Atena sjajnooka dođe, s Herom se sukobi tada Artemida, lovkinja bučna zlatne strijele što baca, a sestra boga streljača. Leti stane nasuprot izbavljač Hermija snažni, a sa Hefest velji gospodar vira dubokih bogovi što ga Ksanti nazivaju, ljudi Skamandrom.

11. Hektor izlazi pred Ahileja. ali i njega bi Ahilej pogubio ga ne izbavi Apolon

Kako svojega brata Polidora primijeti Hektor gdeno pridržava crijeva u rukama grčeći 'se po tlu, mrak mu na oči spusti: i ne smede više daleko zadržavati 'se, nego Ahileju krene nasuprot oštrim vitlajuć 'kopljem i plamenu sličan. Ahilej kako ga primijeti, Ćipa i hvaleći 'se prozbori ovo: "Blizu je borac što me u dušu najdublje rani

voljenog mojega druga pogubiv! Nećemo duže
jedan pred drugim bježati 'po stazama bojnog polja! "
Reče i pogledava mrko progovori Hektoru divnom:
"Bliže pristupi brže u zamke se smrtne zapleteš!"
Njemu bez straha odgovori na to sjajnošlemi Hektor:
"Ne misli. Pelejev sine, da rečma ćeš uplašiti 'mene
kao luđano dijete, jer dobro i sam razumijem
kazati pogrđne riječi i drske. Znadem da jesi
izvrstan borac. a ja od tebe slabiji mnogo.
Ali sve to, doduše, u krilu bogova leži
da l 'ću ti ja, i ako sam slabiji, uzeti život
kopljem, jer je koplje i moje oštro na vrhu! "
Reče, kopljem zaviti i baci ga. Ali Atena
koplje od junačkog Ahileja oduhne natrag
vrlo tihano duhnuv, - i ono se Hektoru divnom
vrati i padne preda nj; a potom Ahilej na njega
pomamno skoči, jer je pogubiti 'ga želio kopljem,
vičući strašno, ali Apolon Hektora zgrabite
vrlo lako k'o bog, i gustom ga sakrije maglom.
Triput na njega jurnu brzonog divni Ahilej
od medi kopljem i triput u debelu navali maglu.
A kad četvrti put on navali demonu sličan,
strašno povikne tada i krilate prozbori riječi:
"Opet si umak'o smrti, o psina! Veće ti blizu
bejaše propast, al 'Febo Apolon spase te sada,
kome se moliš začela kad pdeš u zvizgu kopalja,
al 'ću i kasnije tebe pogubiti susrev nalazi s tobom,
ako od bogova koji i meni pomaže negdje,
a sad na druge otići da gađam sretnem li kojeg! "

III. Ahilej bijesno uništava sve pred sobom. Trojanci beže

K'o što se buktavi oganj razbjesni u dolu duboku
po šumi suhoj, te sva u dolini gore drveta,
vjetar pak na sve strane i rastura plamen i vitla:
tako je kopljem Ahilej k'o demon hitao svuda,
gnao, ubij'o, a krv se po zemlji razlivala crnoj.
K'o kad na gumnu dobro pobijeno ujarmi kogod
volove širokih čela da vrše prebeli ječam,
brzo se razgazi on pod nogama glasnih rikača:
tako su kopita brza pred smjeli Ahilej ima
gazila Mrčela i štite. Osovina ozdo
cijela se uprlja krvlju i obodu vozarskog mjesta,
po njima s kopita konjskih i s obruča kotača
prskaju kaplje. A Pelejev sin je žudio steći
slavu kaljajuć 'prahom i krvlju nepristupne ruke.

Pjevanje DVADESET PRVO
Naslovljena

BITKA PORED RIJEKE

Opis bitke započete u prethodnom pjevanju nastavlja se.

Ahilej zarobi dvanaest trojanskih mladića i odredi biti žrtvovani o Patroklovoj sahrani. Zatim ubije Likaona, Prijamovog sina, pa Peonci Asteropeja. U svom junačkom bijesu Ahilej puni leševima Trojanaca valove rijeke Skamandra koja protječe kroz trojansku zemlju. Sam bog Skamandar, ljutit, opominje Ahileja da prestans s klanjem, jer, od silnih trojanskih leševa ne može izlije svoje vode u more. (Snažni riječni tokovi bili su za stare Grke muška božanstva.) Kako se Ahilej ne ustavlja, Skamandar udara na njega Plavec trojansku ravnicu. Bujice razlivenoga Skamandra utopile bi bile Ahileja da mu u pomoć nisu pritekli drugi bogovi. Napokon se Hefest, bog vatre, sukobi s Skamandrom. Vatrene stihija nadvlada vodenu. Skamandar se ustavi i povuče u korito. Potom izbijaju razmirice među bogovima. Atena udara Arej kamenom tako da se on složi na zemlju, a šakom obori Afroditu koja se Natl povrijeđenom Ares. Apolon odbija se s Posidonom bori samo zarad smrtnih ljudi. Artemida tresne svoj luk Heri o glavu. Onda se bogovi, gnjevni ili razdragani, povlače na Olimp, osim Apolona, koji odlazi u Ilij (Troju). Apolon podbada Agenora stupiti na megdan Ahileju. Kada Ahilej nadvlada, Apolon spase Agenora zakrivši ga maglom, a sam uzima Agenorov lik i bježeći odvlači Ahileja od ugroženih gradskih bedema. Iz Bitke pored rijeke donosimo središnji dio: sukob Ahileja i Skamandra koji je pokrenuo vodenu stihiju, i prvi, najljući sukob bogova: onaj između Atene i Ares.

I. Ahilej u opasnosti od Skamandra

Oko Ahileja strašan i uzburkan stvori se val,
na štit mu padaše voda i guras ga, i više
ne mogne držat 'ga noge, te rukama bresta se maši,
velikog, dobi lijepa. Al 'on se s korijenom sruši,
cijelu odroni strmen i lijepu ustavi vocu
gustim granama svojim i reci zajazi vale
cijeli se srušivši u nju. Ahilej iz vrtloga skoči
i poljem odmah u strahu potrči nogama brzim,
ali veliki bog ne popuštaše, nego se nanjga
podigne valima crnim, Ahileju divnom spriječiti
duže vojevati ', a spasiti od poraza trojansku vojsku.
A sin Pelejev skoči koliko dohvata koplje
kada se baci, poleti k'o oro crnokrili lovac,
koji je ponajjači i od skih najbrži ptica,
jurnu k'o oro, a med mu na grudima zvektaše strašno,
i on se na stranu izvi od rijeke i bježati stane,
ali ga božija struja uz veliku stizaše huku.
Kao kad vrtlar s vrela od silne što crni se vode
hoće da navrati vodu na vrta i Sadovo svoje,
lopatu drži u ruci te đubre baca iz jarka,
ali kad voda već navr, tad šljunak se rasturi cijeli,
ona se razlije brzo niz jarak žuboreć 'strmi,
ona preteče vrtlara što na sad je navraća: tako
jednako stizaše voda Ahileja s valima svojim,
ako je i bio brz, al 'bozi su jači no ljudi.
Koliko puta bi preg'o brzonog divni Ahilej
da se odupre vodi da vidi da li ga gone

besmrtni bogovi svi, što široka drže nebesa,
toliko puta od rijeke od nebeske val je njega
po ramenima bio Ahilej srdit u duši
nogama skakaše uvis, a grabljiv rijeka mu ozdo
koljena ustavljaše i s nogu pijesak mu prase.
Pelejev zaplače sin i u široko pogleda nebo:
"Oče o dive, kako od bogova nitko me jadna
neće spasiti iz rijeke! A poslije nek stigne me ma šta.
Nije ni jedan mi kriv od nebeskih bogova drugi
nego mila mi mati, jer lažima očara mene
govoreći da će pod velikim bedemom trojskih
oklopnika pogubiti 'Apolon me strijelama brzim.

Da me pogubio Hektor što ovdje se najbolji rodi,
valjan bi borac ms smak'o, a oružje svuk'o junaka.
A sad je suđeno meni da bijednom poginem smrću
skučen u velikoj rijeci, k'o kakvo momče svinjarče,
kojega zimi povuče bujica kad prijeći je hoće. "
Tako reče, a njemu Posidon i s njime Atena
pristupe vrlo brzo, a uzrastom ljudima slični,
rukom ga za ruku uzmu i utješne kažu mu riječi.
Od njih najprije Posidon zemljotresac prozbori opo:
"Nemoj suvišs drhtat ', o sine Pelejev, ne kloni,
jer od bogova mi smo k'o pomoćnici ti ovdje
s Divovi odobrenjem Atena Palada i ja!
Nije tvoja sudbina da moraš reci podleći,
nego će ona se brzo utišati, videces i sam.
Mi ćemo uputstvo mudro ti dati, neće l 'te slušat'.
Nemoj odmoriti ruke od rata što pustoši udilj,
prije no trojansku vojsku med ilijske slavne odagnaš
bedeme tko ti uteče: a pošto Hektora smakneš,
vrati se brodovima. A mi ćemo slavu ti dati! "
Kada mu izjave to, med besmrtnne bogove odu,
a on u polje krene - jer vrlo ga hrabraše božja
zapovijed; a polje vode već razli bejaše puno,
mnogo je oružja palih junaka plivalo vodom,
plivali su i mrci. A on je nogama uvis
skakao protiv bujice, a široka više ga rijeka
nije ustaviti 'mogla, jer snagu mu dade Atena.

Ali ni Skamandar ne htjede odljutit 'se, nego sve jače
na Ahileja ljutit gomilaše vodu i vale
dižući se uvis i poklikne Simoent-rijeku:
"O dragi brate, oba zadržimo snagu junaka,
jer on će brzo veliki grad razoriti kralja
Prijava. Trojci mu neće u vrevi odoljeti moći.
Nego ga odbij što brže i rijeku napuni vodom
s izvora, neka sve nabujaju tvoje bujice;
goleme podigni vale i panje i kamenje cijelo

s velikim bukom navali da svlada Besnog junaka,
koji je moćan sada, a hoće se s bozima merit '.
Al 'mu ni snaga, mislim, s ljepotom neće pomoći,
a ni oružje lijepo što na dnu će ležati riječnim
pokriveno kalom. A njega samoga pijeskom
pokriću i još dosta i suviše kamenja nanjga
ja ću navaliti ', i neće Ahejci kosti mu UMETX
zbrojiti, glib tolikim odozgo pokriću njega,
tu će i nadgrobni znak mu se dići, i neće mu trebat '
grobni nasuti hum, Ahejci kad žalit 'ga stanu! "
Reče i muteći 'se vis na Ahileja jurnu,
skakanje, krvava bućec 'i peneć' se, noseći Mrčela.
Purpurni potom val od neba poslana rijeke
digne se, jurnu i zemlji povuče Peleja sina.
Hera glasovito vikne za Ahileja se bojeći '
da ga ne odvuče virovita velika rijeka,
te svom dragome sinu Hefestu probesedi ovo:
"Ustani, sine moj, o krom! Ta znađasmo da je
rijeka virovita Ksanti u borbi ti protivnik jednak:
nego pomoz i što brže, pokaži veliki oganj!
A ja odlazim sada Zefiru i jezivom notu
da od mora sinjeg oluju podignem tešku,
ne bi li Trojca glave i oružje spalila njino
šireći užasni požar. Ti Ksanti kraj brijegova djela
drveće pali i njega u oganj pretvori! I ne daj
da te riječima blagim zadrži ili više prijetnjom!
Nemoj prestati besnet 'u svojoj snazi, no ja kad
glasno poviknem tebi, zaustavi NETRUDNO oganj! "

Reče, i Hefest stane pripremati buktavi oganj.
Najprije se poljem oganj razgori i paljaše Mrčela,
što ih bijaše na RPE, a smače ih divni Ahilej.
Cijelo se osuši polje, i bistra se potisne voda.
K'o što u jesenje doba kad Boreja osuši brzo
skoro nakvašen votnjak, a težak se raduje tome:
tako se osuši cijela poljana, mrtvac i izgore;
potom blistavi plamen u rijeku navrne Hefest.
Metljike počnu gore i Brestom A s njima i vrbe,
lotos goreti stane i sita a s njima i kipir,
sve što uz lijepu je rijeku na bregu u obilju raslo.
Jegulje i druge ribe u vodi stanu da ginu,
što su ovud i onuda po lepoj plivale vodi,
počne ih daviti dah dovitljivog boga Hefssta.
Najzad se jaka rijeka razgori i prozbori ovo:
"Nikakav s tobom bog se, o Hefest, ne može merit ',
niti ja mogu s tobom vojevati, s gorućim ognjem.
Mahni se svađe, pa neka Trojance divni Ahilej
iz grada odmah odagna! Što treba mi svađa i pomoć? "
Reče sagorevan ognjem, a lijepa mu voda uzavri.
Kao kad Bakrač vri podjarivan velikim ognjem,

te se u njemu topi slanina pretile svinje;
krkće sa sviju strana, a pod njima suha su drva:
tako je gorela rijeka i njena kipe voda.
Ne hoćаше već teći i stade, a mudri je Hefest
silni mucaš parom. A tada stane se Ksanti
mnogo moliti Heri i krilate reče joj riječi:
"Zašto je, Hero, sin tvoj navalio moju da vodu
muči više no drugi? Ja nisam krivac toliko
koliko ostali svi što narodu pomažu trojskom.
Al 'ću se ja po tvojem po naređenju utišati',
al 'nek se i taj utiša; a ja ti se zaklinjem jošte
koban da neću dan odbijati 'od naroda trojskog
ni onda kada Troju zaokupi pustošnik požar,
kada je junački stanu da pale ahejski sinci! "
A kad boginja sve to beloruka sasluša Hera
dragome svome sinu Hefestu govoriti počne:
"Stani, Hefest, slavni moj sine! Nije ti lijepo
boga besmrtnog tako zlostavit 'rad smrtnog roda! "
Tako reče, i Hefest svoj buktavi ugasi oganj,
natrag poteku vali u korito blistave rijeke.

II. Borba bogova

Ares i Atena

Potom teška i oštra med Traži bozima izbi
svađa, i na dvije im strane u grudima bešnjahu srca.
Navale s velikom bukom, a prostrana zemlja zatutnji,
okolo velja zajeca nebesa. Na Olimpu Sedeć '
Div je sve čuo, i drago u njemu nasmiješi se srce
radosno vidjevši gdje se med sobom svađaju bozi.
Tu ne ostanu dugo napose svaki, jer Ares
prvi otvori boj štitobija, on na Atenu
nasrne kopljem prvi i ružne joj izusti riječi:
"Zašto, MuVo ti pasja, med bozima zamećeš svađu
drska i prkosna opet? Da l 'velika nagna te SRDNJI?
Zar se ne sećaš više Tideja sina kad nagna
mene da rani, i kad si i sama blistavo koplje
prihvatila i na me navalila, lijepu mi kožu
zadra? Stoga ćeš sada ispaštati 'što učini meni! "
Reče i udari nju po strašnoj egida s koje
padaju kite, ni Divov grom je ne može probit ':
dugačkim kopljem po njoj krvolija udari Ares.
Ona odskoči tada i desnicom uhvati tvrdom
crn kam i velik i hrapava što na polju ležаше ima,
ljudi ga staviše nekad biti oranici međa:
Ares udari Besnog po vratu i sruši ga na tlo;
sedam jutara pokri kad pade i uprlja kosu,
oružje na njemu zvekne, i tad se nasmiješi Atena,
te mu, dičeć 'se, potom progovori krilate riječi:

"Ludača, ne uze na um još dosad koliko se dičim
da sam jača od tebe, a meni se jednakim borcem
gradiš! Tako podnesi Erinije matere svoje,
koja ti nevolje snuje u gnjevu što si Ahejce
ostavio, a drskim trojancima u pomoć ideš.

Tako reče i obrne natrag blistave oči.
Onoga divova kći Afrodita za ruku uzme,
on js stenjao bolno: i jedva sabiraše snagu.

Pjevanje DVADESET DRUGO
Naslovljena

POGIBIJE Hektor

Apolon se otkriva Ahileju, koga je varkom odvuкао od Troje. Ahilej se vraća bedemima. Svi su se Trojanci sklonili u grad, sem Hektora. Njega uzalud mole i otac i majka da se i on povuče. Hektor je uvidio da je pogriješio: oglušio se o Pulidamantov savjet i nije svoje satnije odveo u grad. Tako je skrivio poraz Trojanaca. Ponos Hektoru ne dopušta da se sada skloni. No kada Ahilej napadne na njega, Hektor bježi, prestravljen. Ahilej ga goni tri puta oko grada. Hektoru je došao dan suđeni. Atena se pretvara u Hektorovog brata Dejfoba i nagovara Hektora da stane Ahileju na megdan. Prvi junaci ahejske i trojanske vojske sukobe se. Hektor gine. Ahilejev osvetnički bijes ne zna za mjeru. Skida oružje s Hektora i njegov leš vezujs za svoja borna kola. Odvlači ga u ahejski tabor. Sa zidina Troje razleže se lelek Hektorovih roditelja, Prijama i Hekaba, i njegove žene, Andromaha. Pjevanje o Hektorovoj pogibiji donosimo u cjelini. Sa Hektorom se gase sve nade Trojanaca na pobjedu.

POGIBIJE Hektor

Apolon se otkrije Ahileju,
a ovaj opet krene prema gradu

Tako su oni u gradu. rastrkavši se k'o lanad,
spirali znoj sa sebe i pijucima gasili žeđu,
naslonjeni pa lijepa na pretprsja; potom Ahejci
zidu se približe veće na plećima štitove noseći '.
Hektora ima strašna sudbina smami da osta
ispred bedema trojskih sam a pred vratima Skejskim.
Peleja sinu tada progovori Febo Apolon:
"Zašto me, Pelejev sine, tu progoniš nogama brzim,
smrtnik besmrtnog boga? Začela nisi me Pozn'o
da sam bog, te hoćeš da pomamno zato me goniš.
Zanago ne haješ za boj s trojancima, rasplaši sve ih;
oni se sabiše u grad, a ti si savio amo.
Nećeš pogubiti mene, jer ljudska me ne stiže sudba. "
Na nj se rasrdiv Ahilej brzonog prozbori njemu:
"Ti me prevari, strelci, od bogova najljući svijuju!
Ti si me od zida trojskog navrnuo amo! Još bi

mnogi složili zube sa zemljom prije no se u grad
skloniše. A sad slavu i diku oduze meni,
one si spasio lako, jer nisi se odmazde boj'o;
ali bih tebi ja odmastio, moći imam! "
Tako mu reče i, prkosa pun, prema trojanskom gradu
krene i jurnu kao konj za obdulju hitar,
koji poljanu lako prevaljuje vukući kola:
tako Ahilej noge i koljena obrne hitra.

Prijam i Hekaba uzalud pokušavaju sklone Hektora
neka se pred Ahilej povuče u grad

Njega je očima prvi starina komentirao Prijam
gdje je poletio poljem i cijeli se sija k'o zvezda
štono se u jesen rađa, a jasno se njezini zrake
vide sred mnogijeh zvijezda što blistaju u doba gluho;
imenom pas Orionov tu zvijezdu nazivaju ljudi,
sjajnija ona js od svih, al 'zlo je znamenje svijetu.
ona ognjuštinu silnu smrtnicima donosi jadnim:
tako je blistala med na grudma Ahileju brzom.
Tada jaukne starac i u glavu rukama lupi
digavši se visoko i vikati stane jauknuv
moleći dragoga sina, al 'on je pred vratima staj'o
željan veoma da megdan s Ahilej dijeliti počne.
Žalosno dovikne mu starina pružajući 'ruke:
"Hektora, ne čekaj, dragi moj sine, toga junaka
sam, od drugih daleko, da tvoja te stići sudba,
Pelejev da te ne smakne sin, jer mnogo je jači.
Užasan borac! Da je on bozima mio toliko
koliko meni, psi bi i jastreb pojeli njega
gdje bi ubijen lež'o, tad ljuta sa srca meni
spala bi žalost, jer mnogo sinova mi čestitih ote,
pošto ih smače il 'proda na otok koje daleko.
Jer dva sina ne mogu, Likaona i Polidora,
nigdje vidjeti, gdje se Trojanci sabiše u grad:
njih mi Laotoja rodi med ženama prva ljepota.
Ako još oni žive u vojsci, njih ćemo onda
među i zlatom moći otkupiti ', ta dosta ga ima:
mnogo ga podari ćerci starina glasiti Altes.
Ako li su već mrtvi i krenuli u dvor Aida,
eto bola meni i majci što rodismo njih dva.
Ali će ostali narod obojicu žaliti manje,
ako ne svlada samo i ne smakne tebe Ahilej.
Nego se djela u grad zakloni, sine, da možeš
Trojca i Trojanke spasti, da veliku ne dadnes slavu
Pelejevu sinu i život ne izgubiš dragi!
Smiluj se na me dokle još dišem, na nesrećna jedna,
koga će otac Kronion na pragu starosti teškom
uništiti 'sudbom pošto doživih nevolje mnoge:
kako mi sinove smiču, gdje kćeri mi na silu vuku

i gdje mi odaje pustoše sve i dječice ludoj
o zemlju treska glave dušmani u kreševu ljutom,
i gdje mi rukama kleti Ahejci odvlače snaje;
posljednjeg će samog kod prvih natezati vrata
mene grabljiv psine, kad oštrim netko me kopljem
udari ili rani i život iz udova uzme:
psi što ih pitah za sofrom da vratima budu čuvari
tada će moju krvcu ispijat 'i pomamna srca
ležati ispred vrata. Mladiću u borbi što padne,
i koga oštro koplje probode, slični ležati;
što god se na njemu vidi ljepota je i kad je mrtav;
ali sedu kad glavu i sedu kad bradu i mušku
snagu ubijenom starcu psi nagrđivati stanu,
onda to najljući žalost u jadnih stvara smrtnika. "
Rekne to starac i stane iz glave čupati sjede
kose, al 'zalud, jer time on Hektoru ne ganu srca.
Mati pak lijući suze na drugoj ridaše strani;
nedra otkrije ona i rukom izvadiv dojku
očiju suznih sinu progovori krilate riječi:
"Mlijeko, Hektora sinko, ne prezrite, no sažali mene,
ako te ikada dojkom odojih i plač ti utiša:
toga sjeti se, mili moj sine, i stojeć 'za bedemom gradskim
dušmana odbijaj Besnog, al 'sprijeda ne bori se s njime!
Strahotnik! Pogubi l 'te Ahilej, nećeš na odru
ležat 'da ja te plačem, moj cvete, koja te rodih,
pa i ženinstvom ljuba obilato, nego daleko
kod lađa argejskih tebe hitronogi psi komadaće! "
Tako njih dvoje plaćuć 'govoriš dragome sinu,
mnogo ga moleći, ali ne mogoše srca mu ganut ',
on je Ahileja ček'o grdosiju, koji je hodio bliže.
Kao planinska zmija kad kraj rupe putpika čeka
otrovnih trava sita, a puna Besnog gnjeva,
sviije se okolo rupe i očima promatra strašno:
tako ni Hektor, i pored neslomljivog srca, ne htjede
uzmicati 'blistavi štit nasloniv o kamenu kulu.
Teško zabrinut svom progovori junačkom srcu:

Hektorov Razgovor sa samim sobom

"Avaj! Ako zađe za vrata i u grad se spasim,
prvi ću porugu odmah Pulidamant na me natovariti ',
jer me svetov'o Trojca da treba u grad povući
one užasne noći kad divni se diže Ahilej.

Ali ga ne slušam ja, a mnogo bilo bi bolje.
A sad kad naroda mnogo pogubih drskošću svojom,
bojim se Trojanaca Trojanke u dugom ruhu
gori od mene kogod da ne bi o meni rek'o:
. Hektor pogubi narod u svoju se uzdajući 'snagu!"

Tako će reći, a meni tad mnogo bilo bi bolje
ili Ahileja smaći u borbi i vratit 'se natrag
ili ispred zidova od njega poginut 'slavno.
A da ostavim ovdje štit s kvrga u sredi
i teški skinem kacigu i koplje naslonim o zid,
pa da nezazornom sam Ahileju krenem u susret
te da obreknem njemu i Helenu i blago cijelo
s njom što u lađama nekad u prostranim donese Parid
u grad trojski, jer tako početak nastade svađi,
da ću dati da se do Atrejića odveze
i RAZDELITX 'Ahejcima sve što leži u gradu.
te da kasnije od vođa od trojanskih zakletvu uzmem
ništa ne kriju i sve da na dvije podijelili pole
što god blistavi grad imanja ima u sebi: --
zašto li drago mi srce u takve se zanese misli?
Ja mu ne smijem blizu pristupit ', neće me žalit'
nit se od mene ustezati ", no on će goloruka mene
kao ženu pogubiti 'onako, čim oružje skinem.
Sad ne priliči meni o hrastu io kamenu
s njime da slatko Ceret k'o djevojka s momkom što ume,
kao što djevojka ume da s momkom slatko Ceret.
Bolje je da se što brže u borbi sukobim s njime,
vidimo koga će slavom obdariti olimpski dive! "

Hektor bježi od napada Ahilejeva
i triput trči oko grada

Tako je stojeć 'razmišlj'o, a njemu sjajnošlemom borcu
bliže pristupi tada Ahilej k'o Enijalij,
on je pelijskim kopljem strahovit niz rame desno
vitl'o, a blistas med na njemu podobna sjaju
ili gorućeg ognja il 'sunca kada se rađa.
Videv ga zadržće Hektor i ne smede ostati ondje,
nego u strahu otrči i ostavi za sobom vrata,
ali ga pogna Ahilej u hitre se uzdajući 'noge.
Kao što soko u gori od sviju najbrži ptica
ume da nasrne lako na grlicu plašljiv pticu.
ona uzmiče pred njim, al 'soko pištećim oštro
često navaljuje na nju, jer srce mu lovinu žudi:
tako Ahilej bijesno potrči na onog, al 'Hektor
umakne uzduž zida i koljena kretaše hitra.
Pored stražare oni i vjetrom ljuljane smokve
kolskim se Gonja putem, a udilj od bedema dalje.
I već obadva stignu do onih lepotekih česmi,
gdenu izviru dva Skamandra virovitog vrela.
Okoli dim se diže iz jednoga vrela, jer topla
ističe voda iz njega, k'o žarki oganj gorjeti
a drugo vrelo teče i leti hladno k'o tuča,
il 'kao studeni snijeg il' zimi k'o led vodeni.
Blizu kod vrela tih široka perilo bijahu

lijepa, ograđena, na kojima blistavo ruho
prahu trojanske žene i lijepe trojanske kćeri,
dok još bijaše mir, dok ahejski ne stiže vojska.
Tuda potrče, jedan što bježi, a drugi što goni,
borac bežaše valjan, a borac bolji još mnogo
brzo gonjaše njega; za žrtvu, a ni za kožu,
nisu se trudili oni, rad čega se natječu ljudi,
nego se radi života konjomore Hektora gnahu.
Kao brzotrki konji kad negdje za nagradu brzo
okolo Belege trče, a velika nagrada stoji,
tronožac ili žena, po smrti kojeg junaka:
tako triput i oni opterčaše nogama hitrim
oko trojanskog zida, a svi su ih gledali bozi.

Vijećanju bogova o Hektorovoj sudbini

Njima roditelj ljudma i bozima zboriti počne:
"Avaj, očima svojim sad vidim dragoga borca
gonjena okolo zida, a moje za Hektorom tuži
srce! Goveđa mnoga na žrtvu mi prinese bedrima
na vrhuncima Ide dolovima, a i na samom
gradskome vrhu, a sad Ahilej ga progoni divni
okolo grada Prijama vladara nogama brzim.
Nego mislite o tom, o bogovi, riješite sada
hoćemo l 'spasti njega od smrti il' čestita borca
takva hoćemo l 'dati Ahileju da ga već smakne!"
Njemu boginja na to sovooka reče Atena:
"Oče, što oblake zbiraš i sažižeš munjom što reče?
Hoćeš li čovjeka smrtna, već davno predana sudbi,
vratiti natrag iz borbe i okova svirepe smrti?
Radi, al 'nećemo tebi odobriti bogovi drugi! "
Na to oblaka zbirač Div odgovori njojzi:
"Ne boj se, draga moja, kod Tritona rođena ćerko!
Ne mišljah ozbiljno to, a tebi ću milostiv biti,
DELAJ kako te uči um i nemoj oklijevati ! "
Reče i potaknuti tim već i ranije željnu Atenu:
skoči i Olimpijskoj gori niz glavice ona poleti.

Ahilej i dalje bezuspješno goni Hektora.
Div uzima mjerila. Atena u Dejfobovu liku
nagovori Hektora da podeli megdan s Ahilej

Hektora udilj je meo i goni brzi Ahilej.
Kao što Ogar u gori od košute progoni lane
kad ga kroz dolovi, a i kroz klance s legala krene,
ako se njegovu oku i sakrije, šmugnuvši u džbun,
al 'pas jednako njuška i trči, dokle ga nađe:
tako se ne sakri Hektor od pažnje Ahileja brzog.
Koliko puta je bio pred Dardanskim vratima spreman
da se zakloni skokom pod lijepo sazdane kule

ne bi li borci ga ozgo obranili strijelama svojim,
toliko put 'ga Ahilej preteče i na ravnici
odbije natrag, jer sam je neprestano trčao uz grad.
Kao progonilac u snu što ne može stizati 'bjegunca,
jedan ne može bježati ', a drugi ne može gonit':
tako ne može stići Ahilej, ni Hektor uteći.
Kako bi dotle od Kera i smrti spasav'o se Hektor
zadnji put za svagda da ne srete njega Apolon
blizu pa mu snagu i koljena podari hitra?
Momcima tada glavom Ahilej namigne divni,
ne dade nikom da oštru na Hektora izbacij strijelu,
da ga ne rani nitko prije njega i pobjedu stekne.
Ali kad četvrti put do izvora veće dotrči,
tada mjerila zlatna Kronion raširi i dvije
Kere bolodavne smrti metne dodjeljujući 'jednu
Peleja sinu, a drugu konjomori Hektoru slavnom,
uzev sredinu povuče, i sudba se Hektoru nagne,
dolje prema Aidu. A njega ostavi Febo Apolon.
Peleja sinu tada sovooka dođe Atena,
priđe bliže i njemu progovori krilate riječi:
"Nadam se da ćemo sada, Ahileju, blistavi Divov
ljubimče, veliku slavu sinovima ahejski donesen
pošto smaknem borca nenasitog Hektora onog.
Ne može više nam on iz ruku naših umaći
ni kad bi mnogo strijelac Apolon se mučio zanjga
te se valj'o do nogu još egidonoše Diva.
Nego ti stani sad i predahnu, a ja ću njemu
krenut 'i potaknuti ga s tobom da podijeli megdan. "
Reče Atena, i on je s radosnim poslušao srcem,
stane i nasloni se na kopljaču s medeni RTOM,
ostavi njega Atena i priđe Hektoru divnom
stvoriv se Dejfobu slična i stasom i jakijem glasom,
priđe mu bliže i ove progovori krilate riječi:
"Dragi, začela te mnogo Ahilej pritešnjava brzi
goneći 'te nogama hitrim pod kulama trojanskog grada.
Nego stanimo ovdje i ostajmo hrabro se braneći '! "
Veliki njoj odgovori ovo sjajnošlemi Hektor:
"Ti mi, Dejfobe, veće najmiliji bijaše i prije
od sve braće što ih s Hekaba izrodi Prijam.

Od sad ti mislim poštu i više odavati u duši;
kada si radi mene, čim ugleda moju opasnost,
smio iz grada izić ', a ostaju drugi in! "
Njemu boginja na to sovooka reče Atena:
"Brate, mnogo me otac i gospođa majka po redu
molja koljena grleći ', a okolo molja druzi,
neka ostanem ima, jer svi se toliko boje;
ali meni je srce ubijala duboka žalost.
A sad se borimo bijesno s Ahilej, nimalo nemoj

našega štedjeti koplja, da vidimo da l 'će Ahilej
oba nas ubiti možda i krvavo oružje odnesen '
prostranim brodovima il 'tvoje će smaći ga koplje! "
Tako mu reče i njega Atena lukavo smami.

Hektoru ne polazi za rukom da Ahileja skloni na
ugovor o poštediti tijela onoga koji od njih padne

A kad su jedan drugom već blizu pristupili oni,
veliki njemu Hektor sjajnošlemi prozbori prvi:
"Pred tobom, Pelejev sine, povlačiti 'se neću k'o dosad
kada sam bježao triput pod kulama ilijskog grada
ne smijući 'dočekat' tebe. Al 'sada me potaknuti srce
da ti stanem nasuprot, il 'pobjedu stekao il' smrt.
Bogove zovnem amo, jer oni će najbolji biti
riječima našim svjedoci i zaštita pogodbe naše.
Neću te grdno ja nakazita, dade li dive
snage za pobjedu meni, te život oduzmem tebi;
nego kad s tebe svučem, Ahileju, oružje slavno,
mrtva te daću Ahejce, a tako i ti postupi! "
Njega pogledava mrko brzonog reče Ahilej:
"Nemoj mi, Hektora mrski, o ugovorima zborit '!
K'o što arslan i ljudi ne imaju med sobom vjere,
kao što u slogu nikad ne pristaju vuci i janjci,
nego jedan drugome zlo neprestano smišlja,
tako ne može sloge ni med nama biti, te vjere
nama dvojici nema, dok jedan ne pogine od nas
i ne zasiti krvlju štitonoša Arej borca.
Sada se junaštva Sjećaj svakovrsnog: sada ti treba
da si kopljanik vičan i da si postojan borac.
Nema ti bježanja više, Atena te Palada odmah
kopljem pogubiće mojim, i sve ćeš otkajat 'sada
bolove mojih prijatelja, što kopljem ih pogubi goneći '! "

Ahilej savlađuje Hektora uz pomoć Ateninu

Reče i kopljem zaviti dugosenim i tad ga baci.
Al 'mu se pogledava naprijed izmigolji blistavi Hektor:
sagne se kada ga vidi, te od medi koplje preleti
njega, zakrha se u tle. Palada Atena ga uzme
i Ahileju vrati, a ne smotri narodni pastir
Hektor. Besprijekornom on progovori Peleja sinu:
"Promaši, podobni bogu Ahileju, nimalo nisi
znao za moju sudbinu od Diva, kako si kaz'o,
no si blebetalo ti i neki besednik lukav,
da se uplašim tebe, te izgubim hrabrost i snagu.
Uzmicati 'neću da ti mi u leđa zabiješ koplje,
nego ću napasti tebe, a grudi mi kopljem probodi
ako dade ti bog. Al 'moga sad čuvaj se koplja
medenog! Kad bi ga cijelo u svojoj ponio koži!

Onda za sinove trojske vojevanje bilo bi lakše
kada bi pogin'o ti, jer ti si im najveća muka! "
Reče i kopljem zaviti dugosenim i tad ga baci
te on ne promašiv štit Ahilejev zgodi po sredi,
koplje se odbi daleko. A Hektor se rasrdi tada
što mu je njegovo koplje iz ruke izletelo zalud:
stane rastužen što drugog Jasenova nemadoh koplja;
glasno poklikne brata beloštitnog Dejfoba tražeć '
dugo od njega koplje, al 'njega blizu ne bijaše.
Onda dokuči Hektor u duši i prozbori ovo:
"Avaj, zanago mene već pozvaše bogovi u smrt:
ja sam mislio da je kraj mene junački Dejfob,
ali on je u gradu, a prevari mene Atena.
Već mi se hudo skončanje približuje, nije daleko;
bježanja nema, jer to već odavno milije bijaše
Divu i njegovu sinu streljaču, koji su pređe
moja zaštita bili, al 'sada me sustiže udes.
Ali bez borbe začela i bez slave poginut 'neću,
veliko svršiću djelo, i unuci za to će znati! "
To izgovori i mač iz kora oštri povuče,
što mu je visio ispod slabina velik i težak.
Skupi se pa se vine k'o orao visinska ptica,
koji se na polje ume zaletet 'kroz oblake mrke,
nježno uhvatiti jagnje, il 'zeca, strašljiv zvijer:
tako se vine i Hektor i oštrim zamahne mačem.
Nanjga jurnu Ahilej, i srce mu Besnog se gnjeva
napuni, štitom lijepim i umjetnim zaštiti grudi,
uz to se Klimaš njemu na glavi s četir 'branika
kacigu, a zlačana griva na šlem trepetaše sjajna,
što je Hefest mnogo učvrstio okolo vrha.
Kao što med zvijezdama šeće večernjača u doba gluho,
koja najljepše sija od sviju na nebu zvijezda:
tako se sjalo oštrice na koplju koje Ahilej
desnicom vitlaše propast namenjjuć 'Hektoru divnom,
kožu mu gledajuć 'lijepu, kud najprije bi mog'o pogodit'.
Cijelu mu kožu medno pokrivaše oružje lijepo
što ga je s jakoga svuk'o Patrokla kada ga smače;
samo se vidjelo grlo, gdje upravo vrat od ramena
ključne razdvajaju kosti, gdje najbrža smrt je životu.
Tu baš napadača Ahilej kopljem probode,
odmah mu kroz vrat nježnim kopljani iziđe šiljak.
Ali mu od medi teško dušnik ne probi koplje,
da je Ahileju mog'o još koju riječ progovoriti '.

Hektor moli Ahileja da mu tijelo vrati trojancima,
ali ga on odbija, a Hektor mu na samrti proriče smrt

U prah sruši se Hektor, Ahilej se pohvali divni:
"Hektora, ti si se, svlačeć 'Patroklu oružje, nad'o
zdrav da ćeš ostat 'ne mareći za me kad ne bijah blizu,

ludače! Ali sam ja još mnogo iza njega bolji
zaštitnik ostao njegov kod prostranih lađa i sada
udove tebi razglobih. I psine će tebe i ptice
Ružno razvlačiti ', a onog pokopaće ahejski borci! "
Teško ranjen njemu sjajnošlemi prozbori Hektor:
"Molim te, života ti tvog i koljena, oca i majke,
ne daj da me psine kod ahejskih razdere lađa,
nego ti dovoljno medi i zlata uzmi, dare
što će ih tebi dati moj otac i dostojna mati,
tijelo pak moje kući povrati, da bi me ognju
mrtva predati mogli Trojanci i trojanske žene! "
Njemu glednuv ga mrko odgovori brzi Ahilej:
,. Nemoj me roditeljima ni udima zaklinjati ', pseto!
Kad bi me nekako srce i srdžba mogli navesti
presno ti meso da režem i jedem - što učini meni!
Stoga nikoga nema od glave da pse ti odagna
ni da mi deset puta il 'dvadeset još da mi puta
veće odvagati otkup, i drugo da obreknu jošte,
ni cijeloga tebe potegnuti naredi zlatom
Prijam, Dardanov sin, - ni tako te dostojna mati
koja te rodi, neće na odar metnug 'ni ridati'
za tobom, nego će psine i ptice cijelog te trgat '. "
Njemu sjajnošlemi Hektor umirući 'prozbori ovo:
"Dobro te poznajem po tvom pogledu, ne očekivo
da ću te nagovoriti ', jer gvozdeno srce u grudma
imaš, al 'pazi da se zbog mene bogovi na te
onog ne rasrdi dana kad Parid i Febo Apolon
pogube tebe vični junaka kod Skejskih kod vrata! "
Tako mu reče i odmah svršetak pokri ga smrtni,
duša mu ostavi ude i brzo odleti Aidu
svoju oplakujuć 'sudbu i ostaviv snagu i mladost.

Njemu i mrtvu odgovori divni Ahilej:
"Umri, a potom će Kera na mene kada je dive
htedne izvršiti i meni i ostali besmrtni bozi! "

Ahilej s Hektora skida oružje,
a njega privezuje za svoja kola i odvlači u tabor

Reče te on iz mrca izvuče od medi koplje,
pa ga podalje metne i krvavo oružje stane
preuzimanje njemu s ramena. I drugi se štrče Ahejci,
stanu se diviti stasu i licu Hektora divnog,
ali ne pride njemu ni jedan bez udarca kakva.
Tada je neki drugaru obrnuva se rek'o ovako:
"Avaj, sada je lakše, razumije se, Hektora pipat '
nego li onda kad lađe nam žarkim zapali ognjem! "
Tako je gdeko rek'o i priš'o da Hektora dirne.
Kada mu oružje svuče brzonog divni Ahilej,

među Ahejcima usta i krilate prozbori riječi:
"Dragi drugari moji, starješine argejske mudre,
pošto mi dadoše bozi da pobedim ovoga borca
koji nam počini jada, koliko ga zajedno drugi
ne počiniše svi, u oružju krenimo sada
okolo tvrđe da znamo što snuju Trojanci
kada im pogibli ovaj, dal 'misle Strmen Ilij
ostavit 'ili ostat', kad Hektora više im nema.
Nego zašto mi srce u takve se zanese misli?
Još neoplakai i nesahranjene kod lađa leži
Patroklo, kojega neću zaboravit 'dokle med ljudma
živio budem i svoja dok budem koljena mic'o!
Ako se doista u domu Aida i zabudu mrci,
opet ja ću i ima prijatelja sjećati 'se dragog!
A sad zapevajmo peon, ahejski borci,
prostranim brodovima s Hektorom krenimo mrtvim,
velju zadobismo slavu kad Hektora smak divnog,
kome Trojanci po gradu odavle poštu k'o bogu! "
Reče i sramotna djela od Hektora stane da čini.
Na svakoj nozi žile Ahilej mu probuši divni
između pete i gležnja i volujski remen provuče,
za kola Priveži njega da glava mu po tlu se vuče.
U kola zatim se popne i odoru podigav slavnu
zamahne bičem na konje, i oni hock potrče.
Hektor se povlačen zaprašate sav, a mrka se kosa
razveže njemu, a glava prahovita cijela mu bijaše
prelepa nekad, a tada Div je dušmanima dade
nek je u njegovoj dragoj u očinskoj nagrdi zemlji.

Prijam i Hekaba nariču za Hektorom

Sva mu se uprlja glava u prahu tako; a mati
kosu čupati stane i koprenu bijelu daleko
baci i smotrivši sina veoma ZARID glasno.
I dragi otac bolno zajauče, i cijeli narod
stane po cijelom gradu naricati 'i kuknjavu dizat'.
To je podobno bilo veoma k'o cijeli da s vrha
Ilij bregoviti grad u žarkom požaru gori.
Jedva Prijama trojci zaustave koji je htio
van u žalosti izići kroz Dardanska vrata.
Sve ih najvruće redom u prašini dok je valj'o,
svakog junaka on poimence pozivas tada:
"Stanite, dragi, i meni, ako ste žalosni vrlo,
dajte izići iz tvrđe i ahejski lađama krenut '!
Moliću čovjeka toga, goropadnog drskog zločinca,
neće li poštovat 'možda starinu, neće li žalit'
starost, - ta i on oca imade godina mojih,
Peleja, koji ga rodi i Trojca othrani svima
na jad, a uvale mene u nevolju najveću od svih;
toliku djecu mi smače, sve same napredne momke!

Ali za svima njima ne ridam jadan toliko
koliko samo za jednim, za Hektorom. Ljuta me žalost
za njim odvešće Aidu! Na rukama da je na mojim
umro, mi bismo siti za njime se naplakat 'mogli,
ja i ona što ga porodila, nesretna mati! "
Tako plačujući reče, i građani jecahu s njime.
Tužnjavu bolnu Hekaba pred ženama trojanskim počne:
"Sine, jadne li mene! A zašto da nesretna živim,
kada mi pogibli ti? U gradu danju i noću
ti mi bijaše ponos, a Trojca i Trojanke svima
zaštita bijaše u gradu, a oni tebe k'o boga
pozdravljaju, jer dika i njima si velika bio
dok si živio, a sad skončanje i sudba te stigla! "

Ne sluteći nesreću, Andromaha čuje Hekabino naricanje
i hita na kulu, te i ona stane naricati

Tako naricaše ona, a Hektoru ljuba još ništa
nije doznala, jer joj glasnik ne stiže uzdan
s viješću da joj je vojno pred kapijom ostao gradskom.
Nego u visokom domu in ona je tkala
dvostruko porfirnu ruho uvezujući 'šareno cvijeće.
U kući ona svoje lepokose dvorkinje zovne
neka tronožac velji stave kraj ognja da Hektora čeka
topla za kupanje voda s bojišta kad se vrati.
Luda, a ne znade da ga, od kupala vrlo daleko,
Ahilejevom rukom sovooka svlada Atena.
Nenadno lelek ona i tužnjavu začuje s kule
koljena zadržće njoj, a autobus ispade na tle.
Dvorkinjama ona lepokosim prozbori odmah:
"Za mnom pođite dvije, da vidim što se to zbililo!
Čestite svekrve čula sam glas, i meni u grudma
srce skače do usta, a koljena meni se koče:
Prijamov stiže sinovima nevolja neka.
Da su od mojega uha daleko glasovi takvi!
Ali strah me veoma da nije mi Hektora smijelog
od grada potisn'o divni Ahilej, te vija ga poljem,
i do svršetka dogn'o već njegovu nesrećnu hrabrost
kojom je zadisan bio; med borcima zaostaj'o nije
nego je trč'o pred svima, i nije ustupao nikom! "
Reče i mahnitoj slična istrči iz sobe odmah,
srce je skakalo u njoj, i za njom dvorkinje krenu.
A kad pristupi kuli, do gomile branitelja, stane,
osvrne se na zidu i primijeti kako je muž joj
vučeni pred gradom trojskim, a brzotrki konji
neštedice ga vuku do prostranih ahejskih lađa.
Odmah oba joj oka tamninu pokrije noćna.
Ona se sruši natraške i od bola u nesvijest padne.
Upletnjaci sjajni daleko joj spadne s glave,
mreža i poveska i ukosnik pleteni jošte

i s njim koprena što je Afrodita dade joj zlatna
onda kada je sebi sjajnošlemi odvede Hektor
Etionu iz dvora k'o nevjestu s darima mnogim.
Zaove okolo nje i jetrva skupe se brzo,
te je držahu spremnu već da skonča od straha.
Pošto predahne opet i svijest se povrati u njoj,
u ljuti udari plač i trojanskim ženama reče:
"Hektora, jadne li mene! Sudbine se rodismo iste
oboje, ti u Troji u domu Prijama kralja.
a ja u Tebi pod planinom šumovitom plakom
gdje me Estion malu u svojem othranio dvoru,
nesrećnik zlosrećnu mene! Oh da se ni rodila nisam!
Sada ti pod zemlju ideš u mračne dubine Aidu,
au dvorima ovdje udovicu ostavljaš mene
u strahovitoj tuzi, a sin je jošte nam luđan,
kojega ti i ja porodismo; nećeš ti njemu,
Hektora, zaštita biti, jer mrtav si, a ni on tebi.
Ako suzodavnom on se i ukloni Ahejskom ratu,
svagda muka i jada u potonje imaće vrijeme,
jer će drugi ljudi smanjivati njegove njive.
A dan sirotni otima sve dječaku vršnjake,
pogled obara zemlji, a suza je puno mu lice.
Potrebnika pohodi on drugare svojega oca;
jednoga za ogrtač, a drugog za košulju vuče;
netko se smiluje nanjga, pa kupicu malu mu dade,
njome okvasi usne, al 'grlo mu ostaje suho.

Dijete što ima i oca i majku od sofre ga gura,
rukama njega bije i ružnim riječima grdi:
, Ustaj odavde, otac tvoj ne gosti se s nama! '
Plačući dječak se tada udovici materi vraća.
naš Astijanakt, što je na krilu svog oca pređe
samo mozak jeo i jagnjeće pretilo meso.
Kad bi ga obrv'o sanak, te igrati kad bi se prest'o,
tada bi spav'o na odru, na rukama Dojkinja svoje,
na svom ležištu mekom, kad radošću ispuni srce.
A sad će zlopatit 'mnogo kad miloga izgubi oca,
sin naš Astijanakt, kojeg tako zovu Trojanci:
jer si im sam ti vrata i bedeme branio tvrde.
A sad kod svijenih lađa daleko od oca i majke
crvi će gmizati 'po tebi i, kad te se nasite psine,
gola te točiti ', au tvom u dvoru leži ti mnogo
krasno i tanano ruho, od ženskih otkano ruku.
Al 'ja ću sve to ruhi na žarkom sagorjeti ognju,
koristi od njega nemaš, jer na njemu ležati nećeš,
slava pred Trojanke i Trojca neka ti bude! "
Tako se naplaci ona, a za njom jecahu žene.

Pjevanje DVADESET TREĆE

Naslovljena

NADMETANJE U SLAVU Patrokla

Poslije presudne bitke dva slavna mrtvaca čekaju na sahranu, Patrokla i Hektor koga Ahilej nije izručio trojancima.

Ahilej sa svojim Mirmidoncima opet oplakuje Patrokla. Noću, u snu, pohodi ga Patroklova sen. Požuruje Ahileja da mu tijelo sahrani. Lomača se, sutradan, sprema, silna drva donose. U svečanoj povorci donose Patroklovim tijelo. Ahilej odseca kosu, kao žrtvu, i stavlja je u ruke mrtvome drugu. Lomača s tijelom Patroklovim gori. Na nju stavljaju silne žrtve. Ahilej posiječe i dvanaesticu zarobljenih Trojanaca, te i njihova tijela turi na lomaču. Sljedećeg dana, kada lomača dogori, kupe Patroklove kosti, stavljaju u sud i sahranjuju. Pošto je grobna humka nasuti, Ahilej priređuje nadmetanje u čast pokojnika i stavlja nagrade. Natjecatelji se utrkuju na kolima, rvu, trkaju, bore kopljima, bacaju kotur, streljaju, bacaju koplje. Ahilej je nekako promijenjen. Javlja se kao razboriti sudac u svađi koja je izbila oko utrke na kolima. (Nagoviješteno je lik što će ga Ahilej primiti u sljedećem, završnom pjevanju.)

Iz dvadeset i trećeg pjevanja donosimo san Ahilejev i rvanje Ajanta s Odisejem. U snu i razgovoru Ahilejevom s Patroklom izrečena je vezanost homerskog heroja za život.

Neriješeno nadmetanje u hrvanju suprotstavlja, kao natjecatelje, dva junaka različite prirode: "velikog" Ajanta, Telamonovog sina, čovjeka-gorostasa, ogromne tjelesne snage i borbenosti, i Odiseja, onižeg čovjeka, domišljatog diplomate. (Po predanjima koja Ilijada ne pripovijeda, ova dva junaka polagala su, nakon Ahilejeva smrti, pravo na njegovo oružje. Kada je oružje dodijeljeno Odiseju, Ajant je, od jeda, poludio.)

I. Pojavljivanje Patroklove duše

A kad ga uhvati san te iz srca brige odagna,
tvrdo kad san ga savlad'o - jer umori koljena sjajna
goneći Hektora prema vjetrovito Ilijskom gradu --
tada pristupi njemu Patrokla jasnoga duša
u svemu podobna njemu i stasom i očima lijepim
i glasom, i još isto na tijelu bejaše ruho.

Više glave mu pride i ove progovori riječi:

"Spavaš, Ahileju, sasvim zaboravivši za mene!

Nisi me živa nikad zapušt'o, no sada kad umreh,
mene pogrebi što prije da prođem kroz vrata Aida!

Duše me gone daleko, te sjene preminulih ljudi,
one me preko rijeke ne puštaju njima da pridem,
nego lutam pored Aidovih širokih DVERI.

Zato pruži mi ruku, Ahileju, cvilim, jer više
neću se vratit 'od Aida kad ognjem sagorite mene.

Nećemo više živjeti, od dragih prijatelja daleko,
med njima sjedeći većat ', jer mrska me proguta ona
Kera, što me veće pri porodu zgrabila bila.

Ali je i tebi samom, Ahileju, podobni bogu,
sudba da padneš pod zidom imovitog naroda trojskog.
Drugo ti reći ću još i narediti, hoćeš li slušati:
nemoj mojih od tvojih, Ahileju, rastavljati 'kosti,
nego ih sastavi, jer se othranih u vašem domu
zajedno s tobom kada Menetije iz Opoenta
malog me dovede vama u dvore zbog jadnog ubijstva
onoga dana kad sina pogubih Amfidamantu,
ludak, nenamjerno, na nj se rasrdiv u igri na kocke.
Vitez me Pelej primi u dvore i othrani mene
brižljivo, te me tvojim, Ahileju, nazva prijateljem.
Tako nam isti sud nek obojici pokriva kosti:
zlatni dvoušni krčag što dade ti gospođa majka. "
Njemu k'o odgovor ovo Ahilej brzonog reče:
"Zašto ovamo dođe, o draga mi glavo, te sve to
meni naređuješ sada? Ta ja to izvršiću rado,
tebe ću, kako mi ti zapovedaš, poslušati 'u svem.
Nego mi bliže pristupi, i jedan drugoga za tren
zagrlimo, te se natužimo tužnjavom gorkom! "
Reče i obadvije ruke Ahilej ispruži za njim,
al 'ga ne uhvati; duša odleti pod zemlju tada
podobna dimu cvrčec '. Ahilej u čudu Đipa
udari o ruku rukom i riječi progovori tužne:
"Avaj, i u dvoru Aidovu nekakve duše
ima, i sjene ima, al 'nikakva nema života! "

II. Hrvanje

I treću nagradu zatim Ahilej odredi odmah,
metne je pred Danajci, i to za rvanje teško,
tronožac velik što stoji na ognju ko pobjednik bude,
čenja svi ga Ahejci da vrijedi goveda dvanest;
onom tko izgubi ženu za poslove sposobnu mnoge
odredi, čenja svi je četiri goveda vrijedi.
Potom se uspravi i pred Argejcima prozbori ovo:
"Ustajte koji se ovdje nadmetati imate volju!"
Reče, i veliki sin Telamonov ustane Ajant,
drugi dovitljivi usta Odisej, vičan kovarstvu.
Oba se opašu potom i usred prostora stanu,
jedan uhvati drugoga za laktove rukama krepkim,
k'o što se primaju rozi na krovu štono ih slaže
slavan dundjer kad želi zaštititi kuću od bure.
Snažno spopadne ruke silovite kičmu, te ona
krckati stane, te znoj ih obojicu oblije bujan;
guste se modrice dignu po rebrima i po ramenima,
pune crvene krvi u jednog i drugog, a oni
pobjede bijahu željni, zbog umetnog tronošca onog.
Niti je oboriti mog'o Odisej ni na zemlju svaliti ',
niti je mogao Ajant, jer snažni se ne da Odisej.
Kada to dosadi veće Ahejcima s nazuvkom lijepim,

onda veliki sin Telamonov probesedi Ajant:
"Divova Pego, dovitljiv Odiseju, sine Laertov,
digni me il 'ću te diči, za ostalo Div će se starat'!"
Reče i stane ga dizat ', al "smotri kovarstvo Odisej
Ajanta depne u pregib pod koljeno, a uda mu klonu,
Ajant se sruši na leđa, Odisej mu na grudi padne:
borci promatraju to i svi se divlja tome.
Zatim ga dizati stane Odisej, stradalnik božanski,
malo ga krene sa zemlje, al 'nije ga mog'o da digne;
Ajant mu koljeno savi, i oba se nađu na zemlji
jedan kraj drugog blizu, i prahom se umazu oba.

Trećom bi đipili oni i ponovno stali se rvat ',
da ne ustane sam Ahilej te ih zadržati:
"Nemojte rvat 'se više i nemojte mučit' se dalje
pobjedu imate oba. I nagrade jednake uzev
idite, da se Ahejci i drugi mogu nadmetati '! "
Reče, a oni ga čuju i poslušaju ga rado,
očiste prah sa sebe i ruho potom obuku.

Pjevanje DVADESET ČETVRTO
Naslovljena

OTKUP Hektora

Posljednje pjevanje Ilijade donosi tek konačni obrt u priči o Ahilejevom gnjevu. S početka se susrećemo s Ahilej čiji se bijes još nije staložio. Iz dana u dan on nagrđuje mrtvo Hektorovo tijelo. Vezuje ga za svoja borna kola i vuče trired oko Patroklovog groba. Dvanaestog dana dozlogrđi ovo nečoveštvo i bogovima, svima sem Here, Posidona i Atene. Zeus ipak šalje Ahileju njegovu majku, boginju Tetidu, ne bi li ona nagovorila sina da Hektorovo tijelo dadne trojancima na otkupe. Božanska glasnica Irida potiče Prijama, Hektorovog oca, da se uputi u ahejski tabor. Prijam stiže noću do Ahilejevog šatora. Suočen s Prijamova, kome je sina ubio, Ahilej se sjeti svoga oca, staroga Peleja, kome je suđeno da živ dočeka Ahilejev skoru smrt. I Prijam i Ahilej puste suzu. U suzama se otapa i Ahilejeva okorjelost, i jad zbog pogibije Patroklove. Pogled se Ahileju otvara i za tuđi bol, za patnje čovjeka i njegovu zlehudu sudbinu. On Prijamova daje Hektorovo tijelo na otkupe. I obećava dvanaest dana primirja: neka ga Trojanci sahrane kako junaka priliči. Prijam odlazi s Hektorovim tijelom. U Troji Andromaha, Helena i Hekaba oplakuje Hektora. Trojanci devet dana dovlače drva za lomaču. Onda Hektora spale, sakupe mu kosti u zlatni kovčeg, ukopaju ga i naspi grobni humak.

U pjesmi o otkupu Hektora vrhunac je i kraj Ilijade. A to će reći - speva o Ahilejevom gnjevu. Stoga je ovdje donosimo u cijelosti.

OTKUP Hektora

Ahilejeva Neutesna žalost i nagrđivanje Hektora

Svrše se igre, i borci ka brzim se lađama tada rasture, svaki prema svojoj. Na večeru mislili oni

i na uživanje sna osvežavnog. Ali Ahilej
ridaše sjećajući 'se prijatelja dragog, a njega
Svesilni sanak nije osvaj'o, no amo se tamo
valj'o Patroklovim žaleći 'i muškost i čestitu snagu,
mислеći što sve svrši i što sve premuči s njime
gazni 'u junačke mnoge u borbe i valove strašne.
Toga se sjećajući 'grozne niz obraze ronjaše suze,
čas bi na stranu on, a čas bi nauznak. leg'o,
a čas na lice, a onda od odra bi Ust' i kren'o,
pa bi žalostan sav uz obalu morsku tumar'o.
A čim nad morem i nad bregovima zora zabeli,
on bi je ugled'o pa bi brzonog konje u svoja
upreg'o kola i ozada za kola Hektora svez'o
da ga vuče i trired oko Patroklova groba
njega bi vuk'o i potom u svom šatoru počiv'o.
Protegnuta na lice u prahu bi ostavl'j'o njega.
Ali Apolon i mrtva junaka žaleći njemu
kožu je čuv'o od svake od nagrdi te ga pokriv'o
egida zlatnom da onaj ne odere njega povlačeći '.

Vijećanju bogova o Hektorovoj sudbini.
Div šalje Irida da Tetidu pozove na Olimp

Tako je Hektora on u SRDNJI unakažav'o,
ali su žalili njega i blaženi gledali bozi
i brzohodu slali oštroidnog da ga ukrade.
S tim se slaga bozi svi drugi, samo se nisu
Hera a ni Posidon ni sjajnooka divova kći,
nego ostanu kako na sveti namrziše Ilij,
Prijama kralja i narod zbog Aleksandrova grijeha;
boginje uvredi on u obor kad stigoše njemu,
onu pohvali što ga obdarila zlokobnim bludom.
A kad ponovo potom osvanula dvanest zora,
onda pred bozima vječnim probesedi Febo Apolon:
"Strašni vi, bogovi, jeste i svirepi! Nije l 'vam Hektor
stegna goveđa klao i stegna besprijekornih koza?
A sad nemate volje ni mrtva oporaviti njega,
ga ugleda ljuba i majka i njegovo dijete,
njegov roditelj Prijam i narod; tad bi ga brzo
oni sagorjeli ognjem i dostojno njega pogrebi!
Nego Ahileju bijesno ugoveti želite, bozi,
u koga ljubazne ćudi ne ima; njemu se ne da
srce okrenut 'u grudma, i narav obesnu ima
podoban lavu što snagom i srcem silovitim gonjen
stada napada ljudska da gozbu uhvati sebi:
tako izgubi milost Ahilej, a stida mu nesta,
koji je ljudskom rodu na korist i na štetu velju.
I drugi neko možda i dražega izgubi svoga,
rođenog izgubi brata il 'dragoga svojega sina,
ali opet plač i ridanje ostavit 'ume

jer je sudbina dala čovjeku strpljivo srce.
Ali Hektora divnog, Ahilej kad ote mu život,
za kola sada veže i vuče okolo groba
dragog prijatelja, - al 'time ni ljepše ni bolje mu nije!
Samo da mi se na njega ne naljutim junaka,
jer i NEMU zemlju u srdžbi nagrđuje svojoj! "
Na to srdita njemu beloruka prozbori Hera:
"I ta riječ bi mogla da vrijedi, srebroluki bože,
ako Hektor jednaku čast s Ahilej ima;
Hektor je smrtnan čovjek, i smrtna ga dojila žena,
ali Ahilej je porod od boginje, koju ja sama
odnegovah, othranih i čovjeku dadoh za ljubiu
Pelej, kojega bozi od svega voles srca.
Svi ste bogovi bili na svadbi, - s njima se i ti
s forming gošćaće tada, zli družu. nevero vječna! "
Skupljač oblaka Div odgovori njojzi i reče:
"Nemoj se, Hero, uvijek na bogove ljutiti druge!
Jednaku poštu neće uživat '. Al 'je i Hektor
najdraži bozima bio od svijuu trojskih junaka,
tako i meni, jer dragih darova ne smetaše s uma,
nikada žrtvenik moj ne bijaše bez jednake gozbe,
bez pretiline i vina, već kakve se žrtve nam daju.
Ali se mahnite toga da Hektora otmemo smijelog,
to se nikako ne da izvesti da ne zna Ahilej,
jer mu u pomoć obdan i obnoć dolazi mati,
nego nek sada mi kogod pozove Tetidu bliže
da joj poruku mudru izrečem, da bi Ahilej
dare od Prijama uz'o i Hektora dao na otkup. "

Div po Irida naređuje Tetidi neka Ahileja skloni
da Hektorovo tijelo da na otkupe

Reče i Irida odmah vetronoga ode da javi.
U sredini između 'gredovitog Imbro i Sama
skoči u more crno, a voda za njom zašumi.
Ona zaroni ima u dubinu olovu slična,
što se u more spušta o rogu vola s paše
donijeti ribama smrt mesoždernim. U spilji ona
prostranoj Tetidu nađe, a pomorske druge oko nje
boginje zajedno bijahu i sedahu; ona u sredi
plakaše sudbu sina besprijekornog, koji u Troji
grudastoj imaše pasti daleko od očinske zemlje.
Blizu nje brzonog Irida stane i reče:
"Ustaj, Tetida, zove te Div pun mudrosti vječne!"
Boginja srebrnih nogu odgovori Tetida na to:
"Opaj veliki bog što hoće? A ja se bojim
među bogove ići s Neutesna u srcu bolom.
Idem, i neće mi zalud izreći što bude mi rek'o! "
Boginja divna kad je to rekla, na se navuče
koprenu tamnu, od koje ne bijaše crnjega ruha.

Krene na put, a pred njom vetronoga Irida brza
kao vođa, a val se oko njih uvijas morski.
Kad već na obalu stignu, odlete u nebo obje.
Diva svevidnog nađu, a blaženi bogovi vječni
sjedne oko njega zajedno svi. A Tetida ima
sjedne kraj oca Diva, a mjesta joj dade Atena.
Zlatnu u ruke kupu beloruka dade joj Hera,
pa je pozdravi rečma, a Tetida vrati je ispiv
Njima tad otac ljudma i bozima prozbori ovo.
"Tetida, dođe na Olimp, u dubokom čemer svome,
noseći 'u grudima žalost bez prebola; znadem je i sam.
Al 'ću ti opet reći, rad čega te ovamo pozvah.
Devet već dana svađa med besmrtnim bozima traje
oko Hektora mrtvog i tvoga gradobije sina.
Oni oštrovidnog šalju brzohodu neka ukrade
Hektora, ali ja slavom Ahileja hoću obdarit ',
prijateljstvo da tvoje i pozornost obezbedim sebi.
Hitro poleti u tabor i svojega sina izvesti:
kaži mu, bozi se gnjev, a od svih najviše ja se
besmrtnih bogova srdim, kod svijenih lađa što drži
Hektora u srcu mahnit i ne daje njega na otkup,
ne bi l 'u strahu od mene na otkup Hektora dao.
A ja ću Irida brzu junaka Prijamova poslan ',
lađama ahejski dragog nek ide spasiti sina
dare Ahileju noseći 'da njima smeksa mu srce. "

Tetida obavještava sina o divovima naređenju,
a on joj obećava da će Hektora predati

Reče, i poslušna njega srebronoga Tetida odmah;
spustiv se Olimpskoj gori niz vrhove boginja ode
i stiže sinu u šator. In ga ona zateče
kako žalosno jeca, a dragi oko njega druzi
žustro se trude svi i ručak pripremaju ima:
krupnog već u šatoru gustorunog zaklaše ovna.
Sjedne do njega odmah nablizu gospođa mati,
rukom ga pomiluje i riječi mu prozbori ove:
"Dokle ćeš, porode moj, naricati, dokle ćeš tužit '
te izjedati srce za postelju a ni za jelo
ne hajući '? Dobro bi bilo da ženu obljubiš kakvu.
Jer ti nećeš mi dugo već živjeti ', nego i tebi
blizu stoji već smrt i teška te čeka sudbina.
Nego me slutaj brzo, od Diva ti donosim vijesti,
kaže ti, bozi se gnjev, a od svih najviše on se
besmrtnih bogova srdi kod svijenih lađa što držiš
Hektora u srcu mahnit i ne daješ njega na otkup.
Predaj ga brzo na otkup i darova primi za mrca! "
Na to brzonog njojzi Ahilej odgovori ovo:
"Tako nek bude! Tko otkupe da, nek mrca odnese,

ako Olimpljanin sam to naređuje ozbiljna srca! "
Tako su majka i sin u gomili ahejskih lađa
jedno s drugim mnoge govorili krilate riječi.

Irida obavještava Prijama o rješenju bogova

Kronović Irida tada u sveti šiljaše Ilij:
"Hitaju, Irida hitra, i olimpski ostavi selo
idi u Ilij i ima junaka Prijamova javi
ahejski lađama dragog nek ide spasiti sina
dare Ahileju noseći 'da njima smeksa mu srce:
sam neka krene, i drugi Trojanac nek ne ide s njime!
Neka ga stariji koji oglasnik prati, da mazge
upravlja i kola s lijepim tekunima, natrag u grad
mrca poveze koga Ahilej pogubi divni.
Neka mu ne bude smrt na umu i nek se ne boji:
jer mu k'o pratioca brzohodu daćemo boga;
on će ga pratiti dotle Ahileju dok ga dovede.
A kad ga veće on u Ahilejev šator uvede,
neće ga ni sam pogubiti 'i svima zabraniće drugim,
jer on bezuman nije ni nesmotren, nije ni grešnik,
nego će junak došljaka veoma blago poštediti '! "
Reče, i ode odmah krilonoga Irida javit '
Prijamova stigne u dvore te ridanje i plač zateče.
Sinovi oko oca u dvorištu sjedeći ruho
suzama kvasi svoje, au ogrtač starac
sav se umot'o i ogrnuo; prašine mnogo
bijaše na glavi tome starini, a i na vratu,
što ju je kada se valj'o objeručke nabac'o na se.
Kćeri i snahe dvore ispunjaju jecanje svojim
sjećajući se mnogih i čestitih onih junaka
štono već bijahu mrtvi od argejskih smaknuti ruku.
Prijamova blizu pristupiv Oglasnica divova rekne
tiho izustiv, a onom tad koljena drhtati stanu:
"Prijamova, Dardani Lozo, priberi se, nemoj se bojat ',
jer ti ne dolazim amo da nevolju objavim neku,
nego dobro ti mislim, od Diva k'o glasnica dođoh,
izdaleka se stara za tebe, pun sažaljenja.
Kaže Olimpljanin tebi da Hektora iskupis divnog
dare Ahileju noseći 'da njima srce mu smekšaš.
Sam otidi, i drugi Trojanac nek ne ide s tobom!
Neka te stariji koji oglasnik prati, da mazge
upravlja i kola s lijepim tekunima, natrag u grad
mrca poveze koga Ahilej pogubi divni.
Neka ti ne bude smet na umu i nemoj se bojat '
jer će k'o pratilac bog brzohoda pratiti tebe;
on će te voditi dotle Ahileju dok te dovesti.
A kad te veće u Ahilejev šator uvede
neće te ni sam pogubiti 'i svima zabraniće drugim,
jer on bezuman nije ni nesmotren, nije ni grešnik,

nego će junak došljaka veoma blago poštediti '! "

Hekaba uzalud pokušava Prijama odvratiti od puta.
On u riznici odabira darove za otkup Hektora

Kada to starcu reče, brzonog Irida ode.
A on naredi sinci da kola s tekunima lijepim
za dvije upregne mazge i koš da Priveži jošte.
Sam u odaju siđe u mirisnu koja od drva
kedrova sazdana bijaše, visoka, blistanje puna.
Ljubu Hekaba sebi pozove i ovo joj reče:
"Jadnici moja, glas mi od Diva s Olimpa stiže
ahejskoj lađi da krenem da dragoga iskupim sina
dare Ahileju noseći 'da njima srce mu smekšaju.
Nego Nuder mi kaži što tebi se u srcu čini?
Jer me već samog srce i duša potiču na to
onamo lađi da krenem u široki ahejski tabor! "
Reče, - al 'zakuka žena i njemu odgovori ovo:
"Avaj, kamo ti razum, s kojeg si ugledan pređe
bio u ljudi stranih i onih kojima vladaš?
Kako ahejski hoćeš sam da lađama odeš
na oči junaka što vrle sinove tvoje
već je pogubio mnoge? U tebe je željezne srce!
Ako te uhvati jednom i očima ako te vidi
borac krvožedni onaj i podmukli, neće te žaliti '
nit će ti odati poštu. Daleko u kući ovdje
sina oplakujmo sada! A njemu kada ga rodih
uz nit života snažna sudbina zaprede pseta
brza da nahrani on, od roditelja daleko,
ima kod nemani strašne! Po sredi mogla bih jetru
njegovu zagrist 'pa je razjedati!'! Takva bi bila
osveta za sina moga, jer nije ga plašljiva smak'o,
nego za Trojanke i za Trojanke nedara niskih
bio se, nije pritom pomišlj'o na strah i begstvo! "
Na to odgovori njojzi starina Bogoliki Prijam:
"Nemoj me ustavljati ', hoću da krenem, - ne budi sama
zloslutna u kući ptica, jer nećeš me moći zadržati '
Da mi je netko drugi od ljudi zemaljskih rek'o,
vrač il 'žrtava kakav nadziraće il' svećenik neki,
laž je - mi bismo rekli i njemu okrenuli leđa:
a sad kad božicu čuh i vidjeh je licem u lice,
otići, i neće joj riječi badava biti.

Al 'meni
ako je suđeno mreti kod ahejskih srpastih lađa,
hoću, neka me odmah Ahilej posiječe, kad svoga
u ruke uzmem sina, i kada se naplaci dosta! "
Reče i poklopce lijepe od kovčega otvori odmah,
dvanaest haljina lijepih starina izvadi otud,
prostih dvanaest struka i ćilima isto toliko,

toliko plašta bijelih i košulja jošte tolako.
Odmjeri zlato i deset iznese TALANTA cijelih
i dva tronošca sjajna iznese i četir 'bakračići,
i još prelepu kupu što Tračani njemu je daše,
veliki poklon, kad njima k'o zastupnik stiže; ni njega
ne poštedi starina u dvoru, no žuđaše vrlo
dragog otkupiti sina.

Prijam iz trema istera skupljene Trojance,
a sinovima naređuje da mu priireme kola za polazak

Trojance štono u tremu
stajahu gonjaše sve i ružno ih stane da psuje:
"Idite, sramote vi i bruke! Zar nemate sami
kod kuće ridanje dosta, no dođoste mučiti mene?
Nije l'vam dosta Div što Kronović dade mi jade
najboljeg sina kad izgubih? Al 'znat ćete i vi.
Jer će vas lakše odsad Ahejci moći smiču,
pošto je pogin'o on. A u dvore bogu Aidu
prije da zaputi ja no očima svojim da vidim
kako nam pustoše grad i bijesno kako ga ruše! "
Reče i palicom ljude razagna, a oni se starcu
srdito uklone, a on sinovima povikne tada
Helena koreći ', Parida i Agaton divnog
Pamona, Antifoni i grlatog borca Polita,
Dejfoba koreći 'i Hipotoja, ponosnog Dija.
Tu devetoricu klikne starina i ovo im rekne:
"Hitajte, rđava djeco i sramote! Kad biste svi vi
mjesto Hektora mrtvi kod brodova ležali brzih!
Avaj nesretna mene! Izrodih u širokoj Troji
vrlo vrljih sinova, od kojih ni jedan ne osta,
ni Bogoliki Mestor, ni Troilo, borac s kola,
a ni Hektor, bog među ljudima, koji se više
činjaše da je bogovski dijete negoli ljudsko.
Sve ih pogubi Ares, a ostaše grdinje same,
lašci, igrači, što znaju najbolje u kolu biju
nogama i janjad i jaradi narodu grabe.
Nećete l'kola što brže pripremit' mi sada iu njih
ovo smjestiti sve da odmah krenemo na put? "
Reče, i oni se karb poboja svojega oca,
kola za dvije mazge iznesu s tekunima lijepim,
lijepa i sasvim nova i košaru privezu na njih,
potom s klinova oni mazgovlji skinuše jaram
od Zelenike, s pučem, opskrbljeni kukama čvrstim,
s jarmom jaramski remen iznesu devet lakata
dug, i na pažljivo izglađen privezu rudu
sasvim na kraju naprijed. a beočug pričvrste klinec,
trired nad pučem remen sa svake omotu strane,
krajeve zavežu redom i pripnu pod klinčevim šiljka.
Goleme otkupe potom za Hektora oni iznesu

te ih u izglađen u kola tovariti 'stanu.
Potom upregne mazge jakonoge navikle na ham,
njih mu Mishan nekad k'o sjajan dadoše poklon;
najzad Prijamova samom pod jaram konje privedu
što ih uz izrađene starina hranjaše jasle.

Prije polaska Prijam lije žrtvu i moli Diva da mu
pošalje orla u znak sretna odlaska. Orao se pojavljuje
i Prijam s glasnikom odlazi na put

Tako je kola dao uprezat 'u visokom dvoru
Prijam i njegov glasnik što trezveno umeju mislit '
tada brižnoga srca obojici priđe Hekaba
kao med slatkoga vina u desnici noseći ruci
u krčag zlatnom da žrtvuju i potom da krenu.
Stane pred konje i riječi starini progovori ove:
"Uzmi i ocu divu to izlije i moli se njemu
kući od neprijatelja da vratiš se, kad te već srce
lađama potiče tvoje preko volje moje. A ti se
oblaka idskom zbiracu pomoli ponovno divu,
Kronovo velikom sinu, na cijelu Troju što gleda;
pticu zatraži brzog Vesnik, koji je njemu
od svih najdraži ptica i snagu najveću ima,
s desne strane sam ga smotriš očima svojim
i njim Osokoljen kreneš do danajskih brodova brzih.
Ako ti svevidni Div pe pošalje svoga glasnika,
neću te goniti ja i neću ti ja naređivati '
argejskim lađama ići, i ako želiš veoma! "
Na to odgovori njojzi starina Bogoliki Prijam:
"Neću se, ljubo, sada toj tvojoj protiviti želji:
dobro je podići ruke i moliti milost od Diva. "
Tako reče i starac ključaricu zovne da vodom
ruke mu polije čistom, i dvorkinja njemu pritrči
sud za umivanje noseći 'u rukama i uz njega ibrik.
Prijam opere ruke i prihvati krčag od ljube,
stane se moliti stupiv sred dvorišta, odli od vina,
na nebo pogleda potom i molitvu prozbori ovu:
"Najveći, najviši dive, što caruješ s Ide, daj mi
drag da Ahileju stignem i da se sažali na me,
pticu mi pošalji brzog vesnik koji je tebi
od svih najdraži ptica i snagu najveću ima,
s desne strane sam ga SMOTRIM očima svojim
i njim Osokoljen krenem do danajskih brodova brzih! "
Tako se pomoli on, a mudri ga sasluša dive,
odmah mu pošalje orla, tu najpodesniju pticu,
mrkog lovca, koga i pegavcem naziva narod.
K'o što su vrata široka u visoke riznice koga
čovjeka blaga što ima i zatvorena i čvrsta:
tako se s obje strane orlušina širila krila.
I njima učini se nad gradom da desno prođe;

radosni biti kad vide, i svima se razgali srce.
Na kola zlatna zatim starina žurno se popne,
ispod hučnoga trema i kapije onda ih pogna.
Naprijed su mazge kola s četiri vukla tekuna,
Idej ih gonjaše hrabri, a ozada su stizali konji
što ih je upravlj'o starac i brzo ih goni bičem
kroz grad, a za njim k'o svita svi njegovi idahu dragi
plaćući gorko kao da u samu polazi propast.

Hermija prati Prijama Ahileju

Kada iz grada oni već siđu i na polje stignu,
onda se drugi natrag u Ilij vraćati stanu,
djeca i zetovi svi, a svevidni primijeti dive
na polju dvojicu onu i sažali starca kad vide;
odmah Hermiji on probesedi dragome sinu:
"Hermija, tebi je svagda od svega najdraže bilo
da se s čovjekom zdружиš i uslišiš tko ti se sviđi.
Idi i Prijama sada do prostranih ahejskih lađa
tako povedi ga od boraca danajskih nitko
ne vidi, ne pozna, dok Ahileju ne dođe starac! "
Reče. i pratilac njega brzohoda poslušao odmah.
te on potplate lijepe za noge Priveži tada,
zlatne ambrosijske, koje po vodi i beskrajnoj zemlji
brzo nošahu njega k'o vjetar kad leti i duše;
uzme i palicu kojom on ljudima zaklapa oči
kojima hoće, a druge spavačive budi iza sna;
s palicom tom u ruci brzohoda snažni odleti.
Brzo se potom dohvati on Helesponta i Troje:
Kneževiću mladiću po osobi podoban bijaše,
što je u mladosti cvijetu, i prve niču mu malje.
Kad se provezli oni kraj velikog Ilova groba,
ima ustave mazge i konje, u reci da vode
piju. Već se t?%

B0ma po zemlji spuštati stane;
tada upraviv pogled izbliza Hermi glasnik
smotri, okrene se starini i ovo mu rekne:
"Pazi, Dardanov sine, sad smotreno voziti treba,
čovjeka vidim, začela obojicu on će nas razdret '.
Nego bježimo brzo na konjima il 'molimo njega
koljena njemu dodirnuv da on se smiluje na nas! "
Reče, i starcu se pamet od velikog straha pomete,
te mu se kosa svuda po gipkom nakostreši tijelu;
on se prenerazi sav. Al 'brzi mu Hermija pride,
pa mu prihvati ruku i prozbori pitanjem ovim:
"Kuda to kasno goniš, o oče, konje i mazge
kroz ambrosijsku noć kad ostali spavaju ljudi?
Zar se Ahejaca ne bojiš srdžbom što dišu?
Oni su dušmani tvoji svi grdni i tebi su blizu.

Da te primijeti koji u noći brzom i tamnom
takvo blago gdje voziš, pri duši ti kako bi bilo?
Ni sam nisi već mlad, i ovaj što prati te star je
čovjeka onog da odgna što prvi bi napa na vas.
Al 'ja neću ti zla učinit' i od tebe drugog
odbiti, čini mi se da dragom si ocu mi sličan. "
Nato odgovori njemu starina Bogoliki Prijam:
"Tako je nekako sve, o dragi sinko, što kažeš.
Nego je neki bog i mene zakrilio rukom
koji je pratioca u susret mi poslao takva,
znamenje dobro, k'o ti što si i stasom divan i licem,
razuman tako i sin još blažena oca i majke. "
Njemu brzohoda pratilac bog odgovori ovo:
"Što si rekao, starče, to sve je zanago pravo,
Nego Nuder mi reci i pravu mi istinu kazuj:
šalješ li kuda mnogo i dragocjeno blago
ljudima stranim da ima ono ti ostane cijelo,
ili već sveti svi u strahu napustiste Ilij,
kada vam najbolji borac onakav pogibli, sin tvoj,
koji u borbi nikad Ahejcima nije ustup'o? "
Njemu odgovori potom starina Bogoliki Prijam:
"Tko si, Dragić moj, od kojeg si oca i majke,
koji mi izreče lijepo sudbinu nesretnog sina? "
Njemu brzohoda pratilac bog odgovori ovo:
"Kušaj me samo, starče, i pitaj za Hektora divnog.
Ja sam ga vrlo često u bitki što proslavlja borce
očima video svojim, i lađama kad je Argejce
događao te ih klao i oštrom ubijao među,
a mi se čudismo stojeć ', jer nije Ahilej dopušt'o
u boj nam ući, jer na Atrida bejaše srdit.
Ja sam saratnik njegov, na čvrstoj stig'o sam lađi
s njime; Mirmidonac po rodu sam, a moj se otac
zove Poliktor, imovit je on i star već k'o i ti,
šest još ima sinova, a ja sam sinak mu sedmi.
Kocku kad bacih, pade na mene amo otići.
A sad na polje prispeh od lađa, jer sutra će zorom
oko grada Ahejci sjajnooki zametnuti 'bitku;
već im je dosadno sjediti ', i ahejski ne mogu vođi
da ih duže uzdrže od borbe, koliko je žude. "
Njemu odgovori na to starina Bogoliki Prijam:
"Ako si zanago drugar Ahileja, Peleja sina,
onda potpunu meni izreci istinu sada:
da li je sin moj jošte kod lađa, il 'ga je veće
razrez'o na komade Ahilej i hiti psima? "
Njemu odgovori pratilac bog brzohoda ovo:
"Još ga pojeli nisu, o starče, psine ni ptice,
nego neprestano on u Ahilejev šatoru
leži kraj lađe; dan je već dvanest ima što leži,
ali mu ne gnjiju tijelo, a nit ga rastaču crvi,
koji razjedaju borce u junačkoj borbi kad padnu.

Vazda bez poštede njega Ahilej vuče, doduše,
oko drugara groba, kad Zora osvane divna,
al 'ne nakazuje njega; s divljenjem gled'o bi i sam
kako je rosan i svjež, i sav je opran od krvi,
nigdje umrljan nije, i sve se zatvoriše rane,
što god ih dobi, jer mnogi na njega izbaciše koplje.
Tako se blaženi bozi za dobrog ti brinu sina,
i kad je veće mrtav, jer ljubio njihovu srcu. "
Reče i radostan bude starina i odgovor dade:
"Dobro je zanago, sinko, i pristale darove DAVATX
bozima vječnim, jer nije ni sin mi - ako ga imah --
olimpijski bogove u svom u dvoru smetao s uma:
stoga se sjetiš njega i sat kad ote ga smrtni.
Nego ovaj lijepi od mene prihvati kondir,
te me štiti i prati uz pomoć bogova višnjih
dokle ne stignem ja u šator Pelejevu sinu! "
Njemu odgovori pratilac bog brzohoda ovo:
"Kušaš me, starče, mlađeg od sebe, al 'neću te slušat'
kad mi naređuješ dar da uzmem da ne zna Ahilej.
Al 'ja se bojim junaka i ustežem se u duši
uzet 'mu nešto zlo ne dogodi kasnije meni.
Ali ću pratiti tebe što više do slavnoga Arga,
pažljivo ploviću s tobom il 'pješice pratica tebe,
nitko te napasti neće ni prezreti tvoga prijatelja. "

Pred Ahilejevom šatorom. Hermija se otkriva Prijamova

Reče, i na kola skoči brzotrki glasnik i potom
brzo u ruke prihvati bič i uzde i konje
i mazge tada on velikom zadahne snagom.
A kad stigoše oni do zida kod lađa i šance,
baš se trudili tada čuvari da večeru spreme:
na njih pratilac odmah brzohoda razlije sanak,
zatim skine Erez i brzo otvori vrata.
Prijama potom uvede i dare na kolima sjajne.
A kad Pelejevu sinu do šatora već priđu
visokog, što ga svom Mirmidoncima digoše vođu
odrezav Jelovo drvo, a šator pokriše ozgo
rogoz dlakavim što ga na luci nakosili bijahu:
oko šatora veliki dvor načiniše vođu
koljem ogradiv ga gustim. A prijevornice na vratma
jelova bijaše, što tri je Ahejci gurahu silom,
a tri druga Ahejci s vrata veliku rezu
otiskivahu, Ahilej bi je otisn'o i sam.
Potom Hermija hitri starini otvori vrata
i Ahileju brzom uveze darove sjajne,
s kola na zemlju skoči i starcu progovori ovo:
"Znaj mi, starče, da sam od besmrtnih bogova jedan
Hermija, jer me je tebi za pratnju poslao otac.
Ali ja ću se sada povratit 'i na oči neću

stupit 'Ahileju, jer bi to meni zamjerka bila
besmrtni bog da smrtne toliko poštuje ljude.
A kad već uđeš, sinu Pelejevu koljena primi,
moli ga, tako mu oca i lepokose majke,
tako mu sina, u njemu da samilost pokreneš time! "

Prijam uđe u šator, moli Ahileja
da sina dade na otkup što on i Obrić

Tako reče i natrag na visoki odlete Olimp
Hermija, potom Prijam s kola na zemlju skoči,
Ideja ostavi ondje, te ovaj ostane konje
i mazge pritežuć '. A starac krene šatoru,
Divu dragi Ahilej gdje sjedio. Njega in
nađe, a podalje sjede drugari; a dva junaka,
vitez Automedont i Alkim Arej roda,
baš se zaduvala služeći '. Ahilej baš bio je prest'o
jesti i piti, i još je pred njime stajala sofrā.
Uđe veliki Prijam i pride neprimećen bliže,
koljena zagrlī on Ahileju, poljubi ruke
strašne, vojskomorne, one sinova mu smakošs mnogo.
Kao kad čovjek, u besnoj sljepoću ubiva zemljaka,
ostavi svoju Domaji i u drugi pobjegne narod,
imućnom čovjeku dođe, i čude se koji ga smotre,
tako se začudi junak bogolikog Prijama spaziv,
začude se i drugi, i jedan pogleda drugog.

Tada moleći Prijam junaka rekne mu ovo:
"Sjeti se svojega oca, Ahileju podobni bogu,
starca kakav sam i ja, na pragu starosti tužne.
I njega susjedi možda što borave okolo njega
taru, i nikoga nema da ukloni bijedu i propast.
Ali samo kad čuje da jošte mu živiš, u svojoj
duši se raduje on i u sve nada se dane
dragog ugledat 'sina, od Troje kad mu se vrati.
A ja sam nesretan sav: izrodih u širokoj Troji
vrlo vrlīh sinova, a živ mi ne osta ni jedan.
Im'o sam ih pedeset, kad ahejski osvanu vojska:
utroba iste majke devetnaest mi rodi sinova,
inoću druge mi sve u dvoru rađaju mome.
Veći je dio mi njih pogubio napasnik Ares.
A kojeg još jedinog imah, te i sam štīćaše grad nam,
toga ti nedavno smače, kad očinsku branjaše zemlju,
Hektora. Ahejskom sada i dolazim lađama zato
otkup da za njega dam ti, a goleme otkupe nosim.
Nego se bogova boj, Ahileju, smiluj se meni
setiv se svojega oca, nesrećniji od njega ja sam
koji pretrpeh što nije na zemlji čovjek ni jedan
pruživši ustima ruku junaka što sina mi ubi! "

Reče i potaknuti želju u njemu da plače za ocem,
uzev za desnicu starca Ahilej ga otisne malo.
Oba su spomena puni, vojskomoru Hektora jedan
Ahileju do nogu savijen plakaše silno,
a svog čas plakaše oca Ahilej, a čas Patrokla,
i plač se njihov stane po cijelom razlegat 'šatoru.
A kad se ridanje veće Ahilej narida divni,
te mu želja za plačem iz grudi i udova ode,
sa svog ustane Stoca i za ruku podigne starca
žaleći sedu mu glavu i bijelu njegovu bradu,
licem se okrene njemu i krilate prozbori riječi:
"Jadniče, zanago mnoge u duši premuči muke!
Kako se usudi sam da ahejski lađama kreneš
na oči čovjeku onom što tebi čestite mnoge
sinove pogubi već? U tebe je željezne srce!
Nego Nuder sjedi na stolac, au srcu čemer
pustimo neka se stiša, i ako žalosni jesmo,
jer strahoviti plač baš ništa nam neće pomoći.
Takvu sudbu već bozi ispredoše ljudima jadnim,
neka žive u bolu, a sami bezbrižni jesu.
Leže bačve dva u Divovi dvoru, iz jednog
daje darove zle, a iz druge darove dobre.
Kome iz bačve oba gromovit pomiješa dive,
taj će ovdje naići na zlo, a ima na dobro.
Koga obdari bijedom, u ruglo uvali toga,
te ga čemerna glad po ubavoj progoni zemlji;
luta, ni smrtni ljudi ni bozi ne poštuju njega.
Tako i Peleja bozi obdariše darima sjajnim
otkad se rodi, jer nekad on sve je pretic'o ljude
blagom i bogatstvom, a Mirmidoncima bejaše vladar;
ako i bijaše smrtan, za ljubu mu božicu daše;
ali i njemu zla je odredio bog, te u dvoru
nisu se rodili njemu potomci, da vladaju jednom,
nego izrodi jednog malovečnog sina; ja njega
stara ne dvorim, jer od Domaji vrlo daleko
sjedim pod Trojom, žalosteći tebe i tvoju djecu.
Čujemo, starče, i ti da nekada bijaše sretan:
dokle obuhvaća Lezbo, Makarevo sjedište, gore,
Frigije ozgo i dokle Helespont beskrajnim ide,
time si vladao, kažu, sinovima slavan i blagom.
A kad ti nebeski bozi udeliše nevolju ovu,
oko bedema bitke i svagda klanja junaka,
sve podnesi i nemoj bez prestanka plakat 'u duši,
nećeš sebi pomoći što žališ za čestitim sinom
nit ćeš ga dići, no moglo bi zlo da snađe i tebe! "
Njemu odgovori na to starina Bogoliki Prijam:
"Nemoj me sedat još, o divovima nego, dok Hektor
još u šatoru leži bez sahrane, predaj mrtvacu
brže, da očima vidim, i od mene darove primi
mnoge što ih nosim. Ti raduj se njima i u svoj

vрати se očinski kraj kad najprije dopusti meni
jošt živjeti i duže da gledam svjetlost sunčanu! "
Njega pogledava mrko progovori brzi Ahilej:
"Više ne draži me, starče, jer i sam namjeravam da ti
Hektora dadem na otkup! Od Diva mi glasnica dođe
mati, koja me rodi, starine morskoga kći.
I to za tebe znam, o Prijamova, ne možeš tajit '
da te je neki bog do brodova doveo brzih,
jer se ne bi ni čovjek u snazi usudio doći
amo u tabor, jer ne bi kraj stažara mogao proći,
a ni zasovnica od vrata otisnut 'lako.
Stoga mi nemoj sad u žalosti buniti srce,
da te ne pogubim u svom šatoru, ako i stiže
meni k'o pribeglica, da račun ne prekrši Divov!"
Reče, i zadržće starac pred njime i poslušā riječi.

Ahilej prima otkup, predaje Hektora ocu
i poziva ovoga na večeru

Pelejev sin k'o lav iz šatora van skoči,
ali ne sam, no i dva za njime krenu prijatelja:
junak Automedont i Alkim, što ih Ahilej
poslije palog Patrokla iznad svih voljaše druga.
Od kola oni mazge i konje ispregnu odmah.
starče oni glasnika vikača uvedu i potom
njega na stolicu sjednu, za Hektora otkupe silne
stanu da uzimaju iz kola obruča lepih.
Ostave dva ogrtača i košulju sašiti lijepo,
nek tim pokrije mrca i da ga voziti ga kući.
Robinje zovne i rekne na strani da operu mrca
i da ga namažu jošte da Prijam ne vidi sina;
ne bi srdžbe mog'o savladat 'u žalosnu srcu
kad bi vidio sina, Ahileju kren'o bi srce,
te bi ga smakao on, i račun prekršio Divov.
A kad robinje operu mrca i natara uljem,
onda ga ogrtačem i košuljom pokriju lijepom,
sam ga digne Ahilej, na nosila potom ga metne,
zatim ga dignu drugari na kola rađena lijepo.
ZARID tada i dragog prijatelja po imenu zovne:
"Nemoj se ljutiti na me, Patroklo, kad i u dvoru
čuješ Aidovu da sam na otkup Hektora divnog
dragome ocu dao, kad sjajne mi darove dade,
s tobom ću i ja podijeliti, kako i treba! "
Reče i ponovo krene u šator divni Ahilej,
sjedne na blistavi stolac, s kojega bijaše se dig'o,
ima do drugog zida, i Prijamova prozbori ovo:
"Sin ti je otkupljen sada, o starče, kako si rek'o,
ima ti leži na odru. A kad osvane zora,
videćeš kad ga povezeš, a sad na večeru Hajd'mo!
Ta i lepokosa nekad Nioba seti se hrane,

njojzi je dvanaestoro u kući pisnuli djece,
šestoro pisnu joj kćeri i šestoro mladih sinova.
Strijelom srebrnim Apolon pogubi sinove njene,
kćeri Artemida pobi streljačica, ljutita u nju,
jer se s lepolikom Letom jednačila Nioba veleć '
Leta dvoje tek djece, a ona da izrodi narod;
zato joj ono dvoje pogubiše podmladak cijeli.
Devet su ležali dana u krvi, i nikog ne bijaše
da ih pokopa, kad li Kronion pretvori narod
u kamen: deseti dan ih pogreboše nebeski bozi.
Pošto se nasuzi suza, i Nioba seti se jela.
Sada negdje na hridi na sipilskom samotno brdu
prebiva ona, gdeno na noćište odlaze nimfe,
oko ahelojske vode kad već se izdovolje igrom.
Ima je Nioba kamen, i jaduje od boga jade.

Nego, o starče božanski, ded i mi se starajmo sada
za jelo. A potom kad sina u Ilij već jednom uvezes,
dovoljno ridaćeš za njim, jer mnogih je dostojan suza. "
Reče i skoči Ahilej te srebrnu zakolje ovcu,
i nju ogule družu i stanu se baviti njome,
i drugo sitno iseku i potom na ražnju navrte,
sve to pomno ispeku i s ražnja skinu pečeno.
Automedont uzme kruh i stane ga dijeliti 'po sofri
u lijepim košarama, Ahilej Dijeli meso.
Oni rukama tada za gotova jela se maše.

Pošto uglave jedanaestodnevno primirje,
svi idu na počinak

A kad već za jelom i pićem podmire žudnju,
tada se Dardanić Prijam Ahileju diviti stao,
kakav je i kolik, jer bozima podoban bijaše;
Prijamova Dardanić Ahilej se divio divni
motrseć 'mu plemenit pogled i njegove slušajući' riječi.
Kad se svaki veće nadovolji gledajuć 'drugog
prvi govoriti stane starina Bogoliki Prijam:
"Brže me negdje položi, o divovima nego, da najzad
okrepu se i nas obojica počinka slatkim,
jer se nisu meni pod vjeđa sklopile oči
otkad mi je sinak pod rukama pogin'o tvojim,
nego uzdišem udilj i muke bezbrojne mučim
otkad se valjam po prahu u prostoru dvorišta moga.
A sad se jelom založih i grlo rumenim vinom
okvasih sada, a dosad sve ja ne okusih ništa. "
Reče, a robinje i prijatelje zovne Ahilej
neka postave odar pod trijemom i uzglavlja lijepa
neka porfirnu metnu, odozgo nek prostirke Nastro,
vunene struke nek prostru, imati čime se pokrit '.

Robinje ostave sobu u rukama noseći luči,
odra one pripreme dva i brzo ih Nastro.
Šaleći 'se tada sa starcem Ahilej prozbori brzi:
"Vani lezi, starče o dragi, da ne bi te koji
ahejski video vođa, jer oni kod mene svagda
sjedeći veća čine med sobom kako je pravo.
Od njih da vidi te koji u mraku brzobhite noći.
odmah bi od'o te Agamemnonu, ljudi pastiru,
te bi se na duže mogla odložiti predaja mrca.
Nego mi Nuder kazuj i punu mi istinu reci:
Koliko misliš dana zakapaš Hektora divnog,
dotle da čekam i vojevati narodu ne dam! "
Njemu odgovori na to starina Bogoliki Prijam:
"Hoćeš li zanago dati da Hektora divnog pogrebe,
dijelom, Ahileju, tim ugodićet najviše meni.
Kako smo, znadeš, zbijeni u gradu, a šuma daleko
da dovezem drva, a trojci veoma se boje.
Devet bismo dana u dvoru plakali za njim,
deseti dan bismo njega pogrebe i častili narod,
a jedanest dan bismo grob načinili njemu,
a dan dvanest počeli borbu, ako je nužno. "
Njemu odgovori na to brzonog divni Ahilej:
"Tako će biti, stari moj Prijamova, kako ti tražiš.
toliko dana ću bitku, koliko veliš odlagati '! "
Tako reče Ahilej i desnicu ruku nad člankom
prihvati starcu, da strah mu iz duše istjera svaki.
Potom na počinak legnu u tremu kućnome ima
Prijam i glasnik njegov, s mislima mudrim u glavi.
A Ahilej zaspi u lijepom svojem šatoru
a pored njega legne Brisejida obraza lepih.

Povratak i dolazak s mrtvim Hektorom

Drugi već bogovi svi i borci konjici cijele
spavaju noći, i san ih osvojio bejaše blagi,
samo Hermi nije brzohodu mogao sanak
da obrva, jer je razmišljao kako će kralja
Prijama od lađa odvest 'da ne znaju jaki stražari.
Stupi mu blizu kraj glave i riječ mu prozbori ovu:
"Starče, nikakva zla se ne bojiš kada još spavaš
usred neprijatelja, Ahilej kad zaštititi tebe.
Dragoga sina već si otkupio i mnogo dao,
ali bi za tebe živa tolke otkupe tripit
dali snnovi tvoji u domu što ostaše, kad bi
Atrejev sin Agamemnon te Pozn'o i svi Ahejci! "
Reče, - i zadržće starac te probudi tada glasnika.
Potom Hermija konje i mazge upregne njima,
pogna brzo kroz tabor, i nije ih smotriu nitko.
A kad već stignu do broda na onoj lepotekoj vodi,
Ksanti virovitom što Div ga besmrtni rodi,

onda Hermija opet odleti na visoki Olimp.
Zora u šafran-ruhu po cijeloj se prosula zemlji,
njih dva tužeći 'i plačuć' u tvrde Gonja konje,
mazge su vozila mrca, a ni jedan drugi muškarac
ne smotri njih ni žena što lijepim se pojasom paše,
nego samo Kasandra, Afroditi podobna zlatnoj;
kad se pope na Pergam, tad miloga ugleda oca
gdeno na kolima stoji i s njime glasnika vikača,
mrca smotri na odru gdje leži, a vuku ga mazge.
Zakuka, i njena vika po cijelom se razlegne gradu:
"Dođite, trojci i Trojke, vidjeti Hektora divnog,
ako mu klica ikad sa bojnog kada se polja
vraćao živ na radost gradu i narodu cijelom!"
Tako reče, i nitko ne osta tada u gradu,
ni muškarac ni žena, jer sve ih savlada žalost.
Blizu vrata onog što mrca vozas sretnu.
Prve draga ljuba i gospođa majka se stanu
čupati za njim skočiv ka kolima lijepih tekuna
držeci njegovu glavu, a narod ih okruži plačuć '.
Cijeli bi žalili dan do smiraja samog sunčanog
Hektora ima pred vratma i suze ronili za njim
s kola da nije starac ovako narodu rek'o:
"Dajte da mazge mi prođu, a potom se možete dosta
naplakat 'plača, kad kući dovezem mrtvoga sina! "
Reče, i oni se razmaknite svi i propuste kola.

Hektor na odru i naricanje Andromahino,
Hekabino i Helenin

Kad već mrca uvezu u dvorove slavne, na odar
metnu ga probušeni, a postave uza nj pjevače
tužnjave začinjače, i zapeva oni
zapevku bolnu, a žene iza njih stanu da plaču.
Od njih beloruka prva Andromaha tužnjavu počne;
Hektora rušivojske u rukama držeći glavu:
"Neiskusani izgubi život, moj vojno! Udovicu mene
u kući ostavljaš ovdje! A luđan još nam je sinčić
kojega nesrećno rodismo mi, a ne mislim da će
on do konja dorasti; s vrha prije će se ovaj
srušiti grad, jer nesta braniča mu tebe, a ti ga,
branjaše, čestite žene spasavaše i ludu djecu!
One će brzo odavde u prostranim lađama otić '
i ja s njima, a ti ćeš, o drago mi dijete, mene
pratiti, ima da radiš nedostojne poslove nekom
okrutnom gospodararu k'o robinja; il 'će te koji
za ruku zgrabiti 'Ahejaca i s kule te u jadnu propast
baciti srdit brata što negdje mu pogubi Hektor
ili oca il 'sina, jer vrlo su mnogi Ahejci
zagrizli golemu zemlju pod rukom Hektora divnog.
Jer ti otac ne bijaše blag u ljutome boju:

zato za njim sada i jauče narod po gradu.
Ocu i majci plač neiskazan stvori i žalost,
Hektora! A najveći bol će ostati izbornik,
jer mi nisi ruke s smrtnog pružio odra
ni riječ mi rekao mudru i utješno, da bih se uvijek
sjećala nje i obdan i obnoć roneći suze!"
Tako tužeći reče, a za njom su ridala žene.
Potom među njima počne naricanje bolno Hekaba:
"Hektora, najdraži od svih sinova mojemu srcu,
dokle mi življaše ti, i tebe su voljeli bozi,
ali se brinu za te još iu smrtnome času.

Druge je sinove moje prodav'o brzi Ahilej
kada kojeg uhvati od njih daleko prije debelog mora
ili na Sam il 'Imbar i dimoviti Lemno.
Ali kad tebi život dugovrhim izvadi kopljem
oko groba prijatelja Patrokla, koga mu smače,
tebe je vuk'o, al 'nije ni tako oživio onog.
A sad mi rosan i kao živ u dvorima ležiš,
podoban onom kome sa srebrnim lukom Apolon
pristupi pa ga smakne tad svojim strijelama blagim. "
Tako ridajuć reče i tužnjavu potaknuti dugu.
Najzad Helena treća naricati pred njima počne:
"Hektora, mojemu srcu najmiliji od svih devera,
sad mi je muž Aleksandar Bogoliki, štono je mene
doveo nekad u Troju, - ej da me je nestalo prije tog! --
već mi je sada evo dvadeset godina stiglo
otkad odande otidoh i ostavih očinsku zemlju,
ali još ne čuh od tebe ni zle ni pogrdne riječi,
nego kad bi me drugi u dvorima kori kogod,
dever il 'jetrva ili leporuha zaova koja
ili svekrva - svakgda k'o otac blag mi je svekar --
ti si ga ustavlja'o vazda i mene si branio uvijek
svojim milosni srcem i ljubaznim riječima svojim.
Zato žalosna s tobom i sebe oplakujem jadnu:
milostiv nije mi više u Troji širokoj nitko
a ni prijatelj dobar, jer svi se groze od mene. "

Lomača, spaljivanje, nasipanje nadgrobnog huma
i daća u čast Hektora

Tako naričući reče, i silni je uzdis'o narod.
Tada ljudima Prijam starina progovori ovo:
"U grad voziti drva, Trojanci, nemojte ništa
bojat 'se zasjeda tajnih argejskih, jer je Ahilej
šaljući "me od lađa crnih po meni poručio ovo:
, Neće napadat 'prije no dvanest osvane zora! ""
Tako im reče te mazge i volove u kola oni
upregne, pa se hitro pred gradom sakupljati stanu.

Devet su dana drva dovozili tovare silne;
a kad svjetlost svijetu već deseta zora donese,
tada Hektora smijelog iznesu roneći suze,
lomači na vrh polože leš i nalože oganj.
A kad ranosvanka veće ružoprsta osvanu Zora,
onda nagrme narod pred lomača Hektora slavnog.
A kad se iskupe već i svi se zajedno nađu,
najprije rumenim vinom ugasiše lomača cijelu,
svuda kuda je snaga silovitog doprla ognja,
potom bijele braća i drugovi sakupe kosti,
ridajuć', i svi grozne niz obraze ronjahu suze.
Kosti, kada ih skupe, u zlatni smestiše kovčeg,
grimiznim pokrovom i tankim pokriju kovčeg.
U raku iskopanu tad spustiše njega, a ozgo
kamenja krupnog oni navališe jedan na drugi.
Nadgrobni naspri hum i postave svugdje stražare,
da ih ne napadnu prije Ahejci s nazuvkom lijepim.
A kad podignu hum, tad vraćati 'se stanu i potom
lijepo se iskupe svi i slavnom se čašću čašću
ima u dvorima divu dragoga Prijama kralja.
Tako su oni pogrebi konjomoru Hektora borca.

NAPOMENE

O povijesnoj POZADINI I epskoj TEHNICA Homerovog EPA

I. ISTORIJSKA i epske REALNOST

Iako obasjan BLESKOM herojske veličine, svijet junaka Ilijade i Odiseje svijet je opipljiv, svijet činjeničke. Moćne građevine Ilion i Mikene nisu blistale onim sjajem u kome ih ep prikazuje, ali su se dizale na onim mjestima koja se u epu spominju. Helenski pjesnik svoje junake oprema oklopom od medi i tuča, pušta ih da se bore s bornih kola, držeći se starinskih opisa junačke pesme koji kao da nas vraćaju u brončano doba, iako Heleni njegovog vremena umeju da jašu i znaju za železo. Kada ne govori o junačkoj opremi nego o nesavjetljiv duhu junaka, uzima kao simbol železo, tvrđe i otpornije od bronce. U Ilijadi Hektor, dok gine proboden kopljem od medi, optužuje Ahileja da u grudima ima gvozdeno srce. Ali ovi podaci sadržani u Ilijadi i Odiseji, i pored toga što arheologija često svjedoči o njihovoj autentičnosti, nisu mogli potvrditi epske Ahajcima - tako Ilijada naziva Helenska plemena pod Trojom - kao povijesni narod. Ilijada i Odiseja odviše su pozni svjedoci. Epski Ahajci prihvaćeni su kao povijesni narod tek nedavno, i to samo donekle, kad su pročitani helenski zapisi iz razdoblja i krajeva u koje helenski epovi stavljaju tu skupinu plemena; jer, prapovijest se pretvara u povijest kada o njoj počnu govoriti njeni vlastiti, njoj suvremeni

pisani izvori.

Pitanje vjerodostojnosti epskih izvješća o herojskom dobu Helade bilo je ušlo u jednu novu fazu već nekako oko godine 1870. Jedan oduševljeni ljubitelj Ilijade i Odiseje, spretan trgovac koji je uspio da se obogati trgujući krznima, poduhvatio se 1868. posla da na samom terenu ispita verodostojnost helenskog predanja o trojanskoj vojni. Bio je to Heinrich Schliemann, kome je pošlo za rukom da na brežuljku Hisarliku, u oblasti antičke Troade, otkrije ruševine ne jednoga već cijelog niza starih naselja smještenih tamo gdje se, prema antičkim izvješćima, nalazio epski Ilij, grad Troja. Schliemann je krenuo i na Pelopones, u pokrajinu Argolidu, da tamo otkrije ostatke Mikene, sjedala glavnog zapovjednika trojanskih neprijatelja, Agamemnona. Pored ostataka građevina, 1874-76. godine našao je i izuzetno bogate ukrasne predmete od zlata, koji kao da su potvrđivali povijesnu utemeljenost epiteta .. bogata zlatom "koji se u helenskom epu stalno javlja uz ime grada Mikene. Schliemann je stoga bio čvrsto uvjeren da je našao Agamemnonov blago. Ali stručnjacima je bilo teško da se s njim u tome slože, jer materijalna kultura Slimane Mikene nije bila slična poznijoj, nesumnjivo helenskoj; štoviše, uskoro se pokazalo da ima mnoge zajedničke crte sa starijom kulturom otoka Krete. Pouzdano rješenje ovog problema donijelo je tek dešifriranje pisanih dokumenata mikenske civilizacije.

Godine 1889, Arthur Evans, konzervator Etmolean muzeja u Oxfordu, naišao je na otisak jednog pečata od prozračnog ahata za koji se tvrdilo da potječe iz antičke Sparte na Peloponesu. Četiri ovalna polja na pečatu sadržavala su stilizirane znakove koji su Evansa podsjećala na hijeroglifsko pismo maloazijskih Hetita. U godinama koje su slijedile Evans je u antikvarijat Atene našao druge slične pečatnike i utvrdilo da potječu s otoka Krete. Tako su nastala prva osnovana nagađanja o staroj minojskoj i mikenskoj pismenosti. Ne samo antička predanja nego i arheološki podaci govorili su o razvijenoj ekonomskoj strukturi minojskog kraljevstva na Kreti. To otok, izolirano u središtu istočnog Mediterana, razvilo je visoku civilizaciju. Arheološki nalazi zlatnih i srebrnih predmeta pokazivali su da je Kreta morao imati razvijeno i specijalizirano zanatstvo.

Ovakva visoka specijalizacija zahtijeva razvijenu podjelu rada, a podjela rada ekonomski sustav koji specijalistima osigurava uvjete za život. Iz toga za Evansa proisteklo pitanje da li takva razvijena društvena struktura ne zahtijeva nužno i neku vrstu pismenosti, barem radi vođenja osnovnog knjigovodstva u kraljevskim palačama Krete i po utvrđenim dvorovima mikenske gospode na Peloponesu.

Evans je krenuo na Kreta, koji je još bio u turskim rukama, i tu je, po selima, našao mnoge slične pečatnike. Seljanke su ih nosile kao amajlije i nazivale su ih "pružateljima mlijeka" ili "mliječnim kamenovima" - galuses i galopetres. Starije žene, koje se više nisu nadale porodu, rado su ih prodavale, dok se mlađe nisu htjele odvojiti od tih amajlija. pa je Evans uzimao samo otiske. Sakupljeni materijal mu je omogućio da prvi pouzdano utvrdi postojanje jedne stare pismenosti na terenu potonje Helade, čije je ishodište bio Kreta. Ali tekstove na antičkim pečatnicima Evans nije mogao da pročita niti je mogao reći na kojem su jeziku sastavljeni. Velika starina arheoloških nalaza s Krete, legende o moći kritskog vladara Minoja ili Minosa i prvobitnoj ovisnosti grčke Atene od Minoja glavnog grada Knosos, bili su povod pretpostavci da je Minojska civilizacija staroga Krete bila nehelenska i prehelenska i da su ona i njoj srodna mikenska civilizacija na Peloponesu nestale kada su ih pokorili helenski doseljenici, koji su počeli da prodiru s balkanskog sjevera već negdje oko 2000. godine stare ere. Pošto je Evans 1900. године откопао у староме Кнососу на Криту и богат архив глинених плочица исписаних минојско-микенским знацима, било је доказано и постојање минојског дворског књиговодства. Slične tablice nađene su iu mikenske Pile na Peloponesu, pa je Evansa teorija o isključivo nehelenskoj i prehelenskoj minejsko - mikenskoj civilizaciji imala punih pedeset godina velik broj pristalica.

Evansovo shvaćanje kao da je objašnjavalo zašto Ilijada i Odiseja prikazuju kao nepismene junake herojskog doba, iako mnogi od njih potječu baš iz oblasti gdje su nađeni ostaci starije pismenosti. Ako je minojske-mikenske pismo služilo samo nehelenskom stanovništvu, bilo je razumljivo što ga se Heleni nisu sjećala. Nije bio neobičan ni sasvim izolirani podatak Ilijade prema kome je kralj pročita, vladar Tirinta, grada u neposrednoj blizini Mikene, poslao u Leakeyem nekakve znakove koje je nacrtao na složenoj dasci da bi svome tastu saopštio da smakne donosioca poruke, junaka Belerofont. Sukladno Evansovim shvaćanjem, ti su znaci mogli biti sasvim blijedo sjećanje na nehelensku mikenske pismenost, jer pročita regiji generacijama legendarnih vladara još iz vremena prije trojanskog rata, dakle u legendi je stariji od nepismenih Ahejaca Ilijade.

Međutim, kada je godine 1952. Majkel Ventris najzad uspio razjasniti mikenske pismo - nešto drugačiji minojske zapisi ni danas još nisu pročitani - pokazalo se da su se mikenski pismom služili Heleni i da je već Schliemann bio na dobrom putu kada je govorio o helenskim stanovnicima Mikene. Zapisi sastavljeni mikenski pismom nađeni su na Kreti u Knosos, gdje su helenski doseljenici pokorili minojske starosjedioce, na zapadnom Peloponesu u Pilu i na istočnom Peloponesu u Mikeni i Tirintu, dakle na mjestima gdje su prema Ilijadi vladali Idomenej, jedan od prosaca lijepe Helene. Nestor, mudri savetodavac ahejskih vojskovođa, Agamemnon, glavni zapovjednik Helena pod Trojom, i prije njih i pismeni pročita.

Ovim otkrićem ipak nije sasvim premošćen jaz između povijesne stvarnosti i mitizovane povijesti epova, tj. razlika između pisмениh mikenskih Helena i nepisмениh epskih Ahejaca. Mikenska civilizacija javlja se oko 1550. godine, au punoj je snazi oko 1400. kad savladava glavna središta minojskih starinaca na Kreti. U to vrijeme mikenski Heleni kao da su se počeli probijati i prema maloazijskom kopnu, jer tragove njihovih naseobina nalazimo na otoku Rodu i u oblasti maloazijskog grada Mileta. Ali novija arheološka istraživanja su utvrdila i to da ona trojanska naseobina koja je propala u to vrijeme nije stradala od neprijateljske ruke već od potresa. Tek iduća, sedma naseobina, sloj VII-a, opustošena je u ratu, i to oko godine 1200, što je doista vrlo blizu godini 1184, tradicionalnom datumu razorenja Troje. Ali arheolozi su pokazali također i da je mikenska moć propala naglo oko godine 1200, pa, prema tome, u to doba mikenska gospoda nisu mogla organizirati velik pohod preko mora kakav je opisan u Ilijadi. Stoga je vjerojatnije da su sedmi grad na brežuljku Hisarliku, arheološku Troju VII-a, razorila ona barbarska plemena koja su u velikoj seobi naroda početkom XII stoljeća stare ere krenula iz severnijih predjela ne samo prema jugu Balkana nego i u Malu Aziju, preko tjesnaca na čijoj se azijskoj strani nalazila Troja. Pokreti tih barbarskih plemena, među kojima su najznačajniju ulogu možda igrali Frigg i Iliri, potisnuli su nove grupacije helenskih plemena prema jugu Helade. Ta nova plemena, među kojima su vjerojatno najvažniji bili Dorci, ugrozila su starije helenske doseljenike, nositelje mikenske civilizacije. Na drugoj strani "narodi sa sjevera" ili "narodi s mora", kako staroorijentalni izvori nazivaju plemena koja se sele, kao razorni val zapljusnuo su obale Male Azije, oborili su jugoistoku, današnji Boghaskej, prijestolnicu silnog hetitskog Carstva, pa su prodrli sve do sjeveroistočnih ogranaka Nilove delte. Tu su im se Egipćani suprotstavili godine 1188, zaustavili su njihove bujice i učinili da se one, oslabljene, razliju u raznim pravcima.

Kroz mitove o Minoja, Minotauru i labirintu, Ariadne i Teseju, za koje zna pjesnik Ilijade, naziremo nešto od onoga sukoba u kome su mikenski Heleni oko godine 1400. potisnuli i pokorili nehelenske minojske starince. Ali za razvoj helenskog mita, junačke pesme i epopeje značajnija je promjena koju je oko 1200, donijela seoba naroda. Scena za prvi čin povijesti helenske književnosti, čiji su puni i završni izraz Ilijada i Odiseja, stvorena je padom mikenske civilizacije, čiji su tvorci bili rani helenski doseljenici. U pomicanjima helenskih

plemena koje je izazvala seoba naroda značajnu ulogu ima i kolonizacija maloazijskih obala za koju je put bio otvoren padom hetitskog Carstva.

O tim pomicanjima svjedoči i raspored helenističkih dijalekata poznat iz arhajskog i klasičnog doba. Ti događaji se ogledaju u samoj tematici Ilijade i Odiseje, samo što su sva ta sjećanja prelomljena kroz prizmu narodnog pjesništva koje mitizuje povijest i onih promjena koje je Heladi donio razdoblje od XII do VIII stoljeća stare ere, razdoblje koje se naziva helenskim "srednjim vijekom" zbog općeg pada kulture i stalnih sukoba između plemena i manje ili više samostalnih kneževa.

Ovo razdoblje grčke povijesti nam je najmanje poznato, ali ono je, svakako, prodiranjem novih snažnih plemenskih skupina i miješanjem sa starijim stanovništvom, stvorilo preduvjete za razvoj specifične helenske kulture. Razdoblje od XII do VIII stoljeća po svojoj prilici je i vrijeme kada je helenski mit dobio onaj oblik u kome je poznat Europi do dana današnjeg. Na kraju tog razdoblja likovna umjetnost helenskog kopna razvija u punoj mjeri geometrijski stil, nov i različit od minojske-mikenskog nasljeđa, a maloazijske kolonije na literarnom polju dostižu najviši domet u Ilijadi i Odiseji, epovima koji se pripisuju pjesniku Homeru.

II. O NARODNI PEVAČ i pjesnik HOMER

Za maloazijske Joniji kao mjesto nastanka Ilijade i Odiseje govori legenda koja pripovijeda kako je te spjev sastavio Homer, putujući pjevač porijeklom s jonskog istoka. Pouzdaniji je svjedok jezik samih epova koji je umjetna tvorevina, mješavina jonskih i eolskih dijalekatskih elemenata. Heleni su svakako pjevali junačke pjesme i pričali legende i mitove već prije svog naseljavanja po anadolskim obalama, jer legendarni likovi i sudbine helenističkih boraca pod Trojom redom su vezani za balkansku Heladu i Pelopones, što znači da su tu ušli u svijet narodne književnosti. Međutim, iako prve začetke helenske junačke pesme treba tražiti na helenskom kopnu, ta je pjesma naglo izrasla i bujno se razgranala u maloazijskoj Eolidi i Joniji, među potomcima prvih helenističkih kolonisti i neovisno od istodobnog sporog toka i oskudnog literarnog razvoja helenskog kopna.

Ilijada i Odiseja su u Heladi bile najčitanija književna djela. One su bacile u zasenak starije i srodne pjesme kraćeg opsega, slične našoj narodnoj, epskoj pjesmi. Takve starije pjesme u Heladi su prvo pjevali sudionici u ratu, kraj logorske vatre i domaćeg ognjišta, a poslije su ih pjevali pjevači od zanata obilazeći dvorove kraljeva i velmoža. Najzad su i pjevače profesionalce zamijenili deklamatori zvani rapsodi, koji su junačke pesme i spjev Recitirali sa štapom u ruci po palačama plemića, o vjerskim svečanostima i na vašarske skupovima.

Ilijada i Odiseja nose u sebi znakove ovog razvoja epskog pjesništva, koji u Heladi nije bio samo dug nego je morao biti i bogat obdarenim pojedincima, pjevačima stvaraočima. Bez tih bezimernih umjetnika, bez njihovog dara i osjećaja za pjesničku riječ i ljepotu, ne bismo mogli razumjeti pojavu veoma složenih odlika epskog izraza koji helensku epiku odvajaju od staroorijentalne i uzdižu nad folklornom junačkom pjesmom raznih naroda. Te odlike možemo uočiti uspoređivanjem Ilijade i Odiseje s našom junačkom pjesmom, pri čemu treba imati na umu i to da podudarne elemente izraza nalazimo u epskom pjesništvu širom svijeta. Do toga dolazi zato što narodni pjevači ne ponavljaju utvrđen i naizust naučen tekst, nego pjesmu stvaraju stalno iznova, s nogu. Prilikom improvizovanja bilo bi odviše naporno, kako za pjevača tako i za slušatelje, kada se ne bi mogli osloniti na ono što je već poznato. Pjevač zna osnovne crte pripovetke i glavne osobine likova, a služi se ustaljenim izrazima i tradicionalnim opisima, jer se scene i svojstva tipični za junački život javljaju jednako u raznim pjesmama.

Po eolski elementi sadržanim u epskom jeziku Helena moglo bi se zaključiti da je krug

pjesama o borbi protiv Troje, čije je ime bilo Ilion pa se stoga Homerov ep zove Ilijada, razvio prvo u područjima oko ruševina Troje, na sjeverozapadnoj obali Male Azije, gdje su se bili naselili eolski Heleni. Pošto su te pjesme prenijeli u južnije maloazijske naselja jonskih kolonisti, jonski pjevači i deklamatori služili su se i dalje nekim eolski riječima i formulama. Tako su najlakše dolazili do izraza i sklopova riječi već prilagođenih epskome stilu i stihu herojske pjesme. Ovdje, u Joniji - rekli smo već - stare izvođače pjesama, sudionike u boju i putujuće pjevače, postupno su potpuno zamijenili rapsodi, recitatora, i ovdje je, u uvjetima miroljubive jonske aristokracije, poljoprivredne i trgovačke, došlo do stvaranja velikog herojskog speva. Jonski rapsodi, udruženi u neku vrstu esnafa, širili su potom mit i legendu u novom epskom obliku po cijeloj Heladi i tako su ih vratili matičnom helenskom kopnu. U doba tirana i u prvim danima atenske demokracije, recitovanje epova bilo je ustaljen običaj koji je dobio i zakonsku podršku. U Ateni VI stoljeća stare ere zakon je naređivao da se svake četvrtne godine, o Panatenejskom blagdanu, izrecituje Ilijada i Odiseja. U epskom obliku mit postaje svehelensko dobro, utječe na poznate horsku liriku i na antičku tragediju u kojoj dobiva novu snagu i nalazi studenoga poetski izraz.

U to doba već su se javljali utvrđeni, pismeno fiksirani tekstovi spjev, koje su kao dragocjenost čuvali članovi jedne obitelji ili jednoga esnafa rapsoda. Znači da prvo pismeno bilježenje epskih tekstova pada vjerojatno u vrijeme između starih pjevača pjesama i ovih docnijih staleški organiziranih rapsoda. Istina je da ne znamo da li se možda i neki stariji pjevači pjesama nisu oslanjali na zabilježene tekstove. Ilijada i Odiseja, u kojima čitamo najstarija obavijesti o njima, prikazuju ih kao improvizatore. a ne spominju pisanje alfabetom koji su Heleni stvorili u prvoj polovici IX stoljeća ugledajući se na pismo Feničana. Ovo ćutanje odgovara arhaičnoj stilizaciji herojskog života u epu gdje se ne spominju ni grčke kolonije u Maloj Aziji, iako su Ilijada i Odiseja tamo nastale. Stoga, iako je umjetnost herojske epopeje sačuvala stil i tehniku usmene epske pjesme, ne možemo zaobići pitanje da li je i kako je na nju utjecala pismenost. Odgovor opet moramo potražiti u usporedbi umjetnosti Ilijade i Odiseje sa starijim stupnjevima epskog pjesništva, koji nam nisu poznati sa starog helenskog tla, nego samo iz usmene kljiževnosti našeg i drugih naroda.

Vještina improvizovanja pjesama zahtijeva vladanje velikim brojem stalnih izraza i formula. Često su naročito spojevi imenice i pridjeva, čiju je starinu teško bliže odrediti. U našoj i ruskoj junačkoj pjesmi javljaju se, na primjer, neke istovjetne formule, kao "bijelo lice", "gorke suze", "dobar junak" koje bi mogle biti osobito stare i poticati iz zajedničkog slovenskog izvora, dok se za formule u kojima se ruska i naša narodna pjesma razilaze, kao rusko "vlažna majčica zemlja" i naše "crna zemljica", može pretpostaviti da su nastale u novije vrijeme. U pjesmama u kojim se, kao u našim ili ruskim, javlja velik broj ovakvih formula, često se javljaju i ustaljeni stihovi, kao naše "Bože mili, čuda velikoga", "Kad u jutru bijel dan osvanu", a ponavljaju se i stalne skupine stihova.

Pojava formule i stalnih stihova česta je u usmenoj književnosti i junačkoj pjesmi raznih naroda, ali nigdje ustaljene formule, stihovi i skupine stihova nisu tako brojni kao u Ilijadi i Odiseji, u tzv. homerskim himnama i u odlomcima iz izgubljenih helenističkih epova. U improvizovanoj pjesmi narodnih pjevača formula se često uzima mehanički, pa je ona stoga vidljivija i mopotonija, manje uklopljena u izlaganje i više vezana za određeno mjesto, kao kod nas u stihovima "Vino pije care Kostadin", "Vino pije silan car Stjepane", "Vino pije Musić Stevan" ili "Knjigu piše Hasanaginica", "Knjigu piše od Udbine Pamdža", "Knjigu piše od Krajine Mujo". I u Ilijadi i Odiseji nailazimo na mehaničku uporabu formula. Ruho koje Nausikaja nosi da ga opere je "blistavo", muž koga Erifila izdaje je "drag", iako te epitete na tim mjestima ne bismo očekivali. Međutim, pomoću malih izmjena ili vještim odabirom, pjesnik u Ilijadi i Odiseji gotovo redovito prilagđava ustaljene epske formule

mjestu koje im daje u stihu i rečenici, tako da je vrlo rijetko nejasan, a nasleđena formula ne ometa lagan i prirodan tok njegove misli. Sam stih helenskog epa, heksametar, znatno je složeniji i pokorava se strožim zakonima od stihova ruske ili naše junačke pjesme, pa je vjerojatno već starim helenskim pjevačima bio potreban veći broj ustaljenih izraza i stihova da bi bez zastajkivanja i neskladom mogli improvizuju. Pa opet, mada naročita gipkost i prilagodljivost grčke epske formule neće biti isključivo zasluga pjesnika Homera, kome se pripisuju Ilijada i Odiseja, u svekolikom Homerovom epskom jeziku prisutan je paradoksalan spoj suprotnih crta. S jedne strane Homer se služi formulama znatno više i dosljednija od ostalih pjesnika spskih junačkih pjesama iz raznih naroda, a druge on nije monoton i nejasan, nego postiže mnogo raznovrsnije i tananije efekte od njih. Čini se da bi se to moglo objasniti time što Homer stvara u vrijeme kada se među Helenima širila pismenost. Iako je pjesme i dalje sastavljao na način i u stilu pjevača i rapsoda improvizatora, Homer je, oslanjajući se bar unekoliko na pismo, mogao posvetiti više vremena i pažnje ispravljanju i dotjerivanju svojih stihova.

Stalni motivi i mehanička sredstva improvizacije često se javljaju u uvodu junačkih pjesama, jer je teško početi pjesmu s nogu, a još je teže početi je lijepo. Širom svijeta epska pjesma rado uzima stereotipne početke i govori o junacima koji polaze na put ("Pojezdiše do dva pobratima ...") ili o snu koji predskazuje događaje prikazane u pjesmi ("Sanak snila Ivanova majka ..."). Bezimena narodni pjevač ovim motivima ne poklanja gotovo nikakvu posebnu pažnju. Služe mu samo početi sa pevanjem i on ih ne povezuje dublje s tijekom izlaganja. Pjesnik Ilijade, međutim, ne zadovoljava se takvim mehaničkim postupkom. Bogovi šalju zapovjedniku ahejske vojske pod Trojom san, ali varljiv, u želji da pokrenu ratnike u nove bojeve. Motiv proročkog sna dat je ovdje u osobenom vidu, slijedi poslije prvoga pjevanja u kome je obrazložen Ahilejev gnjev i služi pjesniku prikazati složenu Agamemnonovu osobnost. Jer, iako Agamemnon san shvaća kao predskazanje, on postupa veoma čudno. Saziva skupštinu da iskuša vojsku i kazuje da je riješio da se vrati u domovinu. Glazbeni ahejskih junaka, osobito lik razboritog Odiseja, stupaju živi pred naše oči, a vojsci dolazi do uzbune. Drevni i opći motiv epskog uvoda pjesnik Ilijade je oslobodio konvencionalnosti i izgradio ga je originalno, pretvarajući ga u nositelja veoma osobne i rafinovane umjetnosti. U novogrčkoj i našoj narodnoj pjesmi omiljen je u uvodu motiv proročkog ljeta zlokobnih ptica ("Polećela dva vrana gavrana ..."), u ruskoj i našoj motiv gozbe i gošćenje ("Vino piju ...", "Slavu slavi ..."), dok se u epici mnogih naroda javlja motiv iznenadnog gosta koji donosi neku vijest i tako pokreće akciju i naraciju pjesme. Uzmimo početak naše pjesme Marko Kraljević i dvanaest Arapa, gdje je spoj motiva gošćenje i iznenadnog dolaska osobito dramatičan stoga što je miru i uživanjima Markovog odmora suprotstavljena uznemirenost i nevolja djevojke koja je sama žrtva događaja:

Šator penje Kraljeviću Marko
na Arapskoj pokrajini ljutoj,
pod šatorom sjede piti vino.
Jošte Marko čaše ne popio,
al 'dopade robinja djevojka
pod šatorima Kraljevića Marka,
stade Marka Bogom bratimiti ...

Spletom motiva gošćenje i vijesti koju donosi iznenadni gost počinje i Odiseja. Bogovi su održali vijeće o Odisejevo povratku u domovinu, pa boginja Atena uzima na sebe lik tafskog kneza Mente i dolazi na Itaku gdje je dočekuje i gosti Odisejev sin Telemah. Mirna scena gošćenje i razgovora dobiva iznenada dramatičnu notu kada Atena Telemahu, koji je izgubio svaku nadu da mu je otac još u životu, saopćava da mu otac još uvijek luta svijetom i da će se

vratiti na Itaku. Ovaj obrt pokreće radnju speva. Telemah se suprotstavlja proscima koji oblijeće njegovu majku i polazi krišom na put da se raspita o Odisejevoj sudbini. Vidimo, shema uvoda istovjetna je kao u našoj pjesmi, ali su u Odiseji konvencionalni motivi uvoda pretvoreni u bogatu ekspoziciju, u prikaz likova i prilika na Itaci.

Kratki realistički opisi javljaju se u epici također kao mehanička sredstva pripovijedanja i održali su se kroz stoljeća zahvaljujući tehnici improvizovanja. Stoga se u takvim opisima skrivaju i sjećanja na predmete, običaje i vjerovanja minulih vremena.

Tako se u opisima dolazaka i odlazaka junaka redovito ogleda neka starinska viteška učtivost koja od domaćina zahtijeva da došljaka ugosti prije nego ga upita tko je i odakle je. Čini tako Telemah s Atenom, čini tako i kralj Feačana s brodolomnik Odisejem. Da se u ovome kriju i stara vjerovanja kako neznani došljak može biti neko božanstvo, to pokazuju u Ilijadi i Odiseji oni susreti s neznancima gdje se takva sumnja i izriče. Pjesnik je zadržao tu crtu konvencionalnog opisa, ali sumnju po pravilu obrazlaže naglom promjenom došljakovog izgleda, koju doista pripisuje natprirodnim silama, ili je prosto tumači ljepotom, pa tako pokazuje da je pripadnik jednog poznijeg, manje praznovernog razdoblja. Ali ma koliko da ostaje vjeran predaji, pjesnik na ključnim mjestima pokazuje umjetničku osjetljivost i samostalnost. Kada u Ilijadi Prijam dolazi Ahileju da otkupi tijelo svoga sina Hektora, nema na tome mjestu ni predstavljanja ni herojske etikecija koja bi mogla oslabiti napetu tragičnost trenutka. Tek pošto je psihološki vrhunac dostignut i prevaziđen, pošto se Ahilej sažalio na starca i sa njim se nagodio, pjesnik zadovoljava herojski protokol i epsku konvenciju. Kako heroju priliči i kako je red u epu, Ahilej traži od Prijama da s njim večera i provede noć u njegovom šatoru, mada je domaćin Ahilej gostu Prijamova ubio sina i još ga je i mrtvog zlostavljao.

Iako na predanje dograđena i nad njima uzdignut umjetnost Ilijade i Odiseje uočavamo najbolje baš u takvim izmirenim sukobima između nasleđenog kalupa i samostalnog stvaralaštva, ali i ovi spovi sadrže mnoge samo tehnički i mehanički uzete opise odlazaka i dolazaka, ustajanja i leganja, jela i gošćenje, igre i darivanja, plovidbe ili vožnje kolima. Pa i ti opisi, kojima su Premošćen razmaci između značajnijih scena, često su nositelji jedne skromne i uzdržane poezije svakidašnjice. U prvom pjevanju Ilijade iscrpno opisane žrtve pomirnice koje Odisej i Ahejci prinose Febu Apolonu, a poslije žrtvene gozbe opisano je opremanje, otiskivanje i plovidba lađe. U ritmu tog prikaza stroga realističnost se na mahove povlači pred poetičnošću:

Sve to peče stari svešteniče,
sve to peče na cjepanice,
po pecivu rujno sipa vino;
oko njega skupili se dečki,
U rukama vile petoroge.
A kada se ispekoše stegna
i utrobu oni ogledas,
drugo meso isjeckaše sitno,
na ražnju sve ponaticaše,
sve lijepo to ispeku meso,
pa pečeno skinu ga sa ražnja.
A kad s poslom prestali bijahu
te kada su objed zgotovila,
latiše se objed objedovati ',
srcu dosta za svakoga gosta.
A kad su se jela nasitili

i napili dovoljno pića,
Cabro su dečki napunili
napunili pićem sve do vrha,
iz Cabro vrče natočiše,
svakom toče, bogu namjenjuje;
a oni su sinovi ahejski
pjesmu pjeli. do zalaska sunca,
boga blažeć 'lijepim pojanje,
pjevajući pjesmu bogohvalku,
i slaveći boga zaštitnika,
a on sluša, vesela mu duša.

Realističan i činjeničke, opis napreduje brzo, kao u nekom nabrajanju, pa se opet neosetno diže do poetskih ljepota:

A kada je potonulo sunce
i već pala crna pomrčina,
sva družina spati poliježe
kraj Prepon tamo brodovijeh.
A tek što je zora zab'jelila,
ružoprsta zora ranorodna,
otisnu se opet putovati
ka širokom okolu Ahejskom.
Tada njima zgodan vjetar poslovanja,
vjetar posla zaštitnik Apolon;
oni tanku digoše katarka,
razaviše vjetrila bijela;
duhnu vjetar u bijela jedra,
Te uprije, a posred srijede,
kako lađa brzovato plovi,
stoji huka bukovita vala
gdje se lomi brodu oko Gupca.
Leti lađa moru niza vale,
leti pusta sve je manje puta.

U epici su česti opisi tako običnih predmeta i tako svakodnevnih radnji ih u svoje djelo ne bi unio ni današnji romanopisac, a kamoli moderni pjesnik. Kratkoća, ekonomičnost i realizam u obradi ovih motiva glavno su pravilo iu helenskom epu. Improvizovana junačka pjesma i njena publika zanimaju se najviše za junaka i njegove podvige. Narodni pjevač stoga ne gradi scene pune romantike i maštovite ljepote kakve nalazimo često u literarnom epu iu romanu, a opisi prirode su u narodnoj junačkoj pjesmi rijetki i rijetko razvijeni. Razlog treba svakako tražiti u tome što živa narodna umjetnost nastaje na selu iu prirodi, ili bar u svakodnevnom dodiru s njom, pa su i pjevači i slušatelji uzimali prirodu i njene ljepote kao nešto obično i nisu joj pridavali onaj značaj niti su joj prilazili s onim romantičnim oduševljenjem kao gradsko stanovništvo. I kada se jave u nešto razvijenijem obliku, opisi prirode u našoj junačkoj epici, kao iu epici drugih naroda, ispunjavaju neku određenu funkciju u toku izlaganja. Najčešće se kroz prikaz prirode određuje vrijeme ili godišnje doba značajno za samu radnju:

a kad dođe bijel danak Đurđev,

sva se gora listom preobuče,
crna zemlja travom i cvijetom,
i izljeze janje za zaklanja,
svezaše se konji u pajvane,
planine se kitišs jablan;
tade vezir sitne knjige piše ...

Pjesnik Ilijade odstupa od ovog općeg pravila anonimne junačke pjesme osobito u upoređenja, koja su daleko razvijenija nego poredbe naše junačke pjesme. Ostajući realističan u načinu opisa, on se ponekad i izvan upoređenja uzdiže daleko iznad prikaza prirode u junačkoj pjesmi, na primjer kada slika borbu Ahileja i riječnog boga Skamandra u trojanskoj ravnici koju je zahvatio požar:

Najprije se poljem oganj razgori i paljaše Mrčela,
što ih bijaše na RPE, a smače ih divni Ahilej.
Cijelo se osuši polje, i bistra se potisne voda.
K'o što u jesenje doba kad Boreja osuši brzo
skoro nakvašen votnjak, a težak se raduje tome:
tako se osuši cijela poljana, mrtvaci izgore;
potom blistavi plamen, u rijeku navrne Hefest.
Metljike počnu gore i Brestom A s njima vrbe,
lotos goreti stane i sita a s njima kipir,
sve što uz lijepu je rijeku na bregu u obilju raslo.
Jegulje i druge ribe u vodi stanu da ginu,
što su ovud i onuda po lepoj plivale vodi,
počne ih daviti dah dovitljivog boga Hefesta.

Vidimo da u pjesništvu Ilijade naslijeđene crte junačke pjesme bivaju podređene novim umjetničkim ciljevima i počinju istupaju iz granica mehanizma improvizacije. Sve svjedoči o darovitim tvorcu, ali io tome da se već u prethomerskoj helenskoj ep?

B8ci razvila osjetljivost za umjetnički oblik i ekonomičan izraz, koji su tvorevina napora u kome je učestvovalo nekoliko stoljeća suradnje između izvođača-improvizatora i njegove publike čiji okus već nije bio sklon bezoblična obilju i neumerenoj fantastici. Moramo, dakle, ponovno postaviti pitanje gdje je u dugom razvoju grčke epike Homerov mjesto i kakva je u njemu njegova uloga. Rekli smo, osobnost Homer to je za nas prvo legenda, dosta nejasna i proturječna. Zatim, to je onaj Homer na koga mislimo kada govorimo o pjesniku Ilijade, ostavljajući po strani pitanje da li je taj Homer ispjevao i Odiseju. Za ovog našeg Homera možemo reći barem ono po čemu se on razlikuje od Homera iz legeide. Homer legende podvrgnut je očito postupku arhaizovanja kojem podliježe i stilizacija epa. On stoji negdje po sredini između putujućih pjevača i prvih recitatora-rapsoda. Autor Ilijade, međutim, Homer o kome govorimo, dobro je poznavao složenu tehniku rapsoda tako da ga moramo staviti u vrijeme kada je ta recitatorska tehnika bila već potpuno razvijena. Stoga ćemo uzeti da je vrijeme u koje treba staviti Homera kao pjesnika Ilijade VIII stoljeće stare ere i da je mjesto nastanka Ilijade maloazijske Jonija, dakle regija na središnjem dijelu anadolske obale gdje su u to vrijeme cvetale bogate naseobine helenističkih Jonjani i gdje se već širila pismenost preuzeta od feničkih trgovaca. Ipak značaj pismenosti ne smije se ovdje odviše isticati, osobito ne na račun tehnike usmenog prenošenja književnih djela. Iako je pismo u staroj Heladi bilo poznato vjerojatno i prije Homera, iako su tekstovi Ilijade i Odiseje i drugih djela arhajske i klasične helenske

književnosti beleženi već dosta rano, književnost starih Helena prenošena je gotovo do vremena Aleksandra Makedonskog više usmenim putem nego knjigom. Pismeno fiksiranje literarnih tekstova nije vodilo široj prepisivačkoj ili, kako bismo danas rekli, izdavačkoj djelatnosti. Ti su tekstovi bili namijenjeni esnafima deklamatora, glumaca i besednika. Sve do IV stoljeća stare ere ne samo ep, lirika i drama nego i filozofsko, retorska i historiografske djela prenošena su publici usmeno i bila su zamišljena i sastavljena za slušanje, a ne za čitanje. Rijetki su dotada pisci koji, kao povjesničar Tukidid, ne žele im djelo bude prepušteno kratkovjeku ljudskom pamćenju i oštećenjima koja tekstu donosi i najvještije deklamacije. Tek s Tukidid i filozofi Platonom, čija umjetnička riječ počinje dosljedno da se suočava s problemom prebacivanja žive i neposredne Filozofske diskusije na hartiju, počinje u Heladi uzimati Maha načelo pisane književnosti, književnosti koncipirane za čitanje. Istovremeno su Tukidid i Platon prvi veliki helenski pisci koji su odlučno odbacivali staru legendu i mit, i tako obilježili kraj arhajske i klasične helenske književnosti, razdoblja u kome mit nije bio ni dokona priča, ni puka igra mašte, niti samo literarna tema, nego je kao pokušaj tumačenja svijeta još u sebi nosio mnoge crte pravog i izvornog narodnog stvaralaštva.

REGISTAR IMENA I RIJEČ s objašnjenjem

Agamedea - kći Augijija, Biljarica.

Agamemnon - sin Atrejev, unuk Pelopov, kralj u Mikenima, vrhovni vojvoda ahejski pod Trojom. Žena mu je Klitemestra, sin Orest, kćeri Hrisotemida, Laodika, Ifijanasa.

Agapenor - sin Ankejev, kralj u Arkadiji, vazal Agamemnonov.

Agenor - sin Trojanci Antena i žene mu Teana.

Aglaja - mati Nireja, najljepšeg borca pod Trojom.

Admet - muž Alkestidin, otac Eumelov.

Adrest - 1) sin Talajev, ranije kralj u Argu, otkud ga je Amfijaraj prognao, te je pobjegao u Sikion svom djedu (po materi) Poliba i poslije njegove smrti ima vladao. Kad se vratio u Arg, udao jednu svoju kćer za Tideja, oca Diomedovi; 2) sin Merope iz Perkota, saveznik Trojanski.

Aid - sin Krona i Reje, a brat Divov i Posidonov, bog Podzemnog svijeta, i Podzemni svijet, kuda odlazi duša kad tijelo umre.

Ajant - 1) sin Telamonov s Salamine, brat Teukrov, nakon Ahileja najhrabriji junak ahejski pod Trojom; o njemu kao junaka u Homera i u svjetskoj književnosti vid. Miloš N. Đurić: Patnja i mudrost, studije i ogledi o helenskoj tragediji, Titograd 1962. str. 206-235; 2) sin Ojlejev iz Lokride, veliki borac, ali stasom manji od Ajanta Telamonovića.

Aktor - 1) sin Azejev; 2) otac Menetijev; 3) sin Forbantov, brat Augijin, otac Euritov i Kteatov; 4) otac Eheklov.

Alastor - 1) borac iz Leakeyem; 2) jedan od vođa Piljana; 3) otac Trosov.

Aleksandar ili Parid - sin Prijamov, brat Hektorov. On je odveo Helenu i time izazvao Trojanski rat. Hektor na samrtni proriče Ahileju da će ga ubiti Parid uz pomoć Apolonovu.

Alkiona - žena Meleagrova, koja se zvala i Kleopatra. Ime Alkiona dobila je po ptici alkionu, o kojoj su stari Heleni pričali da tužno kuka kad joj nestane mužjaka ili ptića. Kad je njezinu majku Marpesu ugrabio Apolon, ona je, dok nije vraćena mužu, tužila i jaukala za njim kao alkion. Zbog materina jaukanja nazvaše roditelji kćer Kleopatru i drugim imenom Alkiona.

Alkini - uzdrža Ahilejev.

Alkimedont - sin Laerkov, mirmidonski vođa.

Alfej - rijeka u Arkadiji i Elidi.

Amazonke - ubojice stanovnice ženskih država, u kojima se nisu trpjeli muškarci osim koliko

je bilo potrebno da im se žensko stanovništvo obnavlja. Po jednom, najboljem. predanju one su prebivali u Kapadokije na rijeci Termodontu, naročito u gradu Temiskiri (o njima vid. Miloš N. Đurić: Iz helenskih riznica, studije i ogledi, Beograd 1959, str. 94-95).

Ambrosija - u stvari besmrtnost, zato hrana bogova; bogovi je upotrebljavaju i kao pomast, kao sredstvo za miris i polepšavanje.

Andromaha - kći Eetiona, koji je kraljevao u Tebi pod gorom plakom, žena Hektorova. O njoj i Hektoru vid. Miloš N. Đurić: Istorija helenske književnosti, Beograd 1951, str. 82-86.

Antilla - sin Nestorov.

Apolon - sin Divov i Letin, bog sunca i svjetlosti, pa se zove i Febo, brat Artemidin.

Arg - grad na Inahu u Argolidi, ali Homer upotrebljava to ime i za cijeli Pelopones, čak i za cijelu Heladu. Pelaški Arg je otadžbina Ahilejeva u Tesaliji, a po tome i cijela Tesalija.

Argejci - u stvari stanovnici grada Arga, ali Homer se služi tim imenom za cijeli helenski narod.

Ares - sin Divov i Herin, bog rata. U njega su sve osobine silnog ratnog junaka, ali za razliku od Atene, božice rata, divlji i žestok.

Areta - sin Prijamov.

Arkesilaj - vođa Beočana.

Artemida - kći divova i Letina, sestra Apolonova, boginja lova, zato nosi luk i strijele.

Asklepije - tesalski knez, odličan liječnik. otac Podalirija i Mahaona, liječnika na glasu.

Atena - kći divova, boginja mudrosti, ženskih vještina, ali i božica rata. Pjesnik je zove i Palada Atena, a Palada znači mahačica, jer Atena maše egida i kopljem.

Atena - grad u Atici.

Atrejeva - sin Pelopov, brat Tijestov, otac Agamemnona i Menelaja. kralj u Mikeni.

Atrid ili Atrejić - sin Atrejev.

Afrodita - kći Diva i Dione, boginje ljepote i ljubavi, mati trojanskog junaka Eneje, kojega je rodila s Anhisom. Uz njezinu pomoć odveo je Parid ljepoticu Helenu, ženu Menelajevu, u Troju, i to je izazvalo Trojanski rat.

Ahejci - glavno helensko pleme u Tesaliji, Mesen, Argu i Itaci, a Homer ga upotrebljava za sve Helene.

Ahilej - sin kralja Peleja i boginje Tetide, kralj Mirmidonaca, prvi junak u ahejskoj vojsci pod Trojom. O njemu vid. Miloš N. Đurić: Istorija helenske književnosti, str. 78-82.

Balije - Šarac, Ahilejev konj.

Beba - grad u Tesaliji.

Belerofont - ubojica Belera, nadimak Hiponoja, sina Glaukom.

Beotia - zemlja u srednjoj Heladi s mnogo gradova, od kojih je najznatniji Teba. Riječ Beotia u natpisu 11-og pjevanja odnosi se na stihove 494-877, a uzeta je zato što su prvi vođi koji su pošli u Trojanski rat bili Beočani.

Bijant - 1) otac Laogonov i Dardanov; 2) vođa atenski; 3) iz Pila.

Boreja ili Borej - vjetar sjeverac.

Brisejida - kći Brisejeva iz Lirnesa, robinja i dragana Ahilejeva.

Buirasij - grad i rijeka u sjevernoj Elidi.

Vino - miješa se s vodom u mešaonicima, a potom bi ga vinotoča uzimao vrčem pa desno toči u čaše. Kad god bi se mešaonik napunio, izli bi se nalijevo bogovima, a njime bi se i ručak završio.

Ganimed - sin Trosov, vinotoča Divov.

Gargar - južni rt trojanske gore Ide sa hramom Divovi.

Geja - Zemlja kao boginja koja je svuda prisutna.

Gerenjanin - nadimak Nestorov. po gradu ili okolici Gereniji na Mesenskom zaljevu, gdje se

Nestor rodio ili kuda je se sklonio kad je Heraklo Pil razvalio.

Glavni prijatelj - kad je dvojici ljudi otadžbina razdaleko, a oni među sobom žive u velikom prijateljstvu, te će jedan drugome činiti doček i poštenje kad mu dođe kao gost, onda su oni jedan drugom glavni prijatelji. To od prilike znači glavni prijatelj i u našoj narodnoj pjesmi, na primjer Vuk II, br. 39, str. 322-330 (Vid. Miloš N. Đurić: Prijateljstvo u staroj Heladi i glavno prijateljstvo u Helena i Srba, Let. Mat. Srp., God. 139, knj. 392. sv. 6 prosinca 1963. str. 563-569).

Glasnik - zbog svoje razboritosti poštovan i kao štitićenik Divov smatran za nepovrediv. Služi kralju i općini u svima prilikama javnog života u narodnoj skupštini, kod žrtve, kod gozbe starješina, kod dočeka i pratnje stranih gostiju.

Gorga - strašna neman u Hadu i na Divovoj egida. U Homera samo jedna, au Hesioda tri: Eurijala, Stijena i Medusa; umjesto kose nose na glavi zmije i stanuju daleko na zapadu.

Danajci - u Homera ime za cijeli helenski narod kad ga ima na umu u borbi pod Trojom; vid. Argejci Ahejci.

Dardan - 1) sin Diva, otac Ila i Erihtonija, rodonačelnik Trojanaca (Dardanaca), osnivač Dardanije; 2) sin Bijantov.

Demetra - boginja koja je davala miran život, a starala se za usjeve i plodove, mati podzemne boginje Persefoneje.

Div (Zeus ili bolje, Zej) prvobitno bog neba; upravlja oblacima, kišom i vjetrovima, gromom i munjom, i boguje na visinama. Otuda sve vidi, iu njega je najveća mudrost i snaga, pa zato i najveća vlast. On je otac bogova, ali i ljudima otaca, u isti mah, kralj i vladar nad vladarima. Djece ima kako među bogovima i boginjama tako i među smrtnim ljudima i ženama. On ne stoji sasvim presudno ni na jednoj od zaraćenih strana, nego se samo stara da se vrši sudbina, da se ništa ne dogodi izvan nje. Posvećeni su mu orao, hrast i svi vrhunci visokih gora. On je, dakle, u Helena ono što je u starih Indana Indar, au Rimljana Jupiter.

Dimos - personifikacija straha koji ljude spopada u ratu: s Fobos, koja riječ isto znači, on je pratilac ratnog boga Ares.

Diomed - sin Tidijev, kralj u Argu (na Peloponesu), jedan od najvećih junaka u ahejskoj vojsci.

Dionis - sin Diva i Semele, bog vinogradarstva, koji svojim darom, vinom, razveseljava srce čovjekovo, rastura brige i bolove.

Diomeda - kći Forbantova s lezba, robinja Ahilejeva.

Dodoni - grad u Epiru, najstarije proročište u Heladi, i to Divovi.

Dolopi - pleme na Ekipeju u Tesaliji.

Eak - sin Diva i Egini, kćeri riječnog boga Asopa. Sa ženom Endrejidom, kćerkom mudrog kentaura Kirona, imao je dva sina: Peleja i Telamona.

Egida - Divov blistavi štit kojim u ljude ugoni stravu, pa se stoga i zove Div egidonoša. Kad hoće da širi strah, Div desnicom baca munje, a ljevicom tresse egida. Ona se opisuje u V-om pjevanju st. 734-742. Često je Div pozajmljuje Paladi Ateni, a ponekad i Apolonu.

Egijal - 1) ranije ime Ahejskom primorju na sjevernom Peloponesu; 2) grad u Paflagoniji.

Egina - 1) otok u Saronka zaljevu; 2) kći riječnog boga Asopa.

Elida - 1) zemlja u sjeverozapadnom dijelu Peloponesa.

Eneja - sin Anhisa i Afrodite, vojvoda dardanski, jedan od glavnih junaka u trojanskoj vojsci.

Enija - strašna i ubojita božica rata, koja, kao i Ares, koga ona prati, uživa u krvavom ratnom metežu.

Enijalije - u Homera isto što i Ares, ili se upotrebljava kao nadimak Arejev.

Epejci - stanovnici sjeverne Elida.

Ereb - 1) bog podzemnog mraka; 2) mračan i strašan prostor pod zemljom kroz koji duše pokojnika stižu U Had.

Erida - boginja nesloge, svađe i borbe, sestra i pratilja Ares u borbi. U krvavom ratnom

metežu ona ide od odreda do odreda i umnožava uzdahe boraca (polystonos).
Erinije - podzemni zli duhovi koji progone grešnika. Homer spominje čas jednu, čas nekoliko njih, ali im ne spominje ni porijeklo ni imena.
Eter - vedri, čisti, svijetli nebeski prostor, koji je nad oblacima i zemaljskim zrakom.
Etiopljani - u stvari ljudi s opaljen licem: narod koji živi na krajnjem Istoku i na krajnjem Zapadu, svugdje pobožni, i zato ih bogovi vole i posjećuju.
Etolac - stanovnik Etolija, zemlje u srednjoj Heladi.
Eubeja - dugačko otok u Egejskom moru, odvojeno Euripom od kopna.
Eudora - sin Hermijin i Polimelin, vođa mirmidonski.
Eur - jugoistočni vjetar koji donosi oblake i kišu.
Euribora - 1) glasnik Agamemnonov; 2) glasnik Odisejev.
Eurimedonta - 1) sin Ptolemejev, uzdodrža Agamemnonov; 2) sluga Nestorov.

Euripil - 1) Euemonov sin iz Tesalije; 2) sin Posidona i Astipalije, kralj na Kosu.
Euristej - sin Stenelov, kralj u Miken, gospodar Heraklov.
Zakint - šumovito otok u Jonskom moru prema Elidi.
Zefir - zapadni vjetar, veoma brz i oštar; donosi kišu i snijeg.
Ida - visoka gora, koja se iz Frigije prostire kroz Troadu i Misiju: puna vrela, dolina, zverinje i šuma.
Idomenej - sin Deukalionov, unuk Minojev, Kretska kralj.
Il - sin Trosov, otac Laomedontov, djed Prijamov. Po njemu se Troja zove i Ilij.
Ilitija - božica poroda koja ili pomaže porodiljama ili im produžuje bolove i zadržava porođaja. Homer ih spominje čas brojne, čas samo jednu.
Irida - personifikacija duge koja vezuje nebo i zemlju; tako je postala boginja ko-ja nosi poruke bogovima ili poruke bogova ljudima.
Itaka - mali otok u Jonskom moru, Kefaleniji na sjeveroistoku, zavičaj Odisejev.
Jelo - Homerovi ljudi jedu žito, i to hlebac od ječma i pšenice i meso od goveda, ovaca, koza i krmadi, pečeno na ražnju. Mesoseča siječe meso na male komade, a robovi i glasnici dijele ga gostima, koji sjede na stolicama za malim stolovima. Svaki bi gost dobio priličan komad. Prije i poslije ručka peru se ruke, što se nije događalo samo radi čistoće, jer se jelo prstima, nego je to zahtijevala i religiozna dužnost. Glavni je ručak bio o podne, osim toga jeo se doručak i večera.
Kadmejci - Tebanci, koji su to ime dobili po Feničanin Kadmo, osnivaču Tebe.
Kalhant - sin Testorov, prorok i gatar ahejski pod Trojom.
Karci - stanovnici Karija, jugozapadnog dijela Male Azije, srodni Lidanima i Mitana.
Kassandra - najljepša kći Prijamova. Poslije osvojenja Troje. Agamemnon je povede sa sobom u Mikenu, a što je ondje doživjela, pjeva se u HI-om pjevanju Odiseje. str. 421-423.
Kebrion - sin Prijamov, vozar Hektorov.
Centauri - divlji narod u Tesaliji, više podobni zverovite nego ljudima.
Kera - strašna i mračna boginja raznih načina smrti, naročito krvave smrti na bojnim kolima.
Kefalenija - otok u Jonskom moru; Kefalenci su kao podanici Odisejeva stanovnici otoka Same, Itake, Zakinta, Dulihije i komada obale.
Kikonci - Track narod na hebr i na obali do Lisa.
Cipar - otok u istočnom dijelu Sredozemnog mora, poznato po kultu Afrodite.
Kitera - otok između Krete i južne obale Peloponesa: tu je mnogo poštovana Afrodita, koja je ondje rado prebivali, pa se zato zove i Kiterka.
Kola - sastoje se od laka drvena Stoca na dva kotača koji sprijeda pa s jedne i s druge strane ima nisku ogradu (koš) od drveta, a njoj gore pričvršćen savijen drven obod - oblučac, za koji se vežu uzde kad kola stoje. U osovinu je usađena ruda, koja je prema kraju uzdignuta, gdje

je pričvršćen jaram. Preže se dva konja, a ponekad tri. Treći je konj zamjena kad jedan pogođen padne. Od bojnih kola treba razlikovati teretna, koja imaju četiri kotača i na tavanu koš.

Koplje - služilo je za udaranje ili, kao i kraća sulica, za metanjem. Bilo je dugo do četiri metra, Kopljača je bila od jasena drveta, a ima na oba kraja šiljak od medi: donjim se, kad zatreba, koplje zabode u zemlju, a gornjim se ubija. Kopljem se gađa izdaleka ili bode izbliza.

Kotur (disk) - okrugla ili obla, plosnata, ali u sredini odebela ploča od kamena, željeza ili drveta, katkad bez rupe, a katkad s rupom i remenom u sredini za bacanje. Bacati se roli bila je već u Homerovim doba obična igra.

Kreta - veliko otok u Sredozemnom moru sa sto gradova (Ilijada II 649), što dokazuje da je Kreta već u Homerovim doba bila u velikoj mjeri prosvijećena zemlja.

Kron - otac Divov, Posidonov, Aidov, Herin, Demetrin i Hestijin; zato se Div po njemu zove i Kronid (Kronović) ili Kronion.

Ksanti - 1) rijeka u Leakeyem, iz koje su Glauk i Sarpedon; 2) rijeka u trojanskoj državi, koja se zove Skamandar; 3) konj Hektorov; 4) konj Ahilejev.

Kuret - staro pleme u Etolija s glavnim gradom Pleuronom.

Lav - iz Homerova vjernog opisa može se pouzdano zaključiti da je lav u njegovo vrijeme živio u Maloj Aziji i Heladi. U tim zemljama nestalo ga je tek u doba rimske vladavine.

Lađa - u Homera ona služi samo za prevoženje. Oba kraja prednji i stražnji, uzvijeni su kao rog. pa se ona zato i zove "na oba uzvijena kraja"; atribut "jednakostrana" tiče se njezine ravnoteže; veslovita "znači da na rubu svake strane ima mnogo klinova, na koje se natiču gužve od kože, au njih se zatiču veslo. Kad je lađa od kopna dovoljno udaljena i kad puše povoljan vjetar, digne se katarka, koja stoji usred lađe i koja je dvama konopcima vezana uz kljun i krmu; ako je lađa osidrana, katarka leži lađi ili pored nje, pa bi se na odlasku opet podigla. Mjesto sidra služilo je teško kamenje, koje je probušeno i na konopce privezano.

Lakedemon - zemlja u južnom Peloponesu s glavnim gradom Spartom, gdje vlada Menelaj.

Laomedont - sin Ilove, otac Prijamov, kralj Trojanski.

Lapiti - narod u Tesaliji pod gorom Olimp.

Lezbo - otok u Egejskom moru uz maloazijske obalu.

Lelezi - staro pleme Otvoreni po primorskim krajevima Helade i u Maloj Aziji, hrabri mornari.

Lemno - otok u sjevernom dijelu Egejskog mora, zbog vulkanske svoje prirode posvećeno Hefestu, bogu ognja.

Leta - mati Apolona i Artemide, što ih je rodila s divom.

Likaon - 1) otac Pandarov; 2) sin Prijama i Laoteje, ubijen od Ahileja.

Leakeyem - 1) gorski kraj u Maloj Aziji između Sredozemnog mora, Pamfilije, Frigije i Karija; 2) mali kraj na rijeci Esepu pod trojanskom vrhovnom vlašću.

Lokrani - stanovici Lokride, zemlje u srednjoj Heladi.

Lotos - neka vrsta djeteline (lat. trifolium melilotus ili lotus corniculatus. Linn.), Sasvim različna od lotosa u IH-om pjevanju Odiseje.

Luk - bio je napravljen od drveta ili dva kozja roga, koji su s donjim krajevima bili sastavljeni Okovanom laktu. Tetiva je spleten od govedeg crijeva. Da bi luk bio gibak, natezan je samo onda kad je trebalo, a za natezanje bila je potrebna velika snaga. Strijeje su bile od trske i imale su trobridne vrhove. Nošene su u Tulu na lijevoj strani.

Mahaon - sin Asklepijev. liječnik u ahejskoj vojsci.

Mač - napravljen od medi, s obje strane oštar i podesnije za udaranje nego za bodenje. Držak je mogao biti ukrašen srebrom i slonovom kosci. Nošen je u kožnim ili kovanim koricama s lijeve strane na remenu koji je tekao preko desnog ramena.

Nestor - sin Enejev i Altejin koji je ubio kalidonskog vepra. Ali kad su se Etoljani (kalidonski) i Kuret (ple

uronski) posvađali za glavu i kožu veprovu, i on pogubio jednog brata Altejina, mati ga prokune, i on odustane od boja mada su ponuđeni bogati počasnici darovi, dok nije naposljetku Kalidon od Kureta izbavio, ali sad bez onih darova.

Menelaj - sin Atrejev, brat Agamemnonov, muž lijepe Helene, koju je odveo Parid.

Menetije - otac Patroklovim (XI 765-803 i XXIII 85-88).

Meonci - saveznici Trojanski, stanovnici Meonije, a kasnije se ta zemlja zvala Lidija.

Merion - sin Melov s Krete, hrabri ratni drug Idomenejev.

Mikena - grad u Argolidi, prijestolnica Atrejeva i Agamemnonova.

Minoja - sin Diva i Europe, vladar u Knosu na Kretu.

Mirmidoncima - ahejske pleme u tesalskoj Ftiotida, kojima je vladao Ahilej, s glavnim gradom Ftijom i Helada.

Mitana - 1) stanovnici Misije u sjeverozapadnoj Maloj Aziji; 2) narod u Trakiji.

Mulija - 1) Epejac, koga je pogubio Nestor (XI 739); 2) Trojanac, koga je pogubio Patroklo (XVI. 696); 3) Trojanac, koga je pogubio Ahilej (XX 472).

Muse - boginje pjevanja i pjesništva; u Homera čas jedna, čas brojne.

Nadmetanje - o toj pojavi helenskog života vid. Miloš N. Đurić: Oglеди iz grčke filologije i umjetnosti, Suvremenik SKZ, 1936, str. 199-237, i Kroz helensku povijest, književnost i glazbu, studije i ogledi. Beograd 1955, str. 137-161.

Nazuvak - pravljen od kože, a nošen na nozi, da je ne bi ozlijedio golemi štit koji je borac nosio. Pričvršćen je od gležnja kovčama. U kasnije vrijeme služio je za obranu nogu, a građen je od metala.

Najada - nimfa koja prebiva pri izvorima.

Nektar - crvenkasto i mirisno piće bogova.

Nestor - sin Nelejev i Hloridin, kralj u Pilu, među ahejski junacima ugledan svojim godinama (vladao je već trećim naraštaje), svojom mudrošću i rečitošću. S njime su i dva sina: Antilla i Trasimed.

Nimfe - Mlađan pratilje Artemidin: borave u gorama, na livadama, u pećinama, pored potoka i izvora, pa bi onoga koji bi im došao u vlast ZaNeLe, a u ljutini obezumile.

Nioba - kći Tantala i plejade tajge, ili hijada Dione, sestra Helopa, žena tebenskog kralja Amfiona. O Eshilovoj obradi mita o Nioba vid. M. N. Đurić: Etika i politika u Eshilovoj tragediji, posebnih izdanja SAN knj. SH1H, 1937, str. 156-158.

Not-južni vjetar koji obično donosi kišu.

Odisej - sin Laertov, kralj Itake i Kefalenije, jedan od prvih ahejskih junaka ne samo zbog svoje hrabrosti nego i zbog mudrosti i dovitljivosti. Opširnije o njemu vid. M. N. Ćurić: Istorija helenske književnosti. str. 86-89.

Ocean - 1) voda što okružuje zemlju i more; iz njenih valova izlaze sunce, mjesec i zvijezde i opet se u njih vraćaju; 2) bog te vode.

Oklop - sastavljen od dvije medne ploče: jedne za grudi, a druge za leđa; stezao se kožnim pojasom koji je okovan.

Olimp - dvije tisuće devet stotina sedamdeset metara visoka planina između Makedonije i Tesalije. Heleni su smatrali da na njoj prebivaju bogovi.

Palada - vid. pod riječju Atena.

Pardal - zvijer koja se zove i Leopard i panter: u Homerovim doba bila je kao i lav (arслан) dovoljno obična u Maloj Aziji.

Parid - vid. pod riječju Aleksandar.

Patroklo - sin Menetijev, najdraži drug i saratnik Ahilejev.

Paflagonci - stanovnici Paflagonije na južnoj obali Crnog mora, saveznici Trojanski.

Peon - 1) liječnik bogova na Olimpu; 2) peon pjesma u slavu boga Apolona.
Pelazgi - starosjedioci helenski koji su se iz svoga prastarog boravišta oko Dodoni u Epiru raširili po Tesaliji, Atici, Peloponesu, Lemnu itd., Ali se kasnije među nadošlim strancima izgubili.
Pelej - sin Eakov, brat Telamonov, muž boginje Tetide, s kojom je rodio Ahileja.
Pelija - planina u Tesaliji.
Peonci - stanovnici Peonije u sjeveroistočnom dijelu Makedonije, saveznici Trojanaca.
Pergam - tvrđava trojanska, ali se tako naziva i sama Troja.
Persefoneja - kći Diva i Demetre, žena Aidova. kraljica Donjeg svijeta. Zajedno sa svojim mužem vlada dušama pokojnika i čudovištima njezina svijeta i ispunjuje ljudske kletve.
Pieria - zemlja u Makedoniji. nazvana po brdu Pierre koje se nalazi u njoj.
Pil - grad u Mesenija, zemlji u jugozapadnom dijelu Peloponesa, glavni grad države Nestor.
Pita - najstarije ime Apolopova proročišta pod Parnas.
Plejade - sedam kćeri Atlanta i Plejone, zvijezde koje naš narod zove Vlašići.
Posidon - sin Krona i Reje, brat Diva i Aida. Nadimak mu je zemljotresac, jer se mislilo da potresi dolaze iz mora. Njegovo oružje je trozubac, kojim uzburkava more i cijepa zemlju.
Prijam - sin Laomedontov, kralj Trojanski, koji ima pedeset sinova i dvanaest kćeri, razumije se od nekoliko žena. inoću, ali prava mu je žena Hekaba, s kojom je rodio Hektora.
Radamant - sin Divov, brat Minojev.
Reja - Crohnova žena i sestra, mati Diva, Posidona, Aida i Here.
Rtnik - između boraca onaj koji se nalazi sprijeda kao na rtu i prvi navaljuje na neprijatelja.
Salamina - malo otok Ateni na zapadu.
Sam - drugo ime za otok Kefaleniju (u Odiseji Sama).
Sangarija - rijeka u Bitiniji, Frigiji, utječe u Crno more.
Satnioent - šumski potok u Misiji.
Sidon - slavan grad u Fenicija.
Skamandar - zove se i Ksanti, rijeka u trojanskoj zemlji.
Skejska (u stvari Lijeva) vraše - vode iz Troje u ahejski tabor.
Skir - otok u Egejskom mo-ru, Eubeja na sjeveroistoku.
Slava - jedan od najjačih motiva ljudskog delanja u homerskog čovjeka. Vid. M. N. Đurić: Istorija helenske etike, Beograd 1961, str. 53.
Sparta - grad u Lakedemonu, sjedište kralja Menelaja.
Sperhij - rijeka u Tesaliji.
Stiga - kći Oceana i Tetija, riječna nimfa i glavna rijeka u Donjem svijetu, koja devet puta optic oko njega. Kad netko od bogova hoće da se zakune, donese mu Irida u zlatnom sudu vode iz Stig, i on je pri zakletvi izlije. Kako je ona rijeka u Donjem svijetu, u carstvu smrti, tako božanstvo koje se tom vodom kune samo sebe predaje smrti ako laže.
Stovolovka ili stovolka (heka Tomba) - žrtva kad se u jedan mah žrtvuje sto ili više goveda; ali se rijetko žrtvovali toliko, te stovolka može značiti uopće poveću žrtvu.
Talenata - u Homera mala mjera zlata, zbliže nepoznata.
Tartar - dubok i mračan ponor ispod Donjeg svijeta u koji je Div bacio Titane.
Teba - 1) grad u Beotiji; 2) zavičaj Hektorova žene Andromaha; 3) grad u gornjem Egiptu pored Nila.
Telamon - sin Eakov. brat Pelejev, otac većeg Ajanta i Teukra, kralj na Salamini.
Temisto ili Temida - Pravda, boginja poretka u svijetu i zakona.
Tened - otok pred trojskom obalom.
Tetida - jedna od Nerejki, morskih boginja, žena Peleja, mati Ahilejeva.

Tetija - žena boga Oceana.

Teukar - sin Telamonov, brat većeg Ajanta.
Tideja - sin Enejev, otac Diomedov, najviše o njemu u IV-om pjevanju, str. 372-400.
Zadržana - stariji bogovi, sinovi i kćeri Urana i Geje. Kad im je Div oteo vladu, bacio ih je u Tartar.
Titon - sin trojanskog kralja Laomedonta i brat Prijama; zbog njegove ljepote ugrabila ga Eoja (= Zora), boginja jutarnjeg rumenila, koja grabi sve što je lijepo, svježije i mlado.
Trakija - velika zemlja između Makedonije i Crnog mora.
Triton - potok u Beotiji.
Troja - glavni grad trojanske države, na sjeverozapadnoj obali Male Azije. Ahejci su ga posjedali deset godina, dokle ga naposljetku nisu zauzeli i razorili, a potom je, razumije se, propala i trojanska država.
Tronožac - kotlić na tri noge za grijanje vode, ali i za miješanje vina ili samo za ukras u sobi, zato često za nagradu pobjednicima igrama.
Tros - nekadašnji trojanski kralj, pradjed Prijamov.
Uran - nebo, ali znači i najstarijeg boga, kome je (po najstarijem mitu) žena Geja (tj. zemlja): sinovi i kćeri su mu osiguranih.
Febo - nadimak Apolona kao boga svjetlosti.
Feničani - dobro poznati Homeru, jer su sa svojim lađama posjećivali i grčke obale i otoka i dovozili na prodaju različite robu iz istočnih strana.
Fobos - vid. pod riječju Dimos.
Fokejci ili Fočani - stanovnici Fokide, zemlje u srednjoj Heladi.
Forming - glazbeni instrument sa strunama.
Frigo (Frigijci) - stanovnici Frigije, najzapadnije zemlje u Maloj Aziji.
Ftija - grad i zemlja u južnoj Tesaliji, gdje je kraljevao Pelej, otac Ahilejev.
Harite - boginje ljupkosti i miline, dvorkinje Afrodite. Koliko ih ima, Homer ne kaže, on spominje samo Pasiteja.
Harpije - personifikacija brzih i žestokih vjetrova. Pjesnik spominje po imenu samo Podarga, majku Ahilejevih konja Ksanta i Balija, brzih kao vjor.
Heba - kći Diva i Here, peharnica na Olimpu.
Hekaba - žena Prijamova, mati Hektorova.
Hektor - sin Prijama i Hekaba, muž Andromaha, otac Astijanakta, najugledniji junak Trojanski.
Helada - grad u Tesaliji i područje oko njega. U kasnija vremena tako se zvala cijela Helenska zemlja.
Helena - kći Diva i Lede, žena kralja Menelaja, od kojega ju je odveo Parid. Opširnije o njoj vidi M. N. Đurić: Na izvorima umjetničke ljepote, ogledi o Homeru, SKZ 339, 1937, str. 5-39.
Helije - upravo sunce, a onda bog sunca.
Hera - sestra i žena divova i potom kraljica bogova i ljudi.
Heraklo - sin Diva i Alkmene, žene Amfitrinove, najveći junak helenski, koji je živio prije trojanskog rata. Opširnije o njemu vid. M. N. Đurić: Miš o Heraklu i njegov smisao ili o neprestanom samonadranju. Književnost. klj. XXXI, 1960, 487-501.
Hermija - sin Diva i Atlanta kćeri Maje, bog tjelesne i duhovne okretnosti, glasnik bogova i pratilac duša u Podzemni svijet.
Hipemolzi - narod u Trakiji koji pije Kobilje mlijeko.
Hiperion - nadimak boga Helija.
Hiron - mudri kentaur, liječnik, učitelj Ahilejev.
Hore - niža božanstva, koja u ljupkoj igri prikazuju red u promijeni, naročito u promjeni godišnjih vremena. One donose satove i godišnja vremena i daju da sve u pravo vrijeme uspijeva i cvjeta.

Čast - u Homera neodvojiva pratilja odlike i zasluge. O njoj vid. M. N. Đurić: Istorija helenske etike, str.54.

Šljem - kapa od pasje kože, koja je oko ruba imala obruč, a po sebi kvрге od metala. Rijetko je cijeli šlem bio od metala. Na njemu je bila perjanica od konjske strune, a osim toga mogli su biti pričvršćeni rogovi. Privezan je pod bradom remenom.

Štit - oruđe za zaštitu od neprijateljskog oruđa složeno od više suhих, okruglo obrezanih koža koje su sašivena remenom ili žicama, au sredini utegnute. Za utezanje služila je horizontalna drvena promjeri, koja se držala s unutarnje strane štita kao rebro, tako da je štit bio izbočen, samo je u sredini bila slobodna, te se za nju štit držao rukom. Sa vanjske strane štit je mogao biti okovan, osobito oko ruba, pa u sredini na pupku, a i ukrašen. U hodu je visio na leđima, au borbi povukao bi se naprijed i postavio na zemlju, te bi borac, sakriven iza njega, gađao neprijatelja kopljem.

LITERATURA

- M. Budimir, Homerova iesa o smrti i ljubavi, u knjizi: Sa balkanskih istočnika, Beograd 1969, str. 39-93.
- M. Budimir, O Ilijadi i njenom pjesniku, Beograd 1940. (Mala biblioteka Kolarčevog narodnog sveučilišta, sv. 10).
- M. Budimir, O atenskoj Ilijadi, Letopis Matice srpske, godina 140. studenoga 1964, knj. 394, sv. 5, str. 380-398.
- N. Vulić, Protivrečnosti u Omir i u našoj narodnoj poeziji. Glas Srpske akademije nauka Shih, Beograd 1925, str.1-68.
- N. Vulić, Naše narodne pjesme i Ilijada, Zbornik u čast B. Popovića, Beograd 1929, str. 98-109. B. Gavela, Istorija umetnosti antičke Grčke, Beograd'1975, str. 57-80.
- E. Grasi, Teorija o lepom u antici, Beograd 1974. str. 46-52. 2. ^ i ^: a ^, NotegLo riapje od. NeioLa slo Z. Dukat, homerski pitanje od Heziod do Milmana Perijá Književna smotra. god. VII Srbnica (Zagreb) 1975 br. 21 str. 69-89
- M. N. Đurić, Istorija helenske književnosti, 2. izd., Beograd 1972, str. 25-121.
- M. N. Đurić, Drutšveni, gospodarski i politički sustav u Homerovim epopeja, Zbornik povijesti književnosti, Odeljenje literature i jezika, knj. 3. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd 1962, str. 1-33.
- M. N. Đurić, Na izvorima umjetničke ljepote. Ogledi o Homeru, Beograd 1957.
- M. N. Đurić, Homer u našim književnostima. - Pokušaj bibliografije prijevoda Ilijade i Odiseje i radova o Homeru, Živa antika IV ,2, Skoplje 1954, str. 416-424.
- D. Živković, Teorija književnosti sa teorijom pismenosti, 6. izd. .. Beograd-Sarajevo, 1964. str. 169-200.
- P.S Kohan, Povijest grčke književnosti, 2.itd., 1971.
- D. Nevenić Grabovac, Homer u Srba i Hrvata, Beograd 1967 (Monografija Filološkog fakulteta u Beogradu, knj. XIII). (da se ne bi slučajno naljutile ustaše?)
- H. S. Robinson, - N. Wilson, Mitovi i legende svih naroda, Beograd 1976. 81g. 106-212.
- M. Rostvocev, Povijest starog svijeta, N. Sad, 1974. str. 30-54.
- M. Flašar, Homer i Helenska epika, u knjizi: Homer, Ilijada, preveo M. N. Đurić, Beograd 1975, str. 5-45.
- M. Flašar, homerska poredbi u Njegoša. Stvaranje, god. XIX, Titograd 1964, br. 2, str. 201-212.

SADRŽAJ

Predgovor - O građi i jedinstvu Ilijade.

Izbor iz Homerove Ilijade

Napomene

Registar imena i riječi s objašnjenjima

Literatura

BIBLIOTEKA "KNJIŽESTVO"

HOMER

ILIJADA

Izdavač KNJIGA KOMERC

Beograd

Za izdavača
BOBAN STOJILJKOVIĆ

Urednik
JANA NIKOLIĆ

Likovno i grafičko oblikovanje
Dobriła M. NIKOLIĆ

Lektor
MAJA VERUOVIĆ

Korektor
IVANA POPOVIĆ

Slog i prijelom
PREDRAG M.

POPOVIĆ

Naklada
3.000

Tisak
MD TISAK Beograd